IV +3

เข้าฌานและมหัศจรรย์ทางจิต
พุทธศาสนา และ การแพทย์

โดย

นายแพทย์ มาลา ศีตะจิตต์

โรคหัวใจ

โดย

นายแพทย์ กมล สินธวานนท์

พิมพ์ในงานฌาปนกิจศพ

นายแพทย์ มาลา ศีตะจิตต์

ณ เมรุวัดธาตุทอง

วันพุธที่ ๑๗ มีนาคม ๒๕๑๔

#231

เข้าฌานและมหัศจรรย์ทางจิต
พุทธศาสนา และ การแพทย์

โดย

นายแพทย์ มาลา ศีตะจิตต์

โรคหัวใจ

โดย

นายแพทย์ กมล สินธวานนท์

พิมพ์ในงานฌาปนกิจศพ

นายแพทย์ มาลา ศีตะจิตต์

ณ เมรุวัดธาตุทอง

วันพุธที่ ๑๗ มีนาคม ๒๕๑๔

ประวัติ

นายแพทย์มาลา ศีตะจิตต์ เป็นบุตรนายจันทร์ นางวอน ศีตะจิตต์ เกิดเมื่อวันศุกร์ ขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๓ ปีวอก กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๕๑ ที่บ้านเลขที่ ๕๓๐ ตำบลท้ายบ้าน อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ มีน้องร่วมบิดามารดาอีก ๒ คน รวมทั้งสิ้น ๓ คน คือ

นายแพทย์มาลา ศีตะจิตต์

นางสาวมาลัย ศีตะจิตต์

นายแพทย์ลิ ศีตะจิตต์ (ถึงแก่กรรม)

นายแพทย์มาลา ศีตะจิตต์ ได้แต่งงานกับนางสาววัฒนา วานิชยางกูร เมื่อ พ.ศ. ๒๔๘๓ มีบุตร ธิดา รวม ๓ คน คือ

นายมนู ศีตะจิตต์

นางมนฤดี รสานนท์

นายมาโนช ศีตะจิตต์

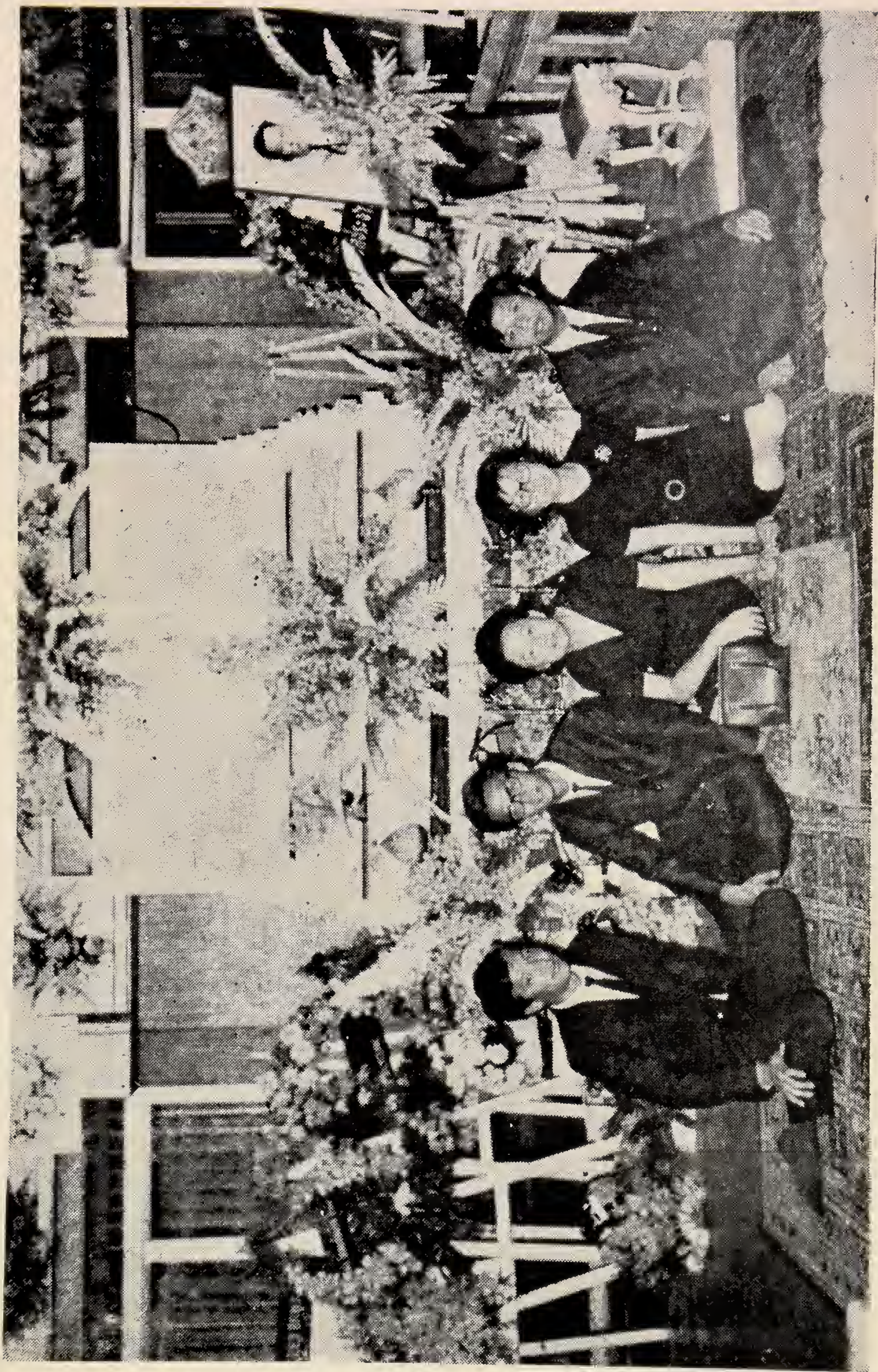
นายแพทย์มาลา ศีตะจิตต์ได้ถึงแก่กรรมด้วยโรคหัวใจ เมื่อวันอังคารที่ ๙ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๑๔ ที่บ้านเลขที่ ๔๑ ถนนเชื้อเพลิง อำเภอยานนาวา จังหวัดพระนคร คำนวณอายุได้ ๖๒ ปี ๒๗ วัน

นายแพทย์ มาลา ศีตะจิตต์

ชาตะ ๖ ๑๕ ๆ ๓ ปีวอก พ.ศ. ๒๔๕๑

มรณะ ๓ ๑๓ ๆ ๔ ปีจอ พ.ศ. ๒๕๑๔

คำไว้อาลัย

ผมกับคุณหมอมาลารู้จักกันมาประมาณ ๔๐ ปี เริ่มพบปะกันไม่กี่ครั้ง ก็รู้สึกว่าทัศนะต่าง ๆ นิสัยใจคอตรงกันเป็นส่วนมาก จึงทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างเรากระชับแน่นแฟ้นขึ้นตามลำดับ จนเหมือนญาติพี่น้องที่รักใคร่กันในที่สุด สมัยนั้น ผม คุณหมอ และเพื่อนๆ เวลานั้นกำลังอยู่ในวัยหนุ่ม มีแต่เรื่องสนุกสนาน ชอบเล่นกีฬา (เทนนิส, ตะกร้อ, บิลเลียด) ชอบเที่ยวเตร่เฮฮา ในระยะ ๒๐ ปีแรก สัปดาห์หนึ่งเราพบสนุกกัน ๒—๓ ครั้งไม่ขาดระยะ ตอนหลังต่างมีงานมากขึ้นก็ห่างกันไปบ้าง แต่ก็พบกันไม่ขาด การเที่ยวเตร่ของพวกเราไม่ได้จำกัดอยู่แต่ในกรุงเทพ ฯ ปีหนึ่งเราไปเที่ยวต่างจังหวัดโดยทางเรือกัน ๒—๓ ครั้งเสมอ

คุณหมอนอกจากเป็นเพื่อนสนิทแล้ว ยังเป็นหมอประจำตัว และประจำครอบครัวของผมตลอดมา จนจากไปอย่างไม่มีวันกลับครั้งนี้ ไม่ว่าจะดึกดื่นหรือว่าเพิ่งกลับจากไปเที่ยวมา ถ้าไปตามคุณหมอก็รีบมาทันที ปกติยาและเครื่องมือคุณหมอ

เตรียมไว้พร้อมที่บ้านเสมอ บางครั้งถึงกับนอนพักที่บ้านผม เพื่อคอยระวังคนไข้ (ปกติภรรยาของผม)

ปีกลายนี้ระหว่างที่คุณหมอป่วยเป็นโรคภัยน้อยู่แล้ว ไปไหนไม่ได้ ผมต้องพาภรรยาของผมไปพักที่บ้านคุณหมอ เพื่อให้หมอช่วยดูแล คุณหมอได้ช่วยชีวิตภรรยาของผมไว้หลายครั้งแล้ว ซึ่งจะลืมเสียมิได้เลย

เวลาที่ยังดีอยู่ ถ้าคุณหมอไปไหนมา และไม่ดึกมากนักคุณหมอมักมาแวะ และชวนคุยต่ออีก ๒—๓ ช.ม. ไม่เคยน้อยกว่า ๑ ช.ม.ดังนี้เป็นนิจศีล ใครสงสัยถามก็ได้รับตอบแต่เพียงว่ามาเพราะคิดถึง ก็เป็นเรื่องที่แปลกซึ่งผมยังระลึกไว้เสมอ

นอกจากเรื่องทางแพทย์แล้วคุณหมอเป็นคนชอบหางานอดิเรกทำเป็นส่วนตัวบ้าง เป็นรูปบริษัทบ้าง บางอย่างเลิกไปก็คิดอย่างอื่นทำใหม่อีกไม่เคยหยุดยั้ง ไม่รู้ว่ากี่อย่างแล้วที่รู้กัน บริษัทแรกที่คุณหมอริเริ่มเมื่อยังหนุ่มอยู่ม บริษัทสหการแพทย์ เมื่อกิจการเป็นไปไม่สู้ราบรื่น คุณหมอกับนายแพทย์เพื่อนสหายก็จัดตั้งบริษัทขึ้นใหม่ คือบริษัทเวชชการโดยมอบให้คุณหมอเป็นผู้จัดการ บริษัทนี้ได้เจริญรุ่งเรือง

เป็นที่นิยมมาตราบเท่าทุกวันนี้ ขณะที่ป่วยคุณหมอก็บ่นถึงงานที่บริษัทนี้ ทั้ง ๆ ที่พวกหมอเพื่อน ๆ ช่วยกันห้ามและขอร้องไม่ให้ไปทำงาน บางวันคุณหมอก็ยังแอบไป อ้างว่าอยู่บ้านนาน ๆเหงา ความวุ่นวายคิดถึงงานที่บริษัทนี้อาจเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้อาการป่วยของคุณหมอทรุดลง

คุณหมอเป็นคนใจดี เอาเพื่อนเอาฝูง ได้ช่วยเหลือเพื่อนฝูงไว้หลายคน ฉะนั้นจึงเป็นที่รักใคร่ของเพื่อนฝูงทั่วไป

เมื่อทราบข่าวว่าคุณหมอได้ถึงแก่กรรมโดยกะทันหัน ผมและครอบครัวรู้สึกตื้นตันใจเป็นที่สุดที่เสียมิตรที่ครอบครัวผมถือเสมือนญาติที่รักไปคนหนึ่ง

ขออำนาจบุญกุศลกรรมดีที่คุณหมอมาลาได้ประกอบไว้ในภพนี้ จงเป็นผลสนองและดลบันดาลให้ดวงวิญญาณของคุณหมอมาลาไปสู่สุคติในภพหน้าด้วยเถิด

ส. กมลนาวิน

๗

อาลัยมาลา

ในจำนวนแพทย์รุ่นที่ศึกษาสำเร็จใน พ.ศ. ๒๔๗๕ คุณหมอมาลา ศีตะจิตต์ เป็นผู้ที่มีคนรักใคร่ชอบพอมากที่สุดผู้หนึ่งทั้งในหมู่แพทย์และหมู่ที่มีอาชีพอื่น ทั้งนี้ก็ด้วยคุณสมบัติที่เด่นหลายประการ ซึ่งเมื่อเอามารวมเข้าด้วยกันทั้งหมดแล้วก็ทำให้เห็นได้ชัดเจนว่า คุณหมอมาลาเป็นบุคคลอย่างที่หาได้ยากผู้หนึ่ง

คุณหมอมาลาเป็นคนพื้นเพปากน้ำ สมุทรปราการ มีอุปนิสัยสมกับเป็น "ลูกน้ำเค็ม" ทุกอย่าง เช่นเป็นคนเข้มแข็งเอาจริงเอาจัง บากบั่น ไม่ท้อถอยง่าย ไม่ยอมแพ้ใครทำงานได้ทุกอย่าง สู้ได้ทุกทาง ฯลฯ แต่คุณหมอมาลาเป็นลูกน้ำเค็มประเภทที่มีศีลธรรมอยู่ในใจ เพราะฉะนั้นถ้าจะมองว่า "เป็นนักเลง" ก็ไม่ใช่นักเลงเกะกะ แต่เป็นพวกใจคอกว้างขวางโอบอ้อม, ถ้าจะว่า "เป็นคนเอะอะ" ก็ไม่ใช่เอะอะทำลายความสงบ แต่ชักชวนให้ขบขันครึกครื้น ผู้ที่พบเห็นแต่เพียงเล็กน้อยย่อมจะมีความรู้สึกว่าคุณหมอมาลาเป็นคนตรงและเปิดเผยน่าคบ ผู้ที่ได้วิสาสะพอสมควรย่อมรู้ว่าเป็นเพื่อนดีที่หาได้ยากผู้หนึ่ง และในยามคับขันก็อาจจะถือเป็นเพื่อน

ตายได้ เพราะคุณสมบัติเหล่านี้ เมื่อคุณหมอมาลาได้เข้าไปช่วยราชการกองทัพเรือระหว่างสงครามมหาอาเซียบูรพา จึงได้เข้ากับสหายสงครามทั้งหลายได้อย่างเกลียวกลมและกลายเป็นผู้ที่มีผู้นิยมชมชอบมากที่สุดผู้หนึ่ง ทั้งในด้านการแพทย์และการสังคม

คุณหมอมาลาเป็นคนเด่นทางสังคมมาตั้งแต่ในระหว่างศึกษาวิชาแพทย์ คำว่าสังคมในสมัยนั้นไม่ได้มีความหมายในเชิงเต้นรำ เที่ยวตามบาร์หรือไนท์คลับ คุณหมอมาลาเป็นนักกีฬาชั้นนำทั้งในร่มและกลางแจ้ง ฝีมือบิลเลียดเป็นที่ขึ้นชื่อมาก นอกจากนั้นก็หมากรุก หมากฮอส บิงปองตลอดจนไพ่ พูดง่าย ๆ ว่ามีอะไรให้เล่นก็เล่นได้หมดและเล่นได้ดี ในด้านกลางแจ้งนั้นคุณหมอมาลาเป็นนักฟุตบอลมีชื่อ ได้สร้างตัวขึ้นมาจาก "มิดเดย์ ทีม"(พวกที่เล่นฟุตบอลทุกโอกาส แม้ในระหว่างหยุดพักกลางวัน) จนขึ้นไปถึงทีมของมหาวิทยาลัยที่ส่งเข้าชิงถ้วยพระราชทาน ได้ชื่อว่าเป็นแนวหน้าที่บุกหนักและหนังหนา (คืออดทนต่อเท้าและศอก). นอกจากนี้ในเรื่องเท็นนิสและแบดมินตัน ซึ่งเป็นกีฬาที่กำลังขึ้นหน้า คุณหมอมาลาก็ได้ชื่อว่าเป็นคนเก่ง ถึงแม้จะไม่ถึงชนะเลิศก็อยู่ในชั้นนำ การเล่นอย่างจริงจังในการกีฬา

กลางแจ้งไม่เพียงแต่ทำให้คุณหมอมาลาเป็นผู้มีคนรู้จักและนิยมมาก แต่ได้ช่วยส่งเสริมให้เป็นผู้มีสุขภาพดีตลอดมาจนกระทั่งถึงวันสุดท้าย เพื่อนๆ ไม่ค่อยจะได้ยินข่าวเจ็บไข้ เมื่อได้ทราบว่าถึงแก่กรรมด้วยโรคหัวใจก็รู้สึกงงงันไปตามกัน

เพื่อจะป้องกันความเข้าใจผิดว่าคุณหมอมาลาเป็นโรคหัวใจ เพราะเมื่อหนุ่ม ๆ เล่นกีฬาหนักมาก สมควรทำความเข้าใจว่า โดยลำพังกีฬาไม่ทำให้เกิดโทษในทางสุขภาพอย่างใดถึงแม้จะเล่นหนักมากก็ตาม ผลร้ายที่ปรากฏเป็นครั้งคราวนั้นเป็นเพราะขาดการบำรุงและพักผ่อนที่ถูกต้อง ประกอบกับการเล่นหักโหมเกินขีด หรือเพราะมีความบกพร่องของอวัยวะอยู่ก่อนแล้ว สำหรับโรคหัวใจของคุณหมอมาลานี้ไม่ใช่ผลของการออกกำลังแน่นอน แต่เป็นผลของการสำบุกสำบันในสมัยก่อร่างสร้างตัวและความเคร่งเครียดในความรับผิดชอบของสมัยแห่งความสำเร็จในตอนหลังนี้.

นอกจากสามารถในทางกีฬา คุณหมอมาลายังเก่งอีกหลายทาง ซึ่งนำให้เป็นคนเด่นในสมัยเรียนแพทย์ ข้อที่แทบทุกคนยังจำได้ดีคือความสามารถในเชิงเล่นละครคุณหมอมาลาแสดงได้ตั้งแต่ละครรำแบบนาฏศิลป์ชั้นสูงจนกระทั่งละครพูดและแม้ละครตลก ในการแสดงเป็นตัว

หลวิชัยในเรื่องคาวีที่จุฬาลงกรณมหาวิทยาลัย คุณหมอมาลาเป็นนักรำที่ทำให้เคลิบเคลิ้ม. ส่วนในตอนเป็นพระอินทร์ในเรื่อง "นางโสภิณี" (ซึ่งช่วยกันแต่งล้อเรื่องสาวิตรี) แสดงในงานเปิดหอพักถาวรหลังแรกที่ศิริราช, คุณหมอมาลาทำให้ผู้ดูท้องคัดท้องแข็งไปตาม ๆ กัน คุณหมอมาลามีหัวคิดซึ่งทั้ง "ขลัง" (คือแปลกกว่าคนอื่น ๆ) และขบขัน และเป็นคนมีฝีปากในเชิงกลอนด้น จึงเป็นกุญแจสำคัญสำหรับความครึกครื้นในเวลามีการพบปะระหว่างเพื่อนฝูงหรือแม้มีงานสังคมขนาดใหญ่ ๆ

ในด้านอาชีพและวิชาชีพ คุณหมอมาลาเป็นผู้เด่นในฐานมีความคิดริเริ่ม หลังจากสอบได้ปริญญาแล้วได้ไปทำงานอยู่ที่วชิรพยาบาลพักหนึ่ง แล้วก็ไปประจำโรงพยาบาลที่ปากพนัง จังหวัดนครศรีธรรมราช ในตอนต้นสังเกตว่าคุณหมอมาลาสนใจงานที่นั่นมากเพราะอยู่ในระยะบุกเบิก มีเรื่องเล่ามาให้เราฟังบ่อย ๆ ทั้งในเชิงขบขันและเชิงน่าสังเวช แต่ไม่นานนักคุณหมอมาลาก็เริ่มเบื่อหน่ายในงานประเภทซ้ำซากและดูไม่มีทางจะเสร็จสิ้นลงได้ จึงได้กลับเข้ากรุงเทพฯและเริ่มงานชิ้นสำคัญซึ่งได้กลายมาเป็นงานประจำชีวิต คือการ

ร่วมกับเพื่อนๆ จัดตั้ง "สำนักงานแพทย์ รวมประเภท" (โปลิคลินิค) คือรวบรวมแพทย์ผู้ชำนาญในสาขาต่าง ๆ เข้าไว้ในสำนักเดียวกันเพื่อให้คนไข้ได้รับความสะดวกและให้แพทย์สามารถปรึกษาหารือกันโดยรวดเร็ว งานนี้ต้องนับว่าเป็นการเริ่มยุคใหม่ในการประกอบโรคศิลปะส่วนอิสระ หรือ ส่วนเอกชนในประเทศไทย ถึงแม้ก่อนหน้านั้นจะได้มีผู้ตั้งคลีนิคส่วนตัวอยู่แล้วหลายแห่ง แต่เป็นสำนักงานเฉพาะตัวเสียเป็นส่วนมาก มิฉะนั้นก็มีแพทย์ร่วมทำงานในสาขาเดียวกัน ไม่ได้มีแพทย์หลายสาขาเช่นในสำนักงานที่คุณหมอมาลาและเพื่อนได้จัดตั้งขึ้นเป็นกิจการนี้ ต่อมาได้กลับกลายและคลี่คลายเป็นสำนักเวชชการซึ่งมีชื่อเสียงว่าเป็นสำนักงานแพทย์ไทยซึ่งไม่แพ้สำนักงานที่ดีที่สุดของแพทย์ต่างประเทศ

ในการจัดตั้งสำนักงานใหม่นี้คุณหมอมาลาประสงค์จะให้เป็นที่รวบรวมผู้เชี่ยวชาญจริง ๆ จึงได้ลงทุนส่วนตัวไปดูงานเฉพาะในด้านการรักษาวัณโรคและโรคปอดที่ประเทศฟิลิปปินส์ และนำความรู้มาช่วยเหลือผู้ป่วยไข้ตลอดมา ในสมัยนั้นเข้าใจว่าในประเทศไทยมีคุณหมอประเสริฐ กังสะดาลย์

เป็น "หมอโรคปอด" คนแรก ถ้าหากจะกล่าวว่าคุณหมอมาลาเป็น "หมอโรคปอด" คนที่สองก็เห็นจะไม่เกินความจริง

ความคิดริเริ่ม ของคุณหมอมาลา ยังปรากฏในอีกด้านหนึ่งของกิจกรรม คือในการจัดตั้งอุตสาหกรรมพลาสติค ด้วยความรอบรู้ทันสมัยและความเอาใจใส่ประกอบกับความเอาจริงเอาจังกับกิจการทั้งปวง คุณหมอมาลาได้สร้าง "มาลาพลาส-ติค" ขึ้นมาเป็นผู้ผลิตเครื่องใช้ในระดับนำหน้าของประเทศและมีคุณภาพไม่แพ้ต่างประเทศ ทั้งได้กลายเป็นกิจกรรมหลักสำหรับครอบครัวและผู้ร่วมงานอีกเป็นจำนวนมากด้วย "มาลาพลาสติค" จะเป็นสิ่งยืนยันถึงความริเริ่มและความสามารถของคุณหมอมาลาไปชั่วกาลนาน

เพื่อนแพทย์ที่ได้รับพระราชทานปริญญาบัตรพร้อมกันในพ.ศ. ๒๔๗๕ นั้นมีเพียง ๑๕ คน เมื่อจบใหม่ ๆ ส่วนมากยังประกอบวิชาชีพอยู่ในส่วนกลาง ก็ยังได้พบกันอยู่บ่อย ๆ โดยเฉพาะเวลามีงานที่ศิริราช ครั้นนานเข้าต่างแยกย้ายไปทำงานในที่ต่าง ๆ การวิสาสะก็ห่างไป แต่ในใจนั้นยังนึกถึงกันอยู่เสมอ เพราะความสนิทสนมในวัยเรียนนั้นได้ทำให้เรารู้สึกคล้ายกับว่าเป็นพี่น้องกันจริงๆ เมื่ออายุมากขึ้นและความ

เร่งรัดทางอาชีพน้อยลงความหลังมีค่ามากขึ้น ความอยากพบปะสังสรรค์กันก็มีมากตามไปด้วย คุณหมอมาลาเป็นตัวจักรสำคัญที่ยังความปรารถนาของพวกเราในเรื่องนี้ให้ประสบความสำเร็จ เพราะเป็นผู้ไปไหน ๆ ได้คล่องแคล่วและกว้างขวางในสังคม ในการพบกันครั้งแรกคุณหมอมาลาได้รับมอบหมายให้จัดหาสถานที่และจัดเรื่องเลี้ยงดู เราพบกันที่ห้อยเทียนเหลาและได้สนทนากันเป็นที่สนุกสนานกับความอยาก แต่หลายคนตั้งข้อสังเกตว่าอาหารวันนั้นกินไม่อร่อยเหมือนเคย โทษว่าภัตตาคารฝีมือตกไปบ้าง หรือพวกเราแก่แล้วลิ้นเสื่อมไปบ้าง คุณหมอมาลาหัวเราะก๊ากๆ แล้วบอกว่า "อั๊วเป็นคนสั่งอาหารเอง เลือกเอาอาหารที่อ่อน ๆ ไม่ต้องเคี้ยวมาก เพราะเห็นว่าพวกเราแก่แล้ว ฟันเฟืองไม่ค่อยดี!" พวกเราขบขันความคิดของคุณหมอมาลาแต่ในขณะเดียวกันก็ได้สำนึกในความจริงว่าอายุทำให้คนเราเปลี่ยนแปลงไปได้ไม่น้อย แม้แต่คุณหมอมาลาซึ่งเป็น "ตัวบู๊" ชั้นนำในพวกเราก็ยังอดนึกถึงความเสื่อมของสังขารไม่ได้

ในระหว่างที่ผู้เขียนไปดูงานและสอนพิเศษในประเทศเยอรมนีใน พ.ศ. ๒๕๑๒ คุณหมอมาลาได้เขียนจดหมายไป

ถึงด้วยธุระบางอย่าง แล้วได้เล่าให้ฟังว่าตอนนั้นสุขภาพไม่ค่อยดี เป็นโรคหัวใจ ต้องพักผ่อนมาก ทำให้รู้สึกรำคาญ เพราะเคยทำงานอยู่เป็นประจำ สำหรับความตายนั้นไม่ได้เป็นห่วง เพราะตัดใจได้ บางเวลาก็สามารถทำให้ใจเฉย ๆ ไม่ยินดียินร้ายอะไรเลย คุณหมอมาลาเขียนถามไปด้วยว่า "อย่างนี้เป็นนิพพานใช่ไหม"

ในการพบเพื่อนร่วมรุ่นครั้งหลังสุดเมื่อเดือนมีนาคม พ.ศ. ๒๕๑๒ เราได้สนทนากันถึงเพื่อนเก่า ๆ ที่ถึงแก่กรรมไปก่อนแล้ว มีหมอสมบูรณ์ ระงับภัย หมอพิตร จันทร-สว่าง หมอคำหมั่น เทพมณี เราปรารภกันอย่างสนุกว่าคนต่อไปจะเป็นใคร คุณหมอมาลาได้โบกมือพูดเป็นเชิงตลกว่า "อั๊วยอมให้พวกลื้อไปก่อนให้หมด อั๊วจะอยู่เผาศพให้ทุกๆคน" ไม่มีใครคิดแม้สักคนเดียวว่าคนต่อไปจะเป็นคุณหมอมาลา เพราะในตอนนั้นยังแข็งแรงสนุกสนานไม่แพ้เมื่อหนุ่ม ๆ ไม่มีลักษณะอะไรแสดงว่าจะเจ็บไข้เลย ดังนี้แหละพระสัมมาสัมพุทธเจ้าจึงทรงภาษิตเตือนใจไว้ว่า "สังขารทั้งหลายไม่เที่ยงหนอ" ทุกคนไม่พึงประมาท พึงเร่งสร้างสมความดีไว้เป็นที่พึ่งในปรโลก ซึ่งทุกคนจะต้องไปสักวันหนึ่งเป็นแน่นอน

ในการสรุปคุณสมบัติของคุณหมอมาลา สมควรกล่าวว่าในกระบวนความดีทั้งหลาย นั้นที่ควรนับว่าดีสุดยอดก็คือ "ความเป็นหมอดี" ตลอดเวลาร่วมสี่สิบปีของการประกอบวิชาชีพไม่เคยประกอบกรรมใด ๆ เลยที่จะทำให้ความเป็นหมอบกพร่อง ถ้าหากมี "ศีลสำหรับแพทย์" ศีลของคุณหมอมาลาก็บริสุทธิ์ ไม่มีด่างพร้อย

เพื่อนร่วมรุ่นทั้งหลายระลึกถึงคุณหมอมาลาด้วยความอาลัยและความภูมิใจ ขอพร้อมกันตั้งใจแผ่ส่วนกุศลของแต่ละคนให้แก่คุณหมอมาลา ขอส่วนบุญที่อุทิศนี้รวมกับส่วนของคุณหมอเองส่งเสริมให้คุณหมอมีสุคติเป็นที่ไปในปรโลก

อวย เกตุสิงห์

ในนามของแพทย์รุ่น ๒๔๗๑

คำไว้อาลัย

นายแพทย์มาลา ศีตะจิตต์ หรือที่พวกเราเรียกกันว่า หมอมาลา ได้เรียนที่โรงเรียนมัธยมวัดเทพศิรินทร์ร่วมห้องเดียวกันกับข้าพเจ้าเป็นเวลาหลายปี หมอมาลาเป็นนักฟุตบอล มีจิตใจเป็นนักกีฬา มีจิตใจเผื่อแผ่ช่วยเหลือบรรดาเพื่อนฝูงอยู่เสมอ จนเป็นที่นับถือและรักใคร่ในบรรดามิตรสหายนักกีฬาและบรรดาอาจารย์ทั่ว ๆ ไป ในบรรดาเพื่อนสนิทที่ไม่ใช่เป็นนักฟุตบอลของหมอมาลาเท่าที่ข้าพเจ้าจำได้ มีคุณยล สมานนท์ คุณตุ๋ย เหล่าสุนทร คุณเจริญ ปั้ตะพงศ์ และข้าพเจ้า พวกเราไปมาหาสู่กันเสมอ ๆ ต่อมาข้าพเจ้ายิ่งสนิทกับหมอมาลามากขึ้นเพราะได้ศึกษาแพทย์ร่วมกัน ถึงแม้ว่าจะต่างปีกันก็ตาม ภายหลังที่หมอมาลาสำเร็จการศึกษาแล้วพวกเราก็ต้องแยกกันชั่วขณะ เพราะหมอมาลาต้องไปรับราชการต่างจังหวัด เมื่อหมอมาลากลับมารับราชการในกรุงเทพ ฯ พวกเราก็ได้พบปะสังสรรค์กันอีกเช่นเคย

หลังจากข้าพเจ้ากลับจากการไปศึกษา ณ ต่างประเทศ ไม่มีบ้านอยู่ในกรุงเทพ ฯ ต้องอยู่หอพักในโรงพยาบาลศิริราช หมอมาลาได้ชวนให้ไปอยู่ด้วยที่บ้านที่หมอมาลาเช่า

อยู่ และชวนให้ไปทำงานร่วมกันที่สหการแพทย์ในเวลานอกราชการ ซึ่งต่อมาก็ได้ย้ายมาทำงานร่วมกันเช่นเคยที่บริษัทเวชการ ขณะที่ข้าพเจ้าอยู่ร่วมบ้าน ทำงานสำนักเดียวกันและร่วมในวงสังคมต่างๆ เช่น คณะนกเบี้ด คณะเต้นรำตลอดรุ่ง ฯลฯ ข้าพเจ้าพบว่าหมอมาลาเป็นคนดีที่หาคนเปรียบได้ยาก เป็นคนรักใคร่เพื่อนฝูง คอยดูแลทุกข์สุขและช่วยเหลือเพื่อนฝูงอยู่เสมอๆ ทางด้านผู้ป่วย หมอมาลาก็เอาใจใส่ช่วยเหลือเป็นอย่างดี โดยไม่เห็นแก่เหน็ดเหนื่อย ข้าพเจ้าไม่เคยพบว่าหมอมาลาเคยเอาเปรียบผู้หนึ่งผู้ใดเลย นอกจากนั้นหมอมาลายังเป็นผู้รักชาติยิ่ง เมื่อครั้งสงครามอินโดจีนหมอมาลายอมเสียสละผลประโยชน์ในอาชีพประกอบโรคศิลปส่วนตัว สมัครช่วยชาติโดยเข้ารับราชการทหารเรือจนได้รับพระราชทานยศเป็นนายเรือโท

การจากไปของหมอมาลาเป็นการสูญเสียคนดีในวงสังคมวงการแพทย์และเพื่อนที่ดีของข้าพเจ้าไปคนหนึ่งอย่างน่าใจหาย ข้าพเจ้าจึงขออาราธนาพระศรีรัตนตรัย และบรรดาสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลายในสากลโลก จงดลบันดาลให้ดวงวิญญาณของหมอมาลาจงไปสู่ที่สงบสุข ณ แดนสุขาวดีด้วยเทอญ ฯ

จิตต์ ตู้จินดา

มาดีไปดี

ข้าพเจ้าได้รู้จักคุณหมอมาลาตั้งแต่ครั้งยังเป็นเด็ก เรียนอยู่ที่ ร.ร. มัธยมวัดเทพศิรินทร์ด้วยกัน ในสมัยนั้นคุณหมอเป็นนักกีฬาเต็มตัว เป็นนักเตะฟุตบอลชั้นดารา ได้เล่นให้โรงเรียนตลอดมาจนกระทั่งเป็นนักเรียนแพทย์ และบางครั้งก็ยังเคยไปแสดงฝีเท้ายังต่างประเทศ คุณหมอเป็นที่ชอบพอของเพื่อนทั้งหลาย เพราะเป็นคนมีนิสัยสนุกสนานเปิดเผย ไม่มีการเห็นแก่ตัว และไม่เคยปฏิเสธการช่วยเหลือในเมื่อเพื่อนขอร้อง ตลอดเวลาที่ข้าพเจ้าได้ร่วมทำงานกับคุณหมอมา ๓๓ ปีก็ได้เห็นคุณหมอเป็นคนขยัน และมีความรู้สึกในการรับผิดชอบในหน้าที่แพทย์เป็นอย่างดี การจากไปอย่างไม่มีวันกลับโดยยังไม่ถึงเวลาอันควร และโดยกระทันหันทำให้ข้าพเจ้าและเพื่อนร่วมงานรู้สึกเศร้าสลดใจเป็นอย่างมาก คุณหมอมาลาได้ "มา" แล้วด้วยดี และตลอดเวลาที่มีชีวิตอยู่ก็ได้ประกอบแต่กรรมดี ฉะนั้นเวลาคุณหมอ "ไป" แล้ว ทางดำเนินของคุณหมอในภพต่อไปคงจะต้องเป็นทางสันติสุขอย่างไม่ต้องสงสัย

ประชา โมกขะเวส

คำไว้อาลัย

มาลากับข้าพเจ้าเป็นเพื่อนชนิดหัวหกก้นขวิดกันมาตั้งแต่อายุ ๑๒ ขวบด้วยกันในโรงเรียนเทพศิรินทร์ ในจำนวนเพื่อนนักเรียนหลายสิบคนด้วยกันเรามีเพื่อนที่สนิทกันอยู่ ๓–๔ คน รวมทั้งมาลาด้วย เมื่อสำเร็จการศึกษาจากโรงเรียนเทพศิรินทร์แล้วเราต้องห่างเหินกันไปพักหนึ่งเพราะมาลาไปศึกษาวิชาแพทย์ต่อที่จุฬาลงกรณมหาวิทยาลัย ส่วนข้าพเจ้าไปศึกษากฎหมายในโรงเรียนกฎหมาย แม้ในระยะนี้เราจะพบกันได้เพียงนาน ๆ ครั้ง แต่พบกันทีไรก็อบอุ่นอย่างเก่า ทุกครั้งไม่มีอะไรเปลี่ยนแปลง เมื่อต่างสำเร็จการศึกษาด้วยกัน คือมาลาเป็นนายแพทย์มาลา และข้าพเจ้าเป็นนักกฎหมายขึ้นแล้ว มิตรภาพของเราจึงกลับสู่ภาวะเดิมแบบวัยเด็กสมัยอยู่โรงเรียนอีก แม้ความสนุกจะเปลี่ยนแปลงไปบ้างตามสภาพของวัย

ด้วยเหตุที่เราเกิดปีเดียวกัน รับการศึกษาเบื้องรากฐานจากสถาบันแห่งเดียวกันและสนิทสนมจนรู้อุปนิสัยกันมาแต่เด็ก ทัศนะของเราจึงตรงกันแทบทุกด้าน ทั้งในทางการเมือง

การปรัชญา ตลอดจนความเป็นอยู่ทั่วไปของชีวิต เราต่างมีความมุ่งหมายของชีวิตตรงกันอยู่เป็นส่วนมาก แม้จะดำเนินชีวิตไปคนละแนว แต่ก็มีจุดปลายทางอยู่แห่งเดียวกัน มาลาเป็นนักกีฬา นิยมการกีฬาทุกชนิดและเล่นได้ดีเสียด้วย ส่วนข้าพเจ้าไม่มีฝีมือในการกีฬาเลย แต่ข้าพเจ้าก็นิยมการเพาะกายบำรุงกล้ามเนื้อมาแต่อายุ ๑๕ ปี จนบัดนี้ ในเรื่องการบันเทิงเวลาเราสนุก ก็ปล่อยตัวกันจนสุดขีดด้วยกัน แม้ธรรมชาติจะประสาทรสนิยมให้เราๆมาคนละแบบ เราต่างเห็นกันว่าในชั่วชีวิตของเรานี้ไม่ว่าจะมั่งมีดีจน ไม่ว่าจะโง่จะฉลาด ไม่ว่าจะแข็งแรงหรืออ่อนแอ บุคคลต่างมีหน้าที่ต้องทำประโยชน์แก่บ้านเมืองและเพื่อนร่วมชาติไว้ในชั่วชีวิตของตน แม้แนวความคิดของมาลาออกจะอิงศาสนามากไปสักหน่อย และแนวของข้าพเจ้าออกจะอิงตะวันตกมากไปบ้าง สุดท้ายปลายทางก็อยู่แห่งเดียวกัน คือเราต่างเห็นตรงกันว่ามนุษย์ควรบำเพ็ญประโยชน์ แก่เพื่อนมนุษย์เสียก่อนจะตายจากไป มิใช่กอบโกยเอาของเพื่อนมนุษย์มากองเอาไว้แล้วตายก็ขนเอาไปไม่ได้

ด้วยจุดประสงค์ที่จะเป็นประโยชน์แก่เพื่อนมนุษย์นี้เอง มาลาจึงเป็นคนโอบอ้อมอารี ช่วยเหลือเพื่อนและผู้อื่น

ไม่เลือกหน้า จนบางครั้งถึงกับเป็นคนยุ่ยเปื่อยจนเกินไป แต่เป็นที่ยอมรับกันใน หมู่เพื่อน ทุกคน ว่าเรื่องเอาเปรียบเพื่อนแล้วไม่มีในนิสัยของเขาเลย และข้อนี้เขาระวังตัวเป็นที่สุด ข้าพเจ้ารับรองได้แน่นอน ตลอดชั่วระยะเวลา ๕๐ ปีเศษที่เราคบกันมา มาลาไม่เคยมีนิสัยเอาเปรียบคนอื่นเลย ตรงกันข้ามเขาเคยเล่าให้ข้าพเจ้าฟังเสมอ ๆ ถึงพฤติการณ์ของคนอื่นที่คบกับเขาในลักษณะที่เอาเปรียบ และเขายอมเสียเปรียบให้ทั้งที่รู้ตัวอยู่ดีแล้ว

เนื่องจากเรามีความคิดตรงกันอยู่อย่างหนึ่งว่าคนเราตายแล้วก็ต้องสูญไป และไม่เชื่อในโลกหน้า ความสูญสิ้นของเพื่อนข้าพเจ้าคนนี้จึงเหลือแต่ความทรงจำอันทราบซึ้ง โดยข้าพเจ้าหวังว่าความโอบอ้อมอารีของเขาคงจะเป็นตัวอย่างอันดีแก่อนุชนรุ่นหลังของเราบ้าง

ยล สมานนท์

อนิจฺจา วต สงฺขารา

คนดีอย่างมาลา　　อายุน่าจะยืนกว่านี้
ผมคิดอยู่อย่างนี้　　สามวันสามคืน

นึกไปถึงสมัยเมื่อเด็กชายมาลา ศีตะจิตต์ สวมหมวกฟางอยู่ในรั้วรำเพยเขียวเหลืองด้วยกัน แต่ในฐานะเพื่อนรุ่นพี่

นึกไปถึงนายแพทย์มาลา ศีตะจิตต์ เมื่อเป็นหนุ่มด้วยกันแล้ว

ความเป็นเพื่อนรุ่นพี่ของเราหมดไป แปรเปลี่ยนเป็นเพื่อนรัก

ห่างเหินกันไประยะหนึ่ง เมื่อสมัยมาลามีความน้อยใจตัวเองว่า ความรู้น้อย และไม่มีเงินถัง สู้อุตส่าห์ลงเรือข้ามทะเลไปแสวงหาสิ่งที่ตนเองมีความน้อยใจต่ำใจอยู่ ทั้ง ๆ ที่เป็นหมออยู่โรงพยาบาลวชิระแล้วก็ตาม

ไม่กี่ปี มาลานั่งเรือข้ามทะเลกลับมาเมืองไทย ขณะนั้นเรายังเป็นคนโสดด้วยกัน บางสัปดาห์จึงพบกันถึงแปดวัน

กลับจากนอก มาลา ความรู้ไม่น้อยแล้ว เงินถังยังไม่มีแต่เงินเริ่มลงถังวันละหลายชั่ง เพราะชื่อเสียงความสามารถเริ่มระบือ

ต่อมาอีกไม่กี่ปีจนวาระสุดท้าย มาลามีเงินถึง มีชื่อเสียง มีครอบครัว และมีความสุข มาลาเป็นคนดี เป็นที่รักของเพื่อนฝูง เป็นมิตรผู้มีอุปการะคนหนึ่งของผม

มาลาเป็นคนไม่ขัดใจเพื่อน เป็นคนใจบุญใจกุศล และรักชาติบ้านเมือง

เมื่อเขากลับจากนอกใหม่ ๆ ผมจับตัวให้เตะฟุตบอลที่สนามหลวงสองสามนัดในทีมของสมาคมนักเรียนเก่าเทพ-ศิรินทร์ เก็บเงินช่วยราชการทหารสื่อสาร

มาลาก็ไม่ว่าอะไร ให้ลงสนามก็ลง เพราะเป็นนักกีฬาเก่า เตะฟุตบอลเข้าโกล์ที่สนามหลวงทั้งสองสามนัด เทพ-ศิรินทร์ได้ถ้วยพระยาพหลพลพยุหเสนา เทพศิรินทร์ได้ถ้วยนางสาวสยาม—วณี เลาหเกียรติ ก็ด้วยฝีเท้าของมาลาหนึ่งในทีมสิบเอ็ดคน

เมื่อผมมีทุกข์ มาลาเป็นทุกข์ด้วย
เมื่อผมเป็นสุข มาลาบอกว่า อั๊วดีใจ ลื้อสบายแล้ว

ผมนอนหลับ ๆ ตื่น ๆ อยู่สามวันสามคืนนับแต่ได้ข่าวว่ามาลาไปสู่สุคติเสียแล้วอย่างกะทันหัน

คิดอยู่ตลอดเวลาว่า คนอย่างมาลา ผู้สร้างแต่คุณงามความดี ทำไมอายุจึงไม่ยืนกว่านี้

มาคิดได้ที่หน้าศพเพื่อนรักเสมือนญาติเมื่อคืนวันศุกร์ที่ ๑๑ มีนาคม นี่เอง

ไม่จะเป็นมาลาเพื่อนรักหรือผู้ใดก็ตาม

สังขารทั้งหลายไม่เที่ยงหนอ

มีความเกิดขึ้นและความเสื่อมไปเป็นธรรมดา

เกิดขึ้นแล้วย่อมดับไป

ความระงับแห่งสังขารทั้งหลายนั้นเป็นสุข

นายแพทย์มาลา ศิตะจิตต์ มิตรดีของสหายทั้งหลาย บัดนี้เป็นสุขเป็นสุขแล้ว

อุดม ชาตบุตร

๑๒ มีนาคม ๒๕๑๔

รำลึกถึงคุณพ่อ

เมื่อวันที่ ๙ ธันวาคม ๒๕๑๓ เวลาประมาณ ๒๑.๐๐ น. คุณพ่อได้จากคุณแม่และลูก ๆ ไปอย่างสงบด้วยโรคหัวใจวาย ยังความเศร้าเสียใจอย่างมาก แก่คุณแม่และลูกทุกคน

ตลอดชีวิตคุณพ่อ ได้ให้ความ รักและเมตตาแก่ลูกและทุกคนที่พบเป็นอย่างดี ท่านได้ให้การศึกษาแก่ลูกจนกระทั่งทุกคนมีงานทำเป็นหลักฐาน นับว่าเป็นพระคุณอันใหญ่หลวงแก่ลูก ๆ ซึ่งลูก ๆ จะไม่ขอลืมเลย

คุณแม่และลูก ๆ ขอขอบพระคุณท่านผู้มีเกียรติทุกท่านที่ได้สละเวลามาร่วมงานในวันนี้ และขอขอบพระคุณคุณหมอจิตต์ ตู้จินดา คุณหมอนฤมล เจริญชอบ คุณหมอโกวิท อัศวนนท์ และคุณหมอประมิตร จันทวิมล ซึ่งได้เอาใจใส่ดูแลรักษาคุณพ่อมาโดยตลอด และขอขอบพระคุณเพื่อน ๆ และญาติมิตรที่ได้ให้ความเมตตาช่วยเหลือจัดงานศพคุณพ่อให้สำเร็จลุล่วงสมดังความปรารถนาของคุณพ่อทุกประการ

ท่านที่เคารพและญาติมิตรของข้าพเจ้าทั้งหลาย

ขณะที่ข้าพเจ้ากล่าวคำอำลาท่านทั้งหลาย ณ บัดนี้ วิญญาณของข้าพเจ้าได้จากโลกไปแล้ว ยังคงเหลือแต่ร่างกายซึ่งปราศ-จากวิญญาณใดๆ ซึ่งกำลังจะกลายเป็นเถ้าธุลีลงในครึ่งชั่วโมงนี้ แม้เราทุกคนจะทราบกันอยู่ดีว่าทุกคนจะต้องตายในวันหนึ่งก็ตาม แต่เมื่อมนุษย์เกิดมาแล้วอยู่ในโลกทุกคนต่างก็ได้สร้างความผูกพันขึ้นไว้ใน ลักษณะ ต่าง ๆ ตลอดชั่วชีวิตของตน ข้าพเจ้าได้มีชีวิตอยู่ในโลกเป็นเวลา ๖๒ ปี เหตุฉะนั้นจึงได้ก่อความผูกพันทิ้งไว้ในโลกพอสมควร เป็นความผูกพันทั้งทางครอบครัว ทางหน้าที่การงาน ทางหน้าที่ต่อชาติบ้านเมืองและทางมิตรสัมพันธ์ เมื่อข้าพเจ้าต้อง จาก ท่าน ไปโดยไม่มีวันจะได้พบกับท่านอีก จึงต้องมีความอาลัยต่อกันบ้างเป็นธรรมดา

ตลอดชั่วชีวิตของข้าพเจ้าได้ตั้งอธิษฐานไว้อย่างแน่วแน่ว่าจะไม่เบียดเบียนเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน จะไม่แก่งแย่งเอาเปรียบผู้อื่น แต่ว่าในความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ต่อมนุษย์ด้วยกันนั้น การล่วงล้ำเกินเลยซึ่งกันและกันย่อมเป็นสิ่งที่

หลีกเลี่ยงไม่พ้น หากข้าพเจ้าได้ล่วงล้ำเกินเลยผู้ใดไปบ้างในลักษณะเช่นนี้ ขอให้ท่านทั้งหลายทราบเถิดว่าเป็นไปโดยมิได้ตั้งใจเลย กรณีดังนี้โปรดอโหสิให้ข้าพเจ้าเป็นครั้งสุดท้ายนี้ด้วย

ในที่สุด ข้าพเจ้าขอขอบพระคุณท่านทั้งหลาย ที่อุตส่าห์สละเวลามาชุมนุมไว้อาลัยต่อข้าพเจ้าเป็นครั้งสุดท้าย ณ เชิงตะกอนนี้โดยทั่วกัน

๒

การเข้าฌาน
และมหัศจรรย์ทางจิต

MEDITATION & MIRACLES OF MIND

กถาที่กำลังเริ่มบัดนี้ มิใช่เป็นเรื่องที่เพิ่งจะพูดที่นี่เป็นครั้งแรก ข้าพเจ้าเคยพูดเรื่องเดียวกันนี้มาครั้งหนึ่งแล้วที่แพทยสมาคมแห่งประเทศไทย เมื่อวันที่ ๒๔ กันยายนที่แล้ว คือเมื่อเร็ว ๆ นี่เอง การพูดวันนั้น ที่สมาคมแห่งนั้น ก็ด้วยสมาคมแพทย์ตั้งเจตนาถือเอาวันที่ ๒๔ กันยายนเป็นวันสำคัญวันหนึ่ง เนื่องจากตรงกับวันสมเด็จพระราชบิดาเจ้าฟ้ามหิดล-อดุลยเดช กรมหลวงสงขลานครินทร์ เสด็จสู่ทิวงคต ฉะนั้นเมื่อถึงวันสำคัญนี้ บรรดาแพทย์ทั้งหลายหากมีโอกาส ก็กล่าวได้ว่าไม่มีใครที่จะละโอกาสมาพบปะร่วมชุมนุมกันยังสมาคมสถานอันเป็นแหล่งกลาง เพื่ออย่างน้อยก็จะได้สนทนากันด้วยความระลึกถึงพระอุปการคุณของพระองค์ท่าน ที่ได้ทรงทุ่มเทพระอุตสาหะต่อการวางรากฐานการแพทย์สมัยใหม่ขึ้นในประเทศไทยเรา

ก็แหละการชุมนุมพบปะกันในกาละเช่นนี้ ปาฐกถาอัน จะยังเพื่อความค้นคว้าให้ก้าวไปในทางวิชาการโดย นายแพทย์ คนใดคนหนึ่ง หรือหลาย ๆ คนช่วยกัน ย่อมเป็นสิ่งหนึ่งที่ สโมสรแพทย์เห็นว่าไม่บังควรที่จะพึงให้ขาดเสีย ในวันสำคัญ ของเราซึ่งเรียกกันว่า "วันมหิดล" และวันมหิดลปี ๒๔๙๗ นี้ ข้าพเจ้าคนหนึ่งที่แสดงกถาว่าด้วยเรื่อง "การเข้าฌาน และ มหัศจรรย์ทางจิต" ซึ่งเป็นกถาเดียวกับที่กำลังจะเสนอซ้ำแก่ ท่านขณะนี้

เมื่อสารภาพให้ทราบความจริงข้อนี้ คงมีหลายท่าน สนเท่ห์ในใจไม่มากก็น้อยว่า เออไฉนข้าพเจ้านี้คิดเห็นเช่น ไรหนอ จึงเอาของเก่ามาเล่าใหม่

ข้าพเจ้าขอขอบคุณพุทธธรรมสมาคม และท่านที่ให้เกียรติ แก่ปาฐกถาผู้ซึ่งมิใช่นักปาฐกถาดังเช่นตัวข้าพเจ้าปกติข้าพเจ้า มิใช่คนช่างพูด จึงเป็นการสมพ้องอย่างที่ควรเรียกว่าบังเอิญ ก็ได้ ถ้าจะชี้สาเหตุชั้นต้นที่ชักจูงให้อยากจะพูดถึงข้อความ ดังปรากฏต่อไปในขณะนี้ อันมีเนื้อหาเกี่ยวกับเรื่องทางไสย- ศาสตร์ ซึ่งพาดพันรัดร้อยเข้ามาหาวิชาการแพทย์แผนใหม่อัน เป็นวิทยาศาสตร์ แต่อย่างไรก็ดี ข้าพเจ้าขอกล่าวเสียก่อนว่า

ความรอบล้อมเป็นมาของข้าพเจ้านั้น นับแต่ย่างเหยียบเข้าเป็นนักเรียนแพทย์ จนกระทั่งออกใช้วิชาชีพตามที่ร่ำเรียนมากว่า ๒๐ ปีแล้วนี้ ก็รู้สึกว่ายิ่งวันยิ่งห่างไกลกับไสยศาสตร์ รัดรึงใกล้ชิดเข้าไปแต่ทางวิทยาศาสตร์ ข้าพเจ้าแน่ใจตัวเองว่าเป็นพวก "วัตถุนิยม" ซึ่งตรงกับภาษาอังกฤษว่า Materialism ไม่ใช่ Spiritualism คือพวก "ไสยนิยม" หากทว่าเมื่อวันมหิดล ๒๔๙๖ ปีก่อนโน้น นายแพทย์ท่านหนึ่งอันมีชื่อเสียงและเกียรติคุณเป็นที่ประจักษ์ คือคุณหลวงสุวิชชานแพทย์ พลเรือจัตวานายแพทย์ใหญ่ทหารเรือปัจจุบัน ได้แสดงปาฐกถาแก่ชาวแพทย์ในวันสำคัญของสมาคมปีนั้นว่าด้วยเรื่อง "อภินิหารของสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลาย" กถาของท่านน่าฟัง คือดูดความสนใจของที่ประชุมเป็นอันมาก แต่ข้าพเจ้าคิดว่าจะไม่เป็นเฉพาะตัวเองผู้เดียว คนมีในหมู่ผู้ฟังอีกไม่น้อย ซึ่งเมื่อประสบคุณค่าอันน่าสนใจจากกถาของท่านผู้นั้นแล้ว จะพลอยเกิดความเสียดายเหมือนข้าพเจ้าด้วย คือเสียดายว่าชะรอยเวลานาทีของปาฐกถานั้นจำกัดจึงกล่าวแต่เพียงคุณค่าของไสยศาสตร์และอิทธิปาฏิหาริย์ต่าง ๆ ซึ่งเป็นประโยชน์แก่การรักษาโรคภัยไข้เจ็บเท่านั้น หาได้อธิบายให้คลายหายสลัวไป

ถึงกลไกเหตุและผลของสิ่งศักดิ์สิทธิ์นั้นๆ ไม่ ความที่ยังสลัวมัวอยู่ทั้งนี้ อาจ โน้ม ให้เห็น ไปได้ว่า ภาวะ แห่งแพทยศาสตร์ ปัจจุบันนี้คล้ายกันแท้จริงก็ยังมิได้เคลื่อนที่ออกจากมุมของสมัยบูรพากาลเลยหรือมิฉะนั้นก็หันกลับไปสู่บูรพสมัยอีก กล่าวคือ ถือแต่คุณไสยเป็นที่พึ่ง วิทยาศาสตร์คืออะไร ไสยศาสตร์คืออะไร ท่านผู้นั่งในที่นี้ย่อมทรงปัญญาวิชาคุณพอที่จะกำหนดหรือนิยามความ หมายให้เป็นที่เข้าใจแก่ตัวเองได้อยู่แล้ว

ความเสียดายข้อนี้แหละ ชักจูงให้บุคคลที่เนื้อแท้มิใช่คนช่างพูด เกิดความไม่เจียมปากอยากพูดขึ้นด้วยเหตุ ๓ ประการ หนึ่ง เริ่มด้วยความเสียดายดังกล่าว สอง เห็นว่าอิทธิปาฏิหาริย์ต่างๆ ตามแนวทางคุณหลวงสุวิชชาน ฯ ปาฐกถานั้น พึงปรับให้ไปกันด้วยดีกับวิทยาศาสตร์ได้ ไม่ชอบจะทิ้งให้สลัวมัวอยู่เพียงแต่ความเข้าใจว่า การแพทย์ สมัยใหม่ทุกวันนี้ยังหนีไปไม่รอดจากการรับไว้ซึ่งคุณไสยเป็นที่ตั้งอยู่นั่นเอง แต่ในข้อนี้เป็นภาระที่ต้องขอให้ผู้ฟังเข้าใจว่าอะไรเป็นอะไรให้ดีเสียก่อน เช่น กสิณ สมาธิ วิปัสสนา อันเป็นคำที่กล่าวถึงบ่อย ๆ เพื่อเชิดชูให้เห็นว่า ของเหล่านี้เป็นของศักดิ์สิทธิ์และบ่อเกิดอภินิหารตามทางไสยศาสตร์นั้น ความจริง

แล้วไม่ใช่ของที่หนีไปพ้นจากความตามทันของวิทยาศาสตร์เลย โดยทำนองเดียวกันต้องผู้ฟังเข้าใจด้วยว่าการจูงจิตผู้อื่น Suggestion คืออะไร การจูงจิตตนเอง Autosuggestion คืออะไร การสะกดจิต Hypnotism คืออะไรเหล่านี้ก็ต้องให้ผู้ฟังพยายามเข้าใจให้ดีเสียก่อนด้วย ประการที่สามสุดท้ายข้าพเจ้ามั่นใจในสถานที่ที่ข้าพเจ้าจะพูดถึงความไปด้วยกันได้ระหว่างไสยศาสตร์และวิทยาศาสตร์ คือแพทยสมาคมและผู้ฟังส่วนมากเป็นแพทย์โดยตรง ถึงแม้จะมีผู้อื่นก็เป็นผู้มีความรู้ย่อมเข้าใจเอาเองว่า ปาฐกถาครั้งนี้ก็คงเช่นเดียวกับครั้งอื่นๆ เป็นเพียงการฟัง เพื่อรับการเสนอความคิดเห็นของบุคคลผู้หนึ่งซึ่งไม่แน่นักว่าจะถูกเสมอไป ในฐานะการณ์ดังนี้ข้าพเจ้าขอกล่าวถึงบทบรรณาธิการของสารศิริราชเขียนโดยศาสตราจารย์อวย เกตุสิงห์ ซึ่งมีความย่อ ๆ ว่า แพทย์ย่อมมีสำนักคือสมาคม เป็นสถานที่ถกเถียงความรู้ซึ่งกันและกัน มักจะไม่ค่อยนิยมให้ผู้อื่น ซึ่งมิใช่เป็นผู้ศึกษาวิชาแพทย์มาฟัง ด้วยเกรงว่าจะสำคัญหมายผิดในข้อถกเถียง ข้อโต้แย้งนี้มีกันอยู่เสมอ แต่มิใช่ว่าถ้าฝ่ายหนึ่งผิดอีกฝ่ายจะต้องถูก มีปรากฏบ่อย ๆ โดยกาลเวลาได้พิสูจน์ว่า ความเห็นในปัญหานั้น ๆ ผิดด้วยกันทั้งสองฝ่าย

ท่านผู้สนใจคงจะได้ยินคำว่า วัตถุนิยม ซึ่งตรงกับภาษาอังกฤษว่า Materialism และคำว่าไสยนิยม ซึ่งตรงกับคำว่า Spiritualism จะทำให้ท่านคิดว่าข้าพเป็นพวกวัตถุนิยม และคุณหลวงสุวิชชาน ฯ เป็นพวกไสยนิยม แต่ท่านจะต้องไม่ลืมว่า ทั้งข้าพเจ้าและคุณหลวงสุวิชชาน ฯ ศึกษามาจากสำนักเดียวกัน และถ้าจะคิดเอาว่าทำไมจึงมีความเห็นคนละแบบ ข้าพเจ้าขออธิบายว่าโรคภัยไข้เจ็บของมนุษย์นั้นมีมากมายหลายชนิดนัก บางโรครักษาอย่างนั้นจึงจะดี บางโรคอย่างนี้จึงจะดี แต่ด้วยการรักษาคนละแบบคนละวิธีนี้มีความจริงที่แน่นอนอยู่ว่ามีคนไข้หายจากโรคด้วยกันทั้งสองแบบ ปัญหาที่ว่าโรคชนิดไหนควรจะรักษาอย่างใด จึงเป็นเรื่องที่จำต้องศึกษากันเป็นการใหญ่ คือเป็นเรื่องจะต้องเรียนแพทย์จบหลักสูตร จึงจะวินิจฉัยได้ว่าคนไข้เป็นโรคอะไร ควรจะรักษาอย่างใด ข้าพเจ้าเชื่อทีเดียวว่า การมีชื่อเสียงของคุณหลวงสุวิชชาน ฯ เป็นไปได้อย่างรุ่งเรือง เพราะท่านเป็นแพทย์ผู้สนใจในไสยศาสตร์อันรับกันในปัจจุบันว่า แม้จะยังเป็นเรื่องเร้น ๆ ลับ ๆ ก็นับว่าเป็นวิทยาการซึ่งควรค้นคว้าอยู่

เพื่อให้เป็นที่เข้าใจแจ่มแจ้ง ข้าพเจ้าขอกล่าวเรื่องวิวัฒนาการของสังคมมนุษย์เสียก่อน ในเบื้องปฐมบูรพกาล ความไม่เจริญทั้งในด้านสมองและจิตใจของสมัยดึกดำบรรพ์นั้น มนุษย์เรารวมกันอยู่เป็นฝูงๆ นักปราชญ์ทางสังคมวิทยาคาดว่าคงจะผสมพันธุ์กันโดยไม่จำกัดคู่ผัวตัวเมียคล้ายสัตว์ การหาเลี้ยงชีพเป็นไปในทำนอง "ช่วยกันทำ ช่วยกันกิน" เป็นสังคมที่ไร้นาย ผลงานก็แบ่งเฉลี่ยกันอย่างยุติธรรม การทะเลาะเบาะแว้งจึงมีเพียงส่วนตัวและชั่วคราว ไม่มีผลร้ายมากมายอย่างใด ภัยที่สำคัญที่สุดของมนุษย์สมัยนี้คือภัยธรรมชาติ ซึ่งมักจะทำความเสียหายให้อย่างใหญ่หลวง พายุใหญ่ฝนตกหนัก น้ำท่วม อสุนีบาต ภูเขาไฟระเบิด แผ่นดินไหว แผ่นดินถล่ม ทั้งโรคภัยไข้เจ็บเล่าก็มักมีโรคระบาดล้มตายเป็นทั้งหมู่ดูน่าพิลึกสพึงกลัว เรื่องราวต่าง ๆ นี้ก็ปรากฏว่ามีบันทึกไว้ในคัมภีร์ศาสนาต่าง ๆ มนุษย์จึงต้องหาหนทางแก้ไข ความจริงควรจะแก้ไขในทางวิทยาศาสตร์ แต่ในสมัยนั้นไม่รู้วิทยาศาสตร์ จึงจำต้องหาวิธีแก้ซึ่งเป็นวิธีที่เขาคุ้นเคยเห็นอยู่รู้อยู่แก่หูแก่ตาเป็นประจำ เขาประจักษ์ว่ามนุษย์เมื่อโกรธย่อมเข้าทำลายกันดูช่าง เหมือนกับความเกรี้ยวกราด

ดุร้ายของธรรมชาติเหลือเกิน เขาจึงอนุมานการเสียหายอันมโหฬารของเขานั้นก็เนื่องมาจากความโกรธของผู้ยิ่งใหญ่ เพราะผู้ยิ่งใหญ่นี้จะต้องยิ่งใหญ่มากทีเดียว คำรามทีหนึ่งดังก้องท้องฟ้า พายุนั้นก็คือเสียงหายใจเวลาโกรธของผู้ยิ่งใหญ่นั่นแล้ว ดังนั้นเขาสังเกตได้ประการหนึ่งว่าวิธีปฏิบัติต่อคนใหญ่โตกว่ากำลังโกรธไม่มีอะไรดีกว่าแสดงการยอมแพ้และอ่อนน้อม ความภักดี เขาคงจะคอตก ยกมืออันสั่นเทาเหนือหัว พนมมือก้มศีรษะ แล้วเปล่งคำว่า "กลัวแล้ว" นี่เป็นวิธีการเดียวกับของเด็กที่ปฏิบัติต่อผู้ใหญ่เมื่อเวลาโกรธ ความคิดนี้เป็นการเริ่มของวิญญาณนิยม คือ Animism ความจริงก็เป็นเรื่องของความกลัวนั่นเอง และต่อมาก็วิวัฒนาการมาเป็นศาสนาที่มีพระเจ้าผู้ยิ่งใหญ่เป็นหลักลัทธิวิญญาณนิยมเป็นศาสนายุคแรกที่สุดของโลก เป็นเรื่องของคนสร้างพระเจ้า มิใช่พระเจ้าสร้างคนดังเข้าใจ

พุทธศาสนาค้านความเชื่อถืออย่างนี้ มีคาถาว่า

พหุํ, เว สรณํ ยนฺติ ปพฺพตานิ วนานิจ
อารามรุกฺขเจตฺยานิ มนุสฺสา ภยตชฺชิตา

มนุษย์เป็นจำนวนมาก ถูกภัยคุกคาม ย่อมถึงภูเขา, ป่า, สวน และต้นไม้ศักดิ์สิทธิ์เป็นที่พึ่ง

เนตํ โข สรณํ เขมํ เนตํ สรณมุตฺตมํ
เนตํ สรณมาคมฺม สพฺพทุกฺขาปมุจฺจติ

นั่นมิใช่ที่พึ่งอันเกษม มิใช่ที่พึ่งอันสูงสุด เพราะบุคคลถึงที่พึ่งนั้นแล้ว พ้นจากทุกข์ทั้งปวงไม่ได้

เนื่องจากมนุษย์สำส่อนในการสืบพันธุ์ดังกล่าวไว้แต่ต้น เด็กย่อมไม่รู้ว่าใครเป็นบิดา แต่เด็กย่อมรู้แน่ว่าใครเป็นมารดา มารดาย่อมมีหน้าที่เลี้ยงดูบุตรด้วยความรัก, "แม่" ย่อมเป็นคำขวัญของผู้ให้กำเนิด ความสำนึกกตัญญูรู้คุณของบุตรต่อแม่ จึงเป็นศีลธรรมบุพพกาล อันต่อมาได้พัฒนาไปเป็นศีลธรรมอันสลับซับซ้อนของบรมศาสดาต่าง ๆ ศาสนาแห่งความรักกตัญญูรู้คุณนี้เป็นต้นกำเนิดของศีลธรรม และได้วิวัฒน์มาเป็นจริยสังคมวิทยา (Ethical Sociology) ซึ่งขณะนี้ผู้ชำนาญของสหประชาชาติกำลังร่วมมือกันค้นคว้าอยู่

ดังกล่าวมาแล้ว ท่านทั้งหลายจะเห็นได้ว่ามูลเดิมแห่งศาสนานั้นมาจากความกลัวประการหนึ่ง และความรักระหว่างมารดาและบุตร ความกตัญญูรู้คุณของบุตรต่อมารดาอีกประการหนึ่ง หรืออีกนัยหรือเราอาจกล่าวได้ว่าศาสนาประกอบด้วยเทววิทยา Mythology และวิทยาว่าด้วยศีลธรรม

อันดีของประชาชน Ethical Sociology โดยที่แท้แล้วภาระกิจของศาสนาก็คือสอนให้เราพฤติดี เพื่อจะได้ไม่เบียดเบียนกัน จะได้สามัคคีช่วยเหลือกัน ทำให้สามารถอยู่ในโลกได้ด้วยความพอใจและความสุข เป็นเรื่องของศีลธรรม เทววิทยาโดยแท้ไม่สำคัญอย่างไรเลย

เมื่อมีศาสนา ก็ย่อมมีวัฒนาการของศาสนา การวิวัฒน์ของศาสนามีความรู้สองประเภทเป็นเครื่องมือ คือหนึ่ง ญาณวิทยา(Epistemology)ว่าด้วยความรู้ทางประจักษ์และอนุมาน สอง ใช้ความรู้ตรรกวิทยา (Logic) คือสาวผลไปหาเหตุ สาวเหตุไปหาผล ทั้งนี้ทั้งนั้นเราจึงจะเห็นได้ว่า ในเรื่องศีลธรรมวิทยารับต้องกันหมดทุกศาสนา เพราะการประจักษ์ก็ดี การอนุมานก็ดี เป็นไปได้ง่าย โดยเรียนความประพฤติของมนุษย์ขณะที่มีชีวิตอยู่ การอนุมานผิดก็อาจตรวจสอบทบทวนหาความจริงได้โดยง่ายจึงไม่มีปัญหาของเรื่องการผิดพลาด ฉะนั้นตั้งแต่สมัยพระเวทมาจนกระทั่งบัดนี้ กฎเกณฑ์ของศีลธรรมจึงไม่เปลี่ยนมากนัก นอกจากเพิ่มเติมดัดแปลงให้เหมาะสมกับสังคมสมัยใหม่เท่านั้น

ส่วนเรื่องของวิญญาณนิยม เทววิทยา เป็นเรื่องของผีสางเทวดา เครื่องมือญาณวิทยาและตรรกวิทยาจะอนุมาน

และหาเหตุและผลได้โดยยากและมักจะผิด เช่นฟ้าร้อง ถ้าไม่รู้วิชาไฟฟ้าแล้ว จะเก็งหรือจะเดาเท่าใดก็ไม่ได้ความจริงดังกล่าวมาแล้ว ภัยธรรมชาติทำให้เกิดแขนงศาสนานี้ขึ้น ภัยธรรมชาติเป็นของนอกตัวมนุษย์ แต่เป็นผู้นำภัยพิบัติมาให้มนุษย์ เป็นเรื่องของโลก เป็นเรื่องสถานการณ์ Situation ในเบื้องต้นมนุษย์กลัวพระเจ้าเบื้องบนโกรธจะมาทำลายทรัพย์สินและชีวิตของตน จึงจำต้องแสดงการยอมแพ้และภักดี การแสดงเช่นนี้ก็เป็นแต่นาน ๆ ครั้งหนึ่ง เพราะภัยธรรมชาตินานาจะมีสักครั้ง ต่อมาสังคมมนุษย์นั้นใหญ่ขึ้น จำต้องมีพ่อบ้าน เพื่อตัดสินการทะเลาะเบาะแว้งและการแบ่งปันผลของอาชีพให้เป็นไปด้วยความยุติธรรม พ่อบ้านจึงเป็นผู้แทนในการแสดงการภักดีนี้ เมื่อคนมากอาหารก็ย่อมเป็นของสำคัญ พื้นที่ทำมาหากินย่อมต้องขยายเป็นเงาตามตัว ในที่สุดมนุษย์ก็ต้องต่อกรกันเพื่อแย่งที่ทำมาหากิน จะเห็นได้ว่าเรื่องเศรษฐกิจการเมืองได้คืบเข้ามาในสังคมมนุษย์แล้ว ความคิดมนุษย์จากเทพเจ้าผู้มีรูปร่างน่ากลัวด้วยความโกรธ ก็คิดเลยไปนับถือเทพเจ้าผู้อารี หน้าตาเทพเจ้าพวกนี้ก็สวยงามขึ้นตามความคิดของตน เนื่องแต่

สถานการณ์ไม่ค่อยจะพอกิน ก็คิดต่อไปอีกว่าเทพเจ้าผู้อารีนี้อาจอำนวยผลประโยชน์ให้ตน ด้วยวิธีแสดงความภักดีและบวงสรวงให้สินบนไปในตัวเสร็จ เรื่องทั้งหลายจึงกลายเป็นงานใหญ่ขึ้น ปัญญาชนหรือคนฉลาดเห็นช่อง มองเห็นลู่ทางค้าพอจะตั้งตัวได้โดยมิต้องทำงานออกแรง จึงตั้งตนเองเป็นผู้ชำนาญเรื่องของพระเจ้า หะแรกก็เป็นคนเฝ้าศาลเทวรูปก่อนคอยแนะนำให้ความสะดวกในการบวงสรวงแก่ประชาชน ต่อมามีความชำนิชำนาญ สามารถจะให้ความรู้เรื่องของพระเจ้าได้โดยประชาชนทั้งหลายเชื่อถือ อาชีพนี้เป็นปึกแผ่นขึ้นเลย เรียกตัวเองว่า พราหมณ์ คือเป็นผู้เข้าถึงพรหม ทำการรวบอภิสิทธิ์ไว้แต่พวกเดียว เพื่อสั่งสอนประชาชนให้เชื่อตาม พราหมณ์เป็น Medium ระหว่างพระเจ้ากับมนุษย์ คำว่า Medicine มาจากคำว่า Medium นี้พราหมณ์ได้สร้าง Text book หรือตำราทางศาสนาขึ้นเป็นฉบับแรกเรียกคัมภีร์นี้ว่า พระเวท อ้างกันว่าเป็นคำทิพย์อันพวกฤษี มีพระวสิษฐ์ พระสวามิตรเป็นต้นสดับมา เรียกว่าศรุติ คือได้ยินมาจากพรหม พระเวทของพราหมณ์เป็นมูลเดิมของศาสนาต่าง ๆ รวมทั้งพุทธศาสนาด้วย พระเวทของพราหมณ์นี้ เรียกว่า

คฤเวท ซึ่งต่อมาพราหมณาจารย์เอาไปแยกขยายเลือกคัดบทที่ผูกไว้เป็นมนต์สำหรับสวดขับในพิธี เรียกว่า สามเวท สามะแปลว่า สวดอีกหมวดหนึ่งว่าด้วยวิธีพลีกรรมเรียกว่า ยชุรเวท (ยชุร คือ ยัญ) ฤคเวท สามเวท และยชุรเวทรวมกันเรียกว่าไตรเพท สมัยนี้เราเรียกว่าสมัยไตรเพศ ต่อจากสมัยไตรเพศศาสนาพราหมณ์ก็วิวัฒน์ต่อ ๆ ไป มีนิกายต่าง ๆ มากขึ้นตามทัศนะของบุคคลชั้นอาจารย์

ในประวัติศาสตร์ของอินเดียมีชาติอารยันมาบุกรุก และชาติอารยันได้แผ่อำนาจออกไป จนอินเดียภาคเหนือตกอยู่ในอำนาจปกครองของชาติอารยัน มนุษย์ชาติเดิมในที่นั้นก็ตกอยู่ในอำนาจ ชาติอารยันเรียกมนุษย์ชาติเดิมนี้ว่า ทัสยุหรือทาส ณ บัดนี้พราหมณ์ได้เริ่มแบ่งสันปันส่วนสมาคมออกเป็นชั้นเรียกว่า วรรณะ เหยียดพวกทัสยุลงมาเป็นชั้นต่ำเรียกว่า ศูทร วรรณะอื่น ๆ สมาคมด้วยไม่ได้ ส่วนพิธีต่างๆที่เดิมมุ่งหมาย จะให้เทวดาพอใจในตน หรือช่วยเหลือตนนั้นความคิดของพราหมณ์เปลี่ยนไปโดยถือว่า การพลีบูชาเทวดาเป็นของศักดิ์สิทธิ์แท้จริง ถ้ากระทำให้ถูกต้องตามพิธีสามารถจะบังคับเทวดาต้องอำนวยผลต่าง ๆ ให้แก่ผู้บูชา

สมความต้องการ อย่างที่เรียกกันว่าขอพร(พรแปลว่าสิ่งเลือก) ถ้ากระทำไปจนถึงขีด การพลีบูชานั้นสามารถจะบันดาลให้มนุษย์ผู้บูชาขึ้นสู่ฐานะเป็นเทวดาได้ ฉะนั้นการพลีบูชาจึงต้องจัดทำให้ครบถ้วนตามพิธี จึงจะเป็นการศักดิ์สิทธิ์ให้ผลสมความเพียร

ผู้รู้จักพิธีคือพราหมณ์ นักบวช พราหมณ์จึงมีอำนาจมาก ใคร ๆ ต้องอาศัยพราหมณ์ ตนเองทำไม่ได้ พราหมณ์ในขณะนั้นเท่ากับเทวดาในมนุษย์โลก สินจ้างแก่พราหมณ์ในการทำพิธีเรียกว่า ทักษิณา (สิ่งของต้องวางขวาของผู้ให้) ถือว่าได้บุญเสมอด้วยการพลีบูชา พิธีพลีกรรมในสมัยนี้ขยายตัวสลับซับซ้อนมโหฬารเป็นอย่างยิ่ง ราชาภิเษกเรียกว่าราชสยะ ปล่อยม้าอุปการเรียกว่า อัศวเมธ พิธีบูชายันต์ด้วยคนเรียก บุรุษเมธ ความคิดของพราหมณ์เรื่องเทวดาก็รุ่งเรืองขึ้น—คิดเทพเจ้าเพิ่มเติมเข้ามาอีก คือพระศิวะ—เทพอยู่เขา พระวิษณุ—เทพอยู่ทะเล สร้างคัมภีร์พระเวทใหม่ เล่มที่สี่ชื่อ อถรรพเวท อถรรพเวทนี้มีคนนิยมมากกว่าเล่มอื่น เพราะมีมนต์สำหรับเสกเป่า มนต์แก้เสนียดเปลี่ยนเป็นสวัสดิ์มงคล มนต์สำหรับนำชั่วร้ายไปให้ศัตรู คัมภีร์

เล่มนี้ต่อมาถือศักดิ์สิทธิ์เสมอเท่าสามเล่มก่อนพราหมณ์ทั้งหลายก็แบ่งเป็นนิกายต่าง ๆ แต่งหนังสือคู่มือให้ลูกศิษย์ เพื่อทำพิธีกรรมหาทักษิณา หนังสือคู่มือนี้เรียกว่าพราหมณะ ในยุคนี้พราหมณ์แต่งเรื่องพระเจ้ารบกันเองสรุปแล้วเอาสำมิได้ เรียกว่ากลียุคของศาสนา ในตอนท้ายแห่งยุคนี้เกิดมีนักพรตบางประเภทขึ้น พวกนี้มักอาศัยอยู่ในดงเรียกว่าวานปรัสถ์ (ผู้อยู่ป่า) หรือฤษี (ผู้แสวง) ปลูกกระท่อมไม้หรือมุงกั้นด้วยไม้ เรียกว่าบรรณศาลาเป็นที่อาศัย กระท่อมนี้ถ้ามีฤษีรวมกันอยู่หลายคนเรียกว่า อาศรม พวกฤษีใช้เปลือกไม้หรือหนังสัตว์เป็นเครื่องนุ่งห่ม และขมวดมวยเป็นกลุ่มสูงเรียกว่าชฎา อาศัยเลี้ยงชีพด้วยผลไม้ป่า ลัทธิที่ประพฤติ มีการบำเพ็ญตบะ ทรมานกายอย่างเคร่งเครียด เพียรพยายามทนความหนาวร้อน อดอาหารและทรมานกายด้วยวิธีต่าง ๆ ความมุ่งหมายที่บำเพ็ญตบะยังคงหวังให้มีฤทธิ์เดชอย่างความคิดชั้นเดิมอยู่ แต่ทว่าเริ่มจะมุ่งทางธรรมแทรกขึ้นอีกชั้นหนึ่ง กล่าวคือซักฟอกวิญญาณให้บริสุทธิ์สะอาดเข้าถึงพรหมและเกิดฤทธิ์เดชเหนือเทวดามนุษย์ ผู้เยาว์วัยจะบวชเป็นฤษีต้องศึกษา

ความรู้เบื้องต้นเสียก่อน มีตำราเตรียม เรียกว่าคัมภีร์อรัณยะกะ แปลว่าบทเรียนในป่า พระพุทธเจ้าของเราก่อนตรัสรู้ก็ได้ไปขอเป็นศิษย์ฤษีพวกนี้เหมือนกัน

เท่าที่กล่าวมาแล้วท่านจะเห็นได้ว่าการวิวัฒน์ของเทววิทยาถึงจุดเดือดแล้ว ในเบื้องต้นมนุษย์กลัวเทวดาโกรธ บั้นกลางขอผลประโยชน์ต่อเทวดา บั้นปลายชักจะบังคับเทวดาให้อำนวยประโยชน์ การจัดชั้นวรรณะก็เป็นไปอย่างรุนแรง การพลีกรรมจนถึงกับเอาคนมาฆ่ากัน พิธีเบ่งของกษัตริย์ผู้มีอำนาจโดยปล่อยม้าอุปการ และวิธีท่องมนต์ตามอถรรพเวทเพื่อทำลายล้างศัตรู เรื่องราวทั้งหลายหลับตาคิดดูสภาพของอินเดีย ก็จะเห็นได้ว่ามนุษย์จะอยู่กันอย่างมีความสุขไม่ได้ จำต้องปฏิรูปสังคมกันเสียใหม่ เฉพาะอย่างยิ่งในวงการเชื่อถือศาสนา เป็นความจริงยุคนี้มีลัทธิใหม่ ๆ ได้เกิดขึ้นราว ๖๒ ลัทธิ นำโดยคณาจารย์ต่าง ๆ เมืองตักศิลาเป็นสถานที่สำคัญสำหรับการศึกษาศิลปวิทยา บริบูรณ์ด้วยคณาจารย์ทิศาปาโมกข์ การนับถือเทพเจ้าใหม่ เช่นพระศิวะและพระวิษณุ ทำให้ศาสนาพราหมณ์เดิมเปลี่ยนชื่อเป็นฮินดูไป บทเรียนหมวดอุปนิษัท ว่าด้วยกรรม ว่าด้วยการเวียนว่าย

ตายเกิด ว่าด้วยการปฏิบัติซักฟอกวิญญาณให้บริสุทธิ์เพื่อให้เข้าไปสู่พรหม หรือสบความหลุดพ้นที่เรียกว่าโมกษะ อุบัติขึ้นในสมัยนี้ แต่ทุกลัทธิยอมรับร่วมกันว่าสังสาระเป็นบ่อทุกข์ ทางหนีจาก สังสาระ ก็ต้อง สละโลกีย์ สมบัติและ มีญาณ ความรู้แจ้งนั้นเท่านั้นที่จะหนีสังสาระได้ ในบรรดา ๖๒ ลัทธินี้ลัทธิ ที่เด่น ที่สุด คือ ลัทธิ ของ พระ มหาบุรุษ เจ้า ชาย สิทธัตถะ และลัทธิเชนของพระมหาวีระ ลัทธิทั้งสองนี้ แข่งกัน จนพวกเราให้ชื่อ พวกเชนของพระมหาวีระ ว่า พวกเดียรถีย์ นิครนถ์ เป็น พวก มิจฉาทิฐิ ลัทธิเชน ถือว่า สรรพสิ่ง ไม่ว่า มนุษย์ เดียรัจฉาน พฤกษชาติหรือวัตถุธาตุทั้งปวงย่อมมีปราณ คือชีวิต เพราะฉะนั้นปริพพาชก (ผู้เร่ร่อน) หรือภิกษุ (ผู้ขอ) เชนจึง สำรวม ระวัง ในเรื่อง กระทบ กระทั่ง ทำลาย ชีวิต ในสิ่งเหล่านี้ นักบวชเชนบางเหล่าประสงค์จะละโลกเร็วขึ้นถึงกับไม่นุ่งผ้าเป็นชีเปลือย เรียกทิฆัมพร แปลว่านุ่งทิศ แสดงให้เห็นว่าหลุดพ้นแล้วแม้แต่ผ้านุ่ง อีก พวก หนึ่ง นุ่ง ขาว เรียกเศวตามพร หมายถึงความบริสุทธิ์แห่งตน การบำเพ็ญจะต้องประพฤติพรหมจรรย์อย่างเคร่งครัด มีกำหนด ๑๒ ปี ถึงเขต

แห่งการพ้น ต่อจากนั้นไปถ้าประสงค์จะไม่มีชีวิตอยู่ต่อไป ตามลัทธิแนะนำให้ผู้นั้นอดอาหารจนกว่าจะตาย

ข้าพเจ้าพูดถึงประวัติของศาสนาพอเป็นสังเขปแล้ว ก่อนจะกล่าวถึงพุทธศาสนา เรามาหยุดวิจารณ์กันเสียพักหนึ่ง ศาสนาแต่เบื้องบูรพกาลกำเนิดมาจากความกลัว และความรักกตัญญูรู้คุณของมนุษย์ ความกลัวกลายเป็นเรื่องของผีสางเทวดา ความรักความกตัญญูกลายเป็นระเบียบของศีลธรรม ถ้าจะพูดไปอีกอย่างคือเรื่องของผีสางเทวดา เป็นวิธีการแก้สถานการณ์ของโลก เพื่อที่จะดำรงชีวิตของตน พูดตามทำนองของแพทย์คือ Adjustment of Situation ระเบียบของศีลธรรมก็เป็นวิธีการเพื่อจะปรับปรุงตนของตน ให้อยู่กับผู้อื่นได้เป็นสุขคือ Adjustment of Personality นี่เป็นผลแห่งหน้าที่สิ่งที่มีชีวิต พระท่านเรียกว่า ตัณหา คือภวตัณหากับกามตัณหา Craving for Existence กับ Craving for Sex มนุษย์ต้องการจะอยู่ในโลกด้วยความยืนยาวและผาสุก กับมีพืชพันธุ์มั่นคงอยู่ในโลก ทั้งนี้เป็นคำกล่าวเบื้องต้นของวิชาชีววิทยา ศาสนาแห่งความกลัว ศาสนาแห่งผีสางเทวดาได้ค่อยวิวัฒนไปตามกาลเวลา ตามกฎตามเกณฑ์แห่งความ

ชำนาญที่ได้รับจากการศึกษา อวิชชา คือความไม่รู้ ก็ค่อย ๆ ดับไปทีละน้อย ปัญญาหรือ Wisdom ก็เกิดขึ้น ผลแห่งวิวัฒนาการอันนี้ก็ได้ศาสตร์แห่งปัญญาขึ้น เรียกว่า วิทยา-ศาสตร์ ระเบียบแห่งศีลธรรมก็กลายเป็นจริยศาสตร์ไป ซึ่งในขณะนี้ก็ถือว่าเป็นวิชาแขนงหนึ่งของวิทยาศาสตร์ ถ้ามนุษย์เว้นเสียจากการจำแนกแยกพวก และอย่าพยายามให้ชื่อซึ่งกันและกันแล้ว ศาสตร์ทั้งหลายก็เป็นศาสตร์อันเดียวกัน แต่ได้เปลี่ยนแปรสภาพไปตามการศึกษาของมนุษย์ ทั้งนี้เพื่อจุดประสงค์ที่จะได้รับความยั่งยืน มั่นคงของชีวิตตน และพันธุ์ของตนเท่านั้น วิญญาณนิยม และเทววิทยาก็เป็นต้นกำเนิดของวิทยาศาสตร์ พรหมณ์ก็เป็นชื่อเดิมของบุคคลที่เรียกว่าแพศย์เวทของพรหมณ์ก็คือคำว่าวิชาของสมัยนั้นเอง สังคมทั้งหลายเมื่อเอียงไปทางเสื่อม พอสุดขีดมนุษย์ก็ไม่สามารถจะอยู่ด้วยกันได้ คนดีก็ต้องเกิด เพื่อทำปฏิรูปสังคมให้ดีขึ้น ประวัติศาสตร์สอนเราเช่นนี้

พระพุทธวัจนะมีอยู่ว่า "จงแสวงหาความจริงละทิ้งความเท็จ" ในกาลามสูตร ซึ่งอดีตสุชีโวภิกขุสนับสนุนในพุทธวัจนะนี้ ความมีว่าเมื่อเกิดลัทธิขึ้นตั้ง ๖๒ ลัทธิในสมัย

ของพระพุทธองค์ ชาวกาลามะจึงถามพระพุทธองค์ว่าจะเชื่อลัทธิใดดี พระพุทธองค์ตอบว่า ให้สงสัยคำสอนไว้ก่อนพิจา ณาด้วยปัญญาแล้วจึงเชื่อ พระพุทธศาสนาล่วงไปแล้ว ๒๔๙๗ ปี ได้มีพระสงฆ์สืบศาสนาต่อมาเป็นลำดับ เรามีหลักฐานคำสอน เรียกว่า พระไตรปิฎก ปิฎกคำนี้แปลว่าตะกร้าขนดิน คือกรรมกรเอาดินใส่แล้วก็ส่งขนกันต่อ ๆ ไป หมายความว่าเล่าแล้วจำกันต่อ ๆ ไป เพราะฉะนั้นเวลาพระเทศน์จึงมีคำว่า "ดังได้สดับมา" อยู่ด้วย คัมภีร์นี้เป็นเพียงแต่บันทึก-หลัง ๆ, หาใช่บันทึกขององค์สมเด็จพระมหาสมณ-โคดมไม่ ฉะนั้นก็อาจมีปัญหาว่า ผู้เขียนพระไตรปิฎกได้เขียนตรงตามพุทธวัจนะและความเป็นไปในพุทธกาลดีแล้วหรือ เพราะในสมัยนั้นการจดบันทึกเป็นตัวอักษรไม่มี เมื่อพระพุทธเจ้านิพพานแล้วไม่ช้าพระสงฆ์ก็ขัดแย้งกัน ข้อโต้แย้งกันด้วยความคิดเห็น ๒ ฝ่าย ฝ่ายหนึ่งเห็นว่าธรรมวินัยมิควรจะเพิกถอนเปลี่ยนแปลง ควรคงไว้อย่างเดิม อีกพวกหนึ่งมีความเห็นว่า ควรจะดัดแปลงแก้ไขได้ให้เข้ากับเหตุการณ์และภูมิประเทศ คือสถานการณ์นั้น ๆ สรุปแล้วรวมความว่า ฝ่ายหนึ่งต้องการ Adopt ธรรมวินัย อีกฝ่ายหนึ่ง

ต้องการ Adapt ธรรมวินัย ด้วยเหตุนี้ปฐมสังคายนาจึงได้เกิดขึ้น ณ ถ้ำสัตตบัณณ์ กรุงราชคฤห์

วิธีสังคายนาในขณะนั้นคือ พระมหากัสสปเถระเป็นประธานและซักข้อวินัยจากพระอุบาลี เมื่อพระอุบาลีแสดงแล้วเป็นระยะ ๆ พระสงฆ์ก็รับฟังจำข้อที่พระอุบาลีแสดง ถัดจากนี้พระอานนท์เป็นผู้แสดงพระธรรมโดยวิธีเดียวกัน ถ้าเราวิเคราะห์วิธีการทำปฐมสังคายนานี้แล้วทำให้คิดว่า ไม่สู้จะบริสุทธิ์ราบรื่นนัก เอนเอียงไปในทางช่วงชิงรวบรัดหาพวกเพื่อให้เห็นด้วยในความคิดมติของตน เฉพาะอย่างยิ่งของพระมหาเถระผู้ใหญ่ ซึ่งไม่นิยมทางเปลี่ยนแปลงธรรมวินัย การเป็นพวกเป็นพรรคก็เห็นเด่นชัดขึ้นอีก ในเมื่อมีสงฆ์แสดงการคัดค้านมิให้พระอานนท์ ผู้เป็นราชเลขานุการของพระพุทธองค์เข้าร่วมการแสดงด้วย อ้างว่ายังไม่สำเร็จอรหันตผล ร้อนถึงพระอานนท์ต้องบำเพ็ญสมาธิข่มใจสำเร็จตามแบบวิธี จึงสามารถเป็นผู้แสดงธรรมในที่ประชุมนั้นได้ อีกประการหนึ่ง ถ้าพิจารณาถึงขนาดของถ้ำสัตตบัณณ์และจำนวนของภิกษุสงฆ์ผู้มาประชุม สงฆ์ส่วนน้อยคงได้เข้าไปอยู่ในถ้ำซึ่งคงจะเป็นพวกฝ่ายเถระผู้ใหญ่ ส่วนมากฟังคำสังคายนา

อยู่นอกถ้ำ ซึ่งจะได้ยินก็แต่คำ "สาธุ" เมื่อสังคายนาจบลงเป็นระยะ ๆ เมื่ออ่านประวัติศาสตร์ของพุทธศาสนาถึงตอนนี้ทำให้เห็นได้ว่า ประเด็นสำคัญอันควรวินิจฉัยคือธรรมวินัยนั้นสมควรจะเปลี่ยนแปลงตามสถานการณ์หรือไม่ ย่อมจะต้องอธิบายถึงส่วนได้ส่วนเสียเปรียบเทียบกัน ว่ามติของฝ่ายใดจะได้คุณค่าต่อศาสนามากกว่ากันแล้วอนุโลมตามประโยชน์นั้นเรื่องนี้พระพุทธองค์ก็เคยตรัสว่า "อานนท์ เมื่อเราล่วงลับไปแล้วสงฆ์จำนงอยู่ก็จงถอนสิกขาเล็กน้อยเสียเถิด" แต่พระมหาเถระผู้ใหญ่เห็นว่าพระพุทธองค์มิได้กำหนดสิกขาบทให้เพิกถอนได้ จึงคงรักษาไว้ทั้งหมด ไม่กล้าเพิกถอนการทำปฐมสังคายนาจึงกลายเป็นการกระทำรวบรัด ประกาศพระพุทธวัจนะ ทำนองว่าต่อไปนี้ใครจะเปลี่ยนแปลงไม่ได้ ฝ่ายโต้แย้งที่ความเห็นว่าควรจะเปลี่ยนแปลงได้ก็พยายามช่วงชิงประกาศความคิดเห็นของตนเหมือนกัน พิจารณาได้เป็นสองนัย นัยหนึ่งได้ความว่า พวกค้านก็พยายามกระทำสังคายนากันเหมือนกันในกาละและสถานที่นั้น แต่ทำกันนอกถ้ำ หรือนัดกันทำอีกแห่งหนึ่งในระยะเวลาใกล้เคียงกัน เรื่องนี้ปรากฏ

ในหนังสือมหายานเบื้องต้นของภิกษุแมคคอเคินว่า มีการสังคายนากันในสมัยนั้นสองแห่งในระยะกาลใกล้เคียงกัน ฝ่ายในถ้ำหรือฝ่ายแรกคือ ถือตามคำที่พระเถระเจ้าได้กำหนดไว้เป็นนิกายเถรวาท คือนิกายที่เมืองไทยนิยมรับนับถือกันในปัจจุบัน ฝ่ายนอกถ้ำหรือฝ่ายสังคายนาถัดมาเป็นฝ่ายอาจริย-วาทหรือมหาสังฆิก ซึ่งถือตามอาจารย์ปฏิบัติไว้ นิกายหลังนี้แหละเป็นมูลของลัทธิมหายาน เพื่อจะให้จำง่ายเข้า ฝ่าย Adoptation คือนิกายทักษิณยานหรือเถรวาท ฝ่าย Adap-tation เป็นนิกายมหายาน ความจริง พระไตรปิฎกที่เราศึกษาอยู่ในประเทศไทยเป็น ฉบับ ของพระเจ้าอโศกมหาราช ลัทธิเถรวาทให้ลูกเอาไปเผยแพร่ที่ประเทศลังกา เป็นการลงอักขระอักษาภายหลังนิพพานแล้วหลายร้อยปี ลังกาแปลเป็นภาษาสิงหลไว้ ต่อมาพุทธศาสนาสูญในอินเดียหาตำรับไม่ได้ พระพุทธโฆษาจารย์ ซึ่งเป็น พราหมณ์โดยกำเนิด ไปลังกาแปลยกร่างเป็นภาษาบาลี คือฉบับที่เราเรียนกันในประเทศไทยนี้ ส่วนฉบับเดิมภาษาสิงหลหายไป หนังสือบางเล่มว่าพระพุทธโฆษาจารย์ทำลายเสีย จนเดี๋ยวนี้ก็ยังหากันไม่พบ อีกประการหนึ่งถ้าจะดูบันทึกกันในพระไตรปิฎกแล้ว ทาง

ทักษิณยานกับมหายานก็ผิดกันมาก แม้แต่ปีเกิดของพระพุทธองค์ก็ผิดกัน ญี่ปุ่นฉลอง ๒๕๐๐ ปีกันเสร็จสิ้นไปแล้ว เมื่อไทย พ.ศ. ๒๔๗๗ ซึ่งดูเหมือนเจ้าคุณสฤษดิการบรรจง ในฐานะที่เป็นนายกยุวพุทธสมาคมแห่งประเทศไทยก็ได้ไป ร่วมประชุมด้วย เรื่องนี้พระเถระผู้ใหญ่กล่าวว่ามิใช่เรื่องสำคัญ เพราะมิได้เกี่ยวกับธรรมแต่อย่างใดแต่ข้าพเจ้ามีความเห็นว่า เป็นเรื่องสำคัญมาก เกี่ยวกับความบริสุทธิ์ของพระคัมภีร์ โดยนัยอย่างนี้เราผู้เป็นนักศึกษาชั้นหลังจึงไม่สามารถจะทราบ ได้ว่าอะไรเป็นพุทธมติที่แท้ อะไรเป็นความคิดเห็นของพระ อรรถกถาจารย์ เป็นความจริงอยู่ว่า ไสยกับพุทธย่อมอาศัยซึ่ง กันและกัน ไสยศาสตร์ก็คือศาสนาพราหมณ์ พระพุทธศาสนาก็ เกิดมาท่ามกลางศาสนาพราหมณ์ พุทธสาวกก็เคยนับถือ ศาสนาปิฎกฉบับที่เราศึกษาอยู่นี้ คงจะเต็มไปด้วยข้อคิดและ คำอธิบายแบบพราหมณ์ ข้าพเจ้าเห็นเป็นการสมควรและ ถึงเวลาแล้วที่เราจะขุดค้นพุทธปรัชญา คือความจริงแท้ของ พระสมณโคดมพุทธเจ้าซึ่งเปรียบเสมือนเพชรบริสุทธิ์ซึ่งกำลัง หมกอยู่ในกองหญ้าและฟาง เอามาประดิษฐานเหนือเรือน ทองเป็นเรือนมรกตสวมใส่เพื่อเป็นมงคลของพวกเราสืบไป การ ขุดค้นเพชรบริสุทธิ์นี้ทำได้ไม่ยาก เพราะเรารู้แล้วว่าเพชรอยู่

ที่ไหน เราก็เลิกเอาหญ้าและฟางทิ้งเสีย หยิบเอาเพชรคือพุทธปรัชญาขึ้นมา เอาทอง Philosophy รองรับเป็นเรือนพระธำมรงค์ เราก็จะได้แหวนวิเศษ เรานึกย้อนกลับไปอีกครั้งหนึ่งว่า เจ้าชายสิทธารถออกบวชเพราะอะไร คำตอบก็คือ พระองค์ท่านเห็นการเกิด แก่ เจ็บ ตาย พระองค์ท่านจะทำการค้นคว้าเพื่อความหลุดพ้นจากเรื่องเหล่านี้ เราจะเห็นได้ทันทีว่าการศึกษาเรื่องเกิด แก่ เจ็บ ตาย เป็นหน้าที่ของแพทย์โดยตรง แพทย์ประกอบและศึกษาการงานเป็นอาชีพกันอยู่ทุกวัน พระองค์ท่านค้นพบความจริงแท้ว่าอย่างไร พราหมณ์มาแล้วทั้งนั้น จึงเป็นที่แน่ใจว่าการอธิบายอรรถกถาต่าง ๆ เพื่อขยายความย่อมไปในทำนองของพราหมณ์ คราวนี้เราจำต้องสืบสาวไปว่าอะไรเป็นแก่นพุทธศาสนาที่เรียกว่า พุทธปรัชญา สัจจธรรมนั้นคืออะไร เราพอจะได้ความจริงเมื่อเราอ่าน ประวัติศาสตร์ของ ปรัชญความมีว่า ปรัชญาของตะวันออกหรือที่ทางตะวันตกเรียกว่า Philosophy นั้น, มีรากฐานไม่เหมือนกัน. Philosophy เป็นการค้นหาความจริงเพื่อขจัดข้อสงสัย จากต่ำขึ้นไปหาสูงคือเมื่อได้ความจริงก็ได้บันทึกไว้ และต่อไปได้ความ

จริงว่า ความจริงเก่าก็สูญหรือเสื่อมความนิยมไป เป็นแบบของวิทยาศาสตร์ปัจจุบัน ส่วนพุทธปรัชญานั้นความจริงออกมาจากผู้ตรัสรู้เอง จะเปลี่ยนแปลงอย่างใดไม่ได้เรียกความจริงนี้ว่า สัจจธรรม ส่วนการขยายความให้แพร่หลายออกไปนั้นสุดแท้แต่พุทธสาวก ใครจะมาจากพราหมณ์ จากเชนจากลัทธิใด ๆ ก็ตาม จะอธิบายว่าอย่างใดก็ได้ แต่ในที่สุดจะต้องลงไปจบในสัจจธรรมนี้ เมื่อได้ความจริงเช่นนี้ก็ทำให้ยืนยันความคิดที่ว่าพระไตรคำตอบที่ยอมรับกันทั่วไป คือ พระองค์ท่านทรงค้นพบความจริงสี่ประการคือ อริยสัจ ๔ Four Noble Truths อริยสัจ ๔ นี้คือเพชรบริสุทธิ์ของพุทธศาสนา

ถ้าท่านพูดแผนผังนี้ (แผนผัง ๑) แล้วท่านคิดไปนึกถึงเจตนา ของพระพุทธองค์ ก่อนที่บรรลุ พระสัมมาสัมโพธิญาณที่ว่าพระองค์มีเจตนาอย่างไร พระองค์มีเจตนาที่จะปฏิรูประบบศาสนา ซึ่งเป็นความชื่อถือของประชาชนในสมัยนั้นต้องการช่วยมหาชน มิใช่จะช่วยเอกชนเพียงคนใดคนหนึ่งเป็นการแก้ปัญหาสังคมในประเทศอินเดียในขณะที่อยู่ใน สมัยพราหมณะอันเสื่อมทราม พระองค์ต้องการช่วยมนุษย์ในโลกนี้เอง ศาสนาของพระองค์จึงไม่มีพรหมโลกหรือเทวโลก ชั่ว

หรือดีเป็นการกระทำของมนุษย์ในโลกนี้ ลัทธิกรรมของพระองค์เป็นลัทธิค้านวรรณะของพราหมณ์อย่างตรงกันข้าม มนุษย์จะดีหรือชั่วอยู่ที่การกระทำของตนเอง ไม่ใช่อยู่ที่กำเนิดแห่งวรรณะใด ๆ มนุษย์ทุกคนเป็นพุทธศาสนิกชนได้ทั้งนั้น ไม่จำกัดวรรณะ ด้วยลัทธิกรรมของพระองค์นี้พระองค์ได้ยกพวกวรรณะต่ำ คือพวกศูทรให้ได้เสมอบ่าเสมอไหล่ กับคนวรรณะอื่นเป็นระบบการเลิกทาสครั้งยิ่งใหญ่ของอินเดีย ทางศาสนา การหลุดพ้นหรือนิพพานนั้นเป็นเรื่องของการปฏิบัติของมนุษย์ไม่เกี่ยวข้องกับเรื่องของพระเจ้า พระองค์ทลายพรหมโลกของพราหมณ์โดยยกระดับของมนุษย์โลกขึ้นนี้เป็นการหลุดพ้นทางจิตใจของปวงมนุษย์ครั้งใหญ่อีก พระองค์ทรงช่วยมนุษย์ทั้งทาง Physical และทาง Mental นี่เป็นผลในปัญญาของพระองค์ ก็ควรแล้วที่พระองค์ได้นามว่า เป็นพระบรมศาสดา

ตามแผนผังที่ข้าพเจ้าจะเริ่มต้นด้วยการเกิดที่เรียกว่า Rebirth นั้นคือการเกิดใหม่ ไม่ใช่การฟื้นคืนชีพใหม่ที่เรียกว่า Re—incarnation คือการกลับชาติตามแบบของพราหมณ์ ซึ่งหมายถึงวิญญาณไม่แตกดับเปลี่ยนแปลง ท่านทั้งหลายอย่าเอามาปะปนกัน พุทธศาสนิกชนคนไทยมักจะเข้าใจการเกิดไป

ตามมติของพราหมณ์ ชื่อเรื่องการกลับชาติ เพราะชาดกต่างๆ ในพุทธศาสนา ก็เป็นเรื่องของพระพุทธเจ้าซึ่งได้เสวยชาติในปางก่อนตรัสรู้ ทั้งนี้ถ้าจะพูดกันถึงแก่นความจริงโดยแท้แล้ว การเสวยชาตินั้นเป็นการตกแต่งขึ้นเพื่ออนุโลมตามความเชื่อถือของคนในสมัยนั้น เปรียบเหมือนนิทานสุภาษิต ความสำคัญมิใช่อยู่ที่นกกระจาบหรือพยาฆทันต์ อยู่ที่ "นิทานเรื่องนี้สอนให้รู้ว่า" ความเชื่อถือแบบนี้เราจะพบเห็นในวรรณคดีต่าง ๆ ของไทย มหากวีสุนทรภู่ก็เชื่อไปทางพราหมณ์ ดังตัวอย่างกลอนสวาทของท่านในเรื่องพระอภัยมณี ตอนพระอภัยมณีเกี้ยวนางละเวงว่า

ถึงม้วยดินสิ้นฟ้ามหาสมุทร
ไม่สิ้นสุดความรักสมัครสมาน
แม้นเกิดในใต้ฟ้าสุธาธาร
ขอพบพานพิศวาทไม่คลาดคลา
แม้นเนื้อเย็นเป็นห้วงมหรรณพ
พี่ขอพบศรีสวัสดิ์เป็นมัจฉา
แม่เป็นบัวตัวพี่เป็นภุมรา
เชยผกาโกสุมประทุมทอง
เจ้าเป็นถ้ำอำไพขอให้พี่

THE FOUR NOBLE TRUTHS
อริยะสัจจ์ ๔

MISERY (ทุกข์)

MISERY ทุกข์

1 REBIRTH
2 OLD AGE
3 DISEASE
4 DEATH
5 SORROW
6 LAMENTATION
7 PAIN
8 GRIEF
9 DESPAIR
10 ASSOCIATION WITH OBJECT, WE DISLIKE
11 SEBARATION FORM OR ISCT, WE LIKE.
12 NOT-OBTAINING, WHAT ONE DESIRES
13. IN-SHORT, THE FIVE GROUPS OF ATTACHMENT

ORIGIN สมุทัย

A

1 SEXSUAL -
2 EXISTENCE -
3 WEALTH-AND POWER
} CRAVING ตัณหา

B

1 FORM -
2 SOUND -
3 ODOUR -
4 TASTE -
5 OBJECT -
6 IDEA -
} CLAVING

C

CESSATION นิโรธ

A

1 SEXSUAL -
2 EXISTENCE -
3 WEALTH AND POWER
} CRAVING CESSATION

B

1 FORM -
2 SOUND -
3 ODOUR -
4 TASTE -
5 OBJECT -
6 IDEA -
} CLAVING - CESSATION

C

PATH มรรค

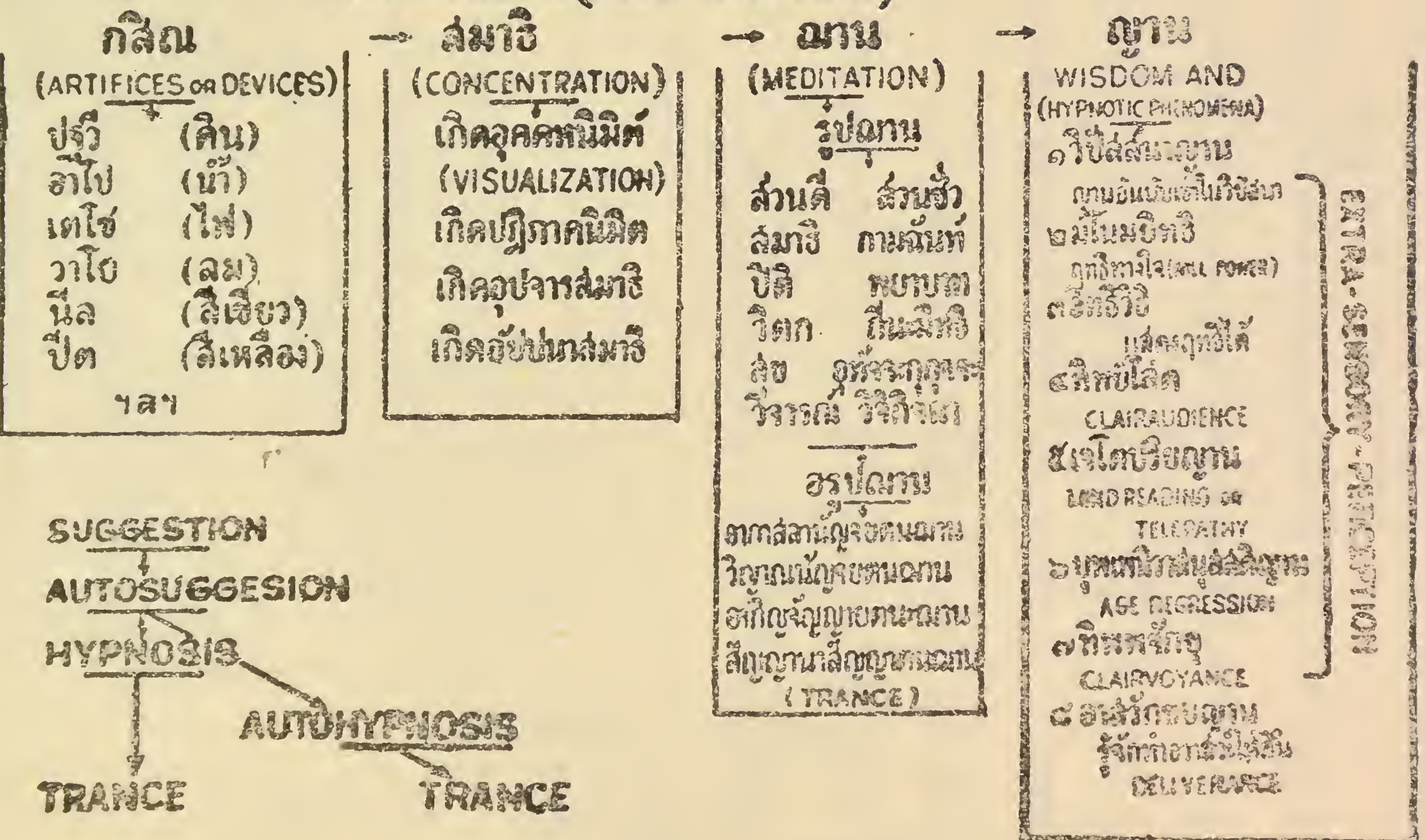
A

SEKHA DHAMMA
1 RIGHT KNOWLEDGE ทิษฐิ
2 RIGHT INTENTION ดำริห์
3 RIGHT SPEECH วาจา
4 RIGHT ACTION การกัน
5 RIGHT LIVELIHOOD เลี้ยงชีวิต
6 RIGHT EFFORT เพียร
7 RIGHT ATTENTIVENESS ระลึก
8 RIGHT CONCENTRATION สมาธิ

B

THE FOUR SUBLIME PATH (CATTARI LOKUTTARA MAGGA)

(แผนผัง)

การนั่งฌาน (MEDITATION)
กสิณ
(ARTIFICES or DEVICES)
ปฐวี (ดิน)
อาโป (น้ำ)
เตโช (ไฟ)
วาโย (ลม)
นีล (สีเขียว)
ปีต (สีเหลือง)
ฯลฯ
สมาธิ
(CONCENTRATION)
เกิดอุคคหนิมิต
(VISUALIZATION)
เกิดปฏิภาคนิมิต
เกิดอุปจารสมาธิ
เกิดอัปปนาสมาธิ
ฌาน
(MEDITATION)
รูปฌาน
ส่วนดี ส่วนชั่ว
สมาธิ กามฉันท์
ปีติ พยาบาท
วิตก ถีนมิทธะ
สุข อุทธัจจกุกกุจจะ
วิจารณ์ วิจิกิจฉา
อรูปฌาน
อากาสานัญจายตนฌาน
วิญญาณัญจายตนฌาน
อากิญจัญญายตนฌาน
สัญญานาสัญญายตนฌาน
(TRANCE)
ญาณ
WISDOM AND
(HYPNOTIC PHENOMENA)
๑ วิปัสสนาญาณ
ญาณอันเห็นแจ้งในวิปัสสนา
๒ มโนมยิทธิ
ฤทธิ์ทางใจ (MENTAL POWER)
๓ อิทธิวิธี
แสดงฤทธิ์ได้
๔ ทิพย์โสต
CLAIRAUDIENCE
๕ เจโตปริยญาณ
MIND READING or TELEPATHY
๖ บุพเพนิวาสานุสสติญาณ
AGE REGRESSION
๗ ทิพยจักษุ
CLAIRVOYANCE
๘ อาสวักขยญาณ
รู้จักทำอาสวะให้สิ้น
DELIVERANCE
EXTRA-SENSORY-PERCEPTION
SUGGESTION
AUTOSUGGESION
HYPNOSIS
AUTOHYPNOSIS
TRANCE
TRANCE

(แผนผัง ๖)

เป็นราชสีห์สิงสู่เป็นคู่สอง
จะติดตามทรามสงวนนวลละออง
เป็นคู่ครองพิศวาททุกชาติไป

การเกิดในพุทธศาสนา คือการเกิดใหม่ หมายความว่า เกิดอีกครั้งขณะที่เรามีชีวิตอยู่ ตัวเราเกิดมาในลักษณะบุตรของเรา บุตรของเรากำเนิดจากพืชซึ่งออกไปจากตัวเรา ด้วยสภาวะที่เหมาะจึงจำเริญเติบโตขึ้น มีแผนผัง (Configeration) จำลองแบบจากตัวเราหรือโคตรของเรา ตามทฤษฎีนี้เราจะได้การเวียนว่ายตายเกิดตรงข้ามกับศาสนาพราหมณ์ คือเวียนว่ายอยู่ในโลกนี้เองไม่ไปโลกอื่น พระเถระผู้ใหญ่อธิบายการเกิด การตายตามมติของพราหมณ์โดยยกตัวอย่างของไฟเทียน ไฟเทียนที่เราเห็นสว่างอยู่นั้น ความจริงเป็นการดับ การติดสลับกันไปอย่างรวดเร็ว จนตาเราไม่สามารถ จะสังเกตเห็นได้ จึงเห็นว่ามีสว่างอยู่ตลอดไป เนื้อหนังที่เราเห็นอยู่ก็เช่นกัน cell ตาย cell เกิดก็ดำเนินอยู่ตลอดไปโดยเราไม่รู้สึกตัว ดูอุปมาอุปมัยก็น่าเชื่อ แต่จะหมายเอาว่าเทียนดับ แล้วกลับติดใหม่ หรือ cell ตายไปแล้วเกิดใหม่นั้นไม่เป็นความจริง เทียนถ้าจะดับก็ดับเลย ถ้าจะดับแล้วกลับติดใหม่ก็ต้องยังเหลือเชื้อเพลิงเป็นสื่ออยู่บ้าง ดับไม่หมด cell ใหม่เกิดขึ้น cell เก่า

ต้องยังไม่ตาย ถ้าตายแล้วก็เน่าเลย เราต้องตัดทิ้ง มนุษย์เหมือนกัน ถ้าตายแล้วก็ตายเลยเกิดอีกไม่ได้ จะเกิดต้องเกิดก่อนตาย และเกิดจากพืชของตน เพราะฉะนั้นวนเวียนว่ายในสังสาระของพราหมณ์ก็เป็น เกิดตายแล้วกลับมาเกิด ในหลักของข้าพเจ้าคือ เกิด เกิด--ตาย เกิดตัวแรกตาย เกิดตัวหลังนี้ที่ดำรงอยู่เป็นพลโลก ข้าพเจ้ากล่าวแล้วว่าพระพุทธองค์เล็งความคิดเป็นส่วนรวม เป็นมหาชน มิใช่เอกชน ฉะนั้นการเวียนว่ายตายเกิดของมนุษย์ทั้งมวล ไม่ใช่ของมนุษย์แต่ละคน สังสาระการเวียนว่ายตายเกิดตามมติของข้าพเจ้าคือ เวียนวนอยู่ในโลกนี้เอง เป็นการเวียนว่ายตายเกิดของมหาชน ไม่ใช่ของเอกชน และจะระงับเสียได้โดยดับกามตัณหา การเกิดเป็นทุกข์ ข้อต้นและข้อสำคัญที่สุดของพุทธศาสนา นักบวชหรือภิกษุในพุทธศาสนาจึงต้องเว้นเรื่องกามกิจโดยเด็ดขาด มิฉะนั้นแล้วไม่มีทางที่จะทำให้มนุษย์พ้นการเกิดโดยสากลได้ บัณฑิตเนรูห์ในเรื่อง Discovery of India เน้นถึงข้อนี้ว่า เป็นการตรงกันข้ามกับศาสนาพราหมณ์ เพราะพราหมณ์ถ้าใครไม่มีบุตรสืบตระกูลต้องตกนรก นรกขุมนี้เรียกว่า ปุตฺตะ ฉะนั้นคำว่าบุตร ภาษาไทยก็มาจากชื่อนรกขุมนี้เอง

ความทุกข์ต่อมาจาก Rebirth การแก่ การเจ็บ การตาย การเสียใจคร่ำครวญและอื่น ๆ ก็ไม่มีความสำคัญ นอกจากขยายความถึงความทุกข์ชนิดต่าง ๆ ซึ่งเกิดขึ้นต่อมนุษย์เท่านั้น

อริยสัจข้อสอง คือสมุทัย หรือสาเหตุของทุกข์ตรงกับ Etiology ของแพทย์ ในข้อนี้ตรงกับตัณหาคือ Craving for Life & Craving for Sex ต้องกับคำกล่าวเบื้องต้นของวิชาชีววิทยา ซึ่งไม่เป็นปัญหาสำคัญอย่างใด

ในข้อสามเรียกว่า นิโรธ คือป้องกัน Prevention ของแพทย์ การดับต้นเหตุนั้นเสีย จะดับเหตุนี้โดยวิธีใดทางพุทธศาสนาก็กล่าวไว้ในข้อสี่ คือ มรรค ตรงกับ Treatment ของแพทย์

เพื่อความเข้าใจในเรื่องมรรค จำจะต้องเข้าใจในลักษณะพิเศษของพุทธศาสนาเสียก่อน ข้อแรกพุทธศาสนาไม่เหมือนศาสนาอื่น เช่น ยิว คริสต์ และอิสลาม พุทธศาสนาว่าความทุกข์ในโลกนั้นเป็นกัมมิก เป็นผลของการกระทำโดยตรงเกิดขึ้นจากการกระทำของมนุษย์เอง ฉะนั้นจะกำจัดได้ก็โดยการกระทำของมนุษย์เช่นกัน ไม่ใช่โดยการแทรกแซงของพระผู้เป็นเจ้าองค์ใดองค์หนึ่ง มนุษย์จะอยู่ด้วยกันเป็นสุขก็

มนุษย์เองนี่แหละจะต้องปรับปรุงตนเอง แก้ไขตนเอง โดยดำเนินตามวิธีแห่งธรรมะ ซึ่งพระพุทธองค์ได้ค้นพบและตรัสสั่งสอนไว้ ความชั่วและความดีเป็นเรื่องของมนุษย์ทำขึ้นเอง นี้เป็นลักษณะเด่นพิเศษของพุทธศาสนา ซึ่งได้เปลี่ยนความเชื่อถือของมนุษย์ให้เข้าทางที่ถูก เหมือนกันกับแนวความคิดของวิทยาศาสตร์ทุกวันนี้

ข้อสอง พุทธศาสนาสอนว่า การรู้แจ้งเห็นจริงนั้นสำคัญกว่าความเชื่อถือในความจริงมาก ความเชื่อถือและภักดีทางศาสนา เป็นเพียงก้าวแรกที่นำไปสู่วิถีทางดีเท่านั้น ยังเป็นการไม่เพียงพอ ต้องมีความรอบรู้อันแท้จริงคือ สัมมาทิฐิ Right (Knowledge) ความตั้งใจที่ถูกต้อง (Right Intention) และมรรคอื่น ๆ ตามแผนผังทั้งหมดนี้ มรรคข้อสุดท้ายคือ สัมมาสมาธิ (Right Concentration) ซึ่งข้าพเจ้าจะได้กล่าวเป็นข้อสำคัญและเป็นจุดประสงค์ของปาฐกถานี้

สมาธิ ตรงกับคำภาษาอังกฤษว่า Concentration ทั้งนี้ถ้าจะแปลกันอย่างเบา ๆ แปลว่าการสนใจก็ได้ เช่นสนใจการศึกษา แต่ทางพุทธศาสนานั้นมีความหมายถึงการข่มใจการตั้งจิตมั่น คำว่า จิต ใจ มโน วิญญาณ พิชาน เจตภูต

และ Soul นั้นขอให้ท่านเข้าใจว่าเป็นคำประเภทเดียวกัน สุด แท้แต่จะนำไปใช้ คำเหล่านี้ตรงกับภาษาอังกฤษว่า Concious-ness ซึ่งแปลตามสำนวนแพทย์ว่า จิตสำนึก จิตนี้ถ้าอธิบาย ตามข้อความในหนังสือมิลินทปัญหาก็จะได้ความว่า จิตนี้เป็น ผลสะท้อนที่เกิดขึ้นจากผัสสะ คือการกระทบระหว่างของภาย นอกกับอวัยวะรับสัมผัสของคนเรา ทั้งนี้เปรียบได้กับ "แพะ สองตัวเอาศีรษะชนกัน" ซึ่งความรู้สึกที่เกิดขึ้นตรงที่มีการ สัมผัสนั้นจะไหลไปสู่จิตเป็นมโนภาพขึ้น ดังเช่นพระเจ้ามิลินท์ ชาติกรีกคงจะข้องใจในคำสอนเรื่อง Soul ของ Slato ทรง ถามพระนาคเสนขึ้นว่าเจตภูตมีหรือไม่ พระนาคเสนซึ่งไม่เชื่อ ในเจตภูตจึงย้อนถามเอาว่า เขตภูตคืออะไร พระเจ้ามิลินท์ก็ ทรงตอบตามแผนของปรัชญากรีกหรือพราหมณ์ว่า เจตภูตคือ สิ่งที่บังคับให้ตาดู หูฟัง จมูกดม ลิ้นชิม กายแตะต้อง และ ใจคิด พระนาคเสนได้ตอบตัดบทว่า "อาศัยรูปกระทบตาจึง เกิดจักขุวิญญาณ คือความรู้สึกทางตา อาศัยเสียงกระทบหูจึง เกิดโสตวิญญาณคือความรู้สึกทางหู" นี้แสดงให้เห็นว่าถ้าจะ กล่าวทางปรมัตถ์แล้ว เจตภูตย่อมไม่มี กล่าวคือไม่มีจิตอย่าง

ที่กรีกและพราหมณ์คิดกัน แต่จิตในทางพุทธศาสนาก็คือจิตอย่างที่จิตวิทยาปัจจุบันนี้เข้าใจกันอยู่นั่นเอง

ฉะนั้นเราจะเห็นได้ว่าจิตของมนุษย์อบรมกันได้ จะเสื่อมทรามจะดีชั่ว ย่อมมาจากส่วนสำคัญคือสภาวะการณ์หรือ Stituation ที่อยู่ภายนอก เราทราบเรื่องมนุษย์หมาป่าซึ่งหมาป่าเอามนุษย์ไปเลี้ยงไว้ตั้งแต่เด็ก ๆ เมื่อคนไปพบเข้าก็เอามาไว้โรงพยาบาล ก็เห็นว่ามนุษย์นั้นไม่สามารถพูดภาษาคนได้ การกินการเคลื่อนไหวก็เป็นไปแบบสุนัข ความคิดความอ่านก็เป็นเช่นสุนัข อย่างนี้ก็พอจะเห็นได้ชัดว่า การอบรมภายนอกนั้นมีอิทธิพลต่อจิตของมนุษย์อย่างสำคัญยิ่ง

การสร้างมโนภาพจากผัสสะนี้ ทำให้เราเกิดอารมณ์ คือการปรุงแต่งมโนภาพขึ้นเป็นจินตนาการ (Imagination) จะทำให้เกิดปรากฏการณ์ที่ทางพระเรียกว่า "เวทนา" กล่าวคือจะเกิดรู้สึกชังหรือชอบ หรือเฉย ๆ ต่อจินตนาการนั้น ๆ ถ้าเวทนานั้นตรงกับผัสสะ เรื่องการจะชังหรือจะชอบก็เป็นของธรรมดา แต่เวทนานั้นไม่ตรงต่อผัสสะ คือเมื่อใดเกิดเวทนาโดยจินตนาการแต่อย่างเดียว โดยไม่มีผัสสะ บุคคลผู้นั้นก็เข้าขั้นวิกลจริต นับตั้งแต่อ่อนที่สุด คือโรคเส้นประสาทไป

ถึงอย่างแก่คือโรคจิต ชีวิตมนุษย์ที่พัวพันกับสิ่งนอกกายนี้เรา เรียกว่า ชีวิตทางวัตถุ Material Life ส่วนอารมณ์ที่เกิดจากเวทนาในจินตนาการนั้นเป็นการที่จิตเรารับผิดชอบโดยสิ้นเชิง เป็นเรื่องชีวิตของทางจิต เรียกว่า Mental Life ฉะนั้นในการที่จะแก้อารมณ์ทางนี้ให้เป็นอื่นจึงต้องใช้วิธีทางจิต เช่น ไสยศาสตร์และจิตวิทยา Psycho-therapy, Hypno-therapy การอบรมทางจิต สมาธิหรือวิปัสสนาพระพุทธศาสนาแก้เรื่องเวทนาการนี้โดยเฉพาะ ฉะนั้นการนั่งสมาธิหรือสมถกรรมฐานจึงเป็นเรื่องการทำใจของตนให้ผ่องแผ้ว ให้ปราศจากเวทนาการ และสามารถจะรักษาโรคประสาทบางอย่างบางชนิด ซึ่งมีการผิดปกติของเวทนาการเป็นต้นเหตุ การแก้นอกจากที่กล่าวนี้แล้วเป็นเรื่องของวิทยาศาสตร์ ทางพุทธศาสนาไม่ได้กล่าวไว้เลย

การฝึกจิตสมาธิทางพุทธศาสนา (แผนผัง ๒) เข้าใจว่าดัดแปลงแก้ไขมาจากวิธีของโยคะเดิม ไม่ให้มีอนาจารหรือโลดโผนจนเกินไป ประพฤติเป็นสายกลาง ซึ่งประชาชนทุกคนทำได้โดยเรียบร้อย เริ่มต้นก็ต้องศึกษาและประพฤติตามมรรคข้อต้น ๗ ให้เป็นอย่างดีเสียก่อน ทั้งนี้ไม่จำเป็น

ต้องบวช การบวชเป็นแต่เพียงหนทางที่จะทำสมาธิให้สำเร็จง่ายขึ้น การปฏิบัติสมาธิ เริ่มต้นด้วยการนั่งกสิณ ตามลักษณะก็คือ การทำใจให้มั่นคง โดยถือเอาวัตถุอันหนึ่งอันใดเป็นอารมณ์คือเป็นเครื่องเพ่งดู กสิณคือ Artifices or devices เช่น ปฐวีกสิณก็ใช้ดินเป็นอารมณ์ คือเอาดินมาทำเป็นวงกลม แล้วนั่งเพ่งดูจนเกิดผลตามหลักที่วางไว้เป็นขั้น ๆ ไป กสิณนี้ตามพุทธศาสนาจำแนกไว้หลายอย่างหลายชนิด ตามแต่ผู้นั่งจะเลือกเอาให้เหมาะตามใจชอบ ถ้าเอาน้ำก็เรียกอาโปกสิณ เอาไฟก็เรียกเตโชกสิณ หรือจะเอาวัตถุใด ๆ ก็ได้ ตามลัทธิมหายานไม่เลือก อาจารย์มักจะให้ศิษย์เลือกเอาตามความพอใจ เช่น ศิษย์เป็นคนเลี้ยงโค ก็แนะให้ไปเพ่งโคตัวที่ตนรักมากที่สุดเป็นกสิณ เป็นต้น

การเตรียมตัวนั่งกสิณก็มีหลักอยู่ว่า ทำสถานที่ให้สะอาด สงบปราศจากสิ่งที่รบกวน ยิ่งวิเวกเท่าใดก็ยิ่งดี ชำระกายให้สะอาด ถ้าจะเพ่งปฐวีกสิณก็เอาดินมาปั้นวางไว้ตรงหน้า ระยะตามสมควร ดูดินนั้น ให้นึกอย่างเดียวว่า ดินดินดิน หลับตาบ้าง ลืมตาบ้าง จนเกิดนิมิตขึ้น คือว่าจะหลับตาหรือลืมตาก็เห็นดินก้อนนั้นไม่เห็นอื่น นี้เป็นระยะแรกของ

วิธีการนั่งกสิณ ตามคัมภีร์วิสุทธิมรรคกล่าวว่า กว่าจะทำสำเร็จก็ต้องทำตั้งร้อยตั้งพันครั้ง

ขั้นที่สองเราต้องพยายามเพียรทำต่อไป ให้นิมิตนี้สามารถติดตาเราอยู่ได้นานตามที่เราต้องการ แม้จะหายไปเราก็สามารถจะเรียกกลับมาเมื่อใดก็ได้ เราจะลุกจะนั่งหรือเดินไปที่อื่น หรือว่าเคลื่อนอิริยาบถอย่างใด นิมิตก็ติดตาเราอยู่เสมอ ระยะนี้เรียกว่า อุคหนิมิต

ขั้นที่สามเรียกว่า ปฏิภาคนิมิต สมเด็จพระมหาสมณะเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรสทรงอธิบายไว้ว่า ผู้ใดทำกสิณสามารถเอาอุคหนิมิตที่ทำได้แล้วนั้นมาขยายหรือย่อส่วนได้ตามชอบใจ เมื่อนั้นจึงจะเป็นปฏิภาคนิมิต ก็แสดงว่าการเข้าขั้นปฏิภาคนิมิตนี้ต้องใช้ความเพียรมากขึ้นอีก

บรรดาวรรณคดีของไทยแล้ว เราต้องยกให้เรื่องขุน-ช้างขุนแผน วรรณคดีเล่มนี้ได้รวบรวมวิธีการอถรรถเวทไว้ได้อย่างถูกต้องน่าชม การทำอุคหนิมิตและปฏิภาคนิมิตนี้ขุนแผนทำได้อย่างรวดเร็วมาก คราวพ่อลูกยกทัพไปตีเชียงใหม่ตอนยาตราทัพ ขุนแผนทำนิมิตเมฆเป็นรูปพระนารายณ์ถลาร่อนอยู่บนฟ้าได้ทันที ดังเสภามีว่า

"ทั้งพ่อลูกองอาจชาติทหาร ใส่หมวกขลิบตาดพระราชทาน ถือพ้ำพื้นยืนตระหง่านสง่าดี ภาวนาตาเขม่นเห็นเมฆฉาย นิมิตเป็นรูปนารายณ์เรืองศรี สิกรร่อนติดบนเมฆีขุนแผนขึ้นเคอขี่คชฉกรรจ์"

ขั้นที่สี่เรียกว่า อุปจารสมาธิ แปลว่าสมาธิเฉียดๆ กล่าวคือเมื่อเกิดปฏิภาคนิมิตแล้ว ย่อมมีสภาพของใจแน่วแน่ได้ชั่วคราว แต่ยังอาจแปรปรวนไปได้ง่าย ๆ ต้องแปรต่อไป

ขั้นห้าเรียกอัปปนาสมาธิ หมายความว่าสมาธิแน่นแฟ้นที่สุด กล่าวคือตั้งจิตมั่นอยู่ในอารมณ์อันเดียวได้แม้ตลอดทั้งวันทั้งคืน โดยดวงจิตไม่ผันแปรไปสู่อารมณ์อื่นเลย เมื่อสภาวะของจิตถึงขั้นนี้แล้ว ผู้ทำจะต้องพยายามรักษาไว้อย่างกวดขันอย่าให้หลุดไปเสียได้ คัมภีร์วิสุทธิมรรคเทียบไว้ว่าต้องการกระทำรักษา เหมือนหนึ่งนางแก้วรักษาครรภ์อันเป็นที่อุบัติแห่งพระเจ้าจักรพรรดิ คือต้องหมั่นทำเสมอ เวลาที่ไม่ได้ทำต้องรักษาสุขภาพของตัวให้ดี ระวังอย่าให้เครื่องรบกวนภายนอกมารบกวนให้ใจรวนเร ซึ่งเป็นเหตุให้ความสามารถในการทำสมาธิอันนี้เสื่อมคลายลงได้

ในขั้นต่อไปเรียกว่า ฌานหรือฌานะ ตรงกับคำภาษาอังกฤษ Meditation หนังสือบางเล่มแปลว่าสภาวะการปลื้มปีติของจิตในการเพ่ง ในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถานแปลว่าการเพ่งอารมณ์จนแน่วแน่เป็นอัปปนาสมาธิ ฉะนั้นสภาวะของฌาน จึงคาบเกี่ยวกับ อัปปนาสมาธิอยู่มาก แต่อธิบายเป็นไปอีกแง่หนึ่ง ฌานมี ๒ ประเภท ๆ แรกเรียกรูปฌาน ประเภทที่สองเรียกอรูปฌาน

รูปฌาน หมายความว่าฌานที่ต้องใช้รูป คือ กสิณอยู่แต่การเพ่งให้ไปพิจารณาอารมณ์ของจิต ตามแผนผังของข้าพเจ้านี้ ผิดแปลกไปจากคำอธิบายของพจนานุกรมอยู่บ้าง คือไม่มีอุเบกขากับเอกัคคตา ข้าพเจ้าถือวาอุเบกขา คือเฉย ๆ และเอกัคคตา อารมณ์เป็นหนึ่งนั้น ถ้ารวมกันเข้าแล้วก็คืออัปปนาสมาธินั่นเอง ในแผนผังของข้าพเจ้าจึงใช้คำว่าสมาธิเท่านั้น ไม่จำเป็นที่จะต้องจำคำอีกสองคำ

ตามธรรมดาจิตของมนุษย์ ตามที่พุทธศาสนาจำแนกไว้ มีส่วนดีและส่วนชั่ว ส่วนดีมีสมาธิ ปีติความอิ่มใจ วิตกคือตรึก สุขคือความสบายใจ วิจารคือตรอง ส่วนชั่วมี กามฉันทะ พยาบาท ถีนมิทธะ อุทัจจะกุกุจจะ และ วิจิกิจฉา

รูปฌานนี้ แบ่งเป็นสี่ชั้น เรียกชั้นหนึ่ง สอง สาม สี่ ตามลำดับที่ประณีตขึ้นไปกว่ากัน ปฐมฌานคือตัดส่วนชั่วออกไปเสียให้หมด หรือส่วนดีทั้งห้า

ทุติยฌาน เราเพียรเพ่งตัด วิตก กับ วิจารออก เหลือส่วนดี ๓ คงอยู่แต่ ปีติ สุข สมาธิ

ตติยฌาน ละปีติออกเสีย เหลือส่วนดี ๒ คือ สุข และสมาธิ

จตุตถฌาน ละสุขเสียได้ เหลือแต่สมาธิ คือ อุเบกขา และ เอกัคคตา เท่านั้น

อรูปฌาน หมายความว่า ฌานที่ไม่ต้องการรูป ฌานเราแก่กล้าขึ้นมาก เลิกวัตถุที่เป็นกสิณได้ ทางศาสนาเรียกว่า "เพิกกสิณ" ต่อไปนี้เข้าฌานด้วยอารมณ์แท้ ๆ ตามตำราบอกว่า เมื่อเพิกกสิณแล้วขั้นต่อไปให้ถืออากาศเป็นอารมณ์สำหรับเพ่งเรียกว่า อากาสานัญจายตนฌาน ต่อไปเพิกอากาศ เอาวิญญาณเป็นอารมณ์เรียก วิญญาณัญจายตนฌาน ต่อไปเพิกวิญญาณเสียไม่นึกอะไรเลย เรียก อากิญจัญญายตน-ฌาน พอถึงขั้นนี้แล้วว่า อยู่ในภาวะพิเศษ คือมีความรู้สึกอยู่น้อยที่สุดเกือบจะเรียกได้ว่าไม่มีความรู้สึกเลย ใครจะทุบตี

อะไรเป็นอันไม่รู้สึกทั้งนั้น แต่ยังมีชีวิตอยู่ได้ เรียกว่า เนวสัญญานาสัญญายนฌาน แปลว่าสัญญาก็ไม่ใช่ จะว่าไม่มีสัญญาก็ไม่ใช่

เมื่อถึงขั้นนี้ก็ถึงขั้นสุดท้ายของฌาน ทั้งนี้ ถ้าเราจะพิจารณาเป็นขั้น ๆ ไป ในทัศนะของแพทย์ก็จะเห็นได้ว่า อาการสุดท้ายของฌานก็คือ สภาพภวังค์จิต หรือ Trance ของการสะกดจิตนั่นเอง เป็นภาพของร่างกาย เมื่อจิตสำนึกเหลือน้อย แต่จิตใต้สำนึกยังอยู่คงที่ ถ้าพิเคราะห์ต่อไปจะได้ความอีกว่า การที่นั่งสมาธิหรือที่เรียกว่านั่งสมถกรรมฐานนี้ก็คือนั่งสะกดจิตตัวเอง (Autohypnotism) แต่ทว่ายึดเอาอารมณ์แห่งธรรมะของพระพุทธองค์เป็นตัวกสิณ และฝังพระธรรมตรงลงไปใน Subconcious Mind เป็นพิธีการอย่างหนึ่ง ที่ทางพุทธศาสนาฝังจริยศาสตร์ลงไปในสมองของมนุษย์โดยตรง เสมือนวิธีชำระสมองให้สะอาดด้วยตนของตนเอง โดยไม่มีภัยอันตรายอย่างใด ด้วยวิธีนี้ มนุษย์จะมีจิตใจสะอาดขึ้น อย่างน้อยก็ปราศจากการเห็นแก่ตัว ซึ่งเป็นความจริง ข้อสำคัญที่ทำให้มนุษย์อยู่ด้วยกันได้ด้วยความสุข

ต่อไปถ้าท่านจะหวนกลับไปดูแผนผังอีกทีหนึ่ง จะได้ความจริงอยู่ว่าสัมมาสมาธิ มรรคข้อสุดท้ายของพุทธศาสนา คือการนั่งข่มใจ สะกดใจ เอาอารมณ์แห่งการดับสมุทัยเป็นกสิณ เป็นการฝึกจิตของตนเพื่อดับตัณหาทางพระเรียกว่าวิปัสสนกรรมฐาน เป็นการนั่งเพื่อหานิพพาน เมื่อดับสำเร็จผู้นั้นได้อรหันตผลเป็น Worthyone ยังมีชีวิตอยู่แต่จิตได้หลุดจากการร้อยรัดของตัณหาแล้ว เมื่อตายเรียกว่านิพพาน คือสภาพสูญ ปราศจากการร้อยรัดอย่างสมบูรณ์ทั้งร่างกายและจิตใจ

ปัญหามีอยู่ว่าการนั่งเพ่งฌานและ Self-Hypnosis ซึ่งเป็นคำหนึ่ง ของ Autohypnosis นี้เหมือนกันหรือไม่ ข้าพเจ้าเคยถามผู้รู้ทางศาสนา มักจะให้คำอธิบายว่าไม่เหมือนกัน การนั่งเพ่งฌานประณีตกว่า เมื่อถ้าเราพิจารณาดูแล้วคำตอบอย่างนี้ก็ถูก พิธีการของการสงบจิตนั้นประณีตกว่า แต่ทว่าทางหลังของสรีรศาสตร์ Physiology นั้นอันเดียวกัน ในหนังสือว่าด้วย Yoga ของ Bethanon เรื่อง Scientific Evaluation และหนังสือว่าด้วย Hypnosis ก็ลงความเห็นว่าการนั่งฌานคือการสะกดจิตตนเอง การสะกดจิตนั้นผู้ถูกสะกด

มีอาการกิริยาประหนึ่งหลับ แต่ความจริงไม่หลับไม่ใช่ sleep ธรรมดา นับแต่ Freud ได้ค้นพบว่า จิตมนุษย์มีจิตอยู่สองชนิด คือจิตสำนึกและจิตใต้สำนึก การพบเรื่องใต้จิตสำนึกนี้ทางวิชาโรคจิตถือเสมือนว่า Freud เป็นนักธรณีวิทยาคนสำคัญผู้พบบรรดาแร่โลหะต่าง ๆ ในพื้นพิภพ การพบนี้มีประโยชน์ทางชาติพันธุ์ของมนุษย์เป็นอันมาก ถ้าพูดตามทฤษฎีของ Freud การหลับ sleep คือการสงบของจิตสำนึก และจิตใต้สำนึก ถ้าจิตใต้สำนึกสงบไม่สนิทการฝันก็บังเกิดขึ้น การนั่งเพ่งฌาน คือการเพียรที่จะสงบจิตสำนึกให้เหลือเพียงทางเฉพาะของอารมณ์ที่ตนหมายไว้ จิตใต้สำนึกยังอยู่เป็นอย่างดี ฉะนั้นมโนภาพใด ๆ ที่เกิดขึ้นก็ย่อมมีกลไกเช่นเดียวกับการฝัน มนุษย์เราเป็นสัตว์ประเสริฐกว่าสัตว์ทั้งหลายทั้งปวงนั้น ก็เนื่องมาจากการเจริญแห่งจิตสำนึกในสมอง สัตว์เมื่อเวลามีความโกรธจะตรงเข้าต่อสู้กัน ใช้กำลังป้องกันและทำลายอีกข้างหนึ่งทันที แต่มนุษย์ไม่เป็นเช่นนั้น ถ้าจะรบกันก็พยายามประนีประนอมพูดกันเสียก่อน การตั้งสันนิบาตชาติก็ดี การตั้งสหประชาชาติก็ดี การตั้งศีลธรรมแห่งศาสนาก็ดีเหล่านี้เกิดจากจิตสำนึกของมนุษย์ทั้งนั้น จิตสำนึกรู้จัก

เปรียบเทียบ ค้น คว้า หาทางที่จะศึกษาความเป็นไปของโลก เพื่อความสุขความสบายของมนุษย์เอง มนุษย์ใช้จิตสำนึกนี้สู้กับสภาวะของโลก เพื่อความยืนยาวของชีวิตตน และพืชพันธุ์ของตน ส่วนสัตว์เมื่อไม่มีจิตสำนึกสภาพของชีวิตก็ดำเนินไปตามแผนผังกำเนิดของตน ไม่มีการประดิษฐ์คิดอ่านเพื่อความเจริญแห่งตน เพราะสัตว์มีแต่จิตใต้สำนึกเป็นเครื่องควบคุมร่างเท่านั้น ถ้าจะเปรียบมนุษย์เป็นเครื่องกลไก มนุษย์ก็เป็นหมู่เครื่องกลไกอัตโนมัติ (Automaton) ที่สลับซับซ้อนทำงานประสานกันได้เป็นอย่างดี เป็นองคาพยพ หรือ Organization ซึ่งมีจุดหมายคือ Goal เครื่องอัตโนมัติประกอบด้วยแผนผังอันวิเศษยังผลรับและสะท้อน (Stimulus & response) ต่อโลกภายนอกได้อย่างวิเศษคอยควบคุมงานขององคาพยพนั้นให้ดำเนินไปตามจุดประสงค์ แผนผังวิเศษนี้เรียกว่าระบบประสาท (Nervous System) ในระบบประสาทนี้มีปรากฏการณ์ได้ต่าง ๆ เรียกว่าจิต จิตมีสองชนิดคือจิตสำนึกและใต้จิตสำนึก จิตใต้สำนึกเป็นฝ่ายบริหารทำงานเป็นอัตโนมัติ ควบคุมองคาพยพนั้นให้ดำเนินด้วยดี เช่นการย่อย การหายใจ การขับสิ่งโสโครก เป็นต้น

ส่วนจิตสำนึกเป็นฝ่ายค้นคว้าขององคาพยพ เมื่อได้อะไรมาคิดว่าเป็นประโยชน์ต่อองคาพยพ ก็เอามาหยิบยื่นให้จิตใต้สำนึกเพื่อดำเนินการงาน ความจริงเรื่องของจิตเป็นเรื่องของปรากฏการณ์เท่านั้น ไม่มีตัวตน เป็นเรื่องของนามธรรมทางพุทธศาสนา ไม่เหมือนปรัชญาของพราหมณ์และของกรีกซึ่งเชื่อว่ามนุษย์มีร่างและวิญญาณ คือ Physical body & Astral body วิญญาณหรือจิตก็คือการปรากฏการณ์ขององคาพยพ เมื่อองคาพยพสูญปรากฏการณ์ก็สูญไป มนุษย์เกิดขึ้นด้วยการวิวัฒนาการอันเหมาะสมของสากลจักรวาลมีกลไกค้นคว้าของตนเอง เพื่อต่อสู้กับสภาวะการณ์แวดล้อมให้เป็นไปตามจุดหมายปลายทางของชีวิตกำเนิด การเข้าฌานหรือการสะกดจิตตนเองก็คือการฝึกจิตประเภทหนึ่ง ซึ่งเมื่อฝึกบ่อย ๆ เข้าและทำได้อย่างดี มนุษย์ก็ได้ปรากฏการณ์ต่าง ๆ ที่เรียกว่า "ญาณ" เป็นผลปรากฏของมโนกรรม เช่นเดียวกับเราฝึกร่างกายที่เรียกว่า Physical Training เราหัดยกของหนัก เราเล่นบิลเลียด เล่นเทนนิส เราก็ได้ความสามารถในการนั้น ๆ การฝึกจิตก็เช่นเดียวกัน เมื่อฝึกบ่อย ๆ เข้าก็ได้ความสามารถทางจิต การฝึกทางร่างกายเราเห็นความ

สามารถนั้นด้วยตาเราจึงไม่รู้สึกแปลก ส่วนการฝึกทางใจนั้น การแสดงเห็นไม่ได้ เราจึงคิดว่าเป็นมหัศจรรย์เรียกว่า มหัศจรรย์ทางจิต Miracle of Mind ความมหัศจรรย์ทางจิตนี้ ทางพุทธศาสนาเรียกว่า ญาณและปาฏิหาริย์

คำว่า ญาณ ปัญญา ภิญญา อภิญญา ปรัชญา เหล่านี้มีความหมายอย่างเดียวกันคือ Wisdom ปราชญ์นำไปใช้ในที่ต่าง ๆ กันเพื่อต้องการความไพเราะของอักษรศาสตร์เท่านั้น เราดูตามแผนผังของญาณ เราจะเห็นว่า ญาณชนิดต่าง ๆ รวมแปดญาณด้วยกัน แผนผังเหล่านี้เป็นญาณของพุทธศาสนา ญาณที่หนึ่ง วิปัสสนาญาณ และญาณที่แปด อาสวักขยญาณ เป็นญาณเฉพาะสำหรับพุทธศาสนา เป็นเรื่องของนิพพานเพื่อการหลุดพ้นทางใจ คนเมื่อฝึกใจจนได้ญาณ เขาสามารถทำ Trance หรือภวังค์จิตได้ ถ้าเขามุ่งไปในทางพุทธศาสนาเขาก็เพียรทำต่อไปเรียกว่าวิปัสสนากรรมฐาน เพื่อเข้าวิปัสสนาญาณ คือเพียรทำอารมณ์ให้คำนึงถึง ความเกิด ความดับ แห่งสังขารจนเบื่อหน่าย เกิดความฉลาดเพียงพอที่จะดับกิเลศได้โดยสิ้นเชิง เข้าถึงญาณที่แปดรู้จักทำอาสวะให้สิ้น ผู้นั้นก็ถึงสภาพของอรหันต์ ถ้า

ยังไม่ถึงญาณที่แปดก็เป็นเพียงภิกขุผู้ปฏิบัติ หรือลามะตามลัทธิมหายาน ถ้าผู้ฝึกจิตถึงขั้นนี้ทิ้งวิปัสสนาเสีย การนั่งญาณก็เรียกว่าสมถกรรมฐาน ไม่เป็นวิปัสสนา เขาเพียรต่อไปก็ได้ญาณที่สองถึงที่เจ็ดเป็นพวกมายาการ (Magician) คำว่ามายาการนี้เป็นคำรวม หมายถึงพวกฝึกจิตถึงขั้นญาณ มีพวกมายาการดีและเลว พวกที่ฝึกญาณไปประพฤติเพื่อประ-โยชน์ของมนุษย์ เช่นรักษาโรคภัยไข้เจ็บ อนุเคราะห์ให้มนุษย์อยู่เย็นเป็นสุขก็เป็นพวกมายาการที่ดี พวกที่ใช้มายาการในทางทุจริต เป็นหมอผี หมอเสน่ห์เล่ห์กล ทำทุกข์ให้ผู้อื่น พวกนี้เป็นมายาการที่เลว ญาณที่สองถึงที่เจ็ดพิเคราะห์ให้ดีแล้ว รู้สึกว่าจะไม่ใช่ปัญญาเข้าไปในทางฤทธิ์เดชอภินิหาร ญาณเป็นคำของพุทธศาสนา ควรจะใช้เฉพาะวิปัสสนาญาณและอาสวักขยญาณเท่านั้น ญาณอย่างอื่นเป็นเรื่องของฤทธิ์เดชอภินิหาร ควรจะเรียกว่าฤทธิ์จะเหมาะกว่า

มโนมยิทธิตรงกับ Will Power หรือจิตตานุภาพ ทิพจักขุ Clairvoyance เจโตปริยญาณ Mind Reading หรือ Telepathy รู้จักกำหนดใจผู้อื่น บุพเพนิวาสานุสติญาณ ตามศาสนาแปลว่าระลึกชาติได้ ข้อเท็จจริงเข้าใจว่า

เกินความจริงไปมาก ควรจะตรงกับ Age-Regression คือ เพียงระลึกเรื่องราวในอดีตของชีวิตตนในชาตินี้ เช่นเหตุ-การณ์เมื่อตนยังเป็นเด็ก ในเวลาปกติมิได้อยู่ในภวังค์จิตรำลึกไม่ได้ ทิพโสต ทิพจักขุก็เช่นเดียวกัน คนเมื่ออยู่ในภวังค์จิตโสต และจักขุ ประสาทแจ่มกว่าธรรมดาทางแพทย์ว่ามี Hyperacuity of Vision & Hearing ซึ่งปรากฏจากการทดลองด้วย Eye chart และ Vibrators

ฤทธิ์ต่าง ๆ ดังที่ปรากฏออกมานี้ รวมเรียกว่าอิทธิวิธี คือการแสดงฤทธิ์ได้ หมายความถึงว่ามีฤทธิ์แผกไปกว่าปกติขึ้น ถ้าเรารวมฤทธิ์ทั้งหมดของเรื่องนี้ก็รวมเรียกว่าปรากฏการณ์ของจิต หรือ Metapsychical phenomena ตามการทดลองของสมาคมค้นคว้าทางจิต Physical Research Society และที่ Parapsychological Laboratory of Duke University อเมริกาสมาคมใช้คนถูกสะกดเป็นเครื่องมือบันทึก ฤทธิ์ต่าง ๆ นี้ ปรากฏขึ้นจริงแต่มีขอบเขตตามสมควร นอกจากนั้นยังมีทนต่อความเจ็บ (Anaethesia) สามารถทนการผ่าตัดได้โดยไม่ต้องวางยาสลบ การเกร็งของอวัยวะเรียกว่า Catalepsy เนื้อตัวแข็งเป็นท่อนไม้และมีอาการอื่น ๆ อีกซึ่งไม่สู้สำคัญนัก ฤทธิ์ที่สำคัญอีกฤทธิ์เจโต

ปริยญาณ ฤทธิ์นี้ตรงกับ Mind Reading หรือ Telepathy โทรจิต โทรจิตคือฤทธิ์สามารถที่จะติดต่อความคิดโดยไม่ใช่ทางสามัญธรรมดา โทรจิตนี้อีกคำหนึ่งคือ Thought Transference ฤทธิ์นี้สามารถที่จะส่งตรงไปและรับตรงมาไม่ต้องมีสายทาง Sense ทั้งห้า โทรจิตปรากฏอยู่ในคนธรรมดาอยู่เสมอ โดยมากเป็นคนที่ใกล้ชิดกัน เช่นมารดาและบุตร หรือเพื่อน ญาติสนิท ปรากฏการณ์คือการสังหรณ์ เช่นมารดากำลังทำงานอยู่ เกิดนึกถึงบุตรขึ้นมาทันทีทันควัน กลัวบุตรจะได้รับอันตราย มารดาวิ่งไปดูเห็นบุตรของตนจวนเจียนจะตกบันไดเป็นต้น ในเรื่องนี้อธิบายว่าเด็กเห็นอันตรายก่อนส่งโทรจิตขอความช่วยเหลือมายังมารดา มารดารับทันที และไปช่วยเหลือทันเวลา ในธิเบตเป็นเรื่องธรรมดาระหว่างศิษย์กับอาจารย์ ศิษย์ผู้มาเยี่ยมอาจารย์จะนั่งบริกรรมส่งโทรจิตมาก่อน อาจารย์รู้และเดินทางไปรับศิษย์ได้อย่างถูกต้องตามเวลาทั้งนี้อธิบายว่าศิษย์กับอาจารย์ฝึกโทรจิตกันจนได้ผลอย่างดี การส่งโทรจิตภาพคือการส่งความคิดออกไปเป็นภาพเราจะพบเสมอในเรื่องของเจตภูต มีบันทึกไว้มากมาย คน

ก่อนจะตายมีลางมาบอกในลักษณะของเสียงบ้าง ในลักษณะของกลิ่นบ้าง ของรูปบ้าง เพื่อมาบอกให้ญาติสนิทหรือลูกหลานรู้ เรื่องต่อไปนี้เป็นบันทึกของสมาคมค้นคว้าทางจิตว่านายแพทย์คนหนึ่งอยู่เมืองจีน พ่ออยู่อเมริกา เช้าวันหนึ่งขณะที่นั่งรับประทานอาหารอยู่ เห็นบิดาเดินเข้ามาใส่เสื้อนอน เขาลุกขึ้นต้อนรับพ่อ พ่อได้ส่งมือมาให้เขาจับ แล้วก็เดินเลยหายไปทางประตูอีกข้างหนึ่ง พอเขารู้สึกตัววิ่งตามพ่อแต่หาพ่อไม่พบ ในวันนั้นเอง เขาได้รับโทรเลขจากอเมริกาว่าพ่อตาย เป็นเวลาใกล้เคียงกับเวลาเขาเห็นพ่อ แต่ต่อมาได้สอบถามถึงเครื่องแต่งตัวก่อนตาย ได้ความว่าเป็นชุดเดียวกับที่เขาเห็น การรับภาพได้เด่นชัดเช่นนี้แสดงถึงการเหมาะระหว่างผู้รับกับผู้ส่งเป็นอย่างดี อีกเรื่องหนึ่งเป็นรายงานของนายแพทย์สวีเดนเป็นผู้มีชื่อเสียงในทางค้นคว้าทางจิตเขาสะกดจิตหญิงทดลองคนหนึ่ง เมื่อมี Trance เพียงพอแล้วก็สั่งให้จิตของผู้ถูกสะกดเดินทางไปบ้าน บ้านหญิงผู้นี้อยู่ชนบทห่างจากกรุงสต๊อกโฮม ๒๔๐ กม. ประเดี๋ยวผู้ถูกสะกดก็บอกว่าถึงแล้ว พบแม่กำลังทำครัว พ่อกำลังนั่งอยู่หน้าบ้าน ส่วนตัวเขากำลังอยู่ที่ห้องรับแขกยืนเอาเท้าข้างหนึ่ง

เหยียบไว้บนเก้าอี้ แพทย์ผู้สะกดก็บอกว่าดีแล้ว กลับได้ และบอกให้หญิงนั้นตื่นจากสะกด ในทันใดนั้นกระดิ่งโทรศัพท์ดังขึ้น นายแพทย์จึงไปรับโทรศัพท์ โทรศัพท์พูดมาจากทางไกล ถามข่าวถึงหญิงผู้ถูกสะกดว่าสบายดีหรือ ผู้พูดเป็นเพื่อนสนิทกับหญิงผู้ถูกสะกด บอกว่าเมื่อกี้เห็นเขามาบ้าน ยืนอยู่ในห้องรับแขก เอาเท้าข้างหนึ่งเหยียบอยู่บนเก้าอี้ และเมื่อมองไปอีกครั้งหนึ่งก็มองไม่เห็นตัว สอบถามพ่อ พ่อก็บอกว่า เวลานี้ทำงานเป็นผู้ทดลองอยู่กับนายแพทย์ผู้นั้น ฤทธิ์เหล่านี้เป็นการส่งการรับของจิตใต้สำนึก ย่อมแสดงว่ามนุษย์เป็นหุ่นยนต์กายสิทธิ์ มีเครื่องยนต์กลไกลอยู่ในตัวพร้อม สมรรถภาพของฤทธิ์เหล่านี้จะปรากฏชัดในเมื่อผู้นั้นอยู่ในสภาพของภวังค์จิต ขอให้ท่านทั้งหลายจงจำไว้ว่าฤทธิ์เหล่านี้ต้องมีผู้สนองจึงจะปรากฏ หมายความว่าถ้าเราส่งต้องมีผู้รับ ถ้าผู้อื่นเขาไม่สนองด้วยเราก็ทำไปข้างเดียวไม่มีประโยชน์ ผลที่สำรวจปรากฏว่าใครทำได้ผลเพียง ๑๕ เปอร์เซ็นต์สม่ำเสมอก็นับว่าทำได้ดี หมายความว่ามีการตระเตรียมนัดหมายกันอย่างดี ผู้ทำก็เป็นผู้ชำนาญ ผลเพียงเท่านี้ก็จะเห็นได้ว่าไม่มีประโยชน์ต่อกิจการใด ๆ นอกจากประโยชน์ในการศึกษาและการแพทย์ การแพทย์มีแขนงหนึ่ง

ที่เรียกว่า Hypnotherapy ใช้การสะกดจิตรักษาคนไข้โรค เส้นประสาทเพราะว่าจะทำ Psychanalysis หรือจิตวิเคราะห์ ตามแบบของ Freud ต้องใช้เวลามากต้องเจรจากันมาก จึงจะจับจุด Conflict ของจิตใต้สำนึกได้ บางทีต้องใช้ เวลาถึง ๑๐๐ ชั่วโมง ถ้าใช้ Hypnotherapy แล้วสามารถ จะย่นเวลาได้มาก คือสะกดคนไข้แล้วซักถามเอาเลย คนไข้ ก็จะเล่าออกมาหมด แพทย์ก็แก้ไขความกังวลเหล่านั้นโดย ตรงได้ทีเดียว การรักษาโรคเส้นประสาทนี้อยู่ที่ความสามารถ ของแพทย์ในการจูงจิตคนไข้ ถ้าแพทย์สามารถจูงจิตคนไข้ ได้มาก คนไข้ก็จูงจิตตัวเองได้มากเพียงนั้น การจูงจิต การสนองด้วยการจูงจิตตัวเองนี้ เมื่อถึงขั้นภวังค์จิตก็เรียก เป็นสะกดจิตไป เพราะฉะนั้นการรักษาวิธีนี้ การสนองของ คนไข้ คือศรัทธาเป็นส่วนสำคัญยิ่ง

การปฏิบัติรักษาทางไสยศาสตร์เป็นวิธีหนึ่งที่ปฏิบัติ ได้ผลมาแต่โบราณกาลแล้ว ประการแรกคนไข้ผู้มารักษาย่อม มีความศรัทธาแก่กล้าในศาสนา พิธีการต่าง ๆ ก็เป็นการ จูงจิตที่เหมาะสม ผู้ทำการรักษาก็เป็นผู้มีฤทธิ์ทางโทรจิต บวกกับความชำนาญทางจิต Psychic Experience ของตน ก็สามารถจูงจิตคนไข้เพื่อลบล้างความกังวลได้ คนไข้ก็จะมี

จิตแจ่มใสขึ้น เมื่อจิตแจ่มใส ผลสะท้อนคือมลทินที่มีอยู่ในจิตใต้สำนึกก็สูญไปด้วย หน้าที่ของร่างกาย ภายใต้ความควบคุมของจิตใต้สำนึกก็เข้าระเบียบ การย่อย การขับถ่าย วงเวียนโลหิตดีขึ้น โรคประสาทนั้นก็หายไป การรักษาด้วยการจูงจิตชนิดนี้มาพูดกันก็เห็นว่าเป็นของง่าย แต่ในทางปฏิบัตินั้นยากที่สุด เพราะผู้รักษาจำต้องบำเพ็ญฝึกจิตจนได้ขั้นฤทธิ์ดังกล่าวแล้ว เมื่อได้ฤทธิ์ใช่ว่าจะรักษาหายเมื่อไหร่ เพราะว่ายังจำแนกโรคไม่ได้ว่าโรคนี้เป็นโรคอะไร ปะเหมาะเคราะห์ร้าย อาการเหมือนกัน แต่ไม่ใช่โรคประสาท การรักษาแบบจูงจิตอาจทำให้คนไข้ได้รับอันตรายโดยตรง หรือโดยการถ่วงเวลาของไข้โดยใช่เหตุ การผิดพลาดทำนองนี้เป็นเหตุให้นักสะกดคนสำคัญของโลก คือเมสเมอร์ ต้องถูกประณามว่าเป็นพ่อมด ต้องรับโทษเนรเทศออกจากดินแดนฝรั่งเศส ซึ่งตั้งแต่บัดนั้นมาก็อับรัศมีจนกระทั่งถึงแก่กรรม โดยเอาวิชาสะกดจิตไปรักษาโรคมะเร็ง ฉะนั้นเรื่องการรักษาโรคจึงจำต้องเป็นแพทย์เสียก่อนแล้วจึงไปบำเพ็ญญาณหาฤทธิ์ภายหลัง การรักษาจึงจะมีประสิทธิภาพ โดยความจริงเมสเมอร์ก็เป็นแพทย์ แต่ละทิ้งวิชาการแพทย์เสีย เชื่อแต่วิชาสะกดจิตอย่างเดียว

ความจริงฤทธิ์หรือญาณต่าง ๆ ที่บังเกิดขึ้นเหล่านี้เป็นผลของสมาธิที่แน่วแน่ เป็นปรากฏการณ์ของจิตเมื่อถูกสะกดจะด้วยสะกดตนเองหรือถูกผู้อื่นสะกด ผลก็ปรากฏด้วยหลักสรีรศาสตร์อันเดียวกัน ในพุทธศาสนาตามคำอรรถาธิบายของสมเด็จพระมหาสมณะเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส เมื่อพิจารณาแล้วก็เห็นสมต้องกันกับวิทยาศาสตร์ เช่นพระองค์เทียบเรื่องญาณเจโตปริยญาณคือ Mind Reading พระองค์ท่านทรงอธิบายว่าเป็นการกำหนดใจตนเองแล้วรู้ได้ ซึ่งใจของบุคคลอื่นอันบริสุทธิ์หรือเศร้าหมองอย่างไร ในญาณปุพเพนิวาสานุสติญาณทางศาสนาทั่วไปเข้าใจกันว่าระลึกชาติได้ พระองค์ทรงเทียบแต่ว่า คือการรู้จักพงศาวดารแห่งตนเท่านั้นตรงกันกับ Age-Regression ถ้าตรงกับการระลึกชาติได้จริง ๆ แล้ว คงอธิบายมากกว่านี้ เพราะเป็นเรื่องที่มนุษย์เราสนใจ สมควรต้องย้ำความจริงอันนี้ให้แจ่มแจ้งขึ้น การอ่านหนังสือทางพุทธศาสนา สิ่งที่ควรจะจำไว้ประการหนึ่ง คือบรรดาศาสนาทั้งหลายนั้น ถือเอาความศรัทธาเป็นที่ตั้ง เหตุและผลไม่สู้จะเป็นสิ่งสำคัญ อักษรศาสตร์ของศาสนาเป็นคำอรรถ เป็นคำประมวลย่นย่อใจความต่าง ๆ มาอยู่ใน

คำ ๆ เดียวกันคล้ายกับรหัสลับ ศาสดาก็บอกไว้เท่านั้นแล้ว ให้สาวกไปคิดตีความเอาเอง การสาธยายขยายความจึงสุดแท้แต่ภูมิธรรมของสาวกนั้น สาวกที่มีพื้นความรู้ของพราหมณ์ก็ย่อมอธิบายตามแบบอย่างความเชื่อถือของพราหมณ์ เช่นในขณะนี้ข้าพเจ้าเป็นแพทย์ก็กำลังจะอธิบายให้ท่านตามทัศนะของแพทย์ แต่มีความจริงอยู่ข้อหนึ่งที่ว่า ศาสนาที่เป็นความจริงแท้แล้ว จะอธิบายในทางใด ๆ ก็ต้องมาลงความจริงอันนั้นอยู่เสมอ การไม่ปฏิเสธมิใช่หมายว่าจะรับ องค์-พระสัมมาสัมพุทธเจ้าก็เช่นเดียวกัน พระองค์ไม่ปฏิเสธอภิ-นิหารและอถรรพเวทของพราหมณ์ ไม่ได้หมายความว่าพระองค์ยอมรับรองอภินิหารนั้น ๆ

สมเด็จพระมหาสมณะเจ้าทรงประพันธ์คำฉันท์กฤษณาสอนน้อง ซึ่งรัชกาลที่ ๓ โปรดเกล้า ๆ ให้จารึกไว้ที่ฝาผนังด้านในศาลาหน้าพระมหาเจดีย์หลังเหนือ วัดพระเชตุพนตอนหนึ่งว่า

พฤษภกาษร อีกกุญชรอันปลดปลง
โททนต์เสน่ห์คง สำคัญหมายในกายมี
นรชาติวางวาย มลายสิ้นทั้งอินทรีย์

สถิตทั่วแต่ชั่วดี ประดับไว้ในโลกา
ความดีก็ปรากฏ กฤติยศฤๅชา
ความชั่วก็นินทา ทุรยศยินขจร

ความไพเราะเคล้าไปกับความจริงอย่างถูกต้อง คนตายแล้วศูนย์จะคงเหลืออยู่แต่กรรมดีกรรมชั่ว ให้คนรุ่นหลังสรรเสริญหรือสาปแช่งเท่านั้น

ตามแผนผังเรื่องสะกดจิต ถ้าท่านทั้งหลายดูแล้วจะเห็นว่าก่อนที่จะไปถึง Trance หรือภวังค์จิต มนุษย์จะต้องมีการจูงจิตก่อน ต่อมาสมองของมนุษย์ต้องมีความศรัทธาต่อการจูงจิตนั้น เมื่อเชื่อก็กลายเป็นจูงจิตตนเอง ถ้าให้คนอื่นจูงก็เป็นการสะกดจิตจูงด้วยตนเองก็เป็นฌาน Meditation ถ้าให้คนอื่นจูงเมื่ออยู่ในสภาพภวังค์จิตก็ต้องฟังคำสั่งของผู้สะกด ถ้าเป็นฌานก็เป็นไปตามอารมณ์หมายของตน ก่อนเข้าภวังค์จิต คนทั้งสองจำพวกนี้จะได้ฤทธิ์หรือญาณอย่างเดียวกัน แต่งานของจิตใต้สำนึกไปคนละประเภท พวกถูกสะกดจิตทำงานตามสั่งของผู้สะกด และผู้สะกดคือตัวกลไกที่พูดได้ งานของจิตใต้สำนึกพวกเข้าฌานก็เป็นประเภทตามอารมณ์ที่ตัวกำหนดไว้เดิม ถ้ากำหนดไว้ว่าจะไปนิพพาน

ก็เข้าวิปัสสนาญาณไปตามขั้นจนถึงอาสวักขยญาณ ถ้าอารมณ์กำหนดไว้เรื่องหมอดูฤทธิ์ต่าง ๆ ก็เป็นไปตามที่ตนต้องการ สามารถจะบอกอะไรได้คร่าว ๆ จะแม่นยำมากขึ้นเมื่อเอา Psychic experience "ความชำนาญแห่งจิต" ของตนเข้าช่วย ในบรรดาฤทธิ์ต่าง ๆ ที่ได้จากการสมาธินี้ถ้าท่านเข้าใจในเรื่อง Telepathy หรือโทรจิตแล้ว เรื่องอื่น ๆ ก็จะพลอยเข้าใจไปด้วย

โทรจิตนี้อยู่ในจำพวก Extra Sensory Perception เป็นการมหัศจรรย์ทางจิต มีอักษรย่อว่า E.S.P. หมายความง่าย ๆ ว่า มนุษย์เราอาจรู้เรื่องราวอะไรได้โดยตรงไม่ต้องผ่านผัสสะทั้งห้า จากสมองตรงไปสมอง จากจิตต่อจิต เหมือนวิทยุ ต้อง Tune ให้พอเหมาะพอเจาะกัน ในภวังค์จิตการ Tune นี้ทำได้ง่าย การทดลองที่ Duke University ปรากฏว่าคนธรรมดาก็ทำกันได้ถ้าได้ฝึกกันอยู่เสมอ ฝึกรับฝึกส่งและนาน ๆ เข้าก็มีความชำนาญ มีความสามารถที่จะรู้เรื่องเข้าใจกันได้โดยไม่ต้องใช้ภาษาพูด คนที่มีสมาธิมั่นคงสามารถทำได้ดีขึ้น งานของจิตใต้สำนึกนี้เท่าที่ทดลองแล้วสัตว์แสดงให้เห็นได้ชัดกว่าคน เรื่องของม้าคิดเลข ชื่อ

Lady Wouder นั้นเป็นความจริง ม้าคิดเลขบวกลบคูณหาร ได้ถูกต้องโดยใช้เท้าเคาะพื้นเป็นคำตอบ ทั้งนี้การพิสูจน์แสดงให้เห็นว่า ถ้าโจทก์ใดที่คนเลี้ยง ซึ่งอยู่ในที่นั้นคิดไม่ได้ ม้าก็ตอบไม่ได้เหมือนกัน อธิบายว่าคนเลี้ยงรู้ก่อนแล้วส่ง Telepathy ไปบอกม้า สุนัขเป็นสัตว์อีกพวกหนึ่งที่มีญาณของจิตใต้สำนึกดีมาก ปรากฏว่ามีบางตัวเดินทางผ่านทวีปทั้งทวีปกลับมาบ้านได้ถูกต้อง ใช้เวลาทั้งหมดตั้งสองเดือน ทั้งนี้อธิบายว่าจิตใต้สำนึกทำงานได้ดีมาก การค้นหาบ้านคงต้องใช้ญาณ Telepathy มีทิพยจักษุ ทิพยโสตประสานกันเป็นอย่างดีในสัตว์ เช่นค้างคาว สามารถบินเข้าออกถ้ำโดยรวดเร็ว และไม่ชนผนังถ้ำอธิบายว่าค้างคาวไม่ได้ใช้จักษุผัสสะแต่ใช้ผัสสะซึ่งมีคุณภาพคล้ายเรดาร์สมัยนี้ สามารถจะบอกความใกล้ไกลของผนังถ้ำได้อย่างแม่นยำ มนุษย์เป็นสัตว์ประเสริฐเพราะมีจิตสำนึก ด้วยจิตสำนึกนี้มนุษย์ได้คิดภาษาขึ้น เมื่อมีภาษาแล้วก็ไม่มีความจำเป็นอะไรที่มนุษย์จะต้องฝึกเรื่องโทรจิต พูดถามกันได้ มนุษย์คิดเรื่องศีลขึ้นไม่ให้พูดปด ถ้ามนุษย์ปฏิบัติตามโทรจิตก็ไม่มีประโยชน์ต่อมนุษย์เลย จิตสำนึกทำให้มนุษย์ฉลาด คิดค้นได้ศาสตร์ต่างๆ

เพื่อความสะดวกสบายของตน รถไฟก็ดีเรือบินก็ดี ทำขึ้นเพื่อให้มนุษย์นั่งไปไหนจะได้รวดเร็วขึ้น ธรรมชาติสร้างจิตสำนึกให้มนุษย์ใช้นับว่าเป็นยอดสุดของการสร้าง ต่อไปมนุษย์ใช้จิตสำนึกนี้สร้างตนเอง ตามความเห็นของข้าพเจ้าแล้วฤทธิ์ต่าง ๆ อันพลอยได้จากการบำเพ็ญตนเพื่ออรหันตผลนั้น ไม่มีความสำคัญเท่าใดนัก มีขอบเขตจำกัด ไม่แม่นยำเท่ากับปัญญาแห่งจิตสำนึกร่วมกับผัสสะ

ปรากฏการณ์ของจิตนี้ เป็นการมหัศจรรย์ทางจิตเรียกตามคำพระว่าปาฏิหาริย์ ปาฏิหาริย์มี ๓ ประการ คือ

๑. อิทธิปาฏิหาริย์ ฤทธิอัศจรรย์

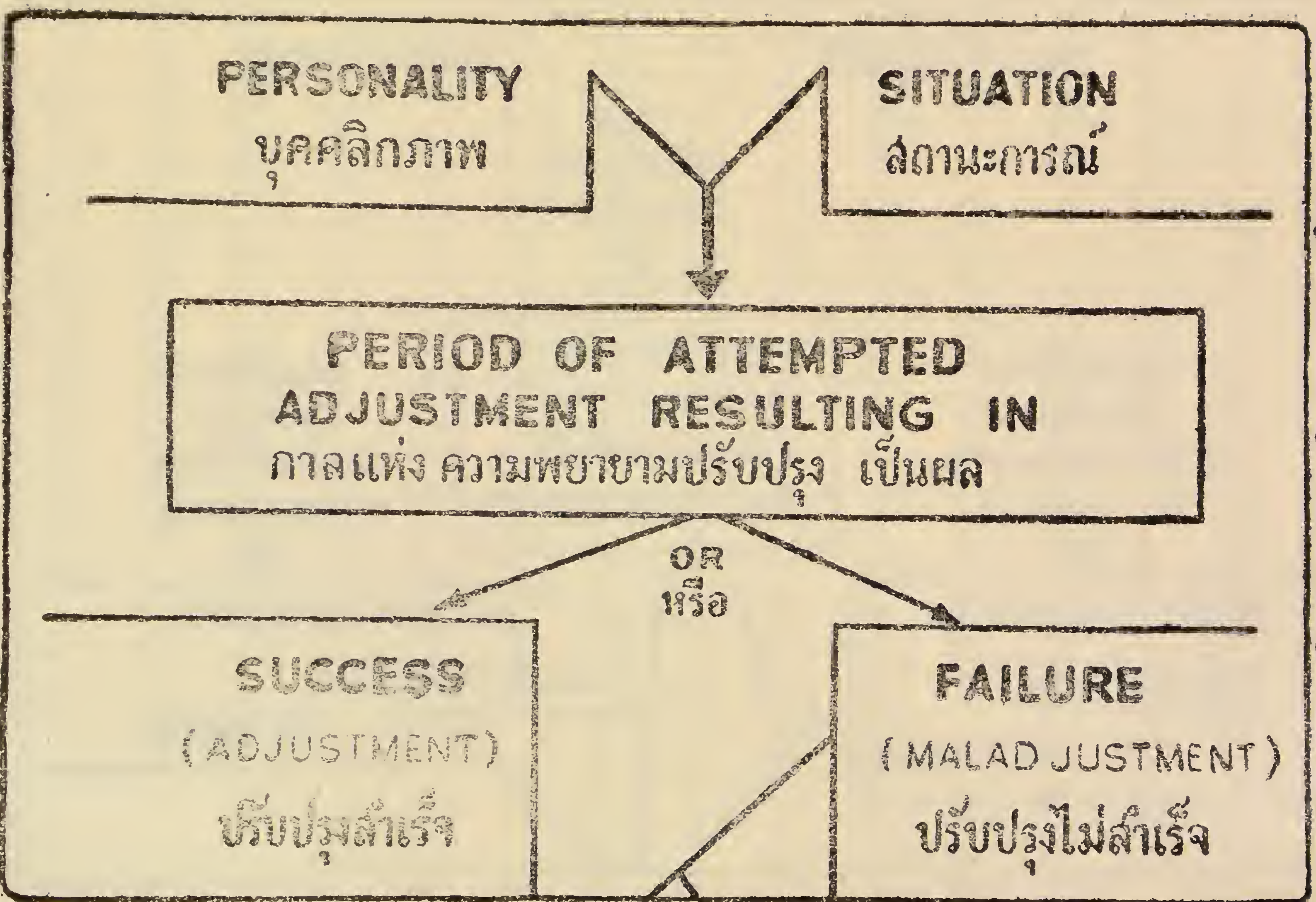
๒. อาเทศนาปาฏิหาริย์ ดักใจถูกต้อง อย่างน่าอัศจรรย์

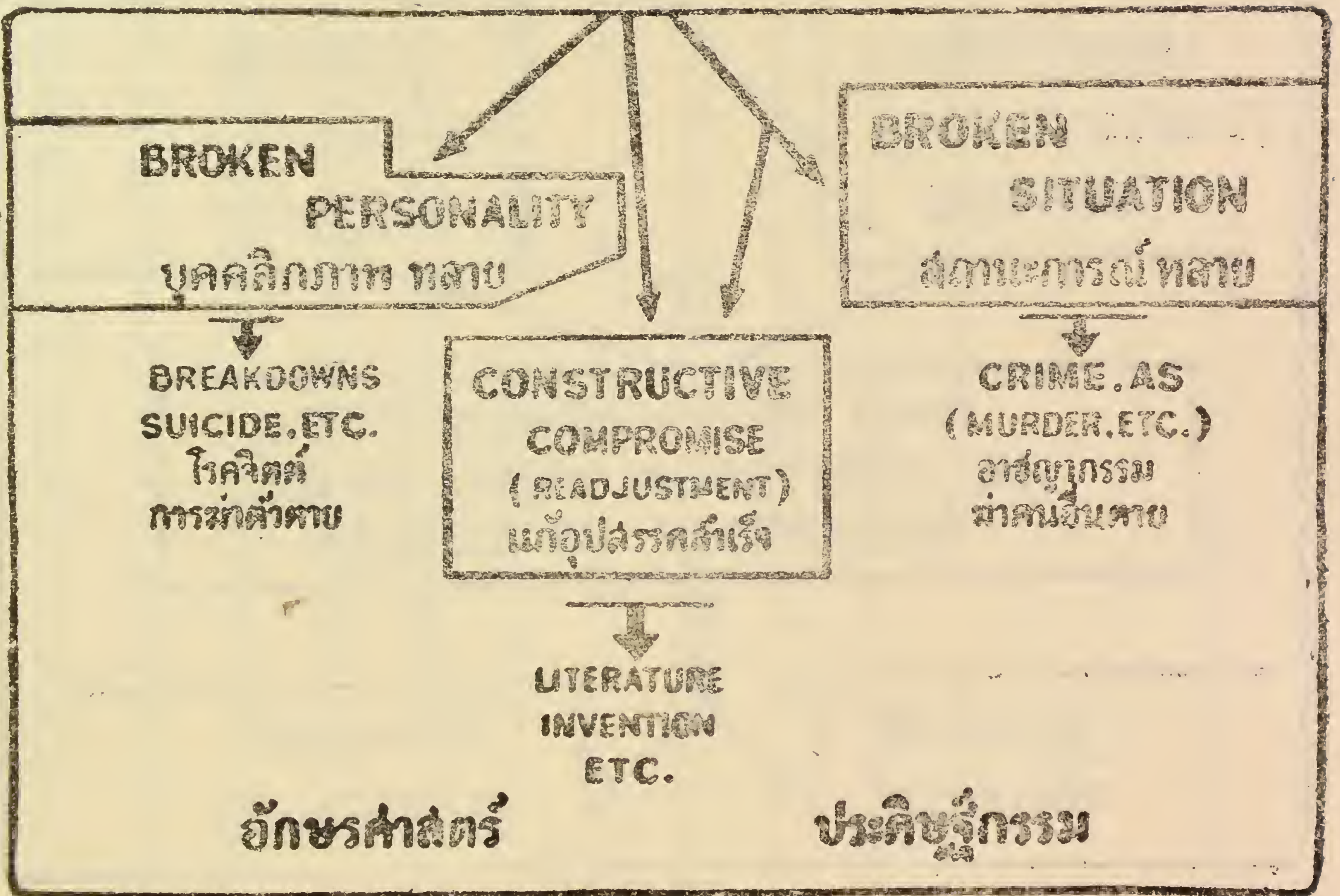
๓. อนุสาสนีปาฏิหาริย์ คำสั่งสอนที่น่าอัศจรรย์มีเหตุผลพร้อมมูล และปฏิบัติได้ผลจริง ๆ ด้วย

ในปาฏิหาริย์ ๓ ประการนี้ พระพุทธเจ้าทรงสรรเสริญอนุสาสนีปาฏิหาริย์ว่าเป็นเยี่ยม ได้แก่การศึกษาหาความจริงและมาแนะสั่งสอนปวงชน ถือว่าได้มีประโยชน์ยืนยาว ส่วนปาฏิหาริย์อีก ๒ ประการเป็นประโยชน์เฉพาะตัวผู้ได้ประสบ

เห็นและเป็นสิ่งสาธารณะ ใคร ๆ ก็ทำได้ ถ้าฝึกด้วยความสนใจในเวลานานตามสมควรเป็นวิชาของพวกเล่นกล เช่นชาวคันธาระ และชาวมณีบุระในสมัยของพระพุทธองค์เรียกกันในครั้งนั้นว่า คันธาระวิชา และ มณีวิชา

ศาสนาต่าง ๆ ในโลก ถ้าจะพิเคราะห์ให้จริง ๆ แล้วย่อมเกิดจากกิเลสตัณหาของมนุษย์นี้เอง มนุษย์เรารู้แน่ว่ามีเกิด มีแก่ มีตาย มนุษย์ย่อมแสวงหาความหวังต่อไปอีกว่าเมื่อเราตายแล้วอยากจะไปอยู่ที่เป็นสุขกว่าโลกนี้ ความคิดเรื่องพรหมโลกเทวโลกจึงเกิด ในที่สุดถือกันเป็นตัณหาอีกประเภทหนึ่งประจำตัวของมนุษย์ในการที่จะหาทางไปอยู่ที่สุขสบายเมื่อตนตายแล้ว ทางพุทธศาสนาไม่พูดเลยถึงเรื่องเหล่านี้ พูดถึงแต่การดับทุกข์ และกัมมิกในโลกนี้เท่านั้นเมื่อจะตายขอให้ตายในลักษณะของสภาพแห่งการหลุดพ้นเครื่องร้อยรัด คือตายอย่างสูญ นี่ก็เป็นอีกอย่างหนึ่งที่ปรัชญาทางพุทธศาสนาสมจริงกับวิทยาศาสตร์ พรหมโลกหรือเทวโลกสร้างขึ้นจากมโนภาพ ไม่ใช่ของจริง ๆ เราคิดกันง่าย ๆ ก็คือชั้นสวรรค์ก็ผิดกัน ภาพต่าง ๆ ของสวรรค์นรกไม่มีเหมือนกันสักภาพเดียว ของพระมะหะหมัดอย่างหนึ่ง ของพรหม

PERSONALITY
บุคคลิกภาพ
SITUATION
สถานะการณ์
PERIOD OF ATTEMPTED ADJUSTMENT RESULTING IN
กาลแห่ง ความพยายามปรับปรุง เป็นผล
OR
หรือ
SUCCESS
(ADJUSTMENT)
ปรับปรุงสำเร็จ
FAILURE
(MALAD JUSTMENT)
ปรับปรุงไม่สำเร็จ

BROKEN
PERSONALITY
บุคคลิกภาพทลาย
BROKEN
SITUATION
สถานะการณ์ทลาย
BREAKDOWNS
SUICIDE, ETC.
โรคจิตต์
การฆ่าตัวตาย
CONSTRUCTIVE
COMPROMISE
(READJUSTMENT)
แก้อุปสรรคสำเร็จ
CRIME. AS
(MURDER, ETC.)
อาชญากรรม
ฆ่าคนอื่นตาย
LITERATURE
INVENTION
ETC.
อักษรศาสตร์
ประดิษฐกรรม

อย่างหนึ่ง เป็นมโนภาพของศิลปินผู้วาดมากกว่า อีกอย่างหนึ่ง ถ้าคิดว่าจิตหรือวิญญาณของเรามาจากพระเจ้าหรือพรหม เมื่อฟอกหรือประพฤติดีแล้วก็จะเข้าไปอยู่กับพระเจ้าหรือพรหมอีกก็ไม่น่าจะเป็นไปได้ เพราะถ้าอยู่กับพระเจ้าหรือพรหมก็ดีแล้ว จะต้องให้มาจุติอีกทำไม ต้องทรมานฟอกกันทำไม อยู่กันเรื่อย ๆ จะไม่ดีกว่าหรือ การสร้างสวรรค์นรกเป็นการสร้างมโนภาพเพื่อให้เข้ากับกิเลสของคนเราเท่านั้นเอง สร้างขึ้นเพื่อความศรัทธาของประชาชนให้มานิยมนับถือ ประโยชน์ที่ได้ก็คือทำให้คนกลัวไม่กล้าประพฤติชั่ว แต่โดยทั่วไปแล้วสัตบุรุษเท่านั้นที่กลัว ทรชนไม่กลัว จึงนับว่าทรชนได้เปรียบในเรื่องนี้เป็นอย่างมาก

การศึกษาเรื่องมนุษย์ของศาสนาผิดกันกับการวิทยาศาสตร์ ศาสนาศึกษาเพียงเฉพาะแต่จิตของมนุษย์ ไม่ค่อยได้ศึกษาเรื่องกรณีแวดล้อมของมนุษย์คือ Situation ความจริงแล้วสภาพการณ์ภายนอกมีอิทธิพลต่อจิตใจของมนุษย์อย่างมากมายทีเดียว ดังจะเห็นในแผนผัง มนุษย์ต้องอยู่กับมนุษย์ด้วยกันซึ่งมีทั้งดีและทั้งชั่วอยู่ในโลก ซึ่งเป็นสภาพภายนอกต่อสู้ภัยธรรมชาติ ต้องกินอาหารต้องต่อสู้อยู่ตลอด

ไป แม้แต่ภัยที่ไม่เห็นตัวเช่นเชื้อโรค ถ้าบุคลิกภาพของมนุษย์ปรับกับสถานการณ์ไม่ได้ ก็ต้องพังกันไปข้างหนึ่ง บุคลิกภาพพังก็เป็นวิกลจริตเจ็บป่วยไป Situation พังก็เป็นผู้ร้ายไป ถึงจะอย่างไรก็ดีมนุษย์ก็ต้องปรับปรุงตัวเพื่อเข้ากับโลกได้เสมอ ถ้าภายหลังเราแก้อุปสรรคนั้นได้ เราก็จะเปลี่ยนจากสภาพเดิม เพื่อหาทางที่จะทำตัวให้ดีขึ้น อาจเป็นศิลปิน นักค้นคว้าคนสำคัญไปก็ได้ มนุษย์ในโลกยิ่งมากเข้า Situation ก็ยิ่งสำคัญขึ้น

Situation ถ้าจะแปลกันให้เข้าใจอย่างง่าย ๆ ก็คือ The place you sit กรรมดีหรือกรรมชั่วบางครั้ง Stiuation นี้มีอิทธิพลรวมอยู่ด้วยเป็นอันมาก สมมุติข้าพเจ้าแสดงปาฐกถาเรื่องการต่อต้านคอมมูนิสต์ ข้าพเจ้าพูดได้เป็นอย่างดี คนเชื่อฟังเห็นด้วยกับข้าพเจ้า ถ้าข้าพเจ้ายืนพูดที่สนาม-หลวงทุ่งพระสุเมรุในเมืองไทย ข้าพเจ้าก็จะได้รับความยกย่องทั้งรัฐและทั้งราษฎร แต่ด้วยข้าพเจ้าคนนี้ด้วยปาฐกถาฉบับเดียวกันนี้ไปยืนพูดที่จตุรัสแดงกรุงมอสโคว์ ข้าพเจ้าเชื่อว่าข้าพเจ้าคงถูกฆาตกรรมก่อนพูดจบ ฉะนั้นท่านทั้งหลายที่มานั่งอยู่ ณ ที่นี้ มิใช่ประกอบด้วยร่างกายและจิตใจเท่านั้น

Situation ย่อมเข้าไปประมวลอยู่ด้วย Situation ถ้าจะพูดให้กว้างขวางออกไปก็คือ ทุก ๆ สิ่งแวดล้อมรอบตัวท่านเรียก Environment ฉะนั้นสูตรใหม่ประจำตัวท่านทุก ๆ คนคือ Body + Mind + Environment = You พระพุทธศาสนาที่ดีเด่นกว่าศาสนาอื่นก็เพราะว่า พระพุทธเจ้าของเราประมวลเอาความจริงจากลัทธิและศาสนาก่อน ๆ ให้เข้ามาเหมาะสมกับความจริงของ Environment การศึกษาเรื่องมนุษย์ แพทย์ได้เปรียบกว่าคนอื่นเพราะได้เล่าเรียนมาโดยตรง และละเอียดถี่ถ้วน นอกจากนั้นอาชีพก็จำเจ แก้ไขความเป็นอยู่ของมนุษย์เสมอมา ถ้าจะเปรียบทางเครื่องจักรก็เป็นทั้งวิศวกรและช่างฟิต การศึกษาก็มีวิธีการประสานกันอย่างไพศาล สำหรับเรื่องการเข้าฌานและการมหัศจรรย์ทางจิตนี้ก็มิได้ละเลย จิตแพทย์ของเมืองไทยก็กำลังสนใจศึกษาทดลองอยู่ การศึกษาทดลองค่อนข้างลำบาก เพราะจำเป็นที่จะต้องมีคนทดลองที่สามารถและมีความรู้กายวิภาค และสรีรวิทยา เฉพาะอย่างยิ่งในทางระบบของประสาท แต่บัดนี้เราพอจะกล่าวได้ว่า ได้มีการทดลองศึกษากันบ้างแล้วในโรงพยาบาลสมเด็จเจ้าพระยา ผลที่ได้รับกำลังก้าวหน้าไปอย่างพอใจ หวังว่า

ในอีกไม่กี่เดือนข้างหน้านี้ ท่านผู้สนใจทั้งหลายอาจได้ฟังผล รายงาน

ข้าพเจ้าขอสรุปปาฐกถาย่อ ๆ ว่า การเข้าฌาน คือการดับ sense ทั้ง ๕ หรือจิตสำนึกให้เหลือแต่เฉพาะเท่าที่ตนต้องการ ปล่อยจิตสำนึกให้ทำงานเอกเทศมากขึ้น กลไกของงานนี้เป็นไปตามระบบประสาทอัตโนมัติ คือ Autonomic Nervous System ผลของงานที่ได้ทางของพุทธศาสนาเรียกว่า ญาณ และปฏิหาริย์ ญาณและปฏิหาริย์จะได้มากน้อยสุดแท้แต่ความสามารถของการฝึก และความชำนาญแห่งจิตของผู้นั้น (Phychic Experience) ความชำนาญแห่งจิตนี้แรกทีเดียวจิตสำนึกรับรู้ทาง sense ทั้ง ๕ แล้วส่งไปบันทึก (Record) ไว้ในจิตใต้สำนึก บันทึกจะชัดหรือจางสุดแท้แต่การยึดเหนี่ยว (Retention) ถ้าสำคัญชัดมีการยึดหน่วงมาก ถ้าไม่สำคัญก็จางมีการยึดหน่วงน้อย บันทึกที่ชัดเราเรียกกลับคือ (Recollection) เป็นความจำ (Memory) ง่าย, บันทึกที่จาง Recollect ยากหรือเราจำไม่ได้เลย แต่อย่างใดก็ดีบันทึกนี้ยังมีอยู่เสมอในจิตใต้สำนึก การเข้าฌานเรียกการบันทึกนี้ออกมาใช้เป็นประโยชน์ง่ายขึ้น โดยผู้เข้าฌานไม่รู้สึกตัว เป็นมโนกรรมที่สามารถ จึงเป็นมหัศจรรย์ทางจิต

จิตใต้สำนึกนี้ควบคุมระบบประสาทอัตโนมัติ ระบบประสาทอัตโนมัติมีสายใยผูกเชื่อมติดต่ออวัยวะสำคัญต่าง ๆ ต่อมสำคัญต่าง ๆ ทำงานประสานกัน เพื่ออังคาพยพนั้นจะได้อยู่ไปด้วยดี ความกลัว ความร้อนใจ ความพยาบาท หรือความกังวลใจอื่น ๆ ซึ่งทางพุทธศาสนาจัดไว้ว่าจิตฝ่ายชั่ว จะเกิดขึ้นในตัวเองหรือมีมูลเหตุมาจากภายนอกก็ตาม สั่นสะเทือนจิตใต้สำนึกซึ่งอยู่ในสมอง การควบคุมงานของอังคาพยพสั่นสะเทือนไปด้วย ยังผลให้การงานของอวัยวะต่าง ๆ ไม่ประสานกัน อวัยวะไหนรับภัยมากและเวลานานก็วิกลไป เป็นโรคจิตกายพยาธิ Psycho Somatic diseases เช่นโรคความดันโลหิตสูง แผลในกระเพาะอาหารเป็นต้น ถ้าการสั่นสะเทือนมีน้อยภัยระบบประสาทนั้นน้อย ก็เกิดโรคที่เราเรียกว่าโรคประสาท ถ้าการสั่นสะเทือนมีมากจนจิตใต้สำนึกทนภัยนั้นไม่ไหวก็เป็นโรคจิต

การบำเพ็ญฌานทางพุทธศาสนา ไสยศาสตร์ พลีกรรม พิธีปลอบขวัญ สะเดาะเคราะห์ รดน้ำมนต์ เมื่อจิตรักษา (psycho-Therapy) ของแพทย์มีจุดประสงค์เดียวกัน โดยทางตรงหรือทางอ้อม เพื่อกำจัดจิตชั่วอันเป็นภัยนี้ ถ้ากำจัด

สำเร็จ ระบบประสาทอัตโนมัติก็กลับทำงานมีประสิทธิภาพ องคาพยพก็สุขสบาย วิธีการของพุทธศาสนายังไม่หมดแต่เพียงนี้ ในเวลาเดียวกันที่กำจัดจิตฝ่ายความชั่วออกจากสมอง พุทธศาสนายังสอนวิธีให้นำเอาจิตฝ่ายดีฝังเข้าไปในสมองอีกด้วยเป็นการฉีด Vaccine ป้องกันเข้าไปในตัวเสร็จ ฉะนั้นถ้าจะพิจารณากันตามนัยแห่งวิทยาศาสตร์การแพทย์แล้ว พระพุทธศาสนาของเรานับว่าประเสริฐได้อีกแง่หนึ่ง ในที่สุดข้าพเจ้าขอขอบคุณท่านทั้งหลายยังอุตส่าห์สละเวลามานั่งฟัง ถ้าท่านผู้ใดยังข้องใจอยู่ ต้องการซักถาม ข้าพเจ้าจะพยายามตอบในเมื่อข้าพเจ้ายังมีความรู้ที่จะตอบ ถ้าไม่มีข้าพเจ้าขออภัยด้วย

สวัสดี

พุทธศาสนา

และ

วิทยาศาสตร์การแพทย์

(Buddhism and Madical Sciences)

โดย นายแพทย์ มาลา ศีตะจิตต์

เมื่อวันที่ ๒๔ กันยายนปีกลาย ข้าพเจ้าได้รับเกียรติกล่าวปาฐกถาเรื่อง 'การเข้าฌานและมหัศจรรย์ทางจิต' ณ แพทยสมาคมนี้ และเวลาต่อมาอีกเล็กน้อย ข้าพเจ้านำปาฐกถานี้ไปกล่าวซ้ำ ณ พุทธธรรมสมาคมแห่งประเทศไทย ตามการสังเกตของข้าพเจ้ารู้สึกว่ามีผู้สนใจไปฟังกันมาก ทั้งนี้อาจเป็นด้วยกถานั้นไปขัดกับความเชื่อถือดั้งเดิมของคนทั่วไป มีบางท่านขอให้ข้าพเจ้าอธิบายชี้แจงข้อความบางตอน บางท่านแนะข้าพเจ้าว่าถ้ามีโอกาสควรจะแสดงปาฐกถาเรื่องทำนองนี้อีกสักครั้ง เพราะจะได้อธิบายขยายข้อความอันขัดกันนั้นให้แจ่มแจ้ง ท่านเหล่านั้นมีความเห็นว่าวิทยาการแพทย์ควรเป็นวิชาที่ให้เหตุผลของศาสนาได้ดีที่สุด เพราะมีหลักการศึกษาว่าด้วยเรื่องของมนุษย์ไว้อย่างครบถ้วน

วันที่ ๒๔ กันยายน เป็นวันที่ชาวแพทย์เรียกกันว่า "วันมหิดล" เป็นวันที่สมเด็จพระราชบิดาเจ้าฟ้ากรมหลวงสงขลานครินทร์เสด็จสู่ทิวงคต เป็นวันที่แพทย์ทั้งหลายมาประชุมกันเพื่อรำลึกถึงพระมหากรุณาธิคุณ และคุณงามความดีของพระองค์ท่านซึ่งมีต่อวงการแพทย์แผนปัจจุบัน ในวันนี้ข้าพเจ้าได้รับเกียรติให้มาแสดงปาฐกถาอีกครั้งหนึ่ง เรื่องในปีนี้ก็ทำนองปีกลาย คือเป็นเรื่องครึ่งศาสนา ครึ่งวิชาแพทย์ เป็นการแสดงความคิดเห็นของบุคคลผู้หนึ่ง ซึ่งไม่จำเป็นจะต้องเป็นความจริงแท้ทั้งหมด ฉะนั้นขอให้ท่านสาธุชนผู้มีความรู้ทั้งหลายซึ่งมานั่งสดับตรับฟังอยู่ ณ ที่นี้ จงได้พินิจพิจารณากถาของข้าพเจ้า หากว่าพบความผิดพลาดในข้อใดแล้ว จงกรุณาทักท้วงข้าพเจ้า และในเวลาเดียวกันก็ขออภัยให้แก่ข้าพเจ้าผู้เยาว์ปัญญาด้วย

ข้าพเจ้าจำได้ลาง ๆ ว่า ครั้งหนึ่งท่านอดีตนายกรัฐมนตรี ม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมช เคยแสดงความห่วงใยต่อพระพุทธศาสนา โดยกล่าวไว้ในคราวหนึ่งที่ท่านไปแสดงปาฐกถา ณ "ยุวพุทธสมาคมแห่งประเทศไทย" ว่า "ยุวชนในอนาคตจำต้องได้รับการศึกษาอบรมไปในทำนองของวิทยาศาสตร์

ฉะนั้นการสั่งสอนพุทธศาสนาจึงจำเป็นจะต้องระมัดระวังให้มาก มิฉะนั้นแล้วอันตรายจะเกิดแก่คำสอนของพระพุทธองค์"

ตามนัยยะคำกล่าวของบุรุษผู้ฉลาดและบริสุทธิ์ผู้นี้ คงมิได้หมายความว่าพุทธศาสนาขัดกับวิชาการวิทยาศาสตร์ หากหมายถึงการสั่งสอนในกาละต่อไป ควรจะคำนึงถึงวิทยาศาสตร์ให้มาก การเอาคาถาของพุทธศาสนาแต่บางวรรคบางตอนออกมาแต่งบทขยายความตามความนึกคิดของตนเองโดยขาดหลักการอันถูกต้องอันได้เคยปฏิบัติกันมาแต่เดิมนั้น น่าจะไม่ใช่การรอคอยที่เพียงพอพุทธศาสนาเป็นศาสนาที่มีจุดประสงค์มีขอบเขตเหตุและผลย่อมเป็นไปตามจุดประสงค์ และขอบเขตเฉพาะศาสตร์แห่งตน ฉะนั้นการเข้าใจที่ถูกต้องจึงเป็นส่วนที่สำคัญยิ่ง ในการอบรมสั่งสอนกุลบุตรกุลธิดา ข้อบกพร่องที่เราท่านอาจมิได้เฉลียว คือการเอาพุทธศาสนาไปอธิบายวิทยาการอื่นๆ อย่างพร่ำเพรื่อ เช่นนี้ก็เป็นการไม่สมควรเพราะพุทธศาสนาเป็นเรื่องสัจธรรมประเภทหนึ่ง อันมีนามว่าอริยสัจจ์ ๔ มิใช่สัจธรรมว่าด้วย Nuclear Physics ว่าด้วยพยาธิวิทยาหรือว่าด้วยชีววิทยา

ตามหลักฐานประวัติศาสตร์ยอมรับทั่วกันว่า ศาสนาเกิดจากความกลัวอันมีภัยธรรมชาติเป็นปฐม ในทางวิทยาศาสตร์การแพทย์ก็รับกันว่า ความกลัวนี้เป็นอารมณ์แรกสำคัญของมนุษย์ในตำราจิตวิทยา Mc. Dougull จัดไว้ในอันดับแรกคู่กับสัญชาติญาณของการหนีคือ The instinct of flight and the emotion of fear อารมณ์กลัวนี้นำมาซึ่งประพฤติกรรมครั้งแรกของทารกนับจำเดิมเมื่อพืชแต่ละเพศผสมกัน ขบวนการกำเนิดได้ผ่านไป ๒๘๐ วัน ทารกในครรภ์จึงจะครบกำหนดคลอดออกมาสู่โลก ถ้าเราหันไปพิจารณาเรื่องของสิ่งที่มีชีวิตขณะเมื่ออยู่ในครรภ์ จะเห็นว่าชีวิตนั้นมีสภาวะกลาง ๆ ไม่สุขไม่ทุกข์ด้วยไม่ต้องการกิน ไม่ต้องนอนไม่ต้องคิดและไม่ต้องหายใจนั่งคุกเข่าด้วยอาการสงบ ทารกมีสายสะดือติดต่อไปยังรกเกาะมดลูกเพื่อถ่ายเทสิ่งที่ตนต้องการจากมารดาต้องการเท่าใดก็ไหลมาเองได้เต็มที่อยู่เสมอ กระทั่งแม้ตัวมารดาเองจะไม่พอใช้ การลอยตัวอยู่ในถุงน้ำ เป็นการป้องกัน การกระทบกระเทือนจากสิ่งภายนอกทั้งนี้พอเห็นได้ทารกขณะเมื่อมีชีวิตอยู่ในครรภ์นั้นมีสภาวะ วิเวก เอกา สงบไม่มีกิเลศและปราศจากทุกข์สภาวะของชีวิตชนิดนี้ ทางศาสนา

พยายามหากันนักหนาตั้งชื่อกันต่าง ๆ เช่นทิพย์ภาวะบ้าง ไกวัลย์บ้าง โมกษะบ้างและอรหันต์บ้าง ความจริงชีวิตที่อยู่ในสภาวะทำนองนี้เราท่านก็เคยจัดเจนกันมาแล้วทุกคน ต่อมาขณะที่ทารกอยู่อย่างสงบปราศจากสิ่งรบกวนวันหนึ่งมีเหตุร้ายเกิดขึ้นคล้ายภัยธรรมชาติ มีคลื่นมดลูก หะแรกน้อย แต่มากขึ้นทุกที บีบคั้นทารกให้ออกไปอยู่ที่อื่น การเคลื่อนออกมาสู่โลกแสนจะลำบาก ทางแคบเหลือทน แต่แรงผลักดันบังคับให้ต้องเคลื่อนที่ไปทารกจะหนีก็หนีไม่ได้ มีความกลัวเป็นที่สุด ผลสุดท้ายหลุดออกมาได้สถานที่ใหม่นี้ไม่เหมือนกับที่เก่าการแปลกถิ่นและความไม่สงบของโลกภายนอกทำให้ทารกเกิดความกลัวซ้ำขึ้นอีก ปฏิกิริยาอันเป็นพฤติกรรมครั้งแรกของทารกคือการร้องไห้จ้า การร้องนี้เป็นสัญญลักษณ์ของความกลัว พร้อมกับเป็นแรงงานที่ทำให้ระบบหายใจทำงาน ติดต่อกับระบบวงจรของโลหิตซึ่งทารกจำเป็นจะต้องใช้เพื่อดำรงชีวิตอยู่ต่อไปในโลก ทั้งนี้เราจึงเห็นได้ว่ามนุษย์โลกเกิดมาพร้อมกับอารมณ์กลัวและสัญชาติญาณแห่งการหนีภัยความกลัวและการหนีภัยจึงประทับแน่นอยู่ในจิตของมนุษย์ประพฤติกรรมต่าง ๆ ภายหลังมักจะมีความกลัวและการหนี

ภัยแฝงร่วมอยู่ด้วยเสมอ แต่บางทีอยู่ในลักษณะซับซ้อนจนไม่สามารถจะแยกออกมาให้เห็นได้ ถ้าจะพูดกันโดยทางปรมัตถ์ของวิทยาการแพทย์ ความกล้าหาญย่อมไม่มีมาแต่กำเนิดอาจมีได้ภายหลังอบรมและศึกษา หรือจากความกลัวในสิ่งหนึ่งจึงเกิดมีความกล้าในอีกสิ่งหนึ่ง ความกลัวทำให้เกิดศาสนา ความกลัวเกิดมาพร้อมกับความเป็นมนุษย์โลก เราจึงไม่แปลกใจอย่างใด ในการที่ศาสนามีความสำคัญต่อเวนัยสัตว์แต่เราก็อดประหลาดใจไม่ได้ว่าศาสนาแต่เบื้องบูรพกาลได้พัฒนาเจริญขึ้น ค้นหาข้อกำหนดศีลธรรม เพื่อหลอมความประพฤติของคนให้เป็นระเบียบแนวเดียวกันจะได้อยู่ด้วยกันด้วยความผาสุกซึ่งเป็นสิ่งที่มีคุณธรรม และประโยชน์แก่มนุษย์โลกเป็นอันมาก แต่อีกทางหนึ่งบรรดาศาสนาทั้งหลายพยายามค้นหาสภาวะวิเศษซึ่งอ้างว่าเป็นความไม่มีทุกข์อีกต่อไปนั้นวนกันไปวนกันมากลับไปคล้ายคลึงกับสภาวะของทารกขณะอยู่ในครรภ์ เสมือนกับว่ามีสิ่งใดมาดลใจแต่ทางแพทย์ก็พอจะอธิบายได้ว่าความจัดเจนอันตนได้เคยประสบมาคือสภาวะเมื่ออยู่ในครรภ์ยังประทับแน่นในจิตใต้สำนึกอยู่เสมอ และยังมีอิทธิพลต่อความนึกคิดอยู่มากหากไม่ม ปรากฏตรง ๆ ก็มาในลักษณะอันซับซ้อนปลอมแปลงซึ่งถ้าไม่วิเคราะห์กันแล้วอาจ

ไม่ประจักษ์อีกแง่หนึ่งแสดงให้เห็นว่ามนุษย์นี้ระยะต้นไม่อยากอยู่ในโลกนี้เลย อยากจะกลับไปอยู่ในครรภ์มารดาซึ่งมีความสุขสบายมากกว่า

ความรู้เรื่องพระพุทธศาสนา ถ้าเราศึกษาแต่คัมภีร์พระไตรปิฎกเราก็รู้แต่เพียงว่าของเราดี แต่ไม่รู้ว่าดีเพียงไหน ดีกว่าศาสนาอื่นอย่างไร ฉะนั้นจึงสมควรที่เราจะต้องศึกษาศาสนาอื่นบ้างอย่างน้อยควรจะรู้ประวัติศาสตร์ของศาสนา เพื่อเป็นแนวที่จะมาเปรียบเทียบกัน โดยความจริงแล้ว ทุก ๆ ศาสนามีสัจธรรมประจำอยู่ แต่จะหนักและเบาไปในทางใด สุดแท้แต่ความจำเป็นของสถานการณ์กำเนิด ภาคทฤษฎีนับว่าอยู่ในประเภทใกล้เคียงกันมากส่วนภาคปฏิบัติอาจผิดไปตรงกันข้ามแม้จะเป็นศาสนาเดียวกันแต่คนละนิกาย วิธีการสั่งสอนทางศาสนามักจะพุ่งตรงไปทางปลูกความศรัทธาชักจูงให้เชื่อถือเป็นสำคัญ ดังจะเห็นกันว่าในทุก ๆ ศาสนาการแสดง "ภักดี" ถือเป็นส่วนสำคัญยิ่ง ในสมัยโบราณศาสนาต่าง ๆ ยังคลุมเครือ ไม่แจ่มชัด การสอนด้วยการปลูกศรัทธาจึงจำเป็นและได้ผล แต่สมัยนี้การสอนแต่เพียงโดยศรัทธาเท่านั้น เกรงว่าจะยังไม่พอ จำเป็นต้องอาศัยศาสตร์

อื่นเข้าช่วย เพื่อให้ประจักษ์ความจริง อาจต้องตัดทอนความคิดเรื่องศักดิ์สิทธิ์ต่าง ๆ ลงเสียบ้างเพราะเรื่องเหล่านี้มีไว้เป็นเครื่องมือส่งเสริมความศรัทธาเท่านั้นความเชื่อของมนุษย์แบ่งออกเป็น ๒ ชนิดหนึ่ง เชื่อถือหรือศรัทธาคือ Faith สอง เชื่อมั่นคือ Belief ทั้งสองชนิดมีขบวนการในจิตต่างกันความเชื่อถือนั้นความจริงทั้งหมดยังไม่ประจักษ์ ประจักษ์เพียงอย่างนี้พลอยไปเชื่ออย่างโน้นด้วยเป็นการเชื่อที่ร่วมกับการจูงจิตและโฆษณา ผู้เชื่อตั้งอารมณ์ไว้ก่อน ให้เหตุผลเข้าประกอบอารมณ์เรียกว่า Ration Alization ความเชื่อมั่นหรือ Belief นั้นกำเนิดมาจากศรัทธาก่อน แต่ต่อมาพยายามหาเหตุผลตามหลักการ (Reason) มาพิสูจน์จนประจักษ์ เช่นนักวิทยาศาสตร์ปรมาณูมีศรัทธาในเรื่องของปรมาณูมาก่อน ต่อมาได้พยายามศึกษาค้นคว้าจนประกอบลูกระเบิดปรมาณูได้แล้วนำไปทิ้งเกิดระเบิดขึ้นเป็นที่ประจักษ์จึงมีความเชื่อมั่นในเรื่องของปรมาณูรวบรวมทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติไว้อย่างละเอียดถี่ถ้วนยกขึ้นเป็นศาสตร์ว่าด้วยเรื่องระเบิดปรมาณู เพื่อให้คนศึกษาชั้นหลังเห็นข้อเท็จจริงโดยตลอด

ในเมืองไทยการสอนพุทธศาสนายังนิยมกันตามแบบโบราณเดิม อบรมการ "ภักดี" เป็นส่วนสำคัญ ยกตัวอย่างเช่นพระไตรปิฎก ซึ่งเป็นคัมภีร์หรือตำราของพุทธศาสนาที่นิยมสร้างกันอยู่ทุกวันนี้ มิได้มีเจตน์จำนงที่จะไปอ่านเพื่อศึกษาหาความจริง กลับสร้างกันเพื่อเอาไปกราบไหว้เฉลิมฉลองเสียเงินเสียทองกันเป็นการใหญ่ว่ากันโดยแท้แล้วพระไตรปิฎกนี้เป็นคัมภีร์ซึ่งสร้างขึ้นภายหลัง ในสมัยของพระเจ้าอโศกมหาราช ไม่แน่นักว่า อรรถาธิบายต่าง ๆ จะตรงกับจุดประสงค์อันแท้จริงของพระพุทธองค์ คิดกันง่าย ๆ ถ้าพระอรรถกถาจารย์รู้ข้อเท็จจริงถูกต้องการแยกนิกายคงไม่มีการมีนิกายหลายนิกาย โดยมีสัจจธรรมอันเดียวกันย่อมหมายว่าพระอรรถกถาจารย์ยังมีความคิดเห็นแตกต่างกัน ต่างคนต่างแต่งตามภูมิธรรม และความศรัทธาของตนอรรถกถาเนื้อความอ่านเข้าใจยาก แต่อ้างว่าเป็นคำปรัชญาชั้นสูงเติมไปด้วยคำอรรถและพยัญชนะ สามัญชนยากที่จะเข้าใจโดยถูกต้องสิ่งใดอธิบายให้ประจักษ์ไม่ได้ก็เพิ่มเติมธาตุกายสิทธิ์ขึ้นสมมุติขึ้นเพื่อดับความกระหายของประชาชนผู้ศรัทธาครั้นในสมัยต่อมามีการทักท้วงธาตุกายสิทธิ์นี้เลยแบ่งแยกความเชื่อถือออก

เป็นสองประเภทคือประเภทวัตถุนิยม **Materialism** ได้แก่พวกวิทยาศาสตร์เป็นพวกเชื่อประจักษ์ตามมาตรหลักอันพิสูจน์แล้วอีกประเภทหนึ่งคือพวก จิตนิยม (Idealism & Spiritualism) ถือตามความคิดตรรกวิทยาเป็นหลักสิ่งที่ประจักษ์โดยผัสสะอาจเป็นสิ่งลวงก็ได้ อ้างว่าสิ่งที่ไม่เห็นนั้นไม่หมายความว่าไม่มี อาจมีก็ได้ ฉะนั้นเรื่องนรกสวรรค์วิญญาณตามคัมภีร์ต่าง ๆ อาจมีจริงก็ได้ พวกวัตถุนิยมค้านว่าเมื่อรู้แล้วว่า "อาจ" มีหรือไม่มี ทำไมจึงไปเที่ยวสั่งสอนให้คนเชื่อว่ามีเล่า ควรพิสูจน์เสียก่อนซิว่ามีจริงแน่นอนนรกสวรรค์ วิญญาณเหล่านี้ ถ้าไม่เห็นก็ควรว่าไม่มี ถ้าไม่เห็นแล้วว่ามีผู้นั้นก็ควรเป็นนักวัตถุนิยมที่สามารถในสมัยนี้ลัทธิคอมมิวนิสต์เป็นที่เกลียดกลัวกันทั่วไปเลยเหมาเอาโดย-คารมว่าพวกวัตถุนิยมนี้มีความคิดเห็นแบบเดียวกับคอม-มิวนิสต์ โดยความจริงคอมมิวนิสต์ไม่ใช่เรื่องของศาสนาเป็นเรื่องของเศรษฐกิจจุดประสงค์ต้องการจะทำลายศาสนาส่วนการปกครองฝ่ายผู้ปกครองมิได้เห็นแก่หลักของศีลธรรมนอกจากจะเห็นแต่ความเหมาะสมของตนเป็นสำคัญ ไม่ให้อิสระความเชื่อถือ วางแผนบังคับให้ทุกคนต้องเชื่อตามที่รัฐ

กำหนดไว้ การแสดงความคิดเห็นในศาสนาใครเชื่ออย่างใด ควรเป็นเรื่องของแต่ละคน ไม่ควรจะต้องไปเกี่ยวข้องกับคอมมิวนิสต์

การศึกษาพระพุทธศาสนาเราควรศึกษาถึงมูลเหตุเดิมเสียก่อน ทั้งนี้อาจแบ่งเป็น ๒ สมัย คือสมัยก่อนตรัสรู้ และสมัยตรัสรู้แล้ว สมัยก่อนตรัสรู้อาจศึกษาได้โดยวิชาประวัติศาสตร์โบราณคดี และธรณีวิทยา ทางประวัติศาสตร์กล่าวไว้ว่า ในชมภูทวีปเรียกว่าอินเดียนั้น ที่ราบแห่งแม่น้ำสินธุอันเป็นพื้นที่อุดมสมบูรณ์ มนุษย์ต่างถิ่นได้อพยพเข้ามาอยู่ พวกแรกเป็นเผ่า Nigroids พวกเงาะรูปร่างเตี้ยแคระ มีถิ่นเดิมอยู่ในทวีปแอฟริกา เดินทางมาสู่อินเดียโดยผ่านทะเลทรายอาหรับ ลัดเลาะมาตามชายฝั่งทะเลอิหร่าน วัฒนธรรมของพวกนี้ยังอยู่ในขั้นเริ่มแรกคือ เที่ยวหาอาหารใส่ท้องอย่างเดียวกับสัตว์ ไม่มีความคิดที่จะผลิตอาหาร ความก้าวหน้ามีแต่เพียงการรู้จักประดิษฐ์หน้าไม้และเครื่องมือจับสัตว์ง่ายๆ พวกนี้ต่อมา ถูกเผ่าชนเผ่าอื่นที่เข้ามาภายหลังกลืนหมด แม้แต่ภาษาพูดก็อันตรธานไปด้วย ยังเหลือพันธุ์อยู่บ้าง ตามภูเขาทางตะวันออกของแคว้นอัสสัม มีพวกนับถือง เรียกกันว่า พวกนาค จึงทำให้สงสัยกันว่า ชื่อนาค ที่นิยมเรียก

ผู้เข้าพิธีบวชในพุทธศาสนา คงจะเป็นพวกนี้เอง โดยที่ชอบอยู่ตามป่าเขา ทำตัวลึกลับอยู่เสมอ บางคราวเมื่ออดอยากก็ยกพวกออกมาทำการปล้นคนในเมืองเสียครั้งหนึ่ง แล้วก็เข้าป่าขึ้นเขาหายไป ในสมัยพุทธกาล ชาวเมืองคงเกลียดมาก แต่เนื่องจากพวกนี้นับถืองู และทั้งจะมาและจะไปรวดเร็วลึกลับ ชาวเมืองจึงคิดกันว่าเขาขึ้นมาจากน้ำ ถือว่าพวกนี้เป็นสัตว์เดรัจฉานแปลงกาย ฉะนั้นจึงเป็นที่รังเกียจไม่ให้บวช ลัทธิธรรมเนียมบางอย่างที่เหลือตกทอดโดยสบอารมณ์ของผู้เข้ามาใหม่และยังถือปฏิบัติเรื่อยมา คือลัทธิกราบไหว้ต้นโพธิ์ต้นไทร ความเชื่อเรื่องสวรรค์นรกก็มีบ้างเขาเชื่อว่าคนทำดีเมื่อตายก็ไปสวรรค์แต่ว่าสวรรค์นั้นเข้ายากที่สุด เพราะมียักษ์ถือตะบองคอยป้องกันอยู่ คนต้องมีฝีมือจริง ๆ จึงจะผ่าตะบองเข้าไปได้

เผ่าที่สองเข้าสู่อินเดียต่อจากเผ่า Nigroids เรียกตามภาษาวิทยาการว่า Proto-Australoids คือออสเตอรลอยด์ยุคแรก พวกนี้มาจากตะวันออกของทะเลเมดิเตอร์เรเนียนรูปร่างสูงกว่า จัดอยู่ในขนาดกลาง มีความเจริญกว่า รบชนะพวก Nigroids กลืนและขับไล่พวกเดิมร่นไปที่อื่น

ความเจริญของพวกโปรโต ออสเตรลอยด์ ก็คือการประดิษฐ์จอบเสียมใช้ในการกสิกรรม เป็นพวกแรกที่รู้จักจับช้างป่ามาฝึกใช้งานในด้านความเชื่อถือ พวกนี้เป็นพวกแรก ที่เชื่อเกี่ยวกับดวงวิญญาณเคลื่อนย้ายออกจากร่าง และเชื่อเกี่ยวกับกรรม เชื้อสายของพวกนี้คือพวก ภิลและโกล ซึ่งในปัจจุบันนี้กลายเป็นฮินดูไปหมด

เผ่าที่สามต่อจากพวกโปรโต ออสเตรลอยด์ คือเผ่าทราวิท (Dravidian) เป็นพวกเมดิเตอร์เรเนียนอีกพวกหนึ่ง แต่มาอยู่ในอิหร่านเสียนาน แล้วจึงอพยพเข้ามาสู่อินเดีย เมื่อรบชนะและขับไล่เจ้าของเดิมแล้ว ก็ครองอินเดีย พวกนี้ทำให้อินเดียเจริญมากในทางวัฒนธรรมและศิลปกรรม หลักฐานข้อนี้พึ่งปรากฏขึ้นภายหลังการค้นพบซากเมืองโบราณของพวกทราวิท ณ ที่ราบลุ่มแม่น้ำสินธุ คือที่โมเหนโซทาโรจังหวัดลักขนา แคว้นสินธุแห่งหนึ่ง กับที่หะรัปปาจังหวัดมอนตโกเมอรี่ แคว้นปัญจาบอีกแห่งหนึ่ง นักประวัติศาสตร์ขนานนามว่า "อารยธรรมแห่งที่ราบลุ่มแม่น้ำสินธุ" มีอายุประมาณ ๕๐๐๐ ปี ซากที่ขุดได้ที่นั้นแสดงว่าเป็นเมืองใหญ่ ล่มจมมาหลายครั้ง อาจโดยน้ำท่วมหรือแผ่นดินไหว

เท่าที่ขุดพบแสดงว่าสร้างทับกันถึง ๗ ครั้ง เป็นเมืองสร้างอย่างมีแผนผังเรียบร้อย มีถนนหนทาง มีบ่อน้ำสาธารณะ มีเสาตะเกียงตั้งตามถนนเป็นระยะ รู้จักการใช้อิฐ มีสัตว์เลี้ยงทุกอย่าง นอกจากม้าซึ่งไม่ปรากฏเค้าเงื่อนว่าได้ใช้กันในสมัยนั้น รู้จักใช้โลหะมีล้อเลื่อน รู้จักประดิษฐ์โลหะเป็นอาภรณ์ประดับกาย รู้จักการแต่งหน้าและการใช้น้ำมันใส่ผม ในด้านคมนาคม พบหลักฐานว่า ประชาชนในแม่น้ำสินธุได้ใช้เรือเป็นพาหนะติดต่อกับต่างประเทศทางเอเชียตะวันตก อาจรวมทั้งอียิปต์และเกาะครีตด้วยก็ได้ ในด้านลัทธิความเชื่อถือ พบเทวรูปแต่เป็นหญิงแทบทั้งหมด เทวรูปผู้ชายเป็นรูปนั่งขัดสมาธิอยู่บนแท่นโยคี ลิงคะและโยนิส่วนมากสร้างหินลิงคะมีจำนวนมากกว่าโยนิ ทั้งนี้เป็นการแสดงถึงการนับถือเจ้าแม่อย่างแพร่หลาย ในขณะเดียวกันก็นับถือพระพรหมและพระศิวะด้วย เชื้อสายของทราวิทในปัจจุบันได้แก่พวกทมิฬเตลุคุกานาริส มาลายาลัมและลังกา ชนพวกทราวิทถ้าคิดดูตามประวัติศาสตร์ทำความเจริญให้แก่อินเดียได้มากและครองประเทศอินเดียอยู่กว่า ๒,๐๐๕ ปี ศาสนาพระเวทเกิดในสมัยนี้ แต่เนื่องด้วยภาษาหนังสือยังไม่มี จึงจำเล่ากันต่อ ๆ มา มนุษย์ที่อยู่ในโมเหนโชทาโรไม่ใช่พวกทราวิท

เผ่าเดียว ยังมีพวกอื่นทยอย ๆ กันเข้ามาอาศัยอยู่ด้วยอีกเผ่าหนึ่ง จะมาเมื่อใดไม่ทราบ ทางภาษาวิทยาการเรียกว่า Brachy-cophals มีรูปร่างเตี้ยและหัวโต เข้าใจว่าอพยพมาจากเอเชียตอนกลาง เผ่านี้ไม่สู้จะมีความสำคัญอย่างใด ในปัจจุบันเผ่านี้มีอยู่มากทางเบงกอล โอริสสา และคุชราฏร์

เผ่าสำคัญที่มาครองอินเดียต่อจากพวกทราวิท คือพวกที่เรียกตัวเองว่า อาระยัน อพยพเข้าอินเดียมาประมาณ ๓๐๐๐ ปีมาแล้ว เป็นพวกผิวขาว จมูกตรง ตาสีฟ้า ผมสีทอง คือพวกเราเรียกว่าฝรั่งในสมัยนี้ เป็นมนุษย์ที่รู้จักจับม้าป่ามาหัดให้เชื่องใช้งานได้ ทำให้เกิดอำนาจใหม่ของโลกขึ้น สามารถเคลื่อนที่ได้เร็ว เมื่อบุกเข้าไปที่ใดก็มีชัยชนะทุกครั้ง พวกทราวิทกลัวม้า ไม่นึกว่าใครจะสามารถฝึกม้ามาใช้ได้ ศึกชิงเมืองระหว่างเผ่าทราวิทกับเผ่าอาระยันดำเนินไปอย่างสาหัส ทราวิทสู้ไม่ได้แตกหนีไปทางอินเดียใต้เป็นส่วนมาก อาระยันได้ครองเมือง นำเอาวัฒนธรรมบ้านนอกของตนเข้ากรุง เอาม้าเข้ามาขี่ในเมือง ทำให้คนขลาดกลัวกันมากในด้านลัทธิเชื่อถือเทวดาผู้ชาย แต่พวกทราวิทนับถือผู้หญิง อาจถือว่าเป็นใหญ่เหนือพระศิวะด้วย ในด้านปรัชญาอาระยันไม่เชื่อ

กรรมและสังสารวัฏเชื่ออย่างพวกกรีซโบราณว่าคนสวยแล้ว พระเจ้าโปรดปรานจะได้ไปอยู่ (Elysium) แล้วไม่ปลุกเสกให้กลายเป็นอมตะขึ้นในแผ่นดินนั้น พวกอาระยันเป็นพวกฉลาด เมื่อมาพบปรัชญาใหม่และมีหลักฐานดีกว่าของตน ก็ทำการศึกษาค้นคว้าให้กว้างขวางออกไป และในที่สุดรับเอาหลักแห่งกรรมและสังสารวัฏเข้าไว้เป็นของตน คัมภีร์ว่าด้วยกรรมและสังสารวัฏ ที่พวกอาระยันแต่งขึ้นครั้งแรกที่สุด คือคัมภีร์อุปนิษัท ซึ่งเป็นบทสรุปของคัมภีร์พระเวททั้งหมดของพวกทราวิท มีบทสำคัญสอนในเรื่องเวียนว่ายตายเกิดและอำนาจกรรมว่าเมื่อสิ้นลมปราณแล้วร่างกายก็เน่าเปื่อยหมดสิ้นเหลือแต่กรรมดีกรรมชั่วเท่านั้น

เมื่อพวกอาระยันชนะพวกทราวิทก็กำจัดพวกทราวิทลงมาเป็นทาส ส่วนพวกตนก็จัดแบ่งหน้าที่กัน ชั้นวรรณะเกิดขึ้นในระยะนี้ พวกทราวิทแพ้อย่างหมดตัว แม้กระทั่งความรู้ที่เรียกว่าปัญญา มีอยู่เท่าใดก็ต้องให้พวกอาระยันหมดพราหมณ์เป็นผู้ควบคุมดูแลความรู้นี้ นับแต่นั้นมาพวกทาสก็ไม่มีโอกาสได้ยินได้ฟังอีกเลย เพราะกฎหมายห้าม การพยายามศึกษาด้วยประการใด ๆ ก็ดีโทษถึงประหาร พราหมณ์

ได้รวบรวมความรู้นี้จัดเป็นหมวดเป็นหมู่ เรียกพระเวทใช้เป็นคัมภีร์หลักศาสนา ซึ่งต่อมาได้วิวัฒน์ไปในทางพิธีกรรมต่าง ๆ อย่างซับซ้อนมโหฬาร การฆ่าสัตว์ตัดชีวิตเพื่อบูชายัญต์ทำกันอย่างกว้างขวาง อาหารและชีวิตคน สัตว์ ถูกโยนเข้ากองไฟเหลือที่จะคณา อาจกล่าวได้ว่า แผ่นดินอินเดียในครั้งกระนั้นนองไปด้วยโลหิตของมนุษย์และสัตว์ พวกพราหมณ์บางหมู่ไม่เห็นด้วย จึงปฏิวัติพระเวทเสียใหม่เพื่อคัดค้านพิธีกรรมอันทารุณนี้ พระเวทฉบับปฏิวัติคือ อุปนิษัทเป็นเล่มแรกที่อาระยันแต่ง และให้ชื่อว่าเป็นพระเวทเล่มสุดท้ายคือ เวทานตะซึ่งสนธิระหว่างเวทย์กับอันต์ คงจะหมายว่าเล่มจบอุปนิษัทนี้ถือกันว่าเป็นคัมภีร์ที่ลึกซึ้งมาก สูงทั้งปรชญาและอักษรศาสตร์ มีคำชี้แจงเรื่องปัญหาชีวิตทุกแง่ทุกมุมลัทธิศาสนาต่าง ๆ ที่กำเนิดภายหลังรวมทั้งพุทธศาสนาใช้หลักการใหญ่ของอุปนิษัททั้งนั้นคือสังสารวัฏ (Wheel of Rebirth) กับกฎของกรรม (Law of Karma)

นอกจากเผ่าที่กล่าวยังมีอีกเผ่าหนึ่งเผ่านี้อพยพแทรกซึมเข้ามาอาศัยทำมาหากิน จะเข้ามาอยู่แต่เมื่อใดยังหาเค้าเงื่อนไม่ได้เผ่านี้คือเผ่ามองโกลอยด์ ครองอยู่ในแคว้นอัสสัม ใน

แคว้นพิหารตอนเหนือในแถบภูเขาหิมาลัย โดยเฉพาะอย่างยิ่งคือเนปาล เนื่องจากไม่ค่อยได้ผสมพันธุ์กับเผ่าอื่น ๆ พวกมองโกลอยด์จึงยังมีอะไร ๆ ซึ่งเป็นส่วนมากของชาติเดิมอยู่ เผ่านี้เมื่อมาอยู่อินเดียก็หลงไหลพระเวทของพราหมณ์เหมือนกัน แต่แยกออกไปตั้งลัทธิใหม่ ชื่อลัทธิสางขยะ เจ้าของลัทธิชื่อกบิล นักปราชญ์คนนี้เป็นต้นกำเนิดของชื่อ "กบิลพัสดุ" ซึ่งเป็นเมืองเกิดของสิทธัตถะกุมาร เมืองกบิลพัสดุนี้เป็นศูนย์กลางของการศึกษาลัทธิสางขยะ ลัทธินี้กับพุทธ-ศาสนามีลักษณะคล้ายคลึงกันมากจนนักศึกษาบางคน เช่น เวเบอร์ เลยสันนิษฐานว่ากบิลกับสิทธิธัตถะเป็นคนคนเดียวกัน แต่บางคนเช่นเบอร์แนฟฟ์บอกว่า สิทธัตถะรับเอาปรัชญาของสางขยะไปใช้ ลัทธิสางขยะมีหลัก ๔ ประการ เรียกว่าสัจจ ๔ แต่เรียงลำดับผิดกันกับพุทธศาสนาคือ ทุกข์ การดับทุกข์ เหตุแห่งทุกข์ ทางแห่งการดับทุกข์สางขยะนี้นับถือพระเวท แต่ไม่เชื่อพระเจ้า อ้างหลักความจริงของโลกโดยเนรมิตรประพฤติกับบุรุษขึ้นคล้ายกับอาตมันกับโลกซึ่งมีความสัมพันธ์ต่อกัน การสัมพันธ์นี้ทำให้เกิดตัวปัญหาใหญ่คือพุทธิจากตัวปัญหานี้ก่อให้เกิดอหังการ เป็นตัวทำให้หลงเหตุแห่งทุกข์นั้น ลัทธิสางขยะถือเอากรณีที่มนุษย์ไม่สามารถ

แยกบุรุษออกจากประพฤติได้ จึงทำให้เกิดหมุนเวียนโดยไม่สิ้นสุด ถ้าใครสามารถแยกได้ผู้นั้นก็พ้นทุกข์ การที่สามารถแยกได้ต้องอาศัยการฝึกฝนควบคุมตัวเองตามวิธีของโยคะ การหลุดพ้นนี้เรียกว่าโมกษะลัทธินี้อาจารย์ชื่อ อิศวรกฤษณะ ได้แต่งคำอธิบาย และความหมายใช้เป็นหลักสืบมาจนบัดนี้ เหตุด้วยลัทธินี้ไม่เชื่อพระเจ้าเลยได้ชื่อว่า นริศวรสางขยะ อนุมัติเข้าเป็นนิกายหนึ่ง ของศาสนาพราหมณ์โดยเคารพนับถือพระเวท มีลัทธิอีกลัทธิหนึ่งจัดไว้คู่กันได้ชื่อว่า เสศวรสางขยะ คือสางขยะนับถือพระเจ้า เชื่อพระเวท ลัทธินี้คือลัทธิโยคะ ความจริงมีมาก่อนพุทธศาสนา แต่คนที่ก่อตั้งปรัชญาโยคะขึ้นเป็นหลักฐาน และได้ศึกษากันมาจนบัดนี้ชื่อ ปตัญชลีเป็นคนเกิดภายหลังพุทธกาล

ลัทธิโยคะหนักไปทางปฏิบัติ และเกือบจะกล่าวได้ว่าทุกลัทธิในอินเดีย ต้องอาศัยหลักปฏิบัติแบบโยคะทั้งนั้น เพราะตราบใดที่จิตยังไม่สะอาดผ่องแผ้ว การที่จะเข้าถึงศาสนาหรือปรัชญาใด ๆ ย่อมไม่สำเร็จตรงกับสงฆ์อรัญญวาสีของพุทธศาสนา ซึ่งมุ่งตรงไปวิปัสนะนาธุระ โดยถือว่าเป็นการเรียนและการปฏิบัติพร้อมกันไปในตัวลัทธิโยคะเข้าภาคปฏิบัติเลย มรรค คือหนทางหลุดพ้นมีแปดเท่ากับของพุทธ

ศาสนา แต่แยกเป็นหัวข้อเล็ก ๆ มากกว่า มรรคแรกเรียก ยมะ ได้แก่การปฏิบัติศีล ๕ ข้อ คือ ๑. อหิงสา งดเว้นจากการทำให้ผู้อื่นเดือดร้อนหรือการฆ่าทุกชนิด ๒. สัตย์ซื่อตรงทั้งใจและวาจา ๓. อัสเตย ไม่ลักไม่ขโมยใคร ๔ พรหมจรรย์ ควบคุมความรู้สึก และปรารถนาในกามารมณ์ ๕. อปริครหะ ไม่รับรองของที่ไม่จำเป็นจากผู้อื่น มรรคที่สอง เรียกว่านิยมะ เป็นการปลูกฝังนิสัยดีขึ้นในตัวมี ๕ ข้อ คือ ๑. เศา จะทำความสะอาดร่างกาย กินอาหารบริสุทธิ์ ทำใจสะอาดโดยบำเพ็ญความดี มีเมตตากรุณาความเป็นมิตรความไม่ผูกโกรธ ๒. สันโดด พอใจในสิ่งที่ตนมีอยู่ ไม่โลภ ๓. ตะบะ อดทนต่อหนาวร้อนและความทุกข์ทรมานทั้งหลาย ๔. สวาธยายะ หมั่นศึกษาหาความรู้อยู่เสมอ ๕. อิศวประณิธานตั้งจิตอุทิศตนแด่พระผู้เป็นเจ้า มรรค ๓ ชื่ออาสนะ คือ การควบคุมร่างกายให้ปกติอยู่เสมอ ถือว่าอาศัยกายสบายแล้ว ใจจึงจะอยู่นิ่งได้ มรรค ๔ เรียก ปราณายมะ คือ การกำหนดลมหายใจเข้าออก มรรค ๕ เรียก ปรัตยาหาร คือการถอนเส้นประสาทออกจากตัวเอาไปไว้ในความควบคุมของใจ มรรค ๖ เรียก ธารณา คือการเพ่งจิตลงบนสิ่งหนึ่งสิ่งใด ในจิตเกิดความ

สามารถคุมแน่วแน่มั่นคง มรรค ๗ เรียก ธยานหรือฌาน คือปล่อยกระแสความคิดทั้งมวลไปยังจุดที่เพ่งจิตอยู่โดยมิให้มีการสะดุดหยุดลงได้ มรรค ๘ เรียก สมาธิ เป็นมรรคสุดท้ายของโยคะ เป็นอาการที่จิตสามารถซึมซาบเข้าไปแนบสนิทอยู่ในวัตถุที่เพ่งโดยหมดความรู้สึกในตัวของตัวเองผิดกับฌานที่ฌานจิตกับวัตถุยังแยกกันอยู่คนละส่วนสมาธินั้นจิตและวัตถุกลายเป็นสิ่งเดียวกัน พระเจ้าในลัทธิโยคะนั้นสำคัญมากเชื่อว่าพระเจ้ามีพระกรุณาคุณช่วยขจัดความชั่วร้ายไปเสีย จากบุคคลที่ภักดีต่อพระองค์ และยังทรงช่วยให้ผู้ภักดีทั้งหลายบรรลุถึงความหลุดพ้นเร็วขึ้น กล่าวกันว่าผู้ภักดีต่อพระเจ้าย่อมมีจักษุเห็นพระเจ้า

ทั้งนี้ จะเห็นได้ว่าในเมืองกบิลพัสดุนั้น มีลัทธิเดิมแพร่หลายอยู่ ๓ ลัทธิ คือ อุปนิษัทของพราหมณ์สมัยใหม่ ลัทธิสางขยะของกบิลดาบส และลัทธิโยคะของพราหมณ์ฝ่ายวิปัสสนา ทั้ง ๓ ลัทธินี้เป็นปรัชญาเดิม อันท่านอาจารย์ปุโรหิตวิสวามิตรนำมาสั่งสอนสิทธัตถะกุมาร ตามพุทธประวัติก็ปรากฏว่าพระองค์แตกฉานในปรัชญาเหล่านี้ยิ่งนัก-ศึกษาในสมัยนั้น แยกความเชื่อถือออกไปหลายหมู่หลายคณะ

อาจารย์คนสำคัญก็แยกไปตั้งลัทธิของตนขึ้น แต่ลัทธิที่ไม่เชื่อพระเจ้า และตั้งคำสอนของตนขึ้นใหม่มีคนนิยมนับถือมากก็คือลัทธิชินของมหาวีระ ลัทธิพุทธะของสิทธัตถะและลัทธิโลกายตะ ซึ่งชื่อของอาจารย์ยังสันนิษฐานกันไม่แน่นอนอาจเป็นชื่อจารวากเพราะเรียกกันทั้งสองชื่อ ลัทธิชินพุทธศาสนาให้ชื่อว่ามิจฉาทิษฐิคือมีทฤษฎีผิด มีความเชื่อที่ผิด ลัทธิชินมีความละม้ายคล้ายคลึงกับพุทธศาสนามาก แต่การปฏิบัตินั้นอยู่ในขั้นอุกฤษ ศีลของชินเหมือนโยคะ การห้ามไม่ให้ฆ่าสัตว์นั้นศาสนาชินไม่ต้องลงมือเพียงแต่คิดหรือพูดก็ศีลขาดแล้ว ศีลเรื่องไม่พูดเท็จนั้นจะต้องพูดจริงอย่างเดียว และความจริงที่พูดนั้นจะต้องไม่เป็นโทษต่อผู้ใดด้วย ถ้าคำพูดจริงนั้นไปเป็นโทษต่อผู้อื่นก็ศีลขาด การบำเพ็ญตนเพื่อเข้าสู่ไกวัลย์นั้น ผู้ใดบำเพ็ญทุกกรกิริยาไม่ไหว ทนทรมานไม่ได้ ต้องการจะฆ่าตัวตายเสียเลยก็ได้ บางอาจารย์แนะว่าคนที่บำเพ็ญทุกกรกิริยาแล้ว๑๒ปี จะนิพพานหรือไกวัลย์ด้วยการฆ่าตัวตายก็เป็นการชอบ ชินแบ่งโลกออกเป็น ๒ คือ ชีวะและอชีวะ ชีวะคือสิ่งมีชีวิต อชีวะหมายถึงสิ่งไม่มีชีวิต ชีวะนั้นเพ่งเอาจิตเป็นสำคัญและแบ่งจิตออกเป็น ๘ ประเภท ประเภทที่หลุดพ้นแล้วและประเภทที่ถูกพันธนาการอยู่ จิตที่หลุดพ้นแล้ว

ร่างกายย่อมไม่มีความหมายอย่างใด ฉะนั้นการฆ่าตัวตายของผู้มีจิตหลุดพ้นแล้ว จึงไม่มีความหมาย คือ ตายเป็นเท่ากันไม่ผิดศีล

ลัทธิโลกายตะหรือจารวาก ทางพุทธศาสนาให้ชื่อว่าอุเฉททิษฐิคือทฤษฎีว่าตายแล้วสูญไม่ถือว่าจิตสำคัญกว่ากายเขาเชื่อว่ามีกายจึงมีจิตเกิดจากกาย ไม่ใช่อยู่เหนือกายอย่างลัทธิอื่น พวกนี้เป็นพวกเกลียดศาสนารุนแรง ไม่ยอมเชื่อพระเจ้าดวงวิญญาณจิตหรือนรกสวรรค์ หรือตายแล้วไปไหน เชื่อว่าตายแล้วสูญสิ้นไปหมดเมื่อกายแตกดับจิตก็ย่อมแตกดับตามไปด้วย จะดำรงอยู่ต่อไปอีกไม่ได้ โลกายตะไม่เชื่อการหลุดพ้นไม่เชื่ออาตมันฉะนั้นย่อมไม่มีความจำเป็นอะไรจะต้องหลุดพ้นถ้าอ้างว่าการหลุดพ้นเป็นการทำให้พ้นทุกข์ทั้งมวล เขายิ่งเห็นว่าเป็นการไร้สาระ เพราะโดยหลักแล้วย่อมว่า ณ ที่ใดมีความสุข ที่นั้นก็ต้องมีความทุกข์คู่กันไป อย่างมากที่มนุษย์ทำได้ก็คือพยายามทำให้ความทุกข์น้อยลง และหาความสุขให้มาก ถ้าจะให้ความทุกข์สิ้นสุดไปเลยก็มีอยู่อย่างเดียวคือ ตายเมื่อตายแล้วทุกข์สุขย่อมไม่มีเหลือ พวกโลกายตะเห็นว่าเป็นการโง่เขลาอย่างยิ่ง ที่มนุษย์จะทรมานทรกรรมตัวเอง กิน

น้อยนอนน้อยหรือบูชาบวงสรวงผีสางเทวดา หรือสร้างกฎเกณฑ์บังคับตัวเองมิให้ได้รับความผาสุกสมกับที่เกิดมาเป็นมนุษย์ เกิดมาควรใช้ชีวิตให้สมชีวิตอย่ากลัวในสิ่งที่ไม่มีเหตุผลแต่ในที่สุดเขาให้ปรัชญาของเขาว่า จงเร่งทำความดีเสียในชาตินี้ ถ้าพลาดจะไม่มีโอกาสอีก

ดังกล่าวมาแล้วท่านทั้งหลายพอจะเห็นได้ว่า ศาสนาหรือลัทธิต่าง ๆ ในอินเดียสมัยนั้น อาจารย์นักปฏิรูปทั้งหลายมีความคิดแตกต่างกัน อุปนิษัทคิดไปทางปรัชญาว่าด้วยความเป็นอยู่ของมนุษย์เต็มไปด้วยอรรถกถาและอรรถาธิบายเป็นพวกคามวาสี ลัทธิโยคะหนักไปทางปฏิบัติแสดงความ "ภักดี" โดยตรงไปยังพระเจ้าเป็นพวกอรัญวาสีลัทธิสางขยะเอาสองลัทธิมารวมกัน แต่ตัดพระผู้เป็นเจ้าออกสมมุติประกฤติและปุรุษขึ้นแทน ลัทธิชินสร้างข้อบังคับกวดขันความประพฤติถึงขั้นอุกฤษฏ์จนเกินสามัญชนจะปฏิบัติได้ ส่วนลัทธิโลกายตะก็ขัดกับความเชื่อถือเดิมของมหาชนอย่างหน้ามือหลังมือ เข้ากับใครเขาไม่ได้ในด้านศาสนิกชน พวกราชาและเศรษฐีในอินเดียมิใช่จะไม่ตระหนักในความจริงของการ เกิด แก่ เจ็บ ตาย แต่พวกเขาไม่ต้องการสิ่งเหล่านี้จึงพากันอุดหนุนนักพรตหรือออกบวชด้วยตนเอง เมื่อแสวง

หาความไม่ทุกข์ความไม่ตายเรียกว่า อมฤตธรรม Immortality ศาสนาพราหมณ์นั้นแม้ตอนหลัง ๆ จะลึกซึ้งและมีคำสอนอุปนิษัทใกล้เคียงกับการหลุดพ้นจากกิเลสตัณหา ก็ตาม แต่ก็ยังหวังผลตอบแทนจากศาสนาเป็นชีวิตสุขในกามกิเลส ถึงแม้ว่าตัวจะตายก็ขอให้ได้สุขในพรหมโลก ในวาระเดียวกันพวกศูทรและคนยากจนของอินเดียรู้สึกว่า โลกนี้เป็นทุกข์ จึงพากันหวังที่จะตายให้สนิท ไม่ให้เกิดมารับทุกข์อีก นี่เป็นแก่นความนึกคิดในชั้นวรรณะต่าง ๆ ของอินเดียในสมัยนั้น

ในขณะคนพาลในกองสุข ที่ยังหวังความสุขต่อไป บัณฑิตในกองสุขเกิดความอิ่มขึ้นมาแล้วก็เกิดความเบื่อหน่าย นี่เป็นความรู้สึกของบัณฑิตทุกชาติทุกภาษา แม้ในปัจจุบันนี้ในพระชนมายุได้ ๒๙ พรรษา สิทธัตถะกุมารได้ทรงเสวยสุขมาแล้วอย่างเหลือเฟือ เกิดมีเหตุการณ์ขึ้นชวนให้พระองค์เกิดกระหายในสิ่งอื่นนั่นคือปัญญา บัณฑิตทั้งหลายรู้จักยิ้มในความสุข แต่กระหายอยู่เสมอในปัญญา สิทธัตถะบัณฑิตผู้มีความรู้เป็นเยี่ยมแห่งสำนักพระอาจารย์วิสวามิตร์ได้ตัดสินใจสละความเป็นรัชทายาท พระราชาและพระโอรสอันเป็นที่รักออกบรรพชา เพื่อแสวงหาปัญญาอันบริสุทธิ์ด้วย

พระองค์เอง พระองค์กระทำตนเป็นนักศึกษา โดยไปขอเล่าเรียนในสำนักอาฬารดาบสและอุทกดาบสก่อน แต่ในไม่ช้าทรงเห็นว่าลัทธินี้ ไม่ใช่ทางสัมมาสัมโพธิญาณ จึงทรงลาดาบสทั้งสองไปแสวงหาธรรมในแห่งอื่นต่อไป คราวนี้ทรงจาริกไปในมคธชนบท กระทั่งบรรลุถึงตำบลอุรุเวฬาเสนานิคม ทรงเห็นว่าเป็นที่รื่นรมย์ดี จึงทรงปลงพระทัยประทับอยู่ ณ ที่นั้นด้วยความรู้อันเป็นเยี่ยมในลัทธิต่าง ๆ อยู่แล้ว พระองค์เริ่มค้นคว้าวิจัยหาธรรมบริสุทธิ์ด้วยตนเองเริ่มต้นด้วยบำเพ็ญทุกรกิริยาโดยทรงเข้าใจว่า การทรมานกายจะทำให้กิเลสตัณหาสิ้นไปแล้วจิตจะบริสุทธิ์ผุดผ่องขึ้น ผลของการทดลองปรากฏผลตรงกันข้าม แทนที่จิตจะบริสุทธิ์ผุดผ่องดังคิด กลับทำจิตเศร้าหมอง เพราะเมื่อร่างกายได้ทุกข์ทรมาน จิตก็ย่อมได้ทุกข์ทรมานไปด้วย เฉพาะอย่างยิ่งจะเห็นได้ชัด ในการขาดอาหาร พระองค์จึงเปลี่ยนวิธีทดลองใหม่โดยเสวยพระกระยาหาร เพื่อให้ร่างกายสมบูรณ์หันกลับมาดำเนินชีวิตตามธรรมชาติ ทรงนั่งสมาธิหลับพระเนตรตั้งจิตให้แน่วแน่ บริสุทธิ์ปราศจากอารมณ์เศร้าหมองทั้งปวงทรงใคร่ครวญดูถึงสัจธรรมต่าง ๆ ที่ทรงพบและทรงเล่าเรียน

มา ในการนี้ก็ทรงวางสัจธรรมเหล่านี้ไว้ตามลำดับ ในการทดลองครั้งนี้ได้ผลประเสริฐ ได้ญาณอันเป็นตัวปัญญาสำคัญคืออริยสัจจะ ๔ ในราตรีแห่งวิสาขบูรณมีดิถีเพ็ญพระ-จันทร์เต็มดวงในปีก่อนพุทธศก ๔๕ ภายหลังที่พระองค์ได้เริ่มค้นคว้าแล้ว ๖ ปี นับพระชนมายุได้ ๓๕ พรรษา

เมื่อสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ทรงตรัสรู้แล้วก็ทรงจาริกไปในสถานที่ต่าง ๆ โปรดเทศนาสั่งสอน ได้รับความนิยมนับถือจากมหาชนทั่วไป พระองค์รับว่าโลกนี้เป็นทุกข์ซึ่งเป็นความนึกคิดเดิมของพวกศูทรและพวกยากจน ความสุขคือความลืมทุกข์ไปชั่วขณะหนึ่งเท่านั้น พระองค์ใช้อริยสัจ ๔ เป็นจุดของศาสนา วิธีการสั่งสอนจะด้วยการอุปมา อุปไมย (Analogy) จะด้วยอรรถาธิบายหรือด้วยประการใด ๆ ก็ดีต้องมุ่งหมายยังจุดหมายนี้เสมอฉะนั้นเรื่องราวทั้งหมดของพระไตรปิฎกถ้าจะพิจารณากันโดยความจริงแล้ว เป็นวิธีการสอนเพื่อโน้มน้าวใจคนให้เลื่อมใสศรัทธาในเบื้องต้น จะได้เข้าถึงทฤษฎีและปฏิบัติของอริยสัจ ๔ ในบั้นปลายนั้น การศึกษาพุทธศาสนาต้องศึกษาทั้งหมด จะเลือกศึกษาแต่ละสิ่งแต่ละอย่างนั้นไม่ได้ เพราะพุทธศาสนาเป็นศาสนาที่ถอดความจริง

จากลัทธิอื่น ๆ มาประมวลร้อยกรอง เพื่อให้สามัญชนเข้าใจและปฏิบัติง่ายขึ้นมีจุดหมายและขอบเขตเป็นของตน เช่น ศีล สมาธิปัญญารวมกัน จึงจะเป็นพุทธศาสนา เพียงศีล หรือสมาธิ หรือปัญญา แต่ละอย่างแยกกันยังหาเป็นพุทธ–ศาสนาไม่ ปุถุชนคนธรรมดามักจะมีแนวเชื่อในผีสางเทวดาอิทธิปาฏิหาริย์เหล่านี้อยู่แล้วจนปราชญ์ทางจิตวิทยาบางท่านเห็นว่าเป็นสัญชาตญาณของมนุษย์อย่างหนึ่งเรียกว่า Collective Instinct คือเก็บความเชื่อชนิดนี้มาจากโคตรพันธุ์จนเกิดเป็นกรรมพันธุ์ขึ้น ฉะนั้นการสั่งสอนพุทธศาสนามักจะไปคิดแต่เพียงเรื่องเหล่านี้ข้ามไปถึงสัจธรรม การยกชาดกบางชาดกซึ่งแสดงถึงอิทธิปาฏิหาริย์มาเทศนาสั่งสอนโดยมิได้กล่าวก้าวถึงอริยสัจ ๔ นั้น มิใช่การสั่งสอนพุทธศาสนาเป็นการสั่งสอนอาถรรพณเวทย์ ขอบเขตของการสั่งสอนอีกประการหนึ่งควรจะระมัดระวังให้มาก อาจเป็นมูลเหตุให้คนทั้งหลายคิดว่าเกินความจริง เช่น เรื่องของปรมาณูเป็นเหตุเผอิญแท้ ๆ ที่ภาษาไทยไม่มีคำของตัวเอง ยืมคำบาลีมาใช้โดยไม่ยอมทับศัพท์ Atom ความในพระสูตรบางแห่งเรียกของเล็กที่สุดว่าปรมาณูเกิดตรงกันเลยเหมาเอาว่าเรื่อง Nuclear

Physics นี้ พระพุทธองค์เคยรู้มาก่อน พุทธศาสนิกชนควรมีอุเบกขาความยุติธรรมเรื่อง Nuclear Physics ควรจะยกชื่อเสียงเกียรติคุณให้ Prof. Einstein และปราชญ์อื่น ๆ เขาบ้าง

เมื่อสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเสด็จดับขันธ์สู่ปรินิพ-พาน ณ เมืองกุสินาราแล้ว สงฆ์สาวกมีการขัดแย้งกันเรื่องพระธรรมวินัย ถึงต้องทำการสังคายนากันหลายครั้งหลายครา ซึ่งในที่สุดมีการแตกแยกออกเป็นนิกายต่าง ๆ แต่อริยสัจ ๔ ก็คงอยู่เสมอต้นเสมอปลายในนิกายต่าง ๆ เหล่านั้น นี่เป็นการแสดงให้เห็นว่า อริยสัจ ๔ เป็นตัวร่วม เป็นตัวจริง เป็นแก่นของพุทธศาสนา เรื่องอื่นเป็นเรื่องประกอบ จะอธิบายกันอย่างไรก็ได้ สุดแท้แต่จะจูงให้คนมีศรัทธามากที่สุด ตามกาละและภูมิประเทศนั้น เช่น ในประเทศทิเบต ประชาชนนิยมวิญญาณ คัมภีร์พุทธศาสนาของประเทศก็เต็มไปด้วยดวงวิญญาณและอภินิหาร ในประเทศจีนก็ไปสมานไมตรีกับลัทธิเต๋าและขงจื๊อ พระไตรปิฎกฉบับของเมืองไทยเป็นฉบับพราหมณ์ เขียนขึ้นโดยพระพุทธโฆษาจารย์ฉะนั้นจึงไม่มีปัญหาเลย ที่ปรัชญาอุปนิษัทจะไม่เข้ามาเต็มพระไตรปิฎก

ในสมัยพระองค์ตรัสรู้ภาษาหนังสือยังไม่มี การจำเล่าต่อๆ กัน เป็นร้อย ๆ ปี การผิดพลาดควรจะมีสักเท่าใด ถ้าเราตัดเรื่องอำนาจของการเมืองในประเทศอินเดียออกเสีย เราคิดแต่การแต่งตำรา อย่างเดียวเราจะเห็นได้ว่าคัมภีร์พระไตรปิฎกอยู่ในมือของพราหมณ์ผู้แตกฉานในพระพุทธศาสนาทั้งนั้น ว่าทางฝ่ายดีก็มี พระพุทธโฆษาจารย์ พระนาคเสนเถระ นับว่าทั้งสองท่านทำคุณประโยชน์ให้มาก ในฝ่ายทำให้พระพุทธ-ศาสนาเสื่อมจนสูญสิ้นจากประเทศอินเดีย ก็มีท่านสังกราจารย์ท่านผู้นี้แตกฉาน จนสามารถนำพระเจ้าลงมาจุติในคำสอนของพระพุทธองค์ และสั่งสอนประชาชนว่าการหลุดพ้นของพุทธะนั้นเป็นเพียงสภาวะสู้ของท่านไม่ได้ เมื่อหลุดพ้นแล้วยังได้ไปอยู่กับพระเจ้าอีก ทั้งนี้จึงทำให้คนนิยมเพราะได้กำไรมากกว่าการศึกษาพุทธศาสนาเราศึกษาเพื่อเป็นพุทธะ ฉะนั้นพุทธ-ศาสนิกชนจึงควรใช้ความคิดของตัวเองในการเข้าใจพุทธ-ศาสนา เพราะพระพุทธองค์เคยสอนไว้ว่า อาจารย์ทั้งหลายเป็นแต่ผู้ชี้ทางเท่านั้น ข้าพเจ้าจะขอสรุปพระพุทธศาสนาตามแนวของประวัติศาสตร์จะได้ความสั้น ๆ ว่า พระพุทธศาสนาเป็นคำสั่งสอนที่พระพุทธองค์ถอดความจริงมาจากลัทธิเก่า

มีชื่อสำคัญคืออุปนิษัท สางขยะ และโยคะ ทรงนำมาเปรียบเทียบลัทธิค่อนข้างใหม่คือ ชิน และโลกายตะ เป็นการปฏิรูปของศาสนาในลัทธิโบราณ ให้เข้ากับความจริง แนะวิธีปฏิบัติง่าย ๆ ให้สามัญชนพึงปฏิบัติกันได้ด้วยสันติ เมื่อพระองค์ทรงดับขันธ์สู่ปรินิพาน คำสั่งสอนก็อยู่อย่างเล่ากันต่อไป จนกระทั่งมีภาษาหนังสือขึ้น เกจิอาจารย์ผู้สร้างคัมภีร์ จึงสร้างขึ้นตามภูมิธรรมและทัศนะของตน ตามสมัยและภูมิประเทศที่ตนอยู่ ซึ่งบัดนี้ก็ยังไม่มีทางพิสูจน์ได้ว่า คัมภีร์ที่แต่งขึ้นในนิกายต่าง ๆ นอกจากข้อความของอริยสัจ ๔ แล้ว จะตรงต่อเจตนารมณ์ดั้งเดิมของพระพุทธองค์หรือไม่ เป็นที่น่ากลัวว่า ท่านอรรถจารย์เหล่านั้นเพิ่มเติมคำอธิบายเข้าไปเอง

ตามความเห็นของข้าพเจ้า ข้าพเจ้าจะไม่คิดว่าเป็นบาปกรรมอย่างใด ในเมื่อข้าพเจ้ามีเจตนาบริสุทธิ์ต่อพุทธศาสนา ต้องการส่งเสริมสัจธรรมของพระพุทธองค์ ปรับปรุงอรรถ-ธิบายให้แจ่มจรัสขึ้น และถูกต้องกับความเป็นจริง สิ่งที่ผิดไม่ใช่สิ่งของพุทธศาสนา หากเป็นสิ่งที่มาจากปรัชญาอุปนิษัท และเป็นหน้าที่ของพุทธศาสนิกชน จะต้องแก้ไขเพื่อกุลบุตรกุลธิดาต่อไป สิ่งแรกที่ยังอธิบายทำให้เข้าใจไปในทางผิด คือ การเกิด

การเกิด ตามความหมายของพุทธศาสนาตรงกับ Rebirth ของภาษาอังกฤษ การเกิดนี้ทางศาสนาให้คำอธิบายในทำนองของอุปนิษัท คือ เกิดแล้วเกิดอีก การตายยังเกี่ยวพันอยู่กับการเกิด จะเป็นโดยทางวิญญาณหรือทางกรรม ทั้งนี้ยังไม่เป็นความจริงแท้ การเกิดเกี่ยวกับการตายนั้นจริง ส่วนการตายไม่มีทางจะเกี่ยวกับการเกิดจะเกี่ยวกันได้ต่อเมื่อยังไม่ตาย โดยทางวิญญาณซึ่งล่องลอยไปเกิดอีกนั้น ทางพุทธศาสนาก็เห็นว่าเป็นไปไม่ได้ เพราะพุทธศาสนาเชื่อทางอนัตตา คือไม่มีวิญญาณ กรรมทำให้เกิดนั้นเป็นความจริง แต่มิใช่ผ่านไปภายหลังเมื่อสิ้นชีวิตแล้ว กรรมทำให้มีการเกิดระหว่างที่เรามีชีวิตอยู่ การเกิดของทารกเป็นการผสมพืชของชายและหญิง และจะต้องอยู่ในสภาวะที่เหมาะสมด้วย มิฉะนั้น ขบวนการเกิดอาจถูกขัดขวาง มีโรคหลายโรคที่ขัดขวางต่อชีวิตกำเนิดเราเรียกกันว่าเป็นหมัน การคุมกำเนิดในสมัยนี้ก็แสดงให้เห็นแล้วว่าการเกิดนั้นควบคุมได้ และถ้าผู้ชายทุกคนในเมืองไทย ยอมให้แพทย์ทำการผ่าตัดสายอัณฑะ ที่เรียกว่า Vasodectomy แล้วข้าพเจ้าเชื่อแน่ว่าจะไม่มีการเกิดอีกต่อไป และในที่สุดชาติก็จะสิ้นศูนย์ไปด้วย เมื่อข้อเท็จจริงเป็นเช่นนี้ข้าพเจ้าก็ควรจะเชื่อ

มือของข้าพเจ้ามากกว่าเชื่อว่าปรัชญาอุปนิษัท การเกิดในขณะนี้แพทย์อาจกระทำได้โดยมิผ่านการร่วมประเวณี คือเอาน้ำเชื้อจากชายใส่หลอดฉีดตรงเข้ามดลูกของหญิง วิธีนี้ทำให้มีการเกิดได้เหมือนกัน ความจริงพระพุทธองค์ก็พยายามสอนให้สาธุชนทั้งหลายเห็นว่าเรื่องทั้งหลายในโลกนี้เป็นการกระทำของมนุษย์เอง ไม่มีพระเจ้าหรืออภินิหารอื่นเข้ามาปะปนการเวียนว่ายตายเกิดของพุทธศาสนา เป็นการเวียนว่ายตายเกิดของพืชแห่งเรา ตัวเราเองเมื่อตายแล้วถ้าเอาไปเผา เคมีธาตุในตัวก็เปลี่ยนแปลงไปโดยความร้อน กลายเป็นธาตุอื่นตามกฎของวิชาเคมี ถ้าทิ้งไว้หรือเอาไปฝังร่างกายก็ตกเป็นเหยื่อเป็นอาหารของจุลินทรีย์อื่น ๆ ธาตุทั้งหลายก็เปลี่ยนไปตามสภาพอันควรของมัน พระพุทธองค์เล็งเห็นแน่นอนว่า ตัณหานี้แหละเกิดมาพร้อมกับความเป็นมนุษย์ คือตัณหาเป็นปัจจัยแห่งการเกิด และเมื่อเกิดมาแล้ว เจ้าตัณหานี้แหละที่ทำให้ยุ่ง ฉะนั้นพระองค์จึงได้สอนให้คนพยายามดับตัณหา ตั้งปริญญาไว้เป็นขั้น ๆ ขั้นต้นเรียกว่าโสดาบัน ขั้นสุดเรียกว่าอรหันต์ และเมื่อพระอรหันต์สิ้นชีวิตเรียกว่า นิพพาน พระอรหันต์คือบุคคลที่ดับตัณหาหมดสิ้นแล้ว ฉะนั้น จึงไม่มีปัญหาที่จะไป

ประกอบกรรมเกิดบุตรที่ไหนอีก เรียกว่าเพราะกรรมสิ้นแล้วจึงไม่เกิดตัณหา คือความทะยานอยาก ตรงกับคำว่า Craving ของชีววิทยามีกามตัณหา คือ Craving for Sex และภวตัณหา คือ Craving for Existence

เรื่องของกรรมถ้าจะพูดตามปรัชญาอุปนิษัท ก็เวียนไปตามวิญญาณอีกคือข้ามชาติ แต่ความจริงก็อยู่ในโลกนี้เอง กรรมที่เรากระทำในชาตินี้ย่อและบันทึกลงไปในพืชใน gene ของ Chromosones ฉะนั้นเราจะเห็นบุตรของเรานี้ลักษณะคล้ายคลึงกับตัวเรา ในด้านจิตใจก็เหมือนกัน หากจะผิดแปลกไป ก็ต่อภายหลัง เมื่อภาวะของโลกในขณะที่เขาเจริญเติบโตนั้นผิดแปลกไปกว่าครั้งเรา คำกล่าวที่ว่าคนมีอำนาจวาสนาหรือมั่งมีศรีสุขในชาตินี้เนื่องจากทำความดีใจบุญสุนทรทานมาแต่ชาติก่อน กรรมนั้นจึงต่อเนื่องมาบำรุงในชาตินี้ ความเชื่อชนิดนี้น่าจะไม่เป็นความจริง เราควรจะดูพ่อของเขาเสียก่อนว่าเป็น ใครพ่อเป็นกษัตริย์ลูกก็ควรมีอำนาจวาสนา พ่อเป็นเศรษฐีลูกก็มีทรัพย์เป็นการกระทำของพ่อตกทอดลงมา หรือไม่เช่นนั้นเขาต้องมีความสามารถเด่นกว่าคนอื่น หรือเขาเองไม่มีความสามารถแต่อย่างใด แต่ทว่ากาละและเทศะของเขาเหมาะกับสิ่งแวดล้อม เรื่องนี้ถ้าจะพูดกันตาม

ตำนานทางพุทธศาสนา พระพุทธองค์บำเพ็ญทานบารมีมามากหลายเห็นได้ตามชาดกต่าง ๆ พระพุทธองค์ควรแก่การเกิดในตระกูลกษัตริย์มหาศาล ยิ่งกว่ากษัตริย์แห่งสักกะชนบทซึ่งเป็นแคว้นน้อยและเป็นเมืองขึ้นของโกศลชนบท อันมีพระเจ้าปเสนทิโกศลเป็นกษัตริย์ ด้วยข้อเท็จจริงเช่นนี้เราก็พอจะพิสูจน์ได้ว่ากรรมทางพุทธศาสนาไม่ข้ามโลกสนองกันในระหว่างลูก ๆ พ่อ ๆ เท่านั้นเอง

พระพุทธองค์ทรงระมัดระวังในคำสอน สิ่งใดที่ยังไม่เป็นที่ประจักษ์และไม่มีประโยชน์ พระองค์ไม่นำมากล่าวดังเรื่องในพระสูตรเรื่องหนึ่ง ความว่า ครั้งหนึ่งพระพุทธองค์เสด็จประทับอยู่ในป่าแห่งเมืองโกสัมพี ทรงหยิบใบไม้ขึ้นมากอบมือหนึ่งแล้วตรัสถามภิกษุสาวกทั้งหลายว่าใบไม้ในพระหัตถ์และใบไม้บนต้นไหนจะมากกว่ากัน ภิกษุสาวกทั้งหลายทูลเป็นเสียงเดียวกันว่า ใบไม้บนต้นมีจำนวนมากกว่ามาก พระพุทธองค์ตรัสว่า ธรรมะที่พระองค์ตรัสรู้นั้นที่ไม่ได้ประกาศยังมีอีกมากเช่นเดียวกับใบไม้บนต้น เท่าที่ประกาศแล้วเป็นแต่เพียงส่วนน้อยเท่านั้น เหตุใดตถาคตจึงไม่ประกาศ ก็เพราะถ้าประกาศไป ประโยชน์ไม่เกิดไม่นำไปสู่ความล่วงทุกข์ ไม่ทำให้ดับเสียซึ่งกิเลส ไม่เป็นทางทำให้บรรลุถึงความรู้แจ้งและความ

สงบ ตถาคตจึงประกาศแต่ธรรมอันนำมาซึ่งความสงบความล่วงทุกข์เสียได้เท่านั้น และนั้นคือ อริยสัจ ๔

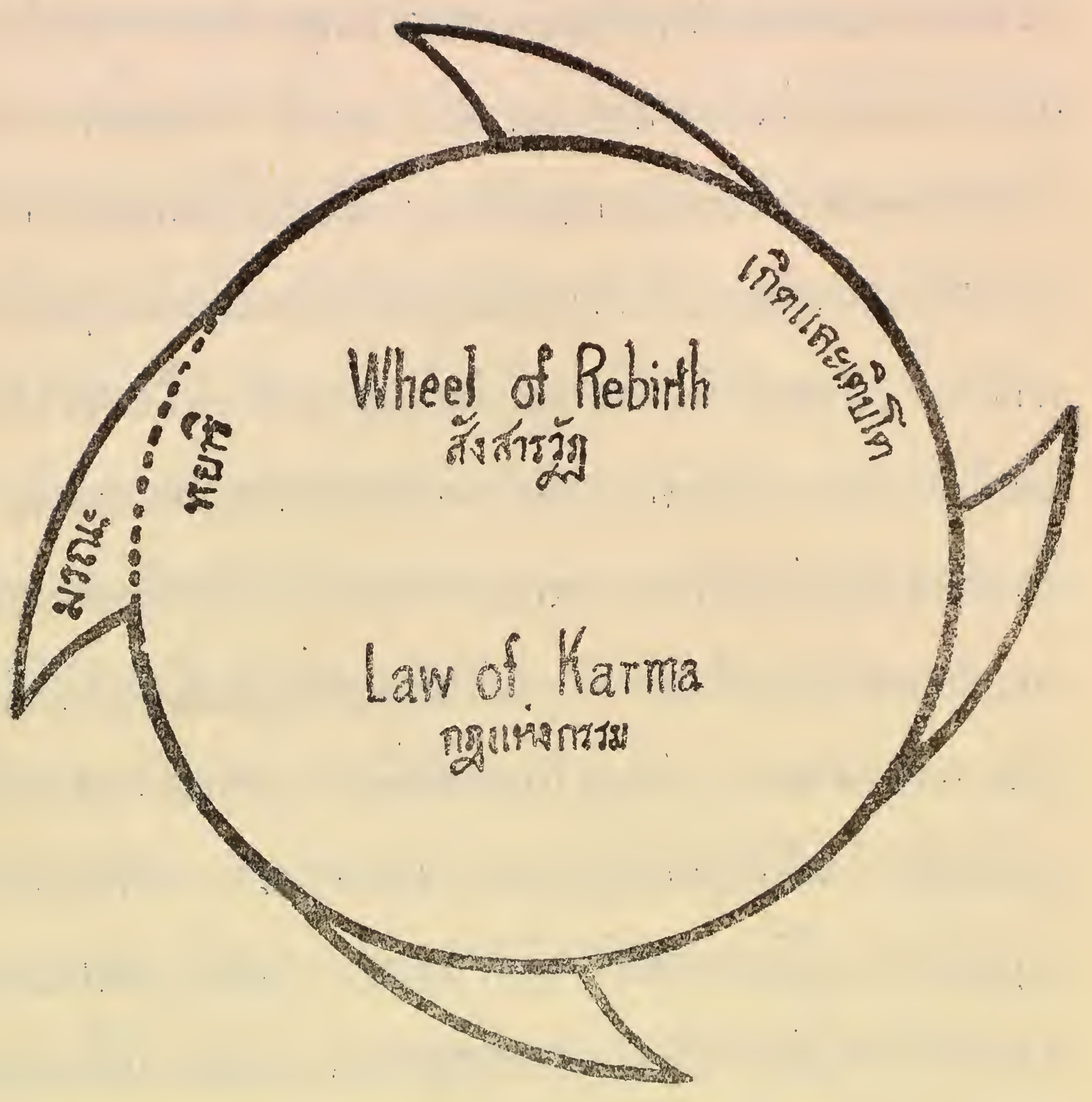
ปัญหาที่ว่าตายแล้วไปไหน ? ถือกันว่าเป็นปัญหาโลกแตก ในคัมภีร์อุปนิษัทเองก็ยังเหมือนกันไม่กล้าอธิบายให้แจ่มชัดได้ ในกถาอุปนิษัทบทหนึ่งกล่าวว่า มีชายคนหนึ่งชื่ออรุณีเป็นบิดาของเนจิเกตัส ประสงค์จะขึ้นสวรรค์จึงกระทำการบูชา-ยัญเป็นการใหญ่และถวายของพราหมอย่างเต็มที่ เนจิเกตัสเห็นความศรัทธาของพ่อเช่นนั้นจึงเข้าไปเตือนว่า พ่อยังเสียสละไม่เพียงพอเพื่อความหลุดพ้นเพราะยังเหลือตัวเขาอีกคนหนึ่ง ถ้าพ่อต้องการสละตัวเขาให้แก่ใครเขายินดีทำตาม อรุณีฟังคำพูดของลูกชายครั้งแรกแล้วยังเฉย ๆ อยู่ เนจิเกตัสพูดย้ำอยู่อย่างนั้นหลายหน จนในที่สุดอรุณีเกิดโทษะตวาดว่า มึงจงไปอยู่กับยมบาลเถิด เนจิเกตัสฟังคำสั่งของพ่อเช่นนั้น ก็ลงไปหาพระยมยังยมโลก พระยมทราบเรื่องราวก็รักใคร่อนุญาตให้ขอพร ๓ ประการ เนจิเกตัสขอให้ได้ไปคืนดีกับพ่อและขออะไรก็ยอมทั้งสิ้น ในข้อที่ ๓ เนจิเกตัสก็ขอให้พระยมเปิดโลกให้รู้ว่า เมื่อคนตายแล้วไปอยู่ไหน พระยมฟังแล้วอ้างอิงตอบว่า

ปัญหานี้แม้แต่เทวดาเองยังเคลือบแคลงใจ อย่าขออย่างนี้เลย เนจิเกตัสไม่ยอมยืนกรานอยู่อย่างเดียว ขอให้พระยมเผยความลับนี้ให้แก่โลกเสียที่เถิดพระยมอดรนทนไม่ได้จึงอธิบายแต่เพียงว่า ความเป็นความตายนั้นเป็นวิวัฒนาการด้วยกันทั้งคู่ ผิดกันเพียงแต่เห็นว่านั่นเป็นนั่นตาย เมื่อใดมนุษย์สามารถล่วงรู้ชัดถึงอาตมันแล้วก็ย่อมหลุดพ้นจากความตายได้เมื่อใดกิเลศหมดสิ้นไปจากจิตของตน เมื่อนั้นมนุษย์จะบรรลุถึงความไม่ตายจะเข้าถึงพรหมโดยแท้ นี่เราจะเห็นวิธีเขียนของปรัชญาอุปนิษัทคือ เริ่มต้นเอาจริงเอาจังเรื่องเกิดเรื่องตายแต่ลงสุดท้ายไปโฆษณาลัทธิ เรื่องปัญหาโลกแตกเช่นนี้ พระพุทธเจ้าของเราไม่ยอมบอกเลยอาจเป็นเพราะถ้าบอกความจริงลงไปแล้วไม่มีผลดีประการใดขึ้นมา มีเรื่องคล้าย ๆ กันในพระสูตรแต่เนื่องจากศาสนาพุทธไม่เชื่อวิญญาณ คำถามจึงไปเสียแง่หนึ่งใจความย่อของพระสูตรบทนั้นว่าพระภิกษุรูปหนึ่งรบเร้าอยากรู้ว่าโลกมีมาอย่างไรและจะสิ้นสุดแค่ไหน พระพุทธเจ้าตรัสว่าเรื่องเช่นนี้พระองค์ไม่ทรงพยากรณ์ ทรงพยากรณ์แต่เรื่องทุกข์เหตุของทุกข์ ความดับทุกข์และข้อปฏิบัติให้ถึงความดับทุกข์ภิกษุรูปนั้นกล่าวว่า ถ้าไม่ทรงพยากรณ์จะสึก

พระพุทธองค์ตรัสว่าอย่าว่าแต่เธอจะสึกเลยแม้แต่เธอจะตายลง ไปในบัดนี้เราก็จะไม่พยากรณ์ เมื่อเธอมาบวชเราก็ไม่ได้สัญญาว่าจะบอกเรื่องนี้แก่เธอ ถ้าว่าโดยเหตุผล เมื่อพระพุทธเจ้าทรงบอกแล้วก็ไม่ทำให้ภิกษุนั้นดีอะไรขึ้นนอกจาก จะรู้สึกเชื่อหรือไม่เชื่อ เรื่องตายแล้วไปไหน ? ศาสดาขงจื๊อบั๊ดคำตอบโดยการมงดงามมากคือ กล่าวว่าเรื่องของคนเป็นยังรู้กันไม่หมดจะไปรู้เรื่องของคนตายทำไม ความจริงปัญหาชนิดนี้ไม่ใช่ปัญหาโลกแตกอย่างไรดอก เป็นปัญหาที่งมงายอย่างไม่มีสาระ เพราะความจริงตามที่ได้อธิบายมาแล้วคือตายแล้วไม่ได้ไปไหน ไม่อยู่บนเชิงตะกอนก็ฝังอยู่ใต้ดิน ข้อสำคัญที่ทำให้นักปรัชญาโบราณเข้าใจผิด คือพยายามเอาการตายมาสัมพันธ์กับการเกิด ความจริงแล้วไม่มีความสัมพันธ์กันเลยการเกิดมีกลไก (Mechanism) ของตนเอง เมื่อตายแล้วกลไกต่างสูญสิ้นไป ฉะนั้นการสัมพันธ์กับสิ่งอื่นย่อมต้องสูญสิ้นไปด้วยปัญหาที่ควรจะสนใจคือปัญหาเรื่องการเกิดเฉพาะอย่างยิ่ง ชีวิตแรกหรือคนแรกนั้นเกิดมาได้อย่างไรปัญหานี้ขบคิดกันไม่แตกการศาสนาจึงสมมุติเป็นพระเจ้าขึ้น ให้เป็นผู้สร้างโลกมนุษย์ ลักษณะของพระเจ้านั้น แต่เดิมพระเวทของพวก

ทราวิทกล่าวไว้อาจนับว่าใกล้ความจริงที่สุด คือ พรหมณ์เป็นผู้สร้าง พรหมณ์หรือมหาอานุภาพธรรมชาติ ต่อมาพราหมณ์มาPersonify จึงมีลักษณะเป็นมนุษย์มีเมียมีลูกตามแต่ผู้แต่งจะให้เป็นอย่างใด วิทยาศาสตร์สมัยปัจจุบันยอมรับทฤษฎีของดาวิน ข้าพเจ้าเชื่อว่าท่านทั้งหลายทุกคนในที่นี้คงจะได้ยินได้ฟังมาแล้ว ลัทธิดาวินนี้ค้านคำสอนของคริสศาสนาอย่างตรงกันข้ามจนถึงกับทาง ศาสนา เฉพาะ นิกาย โรมัน คาธอลิคเคยประกาศว่าลัทธิของดาวินนี้เป็นมิจฉาทิษฐิแต่เป็นที่น่ายินดีเมื่อ ค.ศ. ๑๙๕๐ คือ ๕ ปีมาแล้วนี้เอง พระสันตปาปาได้ลดทิษฐิลงไม่ปฏิเสธลัทธิดาวิน และทรงประกาศพระราชกฤษฎีกาว่า ผู้ถือศาสนาโรมันคาธอลิค ถ้ามีความประสงค์อาจยอมรับนับถือวิวัฒนาการตามกฎของดาวินได้ ทั้งนี้จะเห็นได้ว่าการปฏิเสธสิ่งใด ๆ อันไม่คำนึงถึงข้อพิสูจน์เท็จจริงทางวิทยาศาสตร์นั้นอาจไม่เป็นการรอบคอบนัก ในปัจจุบันนี้ปัญหาดังกล่าวดาวินก็ได้อธิบายไว้โดยแจ่มแจ้งใน ทฤษฎีวิวัฒนาการของท่านฉะนั้นจึงไม่เหลือปัญหาใด ๆ ไว้ให้ข้องใจอีก

ด้วยเหตุผลดังกล่าวมาแล้วเราพอ จะเห็นกันได้ว่าวงล้อแห่งสังสารวัฏ และกฎแห่งกรรมนั้นท่าจะไม่กลมอย่างล้อ

Wheel of Rebirth
สังสารวัฏ
Law of Karma
กฎแห่งกรรม
เกิดและเติบโต
หยุด
มรณะ

เกวียนโดยการตายมิได้สัมพันธ์กับการเกิด เราจะได้ล้อเกวียนในรูปใหม่มีครีบคล้าย ๆ จักรของพระวิษณุ หมุนเวียนอยู่ในโลกและขณะหมุนได้สลัดความตายทิ้งเรื่อย ๆ ตรงจุดงอกของครีบเป็นพยาธิซึ่งมีการแก่ชราร่วมอยู่ด้วย ถ้าพยาธิและชรายังไม่สาหัส ก็ยังคงหมุนตามกันต่อไปได้ เมื่อใดอาการนั้นสาหัสไม่สามารถจะดำรงชีวิตอยู่ได้ก็แยกไป ทาง มรณะ ถูกสลัดทิ้งสูญหายกลายเป็นชาติอื่นไป วงเวียนแห่งสังสารวัฏคือวงเวียนแห่งพืช เกิดและเจริญเติบโตเมื่อได้ขนาดก็มีการเกิดใหม่เมื่อเกินขนาดหรือมีโรคภัยไข้เจ็บจนไม่สามารถทนได้ก็เข้าครีบมรณะถูกสลัดทิ้งสูญสิ้นไป ส่วนกรรมนั้นไม่สูญหายยังสถิตอยู่ในโลก ในลักษณะของความชั่วและความดี และมีส่วนในการะช่วยสร้างแผนผัง (Configuration) ของพืชผู้เป็นทายาทต่อไป

สิ่งสองสิ่งที่ยังอธิบายขัดกันอยู่ คือ เรื่องของจิต

จิต ทางศาสนาแบ่งองค์ชีวิตของมนุษย์ออกเป็น ๒ อย่าง คือรูปขันธ์และนามขันธ์ตรงกับ Body and Mind ของทางวิทยาศาสตร์ การจะเข้าใจเรื่องของจิตนั้น ทางศาสนาหรือปรัชญาโบราณมักจะถือหลักศึกษาโดยการสำรวจจิตตัวเอง

คือ Introspection เป็นหลัก ทางจิตวิทยาสมัยใหม่เราใช้วิธีค้นคว้า, ทดลอง, เปรียบเทียบ สร้างเครื่องมือสำหรับการนี้เพื่อศึกษาให้ละเอียดถี่ถ้วนขึ้น คือเพิ่มวิธี Objective ขึ้นอีก นอกจากนั้นยังเอาศาสตร์อื่นมาเป็นแนวช่วยเราจะรู้ว่าทำไม (why) องค์ชีวิตจึงทำ (acts) อย่างโน้นอย่างนี้ เราจำต้องรู้ด้วยว่าอย่างไร (how) และนั้นมีอะไรบ้าง (what) why คือจิตวิทยา, How คือ สรีรวิทยา และ what คือกายวิภาควิทยา ถ้าปราศจากศาสตร์ทั้งสามนี้ร่วมกัน จะรู้เรื่องจิตของมนุษย์ถี่ถ้วนไม่ได้ นามขันธ์หรือจิตทางพุทธศาสนาแบ่งออกเป็นเวทนา ความเสวยอารมณ์ สัญญา ความจำ สังขารการปรุงแต่งจิตและวิญญาณความรู้สึกนี่เป็นวิธีแบ่งของพุทธศาสนาถ้าจะ พิ จาร ณากัน ให้แน่ ชัด ลง ไปแล้ว เวทนา สัญญา สังขารและวิญญาณนี้ เป็นกรรมวิธีหรือขบวนการ (process) หรือปรากฏการณ์เท่านั้น เป็นนามธรรมไม่มีตัวตน สิ่งแรกเราต้องรู้ว่าจิตเป็นอะไรเสียก่อน จิตนี้ความจริงเป็นขบวนกิจการ หน้าที่ของระบบประสาท (Nervous System) เหมือนขบวนกิจการย่อยอาหารของ Digestive System หรือขบวนกิจการหายใจของ Respiratory

System ทุก ๆ ระบบในร่างกาย ก็มีขบวนกิจการและอวัยวะของตน แต่ทว่าทำงานสัมพันธ์กันอย่างเหมาะสมและสมดุลย์ (Harmonious relationship & Equilibrium) ถ้าระบบใดมีการวิกลไป เราเรียกว่าเจ็บไข้

จิตในสมัยโบราณเราถือว่าเป็นเรื่องใหญ่ศักดิ์สิทธิ์และลึกลับ ทั้งนี้เพราะเป็นขบวนกิจการประเภทไฟฟ้า Electronic อยู่ในอันเดียวกันและทำได้รวดเดียวทันทีทันใด สิ่งเหล่านี้คนโบราณยังไม่รู้จึงถือความเป็นอื่น นักวิทยาศาสตร์ของบริษัท Internation Business Machine (I.B.M.) แห่งสหรัฐอเมริกาได้สร้างสมอง "Electronic" หรือ "Giant Brain" ขึ้นเป็นเครื่องคำนวณชนิดใหม่ที่ใช้แพร่หลายในวงอุตสาหกรรม, เศรษฐกิจ และการทหาร ชื่อเต็มของเครื่องคำนวณนี้เรียกว่า 'Model 702 Electronic Data processing Machinc' บุคคลผู้ใช้เครื่องนั้นบ่ว่ามีกำลังใช้มันสมองของนักคำนวณ ๒๕,๐๐๐ คน เครื่องนี้สามารถจำความรู้ได้ครั้งหนึ่งเท่ากับหนังสือ ๑,๘๓๖ หน้า เอาความรู้นั้นมาคิดเหตุผลได้วินาทีละ ๗,๒๐๐ ครั้ง โดยไม่ผิดเลยภายในเครื่องมีหลอดวิทยุ ๒,๕๐๐ หลอด สายไฟคิด

แล้วยาว ๓ ไมล์คูณเลข ๑๒๗ ตำแหน่งได้ผลเป็นเลข ๒๕๔ ตำแหน่ง ในเวลาเศษหนึ่งส่วนสามวินาที ในวินาทีเดียวสามารถบวกเลข๕ตำแหน่งได้ ๔,๐๐๐ จำนวนหารได้๑๖๐ ครั้ง ให้คำตอบต่อมนุษย์ได้ ๔ ทาง คือบนจอคล้ายจอโทรทัศน์ เจาะโค๊ตบนแผ่นกระดาษ พิมพ์ตัวเลขบนกระดาษ หรือเก็บคำตอบไว้บนขดเท๊ป บันทึกเสียงด้วยอัตราความเร็ว ๑๕,๐๐๐ ตัวเลขต่อ ๑ วินาที ราคาค่าเครื่องคำนวณนี้ล้านเหรียญและบริษัทคิดค่าเช่าให้เดือนละ ๒๐,๐๐๐ เหรียญ นี่เป็นการสร้างเลียนแบบสมองมนุษย์แต่ถึงอย่างไรก็ดียังมีคุณสมบัติสู้สมองมนุษย์ไม่ได้ เพราะเครื่องที่สร้างนี้มีอัตโนมัติเพียงเท่ากำหนดหรือ fixed ไว้ไม่สามารถที่จะผสมและสลับรูป, รส, กลิ่น เสียง และสัมผัสให้เป็นเรื่องเป็นราวอย่างจิตใจของมนุษย์

ระบบประสาทเป็นที่ดำเนินขบวนกิจการของจิตประกอบขึ้นด้วยเนื้อละเอียดชนิดหนึ่ง ซึ่งค่อนข้างอ่อนทรงตัวเองอยู่ไม่ได้ บางส่วนเป็นสีเทา มีความถ่วงเฉพาะเท่ากับน้ำ เราแบ่งระบบประสาทออกเป็น ๒ ส่วน คือ ส่วนกลาง (Central Nervoua System) และส่วนปลาย (Peripheral

Nervous System) แห่งหนึ่งของส่วนกลาง ตั้งอยู่ในกระโหลกศีรษะ อวัยวะนี้เราเรียกว่ามันสมอง (Brain) อีกส่วนหนึ่งอยู่ในช่องกระดูกสันหลัง เรียกว่าไขสันหลัง (Spinal Cord) จากระบบประสาทส่วนกลางนี้ มีใยประสาทแผ่ไปตามอวัยวะต่าง ๆ ทุกหนทุกแห่ง ยืดไปจนจดขอบเขตของร่างกายเช่นตามผิวหนัง อวัยวะใยประสาทส่วนนอกนี้เรารวมกันเรียกว่าระบบประสาทส่วนปลาย นอกจากส่วนดังกล่าวมาแล้วยังมีระบบประสาทอัตโนมัติอีกระบบหนึ่ง ซึ่งประกอบขึ้นด้วยปุ่มหรือปมของเนื้อประสาท กระจัดกระจายอยู่ทั่วไป มีหน้าที่ควบคุมดุลย์สัมพันธ์กิจการงานของอวัยวะต่าง ๆ ให้ดำเนินไปด้วยดี ข้าพเจ้าจะไม่กล่าวให้ยืดยาวเพราะรายละเอียดของแผนหรือระบบประสาทนี้ควรจะเป็นคำกล่าวของแพทย์ฝ่ายกายวิภาคศาสตร์แต่อยากจะขอเน้นว่าสายใยซึ่งติดต่อภายในกันเองหรือติดต่อไปยังระบบอื่นยุ่งยากและซับซ้อนกันมากภายในสายใยนี้มีกระแสประสาท (Nervous Current) คล้ายกระแสไฟฟ้าวิ่งติดต่อกันได้โดยตลอด ฉะนั้นเราจะเห็นได้ว่าจิตนั้นไม่มีตัวตนเป็นเอกเทศ เป็นกิจการของระบบประสาทยกตัวอย่างเช่น วิทยุโทรทัศน์ การที่เราเห็นภาพได้

ยินเสียงร้องรำทำเพลงนั้นมันเป็นความสามารถของเครื่องที่จำลองภาพนั้นๆ มาจากที่อื่น ถ้าในเครื่องนั้นเกิดติดขัด เช่น หลอดขาด สายขาด ภาพและเสียงเหล่านั้นก็จะไม่ปรากฏฉันใดก็ดี จิตก็เหมือนกัน ถ้าส่วนใดส่วนหนึ่งของระบบถูกขัดขวาง เช่นโดยเคมีธาตุ, ยาสลบ, หรือยาชา กระแสประสาทเดินติดต่อกันไม่ได้ นามขันธ์หรือจิตก็ไม่ปรากฏหรือเราไม่รู้สึกเจ็บ การอธิบายทางศาสนามักให้จิตเป็นดวง เคลื่อนไหวไปไหน ๆ ได้อย่างรวดเร็ว โดยความจริงแล้ว จิตไม่ได้ไปไหน เป็นการสร้างมโนภาพขึ้นในสมองของตัวเอง และคิดว่ามโนภาพนั้นเป็นจิต

การแบ่งขบวนการของจิตนี้ เรายังสามารถจะแบ่งให้ชัดลงตัวแน่นอนได้เพราะขบวนการนี้ก้าวก่ายปะปนกันอยู่เสมอ การแบ่งจะเป็นโดยทางใดก็ดี เราเอาขบวนการที่เรารู้สึกทั้งหมดมาตัดออกเป็นตอน ๆแล้วตั้งชื่อเรียกเพื่อสะดวกในการศึกษานามขันธ์ ศาสนาแบ่งออกเป็นเวทนา สัญญา สังขารและวิญญาณเป็นการแยกความสำนึกของเราเป็นชนิด ๆ ไป อย่างนี้ตรงกับทางวิทยาศาสตร์ที่เรียกว่า Concious Mind หรือจิตสำนึกในวิทยาการแพทย์เราแบ่งออกเป็น๒ชนิดคือ จิต

สำนึกและจิตใต้สำนึก (Subconcious) แบ่งตามประพฤติกรรมของความสำนึกหรือไม่สำนึก จิตสำนึกทางวิทยาศาสตร์ฝ่ายจิตก็แยกออกเป็นขบวนย่อยๆ ๔ ชนิดคือ Sensation Perception Conception และ Ideation ขบวนการนี้ติดต่อกันเป็นสายโซ่ Sensation คือผัสสะ เช่นตาเรามองเห็นส้ม กระแสประสาทของเรื่องส้มผ่านทางประสาทตาสู่สมองต่อไปเรา Perceive คือรับรู้ แต่การรับรู้นี้ไม่เหมือนกับภาพถ่าย เรารับรู้ขณะเดียวกันหลายมิติเราเห็นสิ่งกลมและสิ่งอื่นๆ พร้อมกันไป แต่ละสิ่งละอย่างนี้ เรารับรู้รวมกันทั้งหมด (Asawhole) คือเรารับรู้ลักษณะต่างๆ ของส้มทั้งหมดมารวมกันในหน่วยเดียว ต่อไปก็ถึง Conception คือคิดรู้ เราบันทึกเข้าไว้ในสมอง ที่นี้ถึงเราจะไม่เห็นส้มโดยตัวของเราเองได้ เรียกว่า มีความจำ (Memory) ต่อไปถึง Ideation คือแนวคิด เช่นคิดว่าส้มนี้สามารถระงับการกระหายน้ำได้ มีปลูกมากทางจันทบุรีเอาส้มไปคิดร่วมกับเหตุการณ์ และอารมณ์เดิมที่เคยมีอยู่ Ideation หลายๆ อันเมื่อมารวมกันเรียกว่าความคิด Thought ขบวนการ ๔ อย่างของจิตสำนึกนี้ เราสังเกตได้ชัดในทารกหรือเด็ก เพราะชีวิตพวกนี้ผ่านขบวนการมาน้อย ไม่มีบันทึกเก่าๆ เข้ามาผสม ขบวนการจิตสำนึกนี้ดำเนินอยู่เรื่อยในเวลาที่เราตื่น ผัสสะ

ต่าง ๆ นั้นสมองได้รับอยู่เสมอ เช่นเราเดินทางมาหาแพทยสมาคมนี้ตามทางที่เราผ่านเรารับผัสสะทางตาตลอด แต่เราจำได้บ้างไม่ได้บ้างว่าผ่านอะไรมานั้น สุดแท้แต่จิตของเราจะเห็นว่าสำคัญ สนใจหรือไม่ ถ้าสำคัญเราก็สนใจ เราบันทึกลงไปในสมองหนัก ๆ ไม่สำคัญหรือไม่สนใจ ก็บันทึกแต่เบา ๆ ที่หนักเราก็จำได้คือ Recollect ออกมาเป็น Memory ได้ ที่บันทึกเบาเราก็ไม่สามารถ Recollect ขึ้นมาเรานึกไม่ออกหรือลืม แต่ขอให้จำไว้ว่าบันทึกนั้นยังมีอยู่ในสมองเสมอ บันทึกนี้สุดแท้แต่ผัสสะเหมือนกัน เช่นทางตาเราก็บันทึกภาพ ทางหูเป็นเสียง ทางจมูกเป็นกลิ่น ทางลิ้นเป็นรสและทางผิวหนังเป็นสัมผัส แต่เวลาเรา Recollect ก็มาในลักษณะของผัสสะนั้น ๆ เช่นเดียวกับบันทึกภาพหรือบันทึกเสียง จิตของมนุษย์นั้นสามารถมาก อาจกลับภาพหรือผสมภาพได้ ความสามารถอย่างนี้เรียกว่า สร้างมโนภาพ (Imagination) Imagination นี้เท่ากับ Memoryrearranged เช่นเราอาจสร้างมโนภาพรถไฟวิ่งเป่าหวูดเป็นเสียงของเรือกำปั้น มโนภาพนี้ทำให้เกิดเป็นศิลปกรรมและวรรณกรรม ศิลปกรรมของวัดแจ้ง อาจเกิดจากมโนภาพผสมของเขียวหมู กับคนรูปร่างสูงใหญ่ ภาพนรกสวรรค์ของชาติต่าง ๆ ผสมจากศิลปกรรมก่อสร้างของชาติตน

(๑)

(ผัสสะ)
Sensation

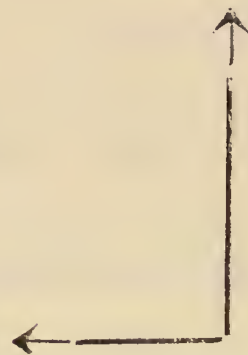
(แนวคิด)
Ideation

Perception
(รู้รับ)

Mind
จิต

Imagination
(มโนภาพ)

conception (คิดรู้)

Memory (ความจำ)

---

(๒)

(เวทนา)
รับ

รู้
(วิญญาณ)

จิต

จำ
(สัญญา)

คิด
(สังขาร)

กับสภาพของคนคุกหรือเศรษฐี วรรณกรรมและนิทานก็เข้าใจว่าเอามโนภาพมาร้อยกรองตกแต่งขึ้น ความเท็จคือความจริงที่จัดขึ้นใหม่ กระแสประสาท (current) ที่ใช้ในงานในขบวนการเหล่านี้ ถ้าเหตุมาจากภาพนอก กระแสประสาทก็เกิดจากผัสสะ ถ้าเหตุนั้นเป็นภายในเช่นมโนภาพกระแสนั้นก็เกิดจากภาพในของสมองเอง จิตสำนึกเปรียบเสมือนกัปตันเรือมีเครื่องมือเดินเรือคือผัสสะทั้ง ๕ นำเรือผ่านมรสุมคือ ความทุกข์ในโลก ใช้ความจัดเจนที่ผ่านในอดีตกับสถานการณ์ในปัจจุบันรวมกันเป็นวิถีนำเพื่อความปลอดภัยแห่งนาวาของตนในอนาคต

จิตชนิดที่สองเรียกว่าจิตใต้สำนึก (Subconcious) จิตใต้สำนึกเปรียบเสมือนผู้ใต้บังคับบัญชา มีฝ่ายเลขา, สถิติ, ช่างกล จนกระทั่งถึงกรรมการ คือฝ่ายพนักงานประจำ พูดกันง่าย ๆ จิตใต้สำนึกเป็นงานของปลัดเรือ นายเรือจะทำงานใดๆ ก็ตาม ปลัดเรือมีส่วนให้ Reference ต่าง ๆ แต่นายเรือเป็นผู้ตัดสิน ทางพุทธศาสนากล่าวว่า ธรรมะคำสั่งสอนของพระพุทธองค์ที่ละเอียดและประณีตได้แยกไว้เป็นหมวดหนึ่ง เรียกว่าอภิธรรม อภิธรรมนี้ความจริงคือบทเรื่องของจิตใต้สำนึกนี่เอง ความจำ,

ความจัดเจน (Psychic Experience) สัญชาตญาณและระบบประสาทอัตโนมัติอยู่ในกองบัญชาการฝ่ายจิตใต้สำนึกนี้ จิตทั้งสองทำงานติดต่อร่วมกันและใกล้ชิดกันมาก จนในประพฤติกรรมบางชนิดเราไม่สามารถแยกได้ว่า เป็นการงานของฝ่ายใด

ตามที่ข้าพเจ้ากล่าวแล้วอย่างคร่าว ๆ จะเห็นได้ว่าจิตกับกายนี้แยกกันไม่ได้ ต้องอาศัยซึ่งกันและกัน เราควรเรียกรวมกันว่า องค์ชีวิต (Organism) สัตว์และมนุษย์เป็นองค์ชีวิตทั้งนั้น ผิดกันทางลักษณะและคุณภาพ ในมนุษย์ด้วยกันคุณภาพขององค์ชีวิตก็แตกต่างกัน องค์ชีวิตของใครมีคุณภาพดีกว่า ผู้นั้นมีความสามารถกว่า ทั้งนี้หมายความว่าถ้าได้รับการศึกษาอบรมเท่า ๆ กัน อัจฉริยะเกิดขึ้น เพราะเหตุนี้ โมซาตมีอัจฉริยะทางดนตรี ก็เพราะมีผัสสะทางหูดีกว่าผู้อื่น นักวิ่งเร็วเหรียญทองมีกล้ามขาชั้นดี อัจฉริยะของใครก็เฉพาะของตน ถ้าเราจะกลับเอาโมซาตมาวิ่งแข่งโมซาตก็วิ่งได้แต่ช้า อาจไม่ถึงหลักชนะ การเจริญเติบโตของมนุษย์ นับแต่เซลเพศ ๒ เซลผสมกัน จนกระทั่งเป็นล้าน ๆ เซลคุณภาพขององค์ชีวิตเป็นไปตามสิ่งแวดล้อมกำเนิดเหมือนกัน ดังเราจะเห็นในเด็ก

แฝดจะมีรูปร่างและจิตใจคล้ายกันมาก เด็กแฝดมี ๒ ชนิด ชนิดที่เกิดจากไข่หลายใบคือ Multi-ovulartwin เด็กแฝดชนิดนี้เหมือนพี่น้อง แต่ระยะเกิดใกล้กัน ความแตกต่างจึงมีน้อยที่สุด เด็กแฝดอีกชนิดหนึ่งเกิดจากไข่ใบเดียวกัน Uni-ovular twin เด็กแฝดชนิดนี้ยิ่งเหมือนกันจนเกือบจะเรียกว่าคน ๆ เดียวกันทีเดียว นับประสาอย่างนี้ยังผิดกันแล้วมนุษย์ที่เกิดต่างครรภ์, ต่างกาละกัน ย่อมมีสิ่งที่ผิดกันได้ อย่างทั้งในส่วนลักษณะและคุณภาพ เรื่องจิตใต้สำนึกข้าพเจ้าจะกล่าวบทต่อไป ซึ่งชื่อว่า อำนาจและการจูงใจ

อำนาจการจูงจิต (Suggestibility)

อำนาจการจูงจิตนี้ Mc. Doual จัดไว้ในประเภท 'แนว' คือ "Tendenies" ดั้งเดิมของมนุษย์เหมือนกัน แต่ไม่ควรลงความเห็นว่าเป็นสัญชาตญาณ ขบวนการของอำนาจการจูงจิตแบ่งออกเป็นสามส่วนคือ หนึ่ง เรารับความคิดของผู้อื่น โดยไม่คัดค้านเรียกว่า การจูงจิต (Suggestion) เราเกิดอารมณ์เห็นใจหรือเห็นด้วย (Sympathy) และสาม เรากระทำตาม (Imitation) อำนาจการจูงจิตนี้มีมาดั้งเดิมติดกับตัวของมนุษย์ทางศาสนารู้ดีมาก่อน แต่ทว่ามีความไปในทางอิทธิปาฏิหาริย์เสียอำนาจนี้ทำให้เกิดปรัชญาโยคะขึ้น ฉะนั้นพอที่จะกล่าวได้ว่า

เรื่องของการสมาธิทั้งหมดเป็นเรื่องของการจูงจิต คือ Suggestion การนั่งสมถะกรรมฐาน คือการจูงจิตตนเอง (Autosuggestion) การสะกดจิต Hypnosis คือการจูงจิตผู้อื่น

ถ้าเราจะแบ่งจิตสำนึกทำนองเดียวกับขบวนการอำนาจจูงจิต เราจะได้ หนึ่ง การรับรู้ (Cognition) สองการสำนึกคิดหรืออารมณ์คิด (Affection) สาม การกระทำ (Conation) ตัวอย่างเช่น คนมาด่าเรา เรามีปฏิกิริยาอารมณ์คิดในจิตว่าควรจะทำอย่างไร เห็นเขาโตกว่าเรา ก็นิ่งไม่สู้ ถ้าเห็นเขาเล็กกว่าเรา ก็กระทำการกำหราบเสีย นี่เป็นตัวอย่างของพฤติกรรมของจิตสำนึก ส่วนขบวนอำนาจการจูงจิตนั้น เป็นงานของจิตใต้สำนึกเกือบทั้งหมด นายเรือไม่ใช่ตัวสำคัญ ปลัดเรือและลูกเรือเป็นผู้กระทำ ความจัดเจนเดิมดังที่ตัวเคยปฏิบัติมาเป็นอัตโนมัติของความจัดเจนคือ Psychic Experiences ตามสถิติ ซึ่งเคยบันทึกไว้ จะยังเป็นสิ่งที่ยังจำได้หรือลืม (Amnesia) ก็ตาม แต่จะต้องเป็นสิ่งที่เคยผ่านมาแล้ว ฉะนั้น Cognition จึงเท่ากับ Suggestion คือการรับรู้เท่ากับการจูงจิต Affection เท่ากับ Sympathy คือการสำนึกคิดเท่ากับการเห็นใจ ซึ่งไม่มีการคิดไปอย่างอื่น Conation

Cognition ——————→ Affection —————→ Conation

รู้ สำนึก ทำ

(ขบวนประพฤติกรรมธรรมดา)

Suggestion —————→ Sympathy —————→ Imitation

จูงจิต เห็นด้วย ทำตาม

(ขบวนประพฤติกรรมจูงจิต)

Instinct ——→ Emotion ——→ Sentiment ——→ Complex

(สัญชาตญาณ) → (อารมณ์) → (อารมณ์ถาวร) → (ปม)

Ideation (แนวคิด) + + = Thought (ความคิด)

Emotions (อารมณ์)

Wonder + Subjection (การเอาไว้ในอำนาจ) = Admiration

Admiration (การชมเชย) + Fear = Awe (ออ) (ความเกรง)

Disgust (เกลียด, ละอาย) + Anger = Scorn (เย้ยหยัน, สมน้ำหน้า)

Anger + Fear = Loathing (เกลียดน้ำหน้า)

Loathing + Wonder = Fascination (เสน่ห์, ยั่วยวนเป็นเสน่ห์)

อารมณ์ + + + = กิเลส (สุชีโว)

ประพฤติตามอารมณ์ที่คิดเท่ากับ Imitation ประพฤติตามอารมณ์ที่ถูกจูง ขบวนทั้งสองขบวนนี้ ผิดกันที่การกระทำโดยสำนึกหรือไม่ต้องสำนึก ถ้าสำนึกเราก็รู้ตัว ถ้าไม่สำนึกเราก็ไม่รู้ตัว ทำตามอัตโนมัติแห่งความจัดเจน จิตดั้งเดิมของมนุษย์ประกอบด้วยสัญชาตญาณ สัญชาตญาณนี้มีอารมณ์ควบคู่อยู่ด้วยเสมอ เช่น Instinct of Flight and Emotion of fear สัญชาตญาณแห่งการหนีกับอารมณ์แห่งความกลัว Instinct of Mating and Emotion of Sexuality สัญชาต-ญาณแห่งการประเวณีกับกามารมณ์เป็นต้น อารมณ์ดั้งเดิมนี้มีอิทธิพลในการก่ออารมณ์สำนึกต่อไปอยู่มาก สุชีโวภิกขุกล่าวว่า อารมณ์คือกิเลส ความคิดเช่นนี้เข้ากันทางวิทยา-ศาสตร์ได้ การตั้งชื่ออารมณ์ในจิตวิทยา เราคิดอารมณ์หนึ่งเป็นหน่วยหนึ่ง อารมณ์หลายอารมณ์รวมกันเป็นกิเลส ความคิดเช่นนี้เข้ากับทางวิทยาศาสตร์ได้ การตั้งชื่ออารมณ์ในจิตวิทยา เราคิดอารมณ์หนึ่งเป็นหน่วยหนึ่ง อารมณ์หลายอารมณ์ รวมกันเป็น Sentiment คืออารมณ์ถาวร หลายอารมณ์ถาวรรวมกันเป็น Complex คืออารมณ์ซับซ้อน กรมหมื่นพิทยาฯ ทรงแปลว่า ปม เช่นปมด้อย (Inferiority Complex) ปมเขื่อง (Superiority Complex) ปมการเมือง

(Political Complex) เป็นต้น โดยเหตุนี้คำว่า จิตสั่งสม ทางพุทธศาสนาคงจะหมายถึงอย่างที่ข้าพเจ้าว่าก็เป็นได้ เรื่องอารมณ์เป็นเรื่องยุ่ง เพราะเป็นการคิดสำนึกของแต่ละคนในเหตุอย่างเดียว อาจมีปฏิกิริยาเกิดอารมณ์ได้ไม่เหมือนกัน และเป็นการยากที่จะวิเคราะห์ถึงหน่วยเดิม ในบางทีมีอารมณ์ใหม่ซึ่งเกิดจากอารมณ์บางชนิดรวมกัน เท่าที่วิเคราะห์กันแล้ว พอจะยกตัวอย่างได้ก็มีเช่น Wonder กับ Subjection การเอาไว้ด้วยอำนาจเป็น Admiration การชมเชย Admiration กับ fear (การกลัว) เป็น Awe (ออ) ความเกรง Disgust ความเกลียดความละอายกับ Anger (ความโกรธ) เป็น Scorn ความเย้ยหยันสมน้ำหน้า Anger กับ Fear เป็น Loathing ความเกลียดชังเกลียดน้ำหน้า Loathing กับ Wonder เป็น Fascination ความยั่วยวน เสน่ห์เหล่านี้เป็นหลักคร่าว ๆ ของจิตตามแนวของจิตวิทยา ต่อไปข้าพเจ้าจะพูดถึง การจูงจิต (Suggestion)

การจูงจิต มนุษย์ตกเป็นเหยื่อของการจูงจิต คนเราจะดีจะชั่วโดยมากเป็นด้วยการชักจูง ตามปกติชีวิตมนุษย์ย่อมรับกันทั่วไปว่า การชักจูงมีอำนาจมาก ความจริงมนุษย์

ทุกคนต่างมีความสำนึก ความคิดจิตใจของตัวเอง เมื่อต่างคนต่างแยกกันอยู่ ต่างคนต่างคิด ต่างคนต่างมีความเห็น แต่เมื่อไปรวมหรือเกี่ยวข้องกันเข้า คนเราอาจสละความเห็นของตนเองได้ง่ายๆ คำสอนของพระพุทธเจ้าในเรื่อง "มงคล" คือในปัญหาที่ว่าอะไรเป็นมงคล อะไรไม่เป็นมงคลนั้น พระพุทธองค์ทรงยก "เสวนะ" คือการคบหาเป็นข้อแรก คือสอนให้คบแต่บัณฑิต อย่าคบคนพาล มีสุภาษิตโบราณว่า "คบคนพาลพาลพาไปหาผิด คบบัณฑิตบัณฑิตพาไปหาผล" ในเรื่องปรัชญาหรือจิตวิทยาก็ให้หลักว่า "คนเราคิดอย่างไรได้อย่างนั้น" นายแพทย์บางคนสอนให้คนไข้พูดหรือนึกถึงอยู่เสมอว่าอาการของตัวดีขึ้นทุกวัน แม้จะไม่เชื่ออย่างนั้น ก็ขอให้พูดให้พยายามนึกเพื่อจูงจิตตนเอง พูดไปนึกไปหลายครั้งหลายหนเข้า ก็เกิดความเชื่อว่า อาการของตัวดีขึ้นแล้วได้ผลทางกำลังใจ ซึ่งจะช่วยต่อสู้ต้านทานโรคภัยไข้เจ็บ ช่วยการรักษาให้ดีขึ้นเหล่านี้เป็นผลที่ปรากฏชัดจริง ๆ เรื่องนี้ข้าพเจ้าเคยสอบถามผู้ใหญ่บางคนว่ามีเคล็ดอย่างใด ชีวิตของท่านจึงได้ประสบผลสำเร็จเช่นนี้ ท่านตอบว่า ท่านมีคาถาสวดท่องก่อนนอนว่า จะต้องทำงานให้เสร็จทุกวัน สุขภาพจะต้องแข็งแรงอยู่เสมอ จะต้องมีความ

ยุติธรรมไม่เห็นแก่ตัว ท่านท่องของท่านทุกคืนจนหลับไปกับหมอน เวลาขี้เกียจทำงานท่านก็ท่องซ้ำ ๆ กัน นี่แน่ะเราขี้เกียจแล้ว ไม่ได้ ต้องไม่ขี้เกียจ ท่องไปจนความคิดเรื่องไม่ทำงานหายไป แล้วลงมือทำงานต่อไปใหม่ เรื่องเหล่านี้เป็นผลดีของการจูงจิตตนเอง การจูงจิตผู้อื่นนั้นมนุษย์เราก็มีความรู้มาช้านาน และรู้จักกันทุกแห่งหน เฉพาะอย่างยิ่งการรักษาโรค การทำน้ำมนต์ การทำพิธีเสดาะเคราะห์เพื่อรักษาโรคภัยไข้เจ็บ มิใช่จะมีเฉพาะคนโบราณหรือชาวตะวันออก แม้ในยุโรปก็ทำกัน ผู้ที่มีชื่อเสียงมากคือขุนนางรัสเซียผู้หนึ่งชื่อ บารอนวริวสกี อยู่กรุงปีเตอร์สเบิกครั้งกระโน้น รักษาโรคภัยไข้เจ็บหลายอย่างได้ ด้วยเอาน้ำในแม่น้ำเนวามาทำพิธีน้ำมนต์ ซึ่งท่านผู้นี้เองสารภาพว่า ไม่มีเวทมนต์อะไร แต่เป็นการจูงจิตคนป่วยไข้ว่า วิธีการอย่างนี้จะสามารถทำให้โรคภัยไข้เจ็บของเขาหายไปได้ การจูงจิตผู้อื่นนั้น ผู้ถูกจูงจะต้องศรัทธา และด้วยความศรัทธาของเขานั้นไปจูงจิตเขาเอง ถ้าเขาไม่มีศรัทธาเพียงพอที่จะจูงจิตเขาเองได้ วิธีการเหล่านี้ก็จะไม่ได้ผล

นายแพทย์ชารบึมยอง ชาวฝรั่งเศสได้ยืนยันความคิดเห็นของตนเอง ซึ่งนักประวัติศาสตร์หรือนักโบราณคดีก็ไม่

คัดค้านว่า พวกเครื่องรางคุ้มกันต่าง ๆ นั้นมีมูลมาจากเหตุอันเดียว คือในชั้นเดิมมนุษย์ดึกดำบรรพ์ใช้เขี้ยวสัตว์แขวนคอ โดยเชื่อว่าเขี้ยวสัตว์เหล่านั้นจะสามารถป้องกันสัตว์ด้วยกันมิให้ทำร้าย ต่อมาก็มีความคิดทางประดิษฐ์รุ่งเรืองขึ้น ได้ทำเป็นรูปลักษณะต่าง ๆ เชื่อกันว่านอกจากจะได้คุ้มภัยแล้ว ยังเป็นเครื่องนำโชคชัยมาให้ด้วย ซึ่งเป็นการจูงจิตให้คิดในทางดี และก็อาจได้ผลดีจริง ๆ พวกนักบวชในสมัยโบราณรู้กฎเรื่องการจูงจิตนี้ดีกว่าพวกอื่นทั้งสิ้น จึงสามารถได้นำอิทธิพลและความนิยมนับถือมาจนกระทั่งบัดนี้

การจูงจิตคนหมู่มาก (Mass Suggestion เราพบเห็นอยู่เสมอ คือการ strike บางคนที่เข้าไปร่วมกับเขาไม่ใช่เป็นผู้เกี่ยวข้องกับเขาด้วยเลย การจูงจิตของคณะทำให้เขาเกิดอารมณ์โดยไม่ต้องพิเคราะห์เหตุผล และในบางคราวเคยมีปรากฏว่าพวกไม่ใช่เรื่องนี้ กลับประพฤติรุนแรงยิ่งกว่าพวกเดิมเสียอีก

การจูงจิตนี้ถ้าทำถึงขั้นภวังค์หรือ Trance ถ้าทำกับผู้อื่นเรียกว่าสะกดจิต (Hypnosis) ถ้าทำกับตนเองเรียกว่าสะกดจิตตนเอง (Autohypnosis) ได้แก่พวกเข้าเจ้า ทรงผี

ตลอดรวมไปถึงพวกกรรมฐานต่าง ๆ ด้วยเรื่องนี้ข้าพเจ้าเคยแสดงไว้แล้วเมื่อปีกลาย ถึงที่เป็นมา ข้อแตกต่างและกลไกไว้อย่างละเอียด จึงไม่จำเป็นจะต้องพูดซ้ำอีก การสะกดจิตต่างกับสะกดจิตตนเองอยู่ที่ตรงว่า การสะกดจิตผู้ถูกสะกดถึงภวังค์จิตโดยเอาตัวผู้สะกดเป็น กสิณ ฉะนั้นอารมณ์หรือพฤติ-กรรมต่าง ๆ จึงเป็นไปตามผู้สะกดสั่งการสะกดจิตตนเองเอาอารมณ์หรือมโนภาพเป็นกสิณ ฉะนั้นพฤติกรรมต่าง ๆ จึงเป็นไปตามอารมณ์ที่ตัวกำหนดไว้ก่อนเข้าภวังจิต ฉะนั้นจะเป็นคนอื่นหรือตนเองเมื่อเข้าถึงภวังค์จิตแล้ว ย่อมมี Phy-siology อย่างเดียวกัน การศึกษาในเรื่องสะกดจิตเราจำเป็นจะต้องศึกษาจากผู้ถูกสะกด ฉะนั้นจึงต้องร่วมกับผู้สะกด Hyp-notist หรือนายแพทย์ต้องเป็นผู้สะกดได้ การศึกษาจากผู้สะกดจิตตัวเองทำได้ไม่มาก เพราะเขาไม่ยอมทำตามคำสั่งของเรา

เมื่อได้ยินพูดถึงเรื่อง "สะกดจิต" ความคิดทั่วไปมักจะเกิดขึ้นในทางที่ว่าไม่ตรงต่อความจริงทางวิทยาการประการ-แรกมักจะเข้าใจว่า เป็นเครื่องมือใช้ในการร้ายซึ่งไม่เป็นความจริง ในหนังสือเอนไซโคลปีเดียบริตแตนนิกา กล่าวถึงวิชาสะกดจิตว่าไม่ใช่สิ่งที่เลวร้าย เป็นวิทยาการอันหนึ่ง ซึ่งมีจริง

เป็นจริง และมีประโยชน์แก่มนุษย์ด้วย เรื่องอันตรายที่เกิดจากการสะกดจิตนั้นกล่าวกันมากเกินความจริงไป แท้จริงเป็นการสะกดโดยผู้เชี่ยวชาญแท้ก็มีแต่ทางดี ไม่มีทางที่จะเกิดผลร้ายทางหนึ่งทางใด ที่เกรงว่าผู้ถูกสะกดอาจถูกบังคับให้ทำความผิด หรือความเลวร้ายอะไรเช่นนั้น การทดลองในหมู่นักวิทยาการก็ปรากฏผลชัดเจนว่า แม้ถูกสะกดจะเป็นผู้สามารถหรือเชี่ยวชาญสักเพียงใด ก็ไม่สามารถจะบังคับให้ผู้ถูกสะกดทำอะไรที่เป็นการฝ่าฝืนนิสัย ฝืนลักษณะอันแท้จริงของบุคคลผู้นั้นไปได้ เช่น บุคคลที่ไม่มีนิสัยผู้ร้าย ผู้สะกดจะเชี่ยวชาญปานใดก็ไม่สามารถจะบังคับให้ไปฆ่าหรือทำร้ายใคร ผู้สะกดจะบังคับให้ผู้ถูกสะกดทำได้ก็แต่เฉพาะในเรื่องซึ่งถูกกับนิสัยและตรงกับความต้องการของผู้ถูกสะกดอยู่แล้วเท่านั้น พฤติกรรมของรัสปูตินเป็นเหตุหนึ่งที่ทำให้มหาชนมองวิชาสะกดจิตไปทางแง่ร้าย ตามข้อเท็จจริงรัสปูตินใช้วิชาสะกดจิตไปในแง่ของมนุษยธรรม คือใช้สะกดจิตเพื่อห้ามโลหิตในโรคHemophilla ของพระยุพราชแห่งรัสเซีย ด้วยความมหัศจรรย์นี้ทำให้คนทั้งหลายเห็นว่าเป็นผู้วิเศษ รัสปูตินจึงถือโอกาสจากความเป็นผู้วิเศษนี้กระทำการกาลีบัดสีต่างๆ หาใช่เอาวิชาสะกดจิตไปใช้ในทางกาลีโดยตรงไม่ อันที่จริงหนังสือตำราทุกแห่งรับรอง

ต้องกันว่า เรื่องสะกดจิตนั้นไม่ใช่ของใหม่ดูเหมือนว่าชาติเปอร์เซียจะทำได้ก่อนชาติใดๆ ในบรรดาชาติโบราณด้วยกัน คือทำให้หลับ แล้วใช้ความหลับอันนั้นเป็นประโยชน์ในทางรักษาโรคภัยไข้เจ็บ อินเดียก็มีชื่อว่าทำมาได้แต่โบราณเหมือนกัน ส่วนทางยุโรปก็มีเรื่องกระเส็นกระสายหลายแห่ง ถึงการที่พวกพระบางหมู่บางคณะทำการสะกดจิต ได้แต่อาจทำกันเงียบๆ ไม่โด่งดังเปิดเผย ทางยุโรปพึ่งมาโด่งดังราว ๒๐๐ ปีมาแล้ว ในสมัยของนายแพทย์เมสเมอร์นักสะกดจิตสำคัญชาวออสเตรียน ในสมัยปัจจุบันถ้าพูดถึงเรื่องสะกดจิตเรามักจะยกให้เมสเมอร์เป็นผู้ให้กำเนิดเพราะเมสเมอร์สามารถแสดงความจริงให้เป็นที่สนใจแก่มหาชนได้ แต่เมสเมอร์เองอาภัพ ด้วยเบาปัญญาคิดว่าตนเองเป็นผู้วิเศษรับอำนาจนี้มาจากดวงดาว สามารถรักษาโรคภัยไข้เจ็บได้ทุกชนิด ในที่สุดไปเจอโรค Cancer เข้า ชื่อเสียงก็เสื่อม แทบจะหาแผ่นดินอยู่ไม่ได้ในยุโรป ในวาระสุดท้ายก็สิ้นชีวิตอย่างเงียบ ๆ เมื่อสิ้นเมสเมอร์แล้ววิชาสะกดจิตหาได้สูญไปด้วยไม่ ในประเทศฝรั่งเศสเมสเมอร์มีลูกศิษย์อยู่มาก คนสำคัญ คือ Marquis de Puysequr ท่านมาควิสผู้นี้ทำการค้นคว้าต่อไป จนสามารถแสดงให้เห็นว่าในภาวะภวังค์จิตผู้ถูกสะกดสามารถพูดและเดินได้เช่นคนธรรมดา

ตามภาษาวิทยาการ เรียกภาวะนั้นว่า Somnambolism, ในตอนหลังวิชาสะกดจิตนี้ได้เข้ามาอยู่ในวงการแพทย์ มีความเจริญและเสื่อมเป็นสมัย ข้อสำคัญไปขัดกับศาสนาเข้า โดยทางศาสนาถือว่า การรักษาโรคด้วยวิธีนี้ไปเหมือนกับวิธีรักษาโรคของพระเยซู ซึ่งต่อมาด้วยน้ำใจกว้างของ Pope Pius IX ได้ประกาศอนุญาตทำการรักษาคนต่อไปได้โดยอางว่าเพื่อมนุษยธรรม ในประเทศอังกฤษนายแพทย์ James Braid แห่งแมนเชสเตอร์ เป็นคนสำคัญ และเป็นผู้คิดคำ Hypnosis นี้ขึ้นและแต่งตำรา ว่าด้วยวิชาการสะกดจิต Fraid เป็นคนพบ Catalepsy การเกร็งของกล้ามเนื้อ Anaesthesia การไม่รู้สึกเจ็บ และ Amnesia การลืมในภาวะถูกสะกด ตำราของBraid ตกไปถึงมือนายแพทย์ Liebeault ในฝรั่งเศส นายแพทย์ผู้นี้นำเอาวิธีของ Braid ไปเพิ่มเติมวิธีของตน ใช้ในการรักษาไข้ ซึ่งในที่สุดนายแพทย์ Bernheim ขณะนั้นเป็นศาสตาจารย์อายุรเวชเห็นด้วย และสนับสนุนวิธีการรักษานี้ นี่เอง เป็นเหตุให้เกิดสำนักเรียนวิชาสะกดจิตที่ Nancy School อันมีชื่อเสียง ในขณะเดียวกันนายแพทย์ทางประสาทคนสำคัญชื่อ Charcot แห่ง Salpetriere clinic กรุงปารีสได้ทำการค้นคว้าในเรื่องสะกดจิตเหมือนกัน และพยายามที่จะให้วิชานี้รวม

กันกับวิทยาการทางวิทยาศาสตร์ ซึ่งในที่สุดก็เกิดสำนักเรียนสำคัญขึ้นอีกสำนักหนึ่ง คือ Salpetriere School เกียรติคุณชื่อเสียงลือไปถึง Vienna เพื่อนของ Edmund Freud ชื่อนายแพทย์ Breuer ทำการรักษาไข้โรคประสาทได้ผลโดยวิธีสะกดจิต Freud รู้เข้าเกิดสนใจ ต่อมาอีกปีหนึ่งก็เดินทางไป Paris มายังสำนักงานของ Charcot จนพอใจแล้ว Freud ก็กลับไปเวียนนาและทำการค้นคว้ารวมกับ Breuer แต่เนื่องจาก Freud มีความสามารถในการสะกดจิตน้อย Freud จึงเปลี่ยนความคิดเดิมและแปลงให้เหมาะกับความสามารถของตน ซึ่งในที่สุดได้สร้างวิธีจิตวิเคราะห์ (Psychic-Analysis) อันมีชื่อเสียงขึ้น

ความจริงคำว่า ภวังค์จิต คำของศาสนาเราเหมาะกว่าคำว่า Hypnosis ซึ่งมาจาก Hypnos แปลว่า หลับภวังค์จิตเป็นสภาพระหว่างตื่นกับหลับเราท่านผ่านสภาพนี้ทุกคืน คือก่อนที่เราจะนอนหลับ เราจำต้องผ่าน แต่ผ่านเพียงแวบเดียวแล้วกลายเป็นหลับไป คนที่ถูกสะกดสภาพนี้กว้างออก แต่ถ้าเราปล่อยไม่พยายามรั้งไว้ ผู้ถูกสะกดก็เปลี่ยนสภาพเป็นนอนหลับธรรมดา โดยทำนองหลับกันการนอนหลับธรรมดา อาจเปลี่ยนเป็นสภาพภวังค์จิตก็ได้ คือในระยะที่เรานอนฝันใน

ขณะนั้นเรามิได้อยู่ในสภาพนอน หลับอยู่ในสภาพ Trance หรือภวังค์จิตตามธรรมดาเรามีความคิดพร้อมกันหลายอย่าง แต่ถ้าเมื่อใดเราตัดความคิดหลายอย่างให้เหลือแต่อย่างใด และให้แน่วแน่จริงๆ เมื่อนั้นแหละจะเข้าภวังค์จิตสมาธิหรือเพ่งมีหลักอยู่ง่าย ๆ เท่านี้ การสะกดจิตก็เหมือนกัน ผู้สะกดต้องมีความรู้จังหวะในการจูงจิตของผู้ถูกสะกดให้มาสนใจต่อผู้สะกดอย่างเดียวและคนเดียวเท่านั้น เมื่อนั้นภวังค์จิตก็มาถึง และผู้สะกดอาจสั่งให้เขาทำอะไร ๆ ได้แต่ยกเว้นสิ่งที่ขัดกับนิสัยหรือจิตใจเดิมของเขาถ้าผู้สะกดไปฝืน ผู้สะกดนอกจากไม่ทำตามอาจตื่น ไม่อยู่ในอำนาจอีกต่อไป Coordination การร่วมมือระหว่างผู้สะกดและผู้ถูกสะกดนั้นสำคัญมาก ถ้าไม่มีการร่วมมือสมยอมกัน การสะกดจิตจะไม่ได้ผล คนไข้โรคจิตหรือเด็กอ่อนเกินไปสะกดไม่ได้ เพราะไม่ให้ความร่วมมือและไม่มีสมาธิของตนเองเพียงพอ คนโรคเส้นประสาทสะกดยาก คนปกติธรรมดาควรจะสะกดลงทุกคน ทหารและตำรวจสะกดง่ายเพราะเคยชินต่อวินัยมาแล้ว คนที่มีสมาธิดี เช่นคนเรียนหนังสือเก่งพวกนี้สะกดง่ายที่สุดถ้าเขาพร้อมที่จะให้ความร่วมมือ

แม้ว่าวิชาสะกดจิตเป็นวิชาเก่ารู้กันมานานแต่โบราณกาล มีความเจริญก้าวหน้าไปอย่างเชื่องช้ามาก ทั้งนี้เพราะบรรดา

แพทย์นักวิจัยต่าง ๆ มัวไปเอาใจใส่ในวิชาแพทย์ แขนงทางพยาธิวิทยา (Pathology) เสียหมด ถือเอาโต๊ะผ่าศพ (Post-Mortem table) เป็นศูนย์กลางแห่งการศึกษา ลืมเรื่องจิตใจของมนุษย์ไปเสียคราวหนึ่ง เพิ่งมาเห็นคุณค่าภายหลังสงครามโลกคราวที่สองนี้ ทั้งนี้เนื่องจากวิธีรบเป็นไปอย่างรุนแรง มีการทิ้งระเบิดติดต่อกันเป็นเวลานาน จิตใจและประสาทของมนุษย์ไม่อาจทนทานได้ ทหารและประชาชนเป็นโรคที่เรียกว่า Shell Shock มาก การรักษาด้วยวิธีสะกดจิตเป็นวิธีรักษาที่ได้ผลและใช้เวลาน้อยกว่าวิธีอื่น ฉะนั้นบรรดาจิตแพทย์จึงหันมาสนใจวิชานี้อีก คราวนี้ทำการใหญ่โตเป็นลำเป็นสันตั้งสมาคมค้นคว้า Psychical Research Society ติดต่อกันทั่วโลก ยอมรับว่าการผิดปกติทางจิตอาจทำให้เกิดโรคทางร่างกายได้เรียกว่า Psycho Somatic diseases คือจิตกายพยาธิ วิชาสะกดจิตจึงรุ่งเรืองขึ้นอีกวาระหนึ่ง

ลักษณะของภวังค์จิตและการหลับ ถ้าดูภายนอกคล้ายคลึงกันมาก แต่โดยการตรวจทดลองทางจิตวิทยา การหลับไปเหมือนกับภาวะอื่น (Waking statc) เช่น คลื่นของสมอง Reflex, Knce Jcrk, การเต้นของหัวใจ และการหายใจเป็นต้น ข้อสังเกตง่าย ๆ ว่าผู้ถูกสะกดนั้นจะอยู่ในภวังค์จิต

หรือไม่ จงสังเกตดูการสงบนิ่งของกล้ามเนื้อเฉพาะอย่างยิ่ง ลูกกระเดือกจะไม่เคลื่อนไหวเลย ถ้าจะพูดตามทางจิตวิทยา การนอนหลับคือการสงบของจิตสำนึกและจิตใต้สำนึก ถ้าจิตใต้สำนึกสงบไม่สนิทก็บังเกิดฝันแต่ในภาวะภวังค์จิต จิตสำนึกหรี่เหลือทางติดต่อเพียงตัวกสิณเหมือนบ้านปิดหน้าต่างประตูหมดเหลือไว้ช่องเดียว สมรรถภาพของงานจึงเด่นกว่าเท่าที่ควร เป็นมหัศจรรย์ประพฤติกรรมที่ปรากฏมาให้เห็นก็เป็นไปตามคำสั่งของผู้สะกดเป็นการกระทำอย่างทำตามคือ Imitation เป็นประพฤติกรรมอัตโนมัติของจิตใต้สำนึก สุดแต่อารมณ์จะกำหนดการแสดงท่าทางต่างๆ ก็ imitate ตามความจำเดิมแห่งตนหรือสร้างมโนภาพเอาตามจัดเจนเดิมเช่นการเข้าแม่ศรี มีการเชื่ออยู่ก่อนว่าแม่ศรีต้องรำ แต่ลีลาการรำนั้นผิดกันถ้าผู้เข้าเคยเห็นแต่ละครชาตรีก็รำแบบละครชาตรี ถ้าผู้เขาเคยเห็นละครชั้นสูง ก็จะรำได้สวยงามมาก ปรากฏการที่เด่นที่สุดของภาวะภวังค์จิตคือการไม่เจ็บ (Anaes thesia) การห้ามความเจ็บนี้แน่นอนมาก ผู้สวดสั่งไม่ให้เจ็บแค่ไหนแค่นั้นก็ไม่เจ็บ ทั้งนี้ ก่อนการค้นพบยาสลบ Chloroform ศัลยแพทย์บางแห่งใช้สะกดจิตแทนยาสลบเวลาผ่าตัด แต่ข้อ

ที่เสียคือไม่แน่นอนเสมอไป ต้องอาศัยการร่วมมือร่วมใจของคนไข้เป็นสำคัญและต้องได้ระยะที่ลึกพอ ส่วนยาสลบนั้นแน่นอน ยังเจ็บอยู่ก็เพิ่มยาขึ้นไปจนไม่รู้สึกเจ็บ

การเข้าสู่ภวังค์จิตจะเป็นโดยผู้อื่นทำให้โดยสะกดจิตหรือเข้าเองโดยทางนั่งสมถกรรมฐาน ถ้าเป็นไปในทางดีจะได้ประโยชน์มาก ด้วยถือว่าเป็นการจูงจิตปรับปรุงจิตให้ไปในทางดี (Reconditioning) ทางศาสนาถือว่าเป็นวิธีการที่ทำให้จิตบริสุทธิ์ ทั้งนี้ จัดเป็นวิธีการสำคัญที่จะค้นหาปัญญาหรือความฉลาดเฉลียวเพื่อดับกิเลสตัณหาซึ่งถือว่าเป็นปัญญาที่ประเสริฐกว่าปัญญาทั้งหลาย วิธีการนี้ได้ชื่อว่าวิปัสนากรรมฐาน ตามคัมภีร์วิสุทธิมรรคว่าทำได้ยากมาก แต่ถ้าเราคิดกลับตามวิทยาศาสตร์การแพทย์ พอมีทางลัดและสะดวกกว่า โดยทำสะกดจิตรู้เข้าปฏิบัติเสียก่อน เพื่อจิตของเขาจะได้รู้อาการและชินต่อสภาวะภวังค์จิต แล้วต่อไปจึงให้ไปปฏิบัติทำเองในวิสุทธิมรรคแนะนำให้ปฏิบัติเป็นขั้น ๆ เริ่มต้นด้วยกสิณก่อน ถ้าเราจะเริ่มด้วยกสิณพูดได้คือผู้สะกดโดดทีเดียวถึงสัญญานาสัญญาตฌาน คือภวังค์จิต หรือ Trance เลยเมื่อจัดเจนดีแล้วก็ปล่อยให้ปฏิบัติตั้งอารมณ์ ดับกิเลส เป็นวิปัสนากรรมฐานด้วยตนเอง ข้าพเจ้ามีความเห็นว่าควรจะง่ายและเร็วกว่าวิธีเดิม ซึ่งปฏิบัติกันอยู่ในบัดนี้

วิชาสะกดจิต มีประโยชน์ในวงการแพทย์ ในการรักษาโรคประสาทบางชนิด ข้าพเจ้าจะขอกล่าวต่อไปในหัวข้อโรคประสาท

โรคประสาท ข้าพเจ้าได้กล่าวมายืดยาว อาจปนเปกันจนท่านจับต้นชนปลายไม่ถูก ก่อนจะพูดถึงโรคเส้นประสาท ข้าพเจ้าสรุปย่อโดยสังเขป คือจิตหรือกระบวนไฟฟ้า Electronic นี้ สามารถควบคุมด้วยการจูงจิตการควบคุม (Control) คือการปิดสวิทช์กระแสไฟฟ้าผ่าน ทำให้งานของส่วนนั้นหยุด ภวังค์จิตคือการปิดสวิทช์จิตสำนึกขั้นลึกที่สุดคือขั้นที่เหลือจิตสำนึกน้อยที่สุด ผัสสะจากภายนอกไม่อาจผ่านเข้าไปได้ ฉะนั้นจึงรู้สึกคล้ายไม่มีตัวตนลอยอยู่บนอากาศ ด้วยเหตุนี้นักกรรมฐานบางคนจึงนึกว่าตนเหาะได้ ครั้นตื่นขึ้นมา จิตสำนึกขยายกว้างกว่าเดิมมีขนาดพอกับการติดต่อคำสั่งของผู้สะกดหรืออารมณ์กสิณกำหนดไว้เดิม ภาวะของจิตใต้สำนึก ยังปกติบริบูรณ์ ฉะนั้นประพฤติกรรมต่าง ๆ ที่ตัวทำลงไปจึงปราศจากการสำนึก ไม่รู้สึกตัวเป็นไปตามลักษณะควบคุมของการจูงจิต จิตสำนึกของมนุษย์มีทั้งคุณและโทษ ฝ่ายคุณมีไว้เพื่อแก้ไขอุปสรรคของวิถีชีวิต ฝ่ายโทษคือเป็นพิษแก่ตนเอง ทำให้โรคประสาทใน Diagram

ที่หนึ่ง ท่านพอจะเห็นความสามารถของจิต สมมุติว่ามีอาหารจานหนึ่ง เราเห็นอาหารนั้นทางตา ได้กลิ่นทางจมูก ผัสสะทั้งสองผ่านไปทางสมอง ทำให้เกิดอารมณ์รู้สึกอร่อย สมองส่งข่าวไปยังระบบประสาทอัตโนมติ ประสาทอัตโนมัติส่งต่อไปยังต่อมน้ำลาย ต่อมน้ำลายบีบน้ำลายออกมาชุ่มปาก ทีนี้เราเอาอาหารไปเก็บเสีย เรานึกอาหารนั้นโดยมโนภาพ ในทำนองเดียวกันกระแสข่าวก็ส่งต่อไป ๆ จนถึงต่อมน้ำลายและบีบน้ำลายชุ่มปากเช่นกัน ทั้งนี้จะเห็นได้ว่า ประพฤติกรรมของต่อมน้ำลายไม่จำเป็นจะต้องใช้ของจริง คราวนี้ท่านข้ามไปดู Diagram ที่สาม จะเห็นได้ว่าระบบประสาทอัตโนมัตินั้นไม่ได้ติดต่อไปเพียงต่อมน้ำลายแห่งเดียว ติดต่อไปทั่วอวัยวะสำคัญ (Vital Organ) การประสบการณ์ของชีวิตก็ไม่ใช่จะมีแต่เพียงอาหาร อาจเป็นชนิดอื่นที่ซับซ้อน คราวนี้สมมุติภัยทางอากาศ เรือบินทิ้งระเบิดผัสสะส่งข่าวไปยังสมอง สมองเกิดปฏิกิริยาอารมณ์กลัว ข่าวนี้ส่งต่อไปยังระบบประสาทอัตโนมัติ ครั้งนี้เป็นเรื่องใหญ่ ระบบอัตโนมัติไม่ส่งต่อไปเพียงต่อมน้ำลายแห่งเดียว ส่งต่อไปทุกอวัยวะ เพื่อให้ปฏิบัติการในลักษณะของเตรียมพร้อมเพื่อจะสู้หรือจะหนี ท่านคงเคยเห็นสุนัขเตรียมต่อสู้ ซึ่งมี

ลักษณะขนชัน กล้ามเกร็งและปากแสยะ นั้นเป็นการเห็นแต่ภายนอกของสุนัขเท่านั้น ในวาระนี้อวัยวะภายในก็เตรียมพร้อมเหมือนกัน เรื่องนี้ มนุษย์และสัตว์ไม่เหมือนกัน สัตว์นั้นเมื่อเหตุการณ์ผ่านไปแล้ว ก็แล้วไป ส่วนมนุษย์ ยังเก็บ มาระแวงเพราะว่ามีจิตสำนึกมโนภาพจึงเกิดขึ้นได้เสมอเมื่อได้มีอุปาทานการยึดมั่นเข้ามาประกอบ การสร้างมโนภาพของเรือบินก็ย่อมจะเกิดขึ้นได้บ่อย และมีการเตรียมพร้อมของอวัยวะภายในเป็นนิจสิน การเดินเครื่องโดยไม่มีการปฏิบัตินาน ๆ เข้าความกดดัน (Tension) ภายในก็แรงขึ้นทุกที จนที่สุดจำต้องระบายออกมาเสียบ้าง การระบายคือประพฤติกรรมอันผิดวิสัย เรียกว่า อาการประสาท ซึ่งเป็นอาการของโรคอุปาทาน สาเหตุอันแท้จริงของโรค คือการจูงจิตตนเองไปในทางที่เลวร้ายในบางครั้ง จูงไปจนถึงขั้นของภวังค์จิต มีอาการชัก (Hysterical fit) อาการชักนี้ในทางสรีระวิทยาเท่ากับอาการของการเข้าทรงและอาการเกร็งกล้ามเนื้อ (Catalepsy) ของสะกดจิต คราวนี้กลับไปคิดถึงอวัยวะอื่นบ้าง การเดินเครื่องบ่อย ๆ และเป็นเวลานานเครื่องย่อมทนไม่ได้ อวัยวะก็เจ็บป่วยพิการลง โรคที่เรียกรวมว่าจิตกายพยาธิ (Psycho-somatic-disease) เช่น โรคแผลในกระเพาะ

และความดันโลหิตสูงเป็นต้น ฉะนั้นการรักษาโรคเหล่านี้นอกจากยาแล้วแพทย์จำต้องวิเคราะห์ภาวะทางจิตใจของคนไข้ด้วย การวิเคราะห์มูลเดิมของโรคอุปาทานนั้นยากมากเพราะมีอารมณ์มาเพิ่มเติมภายหลังเช่นอารมณ์เดิมเริ่มขึ้นจากการกลัวเรือบินทิ้งระเบิด ต่อมาเพียงได้ยินเสียงเรือบินก็กลัว และได้ยินเสียงเล็กน้อยก็กลัว ทับถมกันมากขึ้นทุกที กว่าจะมาพบแพทย์กลายเป็นอารมณ์รวม คือ กลัวความตาย

วิธีจิตวิเคราะห์ของ Freud คือ Psycho-analysis นั้นให้คนไข้เล่าเหตุการณ์ต่าง ๆ ของตนให้แพทย์ฟังตามสบาย บางทีเอาเรื่องฝันของคนไข้แล้วมาปะติดปะต่อให้เป็นเรื่องราว การวิเคราะห์ตามวิชาสะกดจิต เรียกว่า (Hypno-analysis) สะกดคนไข้เสียก่อน แล้วสอบถามหรือสั่งให้เล่าเรื่องในวัยต่าง ๆ ของคนไข้ (Ageregresion) มีข้อน่าสังเกต คือ เสียงของคนไข้จะเปลี่ยนไปตามวัยของเรื่องการเขียนก็เหมือนกัน (Automatic writing) ลายมือจะคล้ายคลึงกับวัยในเรื่องเช่นเดียวกัน เช่น เล่าเรื่อง ๑๐ ขวบ เสียงจะเป็นเด็กขนาด ๑๐ ขวบ ถ้าให้เขียนลายมือจะคล้ายคลึงกับลายมือเมื่อสมัยอายุ ๑๐ ขวบ บางทีให้ดูลูกแก้วสั่งสร้างมโนภาพในลูกแก้วนั้น บางทีสั่งให้ไปฝัน แพทย์ผู้สะกดเก็บ

เอาความสำคัญจากคำบอกเล่ามาผูกเป็นเรื่องพยากรณ์ที่แม่นยำ จำเป็นต้องอาศัยความชำนาญและความละเอียดถี่ถ้วนมาก

การรักษาโรคอุปาทานโดยวิธีสะกดจิต หมายถึงการลบอุปาทานเดิมด้วยการจูงจิต Diagram I เราแบ่งอำนาจจิตหรือจิตตานุภาพออกเป็นหน่วยในสภาพตื่น หน่วยจิตตานุ-ภาพอยู่กระจัดกระจาย การจูงจิตได้ผลน้อย เพราะฝังเข้าไปได้น้อยหน่วย ในการภวังค์จิตตานุภาพมารวมกัน (Concen-trate) คำจูงจิตจึงฝังเข้าไปได้มากและทุกหน่วย ฉะนั้นเวลาตื่นภายหลังหน่วยกระจายกลับไปที่เดิม แต่ละหน่วยจึงมีคำจูงจิตอยู่ด้วย ทางจิตวิทยาการเรียกว่า (Post hypnotic suggestion) ฉะนั้น เมื่อตื่นจากสะกด คำสั่งของผู้สะกดจึงยังคงได้ผลอยู่

เรื่อง Post-hypnotic suggestion นี้ ทำให้คิดไปถึงเรื่องถูกเสน่ห์ของนายแพทย์ถวิล ลิ่มสุวรรณ เขียนลงในเขียนในหนังสือแจก เนื่องจากการชุมนุมนายแพทย์ปริญญารุ่นแรกครบ ๒๕ ปี เป็นเรื่องน่าสนใจ เพราะประสบกับตัวนายแพทย์ถวิลเอง เรื่องมีว่า นายแพทย์ถวิลเป็นแพทย์อยู่หาดใหญ่ ได้หญิงผู้หนึ่งอยู่อำเภอสะเดาเป็นภรรยาน้อย นับ

แต่ได้เสียกันมาจิตใจของนายแพทย์เปลี่ยนไปจากเดิมมากมีจิตระลึกถึงหญิงผู้นี้ตลอดเวลาเมื่อถึงเวลาและวันนัดจิตใจทนอยู่ไม่ได้ แม้ว่าจะติดธุระจำเป็นสำคัญก็จะละทิ้ง และเดินไปหาจนได้ ตามเรื่องต้องการถามว่าอย่างนี้เรียกว่าถูกเสน่ห์ใช่ไหม? ตามความคิดของข้าพเจ้าเห็นว่าเป็นเรื่องของ Post hypnotic suggestion นายแพทย์เปลี่ยนภาวะจากหลับเป็นภวังค์จิตโดยไม่รู้ตัว วิธีสะกดนี้ถ้าฝึกทำง่ายกว่าวิธีที่กล่าวแล้ว และยิ่งนายแพทย์เองขณะนั้นก็อยู่ในสภาพหลับอย่างอ่อนเพลีย การสะกดจิตยิ่งทำได้ง่ายและสะดวก คำสั่งเรื่องความระลึกถึงและเวลานัดคงจะฝังอยู่ในหน่วยจิตตานุภาพโดยตัวเองไม่รู้ ฉะนั้นในเวลาตื่นจึงสะกดใจขัดขืนคำสั่งนั้นไม่ได้ ความรู้สึกชนิดนี้คล้ายกับโรคประสาทชนิด "คุณนายล้างแบงค์" คุณนายก็รู้สึกได้เหมือนกันว่ามันผิดวิสัย แต่จำเป็นต้องทำ เพราะทำแล้วมันสบายใจ

ตัวอย่างวิธีรักษาโรคโดยสะกดจิตท่านดูได้ตาม Diagram II เป็นเรื่องจริง คนไข้รับไว้ในโรงพยาบาลด้วย โรคประสาทและชัก มีประวัติตามตัวเลขลำดับ เดิมคนไข้ถูกเกณฑ์เป็นทหารทำให้เกิดอารมณ์กลัวบาดเจ็บ และกลัวตาย

จากความกลัวทำให้มีอาการสั่น เพราะอาการนี้จึงเกิดอารมณ์ซ้อน คืออายว่าคนอื่นจะรู้ว่าตนเป็นคนขลาด ในคืนหนึ่งคนไข้ไปเต้นรำกับหญิงสาว เกิดมีอาการสั่นขึ้น หญิงสาวถามว่ากลัวอะไรจึงได้สั่นเช่นนี้ ด้วยเหตุนี้ทำให้เกิดอารมณ์ซ้อนขึ้นมาอีก คือ กลัวการสมาคม เพราะจะทำให้สมาคมนั้นรู้ว่าตนขลาด เมื่อมีอุปทานเช่นนี้ ความกังวลและความกดดันมาก จนไม่สามารถจะทำกิจการงาน และประจัญหน้ากับผู้หนึ่งผู้ใดได้ ในที่สุดกลัวว่าจะเป็นโรคจิตและมีอาการชัก คนไข้รายนี้รักษาด้วยวิธีสะกดจิต ผู้สะกดสั่งแปลงอารมณ์กลัวโดยให้ความมั่นใจว่าต้องหาย สั่งอุปทานให้ยึดอารมณ์ใหม่นี้ อาการโรคก็คลายลงเป็นลำดับ และในที่สุดก็หาย การรักษาทางไสยศาสตร์กลไก การหายก็เป็นไปตาม Diagram นี้คือเข้าไปตามหมายเลขหนึ่งสร้างความมั่นใจว่าคนไข้ต้องหาย และใช้ศิลปการพูดว่าสินเคราะห์หรือผีออกแล้วก็ได้ นั่นเป็นเรื่องของวิธีพูดแต่หลักใหญ่อยู่ที่สร้างความมั่นใจให้คนไข้

ในกรุงเทพ ฯ พระมหานครการต่อกระดูกหักด้วยพิธีการไสยศาสตร์กำลังแพร่หลาย ความจริงวิธีนี้เป็นเพียงการจูงจิตให้ทุเลาความเจ็บ และสร้างกำลังใจให้คนไข้เท่านั้น เมื่อคนไข้ทุเลาความเจ็บก็เลื่อมใส ตามธรรมดากระดูกหัก

สามารถต่อกันได้เองโดยธรรมชาติ แต่ถ้าหักแล้วมี Displacement คือเคลื่อนออกจากที่เดิมอันตรายอยู่ที่ตรงนี้ ไสยศาสตร์ไม่สามารถจะต่อกันให้ตรงได้ เมื่อหายแล้วถ้าเป็นที่แขน ๆ จะคอก ไม่มีสมรรถภาพเท่าปกติ ข้อนี้ควรจะสังวรณ์ไว้บ้าง

การรักษาด้วยการสะกดจิตเหมือนกับรักษาทางยาหรือทางผ่าตัด มีขอบเขตควรและไม่ควร (Indication Contra indication Limitation) การตรวจการวินิจฉัยจำแนกโรคเป็นปัจจัยสำคัญยิ่งโรคประสาทบางชนิดเท่านั้นที่รักษาด้วยวิธีนี้ได้ผลในโรคจิตกายพยาธิ วิธีสะกดจิตช่วยรักษาให้ได้ผลดียิ่งขึ้น มูลเหตุของโรคอุปทานมักจะมาจากสิ่งแวดล้อม ฉะนั้นการรักษาควรจะพิจารณาถึงสิ่งแวดล้อมด้วย วิชาโรคจิต Psychictry เป็นวิชาว่าด้วยเรื่องนี้โดยเฉพาะ และจิตแพทย์ผู้นั่งพึ่งอยู่ ณ ที่นี้หลายท่านควรจะเป็นผู้ชี้แจงได้ถี่ถ้วนกว่าข้าพเจ้า ฉะนั้นข้าพเจ้าจะผ่านเรื่องนี้ไป และจะพูดถึงญาณอันเป็นผลของภวังค์จิต

ญาณ ในปาฐกถาบีกลายข้าพเจ้าจะพูดถึง "ญาณ" ซึ่งเป็นคำของพุทธศาสนา ญาณนี้เป็นผลอย่างหนึ่งของภาวะภวังค์จิต มีที่สำคัญ ๆ คือ ทิพย์โสตร์ Clairaudieuce เจโต-

ปริยญาณ (Telepathy) บุพเพนิวาสนุสติญาณ (Ageregression) และทิพย์จักษุ (Clairvoyance) ทั้งสิ้นข้าพเจ้ารวมเรียกว่า Extra-sensory perception หรือจะเรียกง่าย ๆ ว่าผัสสะที่ ๖ ก็ได้ ในภวังค์จิตเราดับผัสสะทั้ง ๕ คือ ตา หู จมูก ลิ้น สัมผัส ฉะนั้น ผัสสะที่ ๖ จึงเด่นขึ้นสำหรับใช้ทดแทนผัสสะที่ดับไป ผู้ใดฝึกมากผัสสะก็แจ่มมากขึ้นตามส่วน ผัสสะของมนุษย์ ถ้าฝึกถูกต้องตามวิธี สามารถทดแทนกันได้อย่างมหัศจรรย์ ตัวอย่างเช่นเฮเลนเคลเลอร์ หูหนวกและตาบอดจากโรคมาแต่อายุ ๑๙ เดือน พ่อแม่สิ้นหวัง จึงส่งตัวไปรักษายังสถานพยาบาลคนตาบอด และเพื่อหาครูให้สอนวิชาอาชีพต่อไป ด้วยการสอนอย่างดี เฮเลนเคลเลอร์สามารถพูดได้แสดงปาฐกถาได้ สามารถจะเข้าใจคำพูดของเพื่อนฝูงโดยเอานิ้วแตะเบา ๆ บนริมฝีปาก หรือเอาฝ่ามือไว้ใกล้ ๆ ปากผู้พูด จาก Vibration กระทบมือนางรู้เรื่องเท่ากับการฟังด้วยหู ผัสสะที่ ๖ เป็นผัสสะชนิดที่ไม่มีสายรับส่งตรงจากสมองถึงสมอง งานของญาณทั้งสี่ประสานกันเป็นหน่วยเดียวได้แก่งานรวมของวิทยุโทรภาพ วิทยุเครื่องค้นสำเนาไฟฟ้าและวิทยุโทรศัพท์ เครื่องมือเช่นนี้คนโบราณยังไม่เคยเห็นจึงเหมาเอาว่าเป็นการกระทำของสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ซึ่งโดยแท้จริง

เป็นเรื่องของมนุษย์เราเองไม่เกี่ยวข้องกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์อย่างใด

ในภาวะภวังค์จิตที่ฝึกแล้วอย่างดี เราอาจสามารถรับความคิดจากผู้อื่น (Telepathy) หรือรับภาพอย่างโทรทัศน์ (Clairvoyance) ได้ ซึ่งทางวิทยาการบัดนี้ไม่คิดว่าเป็นสิ่งแปลกและมหัศจรรย์อย่างใด คนทดลองในสถานวิจัยเรื่องจิตทำได้เสมอ ส่วนการรู้การภายหน้านั้น ทางวิทยาการมีความเห็นว่า ยังไม่มีความเห็นใด ๆ ที่จะบอกการภายหน้าได้ เพราะเหตุนั้นยังไม่เกิด นอกจากจะเอาสิ่งที่รับจากผัสสะที่ ๖ นี้มาประมวลคิด แล้วทายเป็นคำพยากรณ์ จะถูกหรือผิดสุดแท้แต่ความชำนาญของผู้ทำนาย

นอกจากญาณดังกล่าวมาแล้ว ข้าพเจ้าอยากจะเพิ่มญาณชนิดใหม่อีกชนิด คือ ญาณเอ๊กซเรย์ ญาณนี้พบในอเมริกาจากเด็กอายุ ๑๑ ปี ชื่อ Allep Leonel Brett เป็นลูกนายแพทย์ทางยาและนักสะกดจิตแห่งเมือง Massachusetts เด็กคนนี้มีอายุอยู่ในภาวะภวังค์จิต สามารถจะมองเห็นอวัยวะภายในทำนองเดียวกับภาพแสงเอ๊กซเรย์ แต่ดีกว่าที่มองเห็นได้เป็นสี เท่าที่นายแพทย์ผู้ทรงวิทยาการอธิบายว่าเด็กคนนี้อาจมีอวัยวะทางระบบสูงกว่าคนธรรมดา (Super Normal) ซึ่งยังจะต้องทำการวิจัยกันต่อไป

ในปาฐกถาครั้งนี้ ข้าพเจ้ามีจุดประสงค์แต่เพียงเสนอความคิดบางสิ่งบางอย่างทางศาสนา เปรียบเทียบกับทางวิทยาศาสตร์การแพทย์ ซึ่งคิดว่าพอจะเป็นแนวประกอบในการสั่งสอนพระพุทธศาสนาแก่กุลบุตรกุลธิดา ในกาละต่อไป การสอนควรจะจับเอาแก่นมาสอนก่อน แล้วจึงค่อยขยายความออกไปยังเปลือก เช่นเดียวกับพระพุทธองค์ทรงแสดงปฐมเทศนาเรื่องอริยสัจ ๔ แก่พระปัญจวัคคีย์ การสอนในเมืองไทยมักจะจับเอาเปลือกเข้ามาหาแก่น เช่นเริ่มเรื่องพระมหาเวสสันดรชาดกจับกัณฑ์ทศพรตอนพระนางผุสดีขอพรสิบประการ จากพระอินทร์ ซึ่งไม่เกี่ยวกับ อริยสัจ ๔ แต่ประการใด และจะทำให้ผู้รับคำสอนงมงายไปในทางศาสนาพราหมณ์ แทนที่จะเป็นทางของศาสนาพุทธ ในเรื่องสะกดจิตโดยเนื้อแท้เป็นเรื่องของวิทยาศาสตร์ แต่การปฏิบัติเป็นเรื่องของศิลป ข้าพเจ้าหวังว่าถ้ามีโอกาสได้ศึกษาวิชานี้ต่อไปแล้ว ข้าพเจ้าจะพยายามรวบรวมวิทยาการสะกดจิตทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติมาเสนอต่อท่านทั้งหลาย ในที่สุด

ก่อนจบข้าพเจ้าขอขอบคุณนายแพทย์ อาทิเช่น ศาสตราจารย์สุด แสงวิเชียร, นายแพทย์ฝน แสงสิงแก้ว และ นายแพทย์ดิถี จึงเจริญ ผู้เสมือนเป็นโยมอุปฐากชี้แจงความรู้ที่ติดขัดให้แจ่มแจ้งขึ้น

ในเวลาต่อไป นายแพทย์ขุนวิจิตสุขการ จะแสดงการสะกดจิตภาคปฏิบัติ ท่านนายแพทย์ผู้นี้ได้ร่วมมือกับข้าพเจ้า และด้วยความมานะบากบั่นท่านฝึกตัวของท่านเองจนสามารถทำการสะกดจิตได้ นับว่าท่านเป็นผู้สามารถคนหนึ่ง การแสดงสะกดจิตในวันนี้จะแสดงเฉพาะการ Basicของภวังค์จิต คืออาการเกร็งของกล้ามเนื้อ (Catalepsy) อาการไม่เจ็บ (Anaesthesia) และอาการฟังคำสั่งของผู้สะกด เหล่านี้เป็นการแสดงตามตำรา และเพื่อจะสนองความสนใจของท่านทั้งหลาย ในฉากสุดท้ายท่านขุนจะแสดงการสะกดจิตควบไปกับการทรงเจ้า

—สวัสดี—

โรคหัวใจ

โดย

นายแพทย์กมล สินธวานนท์

โรคหัวใจ

โดย นายแพทย์กมล สินธวานนท์

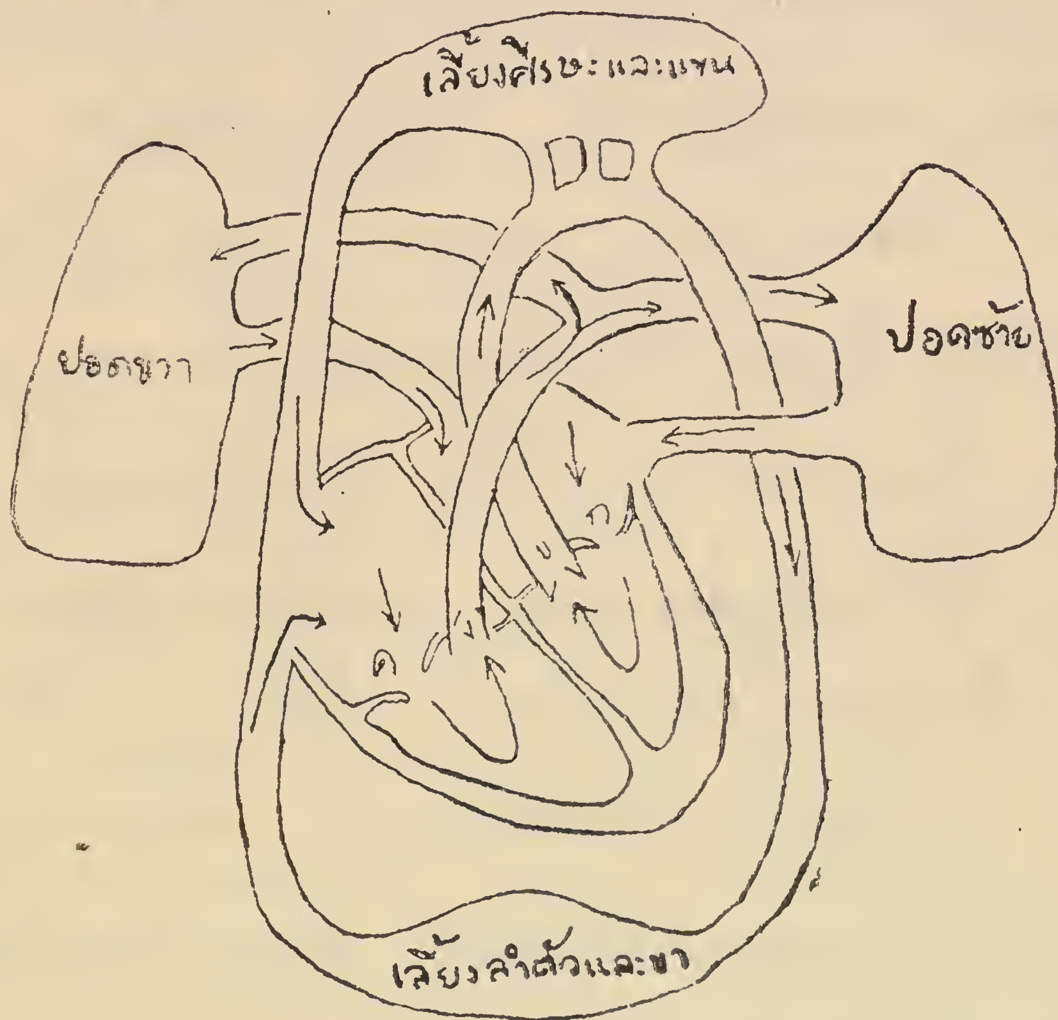
โรคหัวใจ เป็นโรคที่อาจจะพบได้ในทุกเพศ ทุกวัย ตั้งแต่อยู่ในครรภ์มารดาคือเป็นมาแต่กำเนิด ตลอดไปจนถึงในวัยหนุ่มสาว และจนถึงวัยชรา สมัยก่อนเมื่อท่านผู้เฒ่าผู้แก่ถึงแก่กรรมในทันทีทันใด เรามักจะพูดกันว่า เป็นโรคชราตายมาบัดนี้ เราอาจได้อ่านพบ หรือได้ยินอยู่เสมอว่า มากรายที่ถึงแก่กรรมทันทีทันใดทัน เนื่องจากโรคหัวใจ ซึ่งได้แสดงอาการมาก่อนนานแล้ว หรือเพิ่งจะแสดงอาการในครั้งนั้นเป็นครั้งแรก หลายท่านคงจะได้ยินถึงการผ่าตัดหัวใจ ซึ่งในบ้านเราได้ทำสำเร็จเป็นผลดีในโรงพยาบาลใหญ่บางแห่ง เรื่องที่จะกล่าวถึงในเอกสารฉบับนี้ เป็นเรื่องกว้าง ๆ ของโรคหัวใจ ที่คนทั่วไปควรจะรู้ และเข้าใจโดยถูกต้อง จึงหวังว่าคงจะเป็นประโยชน์ตามสมควร

รูปร่างและหน้าที่ ก่อนที่จะเข้าใจถึงโรคหัวใจ จำเป็นจะต้องเข้าใจถึง รูปร่างและหน้าที่ โดยปกติของ หัวใจเสียก่อน

หัวใจของมนุษย์ เป็นอวัยวะที่มีห้อง ๔ ห้อง มีผนังกั้นระหว่างห้องซ้ายและขวา ไม่มีทางติดต่อกันช่องซ้ายและขวานี้ถูกแบ่งออกอีกโดยลิ้นหรือประตูเป็นห้องบนและล่าง จุดประสงค์ของลิ้นมีไว้เพื่อให้โลหิตไหลไปทางเดียว

ร่างกายของมนุษย์และสัตว์ทั้งปวง ประกอบด้วยสิ่งมีชีวิตเล็ก ๆ ส่วนเล็กที่สุดนี้เรียกว่า "เซล" เซลที่คล้ายกันรวมกันเป็นกลุ่ม ประกอบขึ้นเป็นอวัยวะหนึ่ง เช่น กล้ามเนื้อ ปอด ไต สมอง ตับ เป็นต้น เมื่อร่างกายมีชีวิตอยู่ เซลเหล่านี้ หรืออวัยวะเหล่านี้ต้องทำงาน การที่จะทำงานได้ก็ต้องมีอาหาร อาหารจะไปสู่อวัยวะต่าง ๆ ได้ ก็โดยโลหิตซึ่งหัวใจสูบฉีดให้ไหลไปตามหลอดโลหิต ถ้าอวัยวะต้องทำงานมาก เช่น วิ่ง หัวใจก็สูบฉีดโลหิตไปมาก ถ้าอวัยวะทำงานน้อย เช่น ขณะพักผ่อน นอน หัวใจก็สูบโลหิตไปน้อย เป็นต้น หัวใจฉีดโลหิตซึ่งมีทั้งอาหารและออกซิเจน (ได้จากอากาศซึ่งเราหายใจเข้าไป) ไปยังเซลของอวัยวะต่าง ๆ และส่งไปยังไต เพื่อให้ขับถ่ายของเสียทิ้ง รับเลือดซึ่งไหลผ่านอวัยวะต่าง ๆ มาแล้วฉีดส่งไป "ฟอก" คือ รับออกซิเจนใหม่จากปอด โลหิตดีหรือโลหิตแดงจากปอด ก็มี

ทางไหลกลับสู่หัวใจใหม่วนเวียนกันเช่นนี้ เพื่อความเข้าใจง่าย ขอได้โปรดดูรูปโดยสังเขปต่อไปนี้

หัวใจห้องซ้ายบนได้รับโลหิตดี เรียกว่า โลหิตแดง เพราะได้รับออกซิเจนใหม่ ๆ จากปอด หัวใจห้องซ้ายบนหดตัวส่งโลหิตผ่านลิ้น ก. ลงมายังห้องซ้ายล่าง ห้องซ้ายล่าง หดตัวต่อไปไล่โลหิตนั้น ผ่านลิ้น ข. ออกไปเลี้ยงอวัยวะต่าง ๆ ของร่างกาย รวมทั้งไปสู่ไตเพื่อขับของเสียทิ้งด้วย ขณะเมื่อลิ้น ข. เปิด ลิ้น ก. จะปิด กันไม่ให้เลือด

ไหลย้อนกลับขึ้นไปสู่ห้องซ้ายข้างบนอีก ดังนั้นโลหิตจึงไหลไปทางเดียว

เมื่อโลหิตแดงไปสู่อวัยวะต่าง ๆ นำอาหาร ออกซิเจนไปให้แล้ว ขากลับสู่หัวใจ โลหิตก็จะมีสีคล้ำลง เรียกว่าโลหิตดำ เพราะมีออกซิเจนน้อยลง โลหิตดำจะไหลกลับสู่ห้องขวาบน ซึ่งหดตัวไล่โลหิตดำนั้นผ่านลิ้น ค. ลงสู่ห้องขวาล่าง ห้องขวาล่างหดตัวต่อไป ไล่โลหิตผ่านลิ้น ง. ไปสู่ปอด เพื่อรับออกซิเจนใหม่ แล้วก็ไหลไปสู่ห้องซ้ายบนต่อไป เป็นอันครบวงจรรอบหนึ่ง เมื่อลิ้น ง. เปิด ลิ้น ค. ก็จะปิด กันไม่ให้โลหิตไหลย้อนกลับ ตามธรรมดาหัวใจห้องขวาและซ้ายบนหดตัวพร้อมกัน ห้องขวาและซ้ายล่างหดตัวพร้อมกันในระยะถัดไป

หัวใจเป็นอวัยวะอยู่ในถุง ซึ่งธรรมดามีน้ำเหลืองอยู่เล็กน้อย หัวใจประกอบด้วยเนื้อ ๓ ชั้น คือ ด้านนอก เป็นเยื่อหุ้มหัวใจบาง ๆ ตรงกลางเป็นส่วนหนา คือ กล้ามเนื้อซึ่งหดและขยายตัวสูบฉีดโลหิตอยู่เป็นจังหวะด้านใน เป็นเยื่อบุหัวใจบาง ๆ ดาดภายในโดยตลอดรวมทั้งลิ้นด้วย การผิดปกติหรือโรคอาจเกิดขึ้นได้ที่ชั้นใดชั้นหนึ่ง หรือทั้งสามชั้น

โรคหัวใจ

เมื่อได้เข้าไปถึงรูปร่างและหน้าที่ของหัวใจโดยสังเขปแล้ว ต่อไปนี้จะกล่าวถึงโรคหัวใจที่พบบ่อยๆ ในประเทศเรา

๑. **โรคหัวใจรูมาติค** คำว่า รูมาติค ขอใช้ทับศัพท์ไปก่อน เพราะยังหาคำแปลที่เหมาะไม่ได้

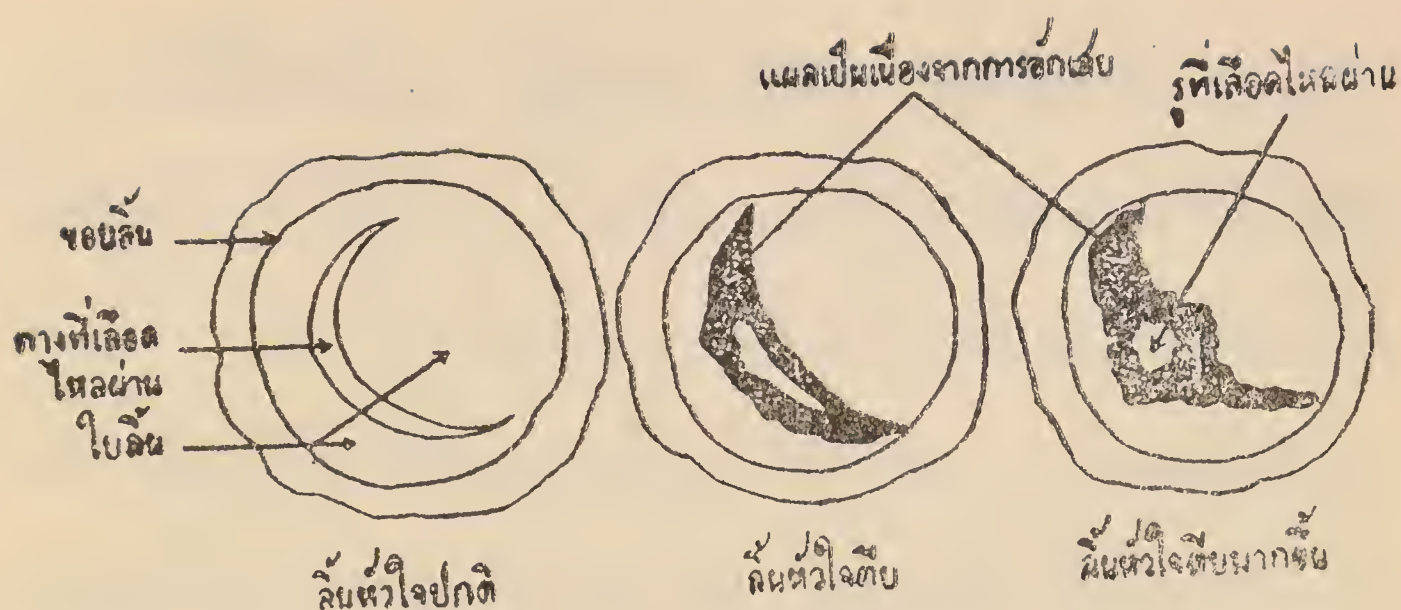
ต้นเหตุ โรคหัวใจชนิดนี้เกิดจากไข้รูมาติค ต้นเหตุของไข้รูมาติคเรายังไม่ทราบกันแน่นอน ทฤษฎีขณะนี้เข้าใจกันว่า เกิดจากปฏิกิริยาของร่างกายที่มีต่อสารบางชนิดของเชื้อโรค ฮีโมลัยติค สเตรปโตคอคไค ไข้รูมาติค มักจะเกิดตามหลังการอักเสบของคอ ทอมซิล จากเชื้อดังกล่าว

อาการ มีอาการเป็นไข้ ปวดบวมตามข้อต่างๆ อาการปวด และอักเสบของข้อนี้ มักจะเคลื่อนที่ไปทีละแห่ง ทิ้งไว้หายไปได้เอง แต่ชอบเป็นใหม่อีก มีการชักกระตุกของกล้ามเนื้อ ซึ่งพบมากในเด็ก ผิวหนังอาจมีผื่นแดง หรือมีตุ่มเกิดขึ้นใต้ผิวหนัง

อาการที่สำคัญ คือมีการอักเสบ และการตายที่เนื้อเยื่อซึ่งยึดเซลของกล้ามเนื้อของหัวใจไว้ด้วยกัน นอกจากนี้กล้ามเนื้อก็มีการเปลี่ยนแปลงขึ้นที่เยื่อบุหัวใจ อาการที่เกิดจากการ

อักเสบของหัวใจ ก็มีเจ็บหน้าอก เหนื่อยง่าย หัวใจเต้นไม่เป็นจังหวะ การอักเสบนี้ ถ้าเป็นไม่มาก ก็จะสงบลงเอง แม้จะไม่รักษา เหลือแผลเป็นไว้ที่หัวใจ (ถ้าเป็นมาก ผู้ป่วยอาจตายได้ แต่จำพวกนี้เราพบน้อย) ดังได้กล่าวแล้ว ไข้รูมาติค ชอบเป็นแล้วเป็นอีก เป็นคราวหนึ่ง เมื่อหายแล้วก็ทิ้งแผลเป็นไว้ในหัวใจครั้งหนึ่ง ยิ่งเป็นมากครั้งความพิการก็ยิ่งมากขึ้น

เมื่อมีการอักเสบของเยื่อบุหัวใจ ซึ่งดาดคลุมไปที่ลิ้นหัวใจด้วย จะทำให้ลิ้นหัวใจซึ่งธรรมดามีผิวเรียบ และชิดกันสนิท เกิดความพิการ มีผิวขรุขระเป็นตะปุ่มตะป่ำ เมื่อปิดจึงปิดไม่สนิท ทำให้เลือดไหลย้อนกลับได้ จึงเรียกว่า "หัวใจรั่ว" ความจริงนั้นคือ ลิ้นหัวใจรั่ว เป็นการรั่วของโลหิต จากห้องหนึ่งไปสู่ห้องหนึ่งไม่ใช่โลหิตรั่วออกมาข้างนอกหัวใจ ตัวอย่างดังในรูป ถ้าลิ้น ก. มีการอักเสบมีผิวขรุขระ เมื่อห้องซ้ายล่างหดตัว ลิ้น ก. ปิดไม่สนิท โลหิตก็ไหลย้อนกลับขึ้นไปสู่ห้องซ้ายบนได้ สภาพเช่นนี้เรียกว่าลิ้น ก. ของหัวใจรั่ว

ความพิการของลิ้นหัวใจนี้ ผ่านจากการอักเสบรุนแรง เป็นการอักเสบเรื้อรังและสงบลงโดยมีเยื่อพังผืดเป็นแผลเป็นเกิดขึ้นแทน เยื่อนี้ อาจโยงยึดใบลิ้นเข้าด้วยกัน เริ่มต้นจากส่วนที่ใกล้กันก่อน คือที่ขอบลิ้น เช่นนี้ลิ้นหัวใจนั้นก็เปิดไม่ได้เต็มที่ จึงเรียกว่า "ลิ้นหัวใจตีบ"

โรคไข้รูมาติค เป็นได้แก่คนทุกอายุ โดยมากที่เริ่มเป็นในเด็กอายุเลย ๕–๖ ปีขึ้นไป ถ้าอาการปวด ไข้ มีไม่มาก เด็กอาจไม่บอก พ่อแม่ไม่ได้สังเกต นานไปเมื่อเข้ารุ่นหนุ่มสาวหรือกลางคน จึงได้ปรากฏอาการของโรคหัวใจรูมาติคขึ้นภายหลัง

หัวใจ ตามธรรมดาไม่ได้ทำงานหมดตัวเลยทีเดียว มีกำลังหนุนเหลืออยู่ เมื่อกล้ามเนื้อหัวใจอักเสบ หรือมีแผลอัน

เป็นผลจากการอักเสบ หรือลิ้นหัวใจตีบ แต่เซลของร่างกายต้องการโลหิตและออกซิเจนเท่าเดิม หัวใจที่เป็นโรคเช่นนี้จะฉีดเลือดไปสนองความต้องการของร่างกายได้ โดยเอากำลังหนุนมาใช้ หัวใจโตขึ้นเพื่อจะได้ฉีดโลหิตให้มากขึ้น เมื่อกำลังหนุนยังมีพอเพียง และโรคเป็นไม่มาก หัวใจอันนั้นก็ยังทำงานให้ร่างกายได้ เรียกว่าหัวใจยังไม่วาย ครั้นโรคเป็นมากขึ้น คนอายุมากขึ้นกำลังหนุนที่สำรองเอาไว้ก็ลดน้อยลงทุกที จนหมดไม่อาจสูบฉีดโลหิตสนองความต้องการของร่างกายได้เพียงพอ ภาวะเช่นนั้นเรียกว่าหัวใจวาย อาการหัวใจวายที่สำคัญ คือ เหนื่อยง่าย เมื่อทำงานที่เคยทำ หอบบวม โดยมากปรากฏบวมที่ขาก่อน ต่อมาบวมทั้งตัว มีการคั่งของโลหิตในอวัยวะต่างๆ เช่น ตับ ปอด เป็นต้น

ดังนั้น ผู้ป่วยที่เป็นโรคหัวใจ จึงมีอาการแตกต่างกันได้มาก ตั้งแต่สามารถทำงานได้เหมือนคนธรรมดา ไปจนถึงหอบเหนื่อย บวม ต้องนอนอยู่กับเตียงเหล่านี้เป็นหลักโดยทั่วไป ไม่เฉพาะแต่โรคหัวใจรูมาติคเท่านั้น แต่กับโรคหัวใจอื่นๆ ซึ่งจะได้กล่าวต่อไป

การป้องกัน ไข้รูมาติค เราพอจะป้องกันได้ดี โดยรับประทานยาพวกที่ฆ่าเชื้อโรค หรือห้ามการเจริญเติบโตของเชื้อโรค ที่ทำให้เกิดการอักเสบของคอ ต่อมทอมซิลแพทย์จะเป็นผู้แนะนำให้

เป็นไข้รูมาติคคราวหนึ่ง หัวใจก็พิการมากขึ้นไปอีกครั้งหนึ่ง ดังนั้น ถ้ากันไม่ให้ไข้รูมาติคเกิดอีก หัวใจก็จะไม่พิการมาก กำลังหนุนก็จะยังคงมีเหลืออยู่มาก

การรักษา หลักใหญ่ในรายที่เป็นโรคหัวใจรูมาติคที่ยังไม่วาย คือ ป้องกันไม่ให้เป็นไข้รูมาติคอีก ถ้าหัวใจวายต้องใช้ยาที่ทำให้กล้ามเนื้อหัวใจหดตัวได้แรงขึ้น สำหรับการตีบของลิ้นหัวใจนั้น เดี๋ยวนี้ ในประเทศเราผ่าตัดแก้การตีบของลิ้นหัวใจได้แล้ว เป็นการผ่าตัดที่ให้ผลดีมากต่อผู้ป่วย

๒. โรคหัวใจเนื่องจากแรงดันโลหิตสูง

ต้นเหตุ คือ แรงดันโลหิตสูง

แรงดันโลหิตสูงกว่าปกติ อาจเนื่องจากสาเหตุหลายประการ เช่น

ก. โรคไต เช่น ไตอักเสบเรื้อรัง มีอาการผิดปกติของไตมาแต่กำเนิด

ข. โรคสมอง เช่น มีเนื้องอกในสมอง

ค. โรคของระบบโลหิตไหลเวียน เช่น หลอดโลหิตใหญ่ตีบ

ง. โรคของต่อมไม่มีท่อ เช่น เนื้องอกของต่อมหมวกไต

จ. ไม่รู้สาเหตุ

พวกที่ไม่รู้สาเหตุนี้ ประกอบขึ้นเป็นพวกใหญ่ ถึงร้อยละ ๙๐—๙๕ ของผู้ป่วย รองลงไปก็เนื่องจากโรคไตชนิดที่ไม่รู้สาเหตุแน่นอนนั้น พบว่ากรรมพันธุ์มีส่วนเกี่ยวข้องอยู่ด้วยมาก ผู้ป่วยที่มีแรงดันโลหิตสูง ไม่จำเป็นจะต้องเป็นโรคหัวใจเสมอไป ประมาณ ๒/๓ ของผู้ป่วยเท่านั้นที่มีหัวใจโตกว่าปกติ โดยการตรวจร่างกายธรรมดา นอกนั้นอาจจะเพิ่งเป็นหรือเป็นไม่มาก เหตุที่หัวใจโตขึ้น ก็เพราะแรงดันของโลหิตสูงขึ้น หัวใจเปรียบได้กับเครื่องสูบฉีดน้ำไปตามท่อหลายท่อ ซึ่งเป็นเสมือนหลอดโลหิต เมื่อความดันในท่อสูงขึ้น เช่นท่อเล็กลงเนื่องจากการหดตัว เครื่องสูบฉีดน้ำก็จำเป็นที่จะต้องฉีดให้แรงขึ้น เพื่อให้น้ำไหลไปได้ปริมาณเท่าเดิม การที่จะฉีดให้แรงขึ้นได้ กล้ามเนื้อของหัวใจก็ต้องหนาและใหญ่ขึ้น

อาการ ผู้ป่วยมากรายไม่มีอาการอะไรเลย บางที แพทย์พบโรคหัวใจเข้าโดยการบังเอิญ เช่น เจ็บป่วยเป็นโรคอื่น แพทย์ตรวจพบเข้า หรือพบโดยการตรวจสุขภาพประจำปี เป็นต้น

อาการที่พบได้ เช่น อาการทางระบบประสาท มีการปวดศีรษะ อารมณ์ไหวง่าย ฉุนเฉียว มีเสียงดังในหู เวียนศีรษะ อาจมีอัมพาต ของส่วนใดส่วนหนึ่งของร่างกาย เนื่องจากเส้นโลหิตในสมองแตก หรืออุดตัน ซึ่งเป็นสาเหตุของการตาย หรือทุพพลภาพของผู้ป่วยที่พบมาอย่างหนึ่ง

อาการทางหัวใจ เช่น การเจ็บหน้าอก เนื่องมาจากหัวใจได้รับโลหิตไปหล่อเลี้ยงไม่เพียงพอ ใจสั่นหรือเต้นไม่เป็นจังหวะ เมื่อเป็นมากขึ้นจนถึงขั้นหัวใจวายก็จะมีอาการเหนื่อยง่าย หายใจลำบาก ตอนแรกก็เป็นเฉพาะเมื่อมีการออกแรง ต่อไปแม้อยู่เฉย ๆ ก็เหนื่อย บางคราวมีการเหนื่อยหอบในเวลากลางคืน หลังจากเข้านอนไปแล้ว ลุกขึ้นแน่นอึดอัด หอบคล้ายคนเป็นหืด

อาการทางไต แรงดันโลหิตสูง ทำให้มีพยาธิสภาพขึ้นที่ไต เมื่อหน้าที่ของไตเสื่อมลง ของเสียซึ่งร่างกายไม่

ต้องการ ก็คั่งค้างอยู่ในกระแสโลหิต ทำให้เกิดอาการของโลหิตเป็นพิษ เช่น มึนซึม คลื่นไส้ อาเจียน ท้องเดิน อุจจาระเป็นเลือด หรืออาเจียนเป็นเลือด ปัสสาวะอาจมากในตอนต้น ผลที่สุดน้อยมีอาการชัก และถึงกับหมดสติ หายใจหอบลึก

การรักษาและการป้องกัน เมื่อยังไม่รู้สาเหตุแน่ เราจึงยังไม่อาจป้องกันได้ ส่วนชนิดที่เราทราบสาเหตุซึ่งมีเพียงร้อยละ ๕ เช่น เป็นเนื้องอกที่ต่อมหมวกไต แพทย์ผ่าตัดเอาเนื้องอกนั้นออก ผู้ป่วยก็หายขาดจากแรงดันโลหิตสูงได้ ถ้าเป็นชนิดที่ไม่รู้สาเหตุ นอกจากระวังในเรื่องสุขภาพโดยทั่วไปแล้ว ควรจะอยู่ในความดูแลของแพทย์ ไม่ควรรับประทานอาหารที่มีรสเค็มจัด คือ มีเกลือมาก นอกจากการรักษาทางยาแล้ว การผ่าตัดก็อาจช่วยผู้ป่วยได้ในบางกรณี

๓. โรคหัวใจเนื่องจากหลอดโลหิตที่ไปเลี้ยงหัวใจมีความพิการ

ความพิการที่พบมากก็คือ การตีบตัว แข็งกว่าปกติ หรือถูกอุด

ต้นเหตุ ของการตีบตัวของหลอดโลหิต ซึ่งทำให้โลหิตไหลไปได้น้อยนี้ พบว่าเป็นเพราะมีไขมันบางชนิด คือ คอเลสเตอรอล ไปเกาะที่ผนังชั้นในของหลอดโลหิต นานไปอาจมีหินปูนไปเกาะเพิ่มเติม ทำให้หลอดโลหิตตรงนั้นเปราะ และอาจกะเทาะออกเป็นแผลขึ้น เป็นเหตุให้โลหิตไปรวมตัว และแข็งอุดหลอดโลหิตตรงนั้น กล้ามเนื้อบริเวณนั้น ไม่ได้โลหิตไปเลี้ยงก็ตาย

เหตุใด สารประกอบจำพวกคอเลสเตอรอล จึงไปเกาะที่ผนังของหลอดโลหิตยังไม่เป็นที่ทราบกันแน่นอน แม้จะมีการวิจัยกันอย่างมากมาย ขณะนี้เชื่อกันว่า เพราะมีการผิดปกติในการเผาผลาญของอาหารจำพวกไขมัน

โรคหัวใจชนิดนี้พบมากกว่าชนิดอื่น ๆ ในยุโรปและอเมริกา ส่วนประเทศไทยแต่ก่อนพบน้อย แต่บัดนี้ดูเหมือนพบบ่อยขึ้น เมื่อมีการสาธารณสุขเจริญขึ้น ผู้คนมีชีวิตยืนยาวกว่าแต่ก่อน โอกาสที่จะเป็นโรคนี้จึงมีมากขึ้น โดยมากพบในคนที่มีอายุเลยกลางคนไปแล้ว อย่างไรก็ตาม อาจพบในคนอายุน้อย เช่น ๒๐ กว่าปีก็ได้เหมือนกัน โรคนี้ปรากฏว่าผู้ชายเป็นมากกว่าผู้หญิง และมักเป็นรุนแรงกว่ากรรมพันธุ์ก็เป็นสาเหตุประกอบอันหนึ่ง

อาการ ที่สำคัญมี เจ็บหน้าอก โดยมากเจ็บบริเวณกลางอกส่วนบน มักเป็นหลังจากออกแรง อาจร้าวไปที่แขน คาง อาการอาจมีอยู่เป็นนาที หรือชั่วโมง ยิ่งนานมากก็ยิ่งมีอันตรายจากการตายของกล้ามเนื้อหัวใจมากขึ้น

การหายใจลำบาก เมื่อหัวใจเริ่มวาย การเหนื่อยหอบหายใจลำบากเกิดขึ้น โดยทั่วไป ผู้ป่วยอาจมีอาการแตกต่างกันได้มาก เช่นพวกหนึ่งไม่มีการเจ็บเลย ผู้ป่วยสบายดีเรื่อยมา แล้วอยู่ ๆ ก็มีอาการของหัวใจวายเกิดขึ้น มีการเหนื่อยหอบเป็นพัก ๆ และบวม อีกพวกหนึ่ง สบายดีเรื่อยมา อยู่ดี ๆ มีการเจ็บหน้าอกอย่างมาก และถึงแก่กรรมทันทีทันใด ระหว่างสองพวกนี้เป็นพวกอยู่ในระหว่างกลาง มีอาการเจ็บหน้าอกแล้วก็หาย จะเป็นอีกเมื่อออกแรงเกินกำหนด และกำหนดนี้ก็ค่อยลดน้อยลงทุกที จนถึงแม้อยู่บนเตียงก็อาจเจ็บได้ และมีอาการของหัวใจวายเข้ามาผสม

การรักษา ไม่ออกแรงเกินควรในทางร่างกาย ส่วนทางจิตใจก็ควรหลีกเลี่ยงอารมณ์รุนแรง ยาที่ใช้โดยมากเป็นพวกที่ช่วยขยายหลอดโลหิต ถ้าเป็นมากการใช้ยาไม่ได้ผล การผ่าตัดอาจช่วยได้บ้าง โดยทำทางให้โลหิตไหลไปเลี้ยงหัวใจโดยหลอดโลหิตใหม่ได้

๔. โรคหัวใจพิการมาแต่กำเนิด

ต้นเหตุ แต่เดิมหัวใจเกิดจากท่อโลหิตท่อเดียว และโดยการหมุนตัวมีผนัง มีลิ้นหัวใจเกิดขึ้น จึงกลายมาเป็น ๔ ห้อง การเปลี่ยนแปลงนี้ เป็นไปตามจังหวะและละเอียดสลับซับซ้อน ถ้ามีเหตุใดทำให้การเปลี่ยนแปลงนี้ผิดออกไปจากแนวเดิม ผลที่ได้ก็คือ หัวใจผิดปกติมาแต่กำเนิด เรายังไม่รู้แน่ว่าเหตุนั้นคืออะไร ที่พอรู้บ้างก็คือ เมื่อแม่เป็นโรคหัดเยอรมัน (เยอรมันมีเสิล ซึ่งเป็นโรคเกิดจากไวรัสชนิดหนึ่ง) ในขณะตั้งครรภ์อ่อน ๆ ไม่เกิน ๘ อาทิตย์ ลูกที่เกิดมาจะมีโอกาสมีความพิการของหัวใจได้มาก

โรคหัวใจพิการมาแต่กำเนิดมีมากมายหลายชนิด อาจพบร่วมกับความพิการของร่างกายส่วนอื่น ๆ ได้ด้วย อาการก็แตกต่างกันออกไป เช่น ชนิดตัวเขียว และไม่เขียว อาการเขียวเนื่องจากโลหิตดำมีทางปนกับโลหิตแดง มองเห็นได้ชัดที่ริมฝีปาก เล็บมือ เล็บเท้า รูปร่าง โดยทั่วไปเด็กอาจมีการเจริญเติบโตน้อยกว่าธรรมดา มีการติดเชื้อของระบบหายใจง่าย เช่น เป็นหวัดบ่อย ปอดบวม หลอดลมอักเสบ อาการของหัวใจวายมักเข้ามาผสมและเป็นต้นเหตุให้

ตายได้ บางทีตายเสียแต่เล็ก ๆ อายุยังไม่ทันถึงขวบ เพราะมีการผิดปกติมาก การติดเชื้อหัวใจวายบางชนิดก็อาจทำให้มีชีวิตอยู่ได้นานเท่า ๆ กับคนธรรมดา เช่น พวกที่หัวใจอยู่ทางขวาเป็นต้น

แต่เดิมผู้ป่วยด้วยโรคหัวใจชนิดนี้ ไม่มีทางพิเคราะห์ได้แน่นอนว่าพิการตรงไหน ขณะที่ยังมีชีวิตอยู่ จนราวเกือบ ๑๐ ปีเศษมานี้ แพทย์มีพิธีพิเศษเพื่อใช้ในการพิเคราะห์ เช่น การสวนหัวใจ รวมทั้งวัดแรงดันในห้องต่าง ๆ การฉีดสีซึ่งทึบรังสีเอ๊กซ์เข้าไปในหลอดโลหิตและหัวใจ ทำให้เห็นภาพของความพิการได้เป็นต้น

การรักษา ควรจะอยู่ในความดูแลของแพทย์เป็นระยะๆ เมื่อเด็กยังอ่อน ต้องระวังในเรื่องการติดเชื้อ เช่น หลอดลมอักเสบ ปอดบวม เมื่อเด็กเติบโตขึ้นถึงขนาดอายุเข้าโรงเรียนได้ ควรปล่อยให้เป็นไปตามความสามารถของเด็ก เช่น วิ่งเล่น ออกกำลังบ้างตามสมควร ถ้าเด็กสามารถทำได้ ถ้าพ่อแม่คอยห้ามเสียตลอดเวลา เด็กอาจเกิดความผิดปกติทางจิตใจในภายหลังได้ ซึ่งอาจทำความลำบากให้มากกว่าโรคหัวใจเพราะดังได้กล่าวแล้ว เด็กพวกนี้ บางพวกอาจมีชีวิตได้เช่นคนปกติ

เมื่อแพทย์ทำการพิเคราะห์ได้แน่นอน การรักษาผ่าตัดก็ตามมา บางชนิดผ่าแล้วหายขาด บางชนิดก็ทุเลาขึ้นมาก ประเทศเราขณะนี้ เริ่มมีการใช้ปอดหัวใจเทียม ซึ่งให้การผ่าตัดเพื่อแก้ความพิการเป็นไปอย่างปราณีต นับว่าเป็นความหวังที่แจ่มใสสำหรับผู้ป่วยประเภทนี้

๙. โรคเพลียของระบบประสาทของหัวใจและหลอดโลหิต

เป็นโรคที่พบมากอย่างหนึ่ง หรืออาจพบมากที่สุด พวกที่กล่าวมาแล้วทั้งหมดมีการเปลี่ยนแปลงในรูปร่างของหัวใจ พบได้โดยการตรวจและจับต้องมองเห็นได้ (เมื่อตรวจศพ) แต่สำหรับโรคนี้ ไม่พบสิ่งผิดปกติในรูปร่างที่หัวใจเลย ไม่ว่าจะโดยการตรวจเมื่อมีชีวิตอยู่ หรือโดยการตรวจศพก็ตาม เป็นโรคกึ่งระบบประสาทมากกว่า บางทีจึงเรียกว่า "โรคประสาทอันเกิดจากความกังวล" "โรคหัวใจทหาร" เพราะพบมากในขณะสงคราม แพทย์ผู้รายงานและอธิบายโรคนี้คนแรกก็ได้จากการสังเกตอาการในทหาร

ต้นเหตุ ยังไม่ทราบแน่นอน อาจเป็นการผิดปกติของระบบประสาท ซึ่งเราควบคุมไม่ได้ (ออโตโนมิคซิสเต็ม) หรือมีการผิดปกติของการเผาผลาญของอาหารจำพวกแป้ง (คาร์โบไฮเดรต)

อาการ ผู้ป่วยด้วยโรคนี้ มักเป็นผู้ที่มีระบบประสาทไวกว่าธรรมดา เมื่อมีการเคร่งเครียดทั้งทางร่างกาย และจิตใจ จึงเกิดอาการได้ง่ายกว่าคนธรรมดาทั่วไป ในคนธรรมดาก็มีอาการได้เป็นครั้งคราว เมื่อมีการเคร่งเครียดทางจิตใจ หรือเมื่อสุขภาพไม่สมบูรณ์ เช่นในระยะพักฟื้นหลังจากนอนเจ็บอยู่นาน ๆ หรือต้องตรากตรำทำงานหนักมากอยู่นาน อาการที่พบได้มีมากมาย ที่สำคัญคือ เหนื่อยหายใจลำบากคล้ายถอนหายใจ ใจสั่น เจ็บบริเวณหัวใจ วิงเวียน ปวดหัว มือสั่น เหงื่อออกมาก เหล่านี้เป็นต้น

ผู้ป่วยควรจะเข้าใจว่า ในแง่รูปร่างนั้น ไม่พบสิ่งผิดปกติใด ๆ หัวใจยังคงบีบตัวได้ดีเช่นกับก่อนมีอาการ แรงดันโลหิตก็ไม่ถึงกับผิดปกติและยังไม่เคยปรากฏว่าผู้ป่วยด้วยโรคนี้อย่างเดียวเท่านั้น จะมีอาการหัวใจหยุดเต้นถึงแก่กรรมในทันทีทันใด ซึ่งผู้ป่วยมากรายรู้สึกว่าคล้ายจะเป็นเช่นนั้น ความจริงเป็นความรู้สึกมากกว่า เป็นความรู้สึกที่ไม่สบายจริง ๆ และเป็นจริง ๆ ไม่ใช่แกล้งทำ เมื่อเรามีความเคร่งเครียด เช่นมีความกังวล จะเป็นด้วยเรื่องครอบครัว การงานอาจเกิดมีอาการแสดงออกทางกายได้ต่าง ๆ กัน เช่นในคนที่

ระบบประสาทซึ่งควบคุมกระเพาะอาหาร ลำไส้ ไวกว่าส่วนอื่น ก็เกิดอาการท้องอืด เฟ้อ ท้องเดิน ปวดท้อง เป็นต้น บางคนคงเคยกลุ้มใจ ตื่นเต้นในเรื่องหนึ่งเรื่องใดจนกินข้าวไม่ลงมาแล้ว บางคนที่ประสาทซึ่งควบคุมมดลูกไว ก็จะมีอาการปวดท้องน้อย เสียว เจ็บ เป็นต้น และถ้าประสาทที่ควบคุมหัวใจไวกว่าที่อื่น ก็จะเกิดอาการเจ็บบริเวณหัวใจ เหนื่อย ใจสั่น และอื่น ๆ ดังได้กล่าวมาแล้ว เหตุใดบางคนจึงมีอาการทางกระเพาะ บางคนทางมดลูก บางคนทางหัวใจ นี่คงเป็นเพราะสังขารของแต่ละคนไม่เหมือนกัน ประสาทที่ไปควบคุมอวัยวะใดไวกว่า หรืออวัยวะใดแสดงปฏิกิริยาตอบความกังวลได้ไวกว่า ก็มีอาการเกี่ยวเนื่องกับอวัยวะนั้น อาจเป็นสิ่งแวดล้อมและประสบการณ์ในอดีตเป็นเครื่องช่วยให้เป็นก็ได้ เช่น พ่อถึงแก่กรรมด้วยโรคหัวใจ โดยมีอาการทรมานมานานปี ผู้ป่วยเป็นบุตรอยู่ใกล้ชิด มีความเอาใจใส่คิดถึงหัวใจอยู่เป็นพิเศษ เมื่อมีความเคร่งเครียดหัวใจก็ถูกกระทบกระเทือนไปมากกว่าอวัยวะอื่น คนทั่วไป ไม่ว่าจะเป็นคนไทยหรือชาวต่างประเทศย่อมถือว่า หัวใจเป็นอวัยวะที่สำคัญที่สุดของร่างกาย คำว่า หัวใจ และใจนั้น มีผู้ใช้ปะปนกัน และเราก็เข้าใจดีว่าอะไรเป็นอะไร ในภาษาที่ใช้

กันอยู่ทุกเมื่อเชื่อวัน และแม้ในวรรณคดี เช่น มีคำที่แสดงถึงอารมณ์ลักษณะของบุคคล ใจดำ ใจแข็ง ใจสิงห์ คิดถึงใจจะขาด เป็นต้น ความสัมพันธ์ระหว่างหัวใจและระบบประสาทจึงมีอยู่อย่างใกล้ชิด ทั้งในทางสรีรวิทยา และสามัญสำนึกของคนทั่วไป คำอธิบายเหล่านี้ คือสิ่งที่เรายึดเป็นหลักขณะนี้ การค้นคว้าทดลองยังก้าวหน้าไปเรื่อย ๆ เพื่อหาต้นเหตุที่แน่นอน

การรักษา ถ้ารู้สาเหตุแห่งความกังวล หรือที่ทำให้เกิดอาการนี้ แล้วเอาสาเหตุออกได้ก็จะหายได้ หรือเอาเหตุนั้นออกได้บ้าง อาการก็จะน้อยลง การร่วมมือกันระหว่างแพทย์และผู้ป่วยเป็นของสำคัญ ต้องให้เข้าใจสภาพที่แท้จริงว่าเป็นอย่างไร อย่างน้อยก็จะสามารถขจัด "ความกลัว" ออกไปบ้างไม่มากก็น้อย

ทั้งหมดนี้เป็นเรื่องโรคหัวใจที่พบได้บ่อย ๆ ต้นเหตุอื่น ๆ ยังมีอีกมาก เช่นโลหิตจาง คอหอยพอกเป็นพิษ ต่อมไทรอยด์ทำงานน้อยกว่าปกติ ขาดวิตามินบีหนึ่ง เนื่องจากการติดเชื้อ เช่น โรคซิฟิลิส โรคคอตีบ และเชื้อโรคอื่น ๆ ที่ทำให้เกิดการอักเสบของเยื่อบุหัวใจเป็นต้น

ที่สุดนี้ ใคร่จะกล่าวว่า โรคหัวใจบางชนิด อาจรักษาให้หายขาดได้บางทีต้องใช้วิธีผ่าตัด และอีกมากชนิด รักษาให้หายขาดไม่ได้ กระนั้นก็ตามถ้าได้มีการปฏิบัติตนให้ถูกต้อง ผู้ป่วยด้วยโรคหัวใจก็อาจดำเนินชีวิต ทำคุณประโยชน์ให้แก่ส่วนรวมได้ดี ชื่นบานกับชีวิตพอสมควร ไม่ถึงกับทุพพลภาพเสียทีเดียว

คำถาม—คำตอบ

ขอท่านผู้อ่านได้โปรดเข้าใจไว้แต่ต้นว่า ความรู้ทางการแพทย์นั้นเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วอยู่เสมอ คำตอบเหล่านี้จึงอาจเปลี่ยนไปในกาลข้างหน้า การค้นคว้าทดลองอย่างไม่หยุดยั้ง อาจจะให้ผลซึ่งสนับสนุนหรือค้านความคิดเห็นในปัจจุบันนี้ได้ หรืออาจจะให้ความคิดเห็นที่ใหม่ไม่เคยมีใครคาดคิดมาก่อน ก็ได้ปัญหาบางอย่างแม้แต่ในขณะนี้ก็อาจจะมีคำตอบหลายอย่าง ซึ่งอาจจะค้านกันเองอีกประการหนึ่งแม้ว่าคำตอบนี้จะให้แนวทางกว้างๆ ในด้านความคิดเห็นและการปฏิบัติตัว แต่จะลงมือปฏิบัติจริงๆ อย่างไรนั้น ควรจะได้รับการตรวจและแนะนำจากแพทย์เป็นรายเฉพาะบุคคลไป

๑. ถาม โรคหัวใจที่มีในเมืองไทย พบชนิดไหนมากน้อยอย่างไร ? มีอัตราตายสูงหรือไม่ ?

ตอบ ข้อสำคัญอยู่ที่ว่าจะใช้หลักเกณฑ์อย่างไรที่ว่าผู้ป่วยนั้นเป็นโรคหัวใจประการหนึ่ง และวิธีที่ศึกษาหาสถิติอีกประการหนึ่ง ถ้าถือหลักเกณฑ์ในการพิเคราะห์ตามสมาคมโรคหัวใจแห่งนิวยอร์คสหรัฐอเมริกา และหาสถิติจากผู้ป่วยซึ่งไปโรงพยาบาลแล้ว คุณพระอัพภันตราภาธพิศาล ได้รายงานไว้ในปี พ.ศ. ๒๔๘๑ จากการศึกษาผู้ป่วยทั้ง หญิงชาย และเด็กจำนวน ๕๓๐ คน ซึ่งรับไว้รักษาที่โรงพยาบาลศิริราช พบว่า จำนวนครั้งที่ผู้ป่วยด้วยโรคหัวใจ และได้รับเข้าไว้รักษาในโรงพยาบาลนั้นเป็น ๙ % ของจำนวนครั้งที่ผู้ป่วยทางอายุรศาสตร์ (คือที่ต้องรักษาทางยา) เข้ารับการรักษาในโรงพยาบาลทั้งหมด โรคหัวใจที่พบบ่อย ๕ ชนิดแรกคือ โรคหัวใจรูมาติค ๓๔.๗ % โรคหัวใจเนื่องจากซิฟิลิส ๑๔.๒ % โรคหัวใจเนื่องจากความดันโลหิตสูง ๑๓.๖ % โรคหัวใจเนื่องจากหลอดโลหิตโคโรนารีแข็ง (อาเทอริโอสเคลอโรติค) ๔.๕ % และโรคหัวใจแต่กำเนิด ๔.๕ %

อัตราตาย

๓๓.๒% ของคนที่เป็นโรคหัวใจทั้งหมด

๑๑.๓% ของผู้ป่วยที่รับไว้รักษาทางอายุรศาสตร์ทั้งหมด

นายแพทย์กมล สินธวานนท์ และผู้ร่วมงานได้ศึกษาผู้ป่วย ๑๐๑๐ ราย (หญิง ๖๖๔ ราย เด็กตั้งแต่เกิดจนถึงอายุ ๑๒ ปี ๓๔๖ ราย) เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๐๓ จากผู้ป่วยของโรงพยาบาลหญิง จำนวนของผู้ป่วยที่เป็นโรคหัวใจ และรับไว้รักษาในโรงพยาบาลเป็น ๐.๖๓% ของผู้ป่วยทุกชนิด และเป็น ๒.๒๘% ของผู้ป่วยที่รับไว้รักษาทางอายุรศาสตร์ โรคหัวใจที่พบบ่อย ๕ ชนิดแรกคือ โรคหัวใจรูมาติค ๓๙.๓% โรคหัวใจแต่กำเนิด ๒๖.๗% โรคหัวใจจากความดันโลหิตสูง ๑๐.๓% โรคหัวใจอาเทอริโอสเคลอโรติค ๖% และที่ไม่พบสาเหตุแน่นอน ๕.๖%

อัตราตาย

๑๔.๖๒% ของคนที่เป็นโรคหัวใจทั้งหมดที่รับไว้

๒.๓๖% ของผู้ป่วยที่รับไว้รักษาทางอายุรศาสตร์ทั้งหมด

๒. ถาม พ่อแม่ควรปฏิบัติต่อลูกที่เป็นโรคหัวใจแต่กำเนิดอย่างไรบ้าง ?

ตอบ ได้อธิบายไว้บ้างแล้ว และใคร่ขอเพิ่มให้ละเอียดขึ้นคือ

ก. ในระยะปีแรก แม้แต่เด็กธรรมดาก็มีอัตราตายในปีแรกนี้สูงกว่าระยะอื่น ๆ ยิ่งเมื่อมีหัวใจพิการมาแต่กำเนิด และถ้าเป็นมาก ซึ่งแพทย์ผู้ทำคลอดมักจะเป็นผู้พบ เด็กมักจะไม่มีชีวิตผ่านพ้นระยะนี้ไปได้ แม้จะได้รับการรักษาดูแลอย่างดีที่สุด เหตุที่ทำให้เด็กเสียชีวิตก็คือ หัวใจวาย และการติดเชื้อของระบบหายใจ จึงควรระมัดระวังอาการทั้งสองอย่างนี้ ซึ่งอาจจะสังเกตได้จากการที่เด็กมีอาการเหนื่อย บวม กระสับกระส่าย ไอ และมีไข้ เป็นต้น การผ่าตัดแก้ไขความผิดปกติในระยะนี้ แม้จะทำได้ในบางรายแต่อัตราตายก็สูง แต่ในบางครั้งก็ต้องเสี่ยง ถ้าอาการของเด็กเลวลง

ข. อายุ ๑—๕ ปี คือก่อนเข้าโรงเรียน (อนุบาล) หรือถึง ๗ ปี (เข้าโรงเรียนประถม) ควรจะจัดการป้องกันโรคของเด็กที่ป้องกันได้เสีย เพราะเด็กจะได้ไม่เสี่ยงต่อการติดเชื้อ และอาการแทรกซ้อนต่าง ๆ ที่อาจทำให้หัวใจวาย

ง่ายขึ้น โรคเหล่านี้ได้แก่ คอตีบ บาดทะยัก โพลิโอมัยอีลัยติส ไอกรน ฝีดาษ นอกจากนี้ควร

— ระวังสุขวิทยาทั่ว ๆ ไป

— สังเกตว่าน้ำหนักขึ้นตามปกติหรือไม่

— เด็กวิ่งเล่นได้ดี หรือหอบเหนื่อย หรือมีปากเล็บเขียว เมื่อออกแรง หรืออาการเขียวที่เคยมีอยู่แล้วนั้นได้เพิ่มขึ้นควรจะให้แพทย์ตรวจเป็นระยะ ๆ เช่น ทุก ๖ เดือน แพทย์จะเป็นผู้วินิจฉัยว่า มีความพิการชนิดใด จะแก้ไขได้หรือไม่โดยการผ่าตัด (หลักเกณฑ์ก็แตกต่างกันออกไป แต่ละโรงพยาบาลซึ่งจำเป็นต้องมี อายุรแพทย์ ศัลยแพทย์ รังสี-แพทย์ วิสัญญีแพทย์ ที่มีความชำนาญงานในด้านนี้ และทำงานร่วมกันเป็นคณะ) ในการวินิจฉัยว่าเป็นความพิการชนิดใดนี้ โดยมากจำเป็นต้องตรวจด้วยวิธีพิเศษ เช่น การสวนหัวใจ ฉีดวัตถุทึบแสงเข้าในห้องต่าง ๆ ของหัวใจ จึงต้องตรวจเมื่อมีข้อบ่งชี้ และทำด้วยความระมัดระวังข้อบ่งชี้ว่าควรตรวจมี เช่น

— น่าจะเป็นความพิการที่แก้ไขได้ด้วยการผ่าตัด ถ้าทำได้ในระยะนั้นเด็กก็อาจจะเติบโตต่อไปได้เป็นเด็กปกติ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความรู้ความชำนาญของคณะแพทย์ เช่น

สามารถลงข้อวินิจฉัยได้ว่า เป็นความผิดปกติชนิดที่สมควรผ่าตัดได้เมื่ออายุเท่าใด เป็นต้น

— อาการของเด็กเลวลง ถ้ารอไปและรักษาแต่ทางยาอย่างเดียวอาจไม่ได้ผล จึงจำเป็นต้องตัดสินใจตรวจให้รู้แน่ว่าเป็นชนิดใด และจัดการผ่าตัดแก้ไข ถ้าทำได้ ถ้าเด็กมีอาการทั่วไปดี วิ่งเล่นได้เช่นเด็กปกติ ก็ควรปล่อยให้เล่นถ้าเหนื่อยเด็กจะหยุดเอง เด็กขนาดนี้ (ประมาณ ๔—๗ ปี) รู้ภาษาไม่น้อยเลย ถ้าพ่อแม่ทราบว่าหัวใจพิการมาตั้งแต่เกิดและคอยห้ามปรามเอาอกเอาใจจนถึงขั้นพะนออาจทำให้เกิดอาการโรคทางจิตใจขึ้น ผู้เขียนเคยพบเด็กอายุ ๖ ขวบที่ต้องกินยาลมเป็นประจำตั้งแต่อายุ ๔ ขวบ โดยมีอาการ "เป็นลม" บ่อย คือมีอาการเหนื่อยต้องหายใจลึก และมีอาการใจเต้นจะเดินไปไหนก็ไม่ต้องเดิน เพราะมีคนอุ้มตลอดเวลา เด็กเติบโตสมอายุดูท่าทางแข็งแรงดี ตรวจดูไม่พบว่าหัวใจโตแต่มีเสียงผิดปกติเท่านั้น อาการที่แจ้งให้แพทย์ทราบไม่สมเหตุสมผลกับความผิดปกติของหัวใจเลย ในกรณีเช่นนั้นนอกจากจะสร้างความผิดปกติทางจิตใจให้แก่ตัวเด็กเองแล้วพี่น้องที่อายุไล่เลี่ยกันก็จะพลอยกระเทือนไปด้วย ที่เห็นพ่อแม่เอาใจ

ใส่ตนน้อยเหลือเกิน นี่เป็นตัวอย่างของการเอาใจใส่ที่ไม่ถูกทาง

ดังได้กล่าวแล้ว ถ้าเด็กเติบโตเป็นปกติ ก็อาจรอการตรวจโดยวิธีพิเศษ และการผ่าตัดไปก่อนได้

ค. อายุ ๗—๑๓ หรือ ๑๔ ปี คือก่อนวัยรุ่น ถ้าเด็กสามารถเล่าเรียนได้ดีก็ควรปล่อยให้เรียน การออกกำลังนั้นเด็กมักจะรู้ประมาณตนเอง และควรแนะนำไม่ให้ออกกำลังอย่างหนักเกินไป เด็กอาจรู้รักษาตัวดีขึ้น การติดเชื้อทางระบบหายใจมักจะน้อยลง ในระยะนี้ถ้าเด็กมีความพิการมาก ร่างกายจะไม่เติบโตเท่าที่ควร หากจะแก้ไขก็ควรทำเสียในตอนนี้ เพราะเมื่อเด็กเข้าวัยรุ่น และหนุ่มสาวร่างกายทุกส่วนจะเจริญขึ้นอย่างมากมาย ถ้าหัวใจพิการก็ไม่อาจจะสนองความต้องการของร่างกายที่เจริญโดยรวดเร็วได้ ถ้าเด็กมีความพิการน้อยหรือพิการในบางชนิด เด็กอาจเติบโตได้ตามสมควร กล่าวตามหลักทั่วไป ถ้าเด็กโตก็ย่อมมีอัตราตายในการผ่าตัดน้อยกว่าเด็กเล็ก

สิ่งที่จะต้องเอาใจใส่ในทุกระยะของเด็กก็คือการติดเชื้อ หากเด็กที่เป็นโรคหัวใจแต่กำเนิดมีไข้ ควรจะรีบพาไปหาแพทย์รับการรักษาเสียโดยเร็ว เพราะเชื้อโรคอาจไปทำให้

เกิดการอักเสบของเยื่อบุหัวใจ อันเป็นโรคแทรกที่ร้ายแรงอย่างยิ่งชนิดหนึ่ง

สรุป

แพทย์ควรเป็นผู้ตรวจร่างกายเด็กทุกระยะ จะกำหนดระยะของการตรวจให้ถี่ห่างอย่างไรก็แล้วแต่อาการ ถ้าอาการดีก็อาจรอไปก่อน จนได้จังหวะที่เหมาะที่จะทำการผ่าตัดแก้ไขความพิการนั้น แต่ถ้าเด็กมีอาการเลวลง เช่น มีหัวใจวาย ติดเชื้อบ่อย ๆ ไม่เจริญเติบโต เหนื่อยมากขึ้น เขียวมากขึ้น อาจจำเป็นต้องเสี่ยงรับการตรวจโดยละเอียด และทำการผ่าตัดก่อนที่สภาพของเด็กจะเลวมาก จนไม่อาจช่วยอะไรได้นอกจากให้ยาพอประทังไป

๓. ถาม คนที่มีความดันโลหิตสูงหลายคนไม่เห็นมีอาการอะไร แต่บางคนก็มีอาการมาก ทำไมจึงเป็นเช่นนั้น พวกที่ไม่มีอาการอะไรจะต้องการรักษาหรือไม่?

ตอบ คนที่เป็นโรคอย่างเดียวกัน แต่มีอาการไม่เหมือนกัน หรือมากน้อยต่างกันนั้นเป็นธรรมดา ทั้งนี้เพราะคนแต่ละคนไม่เหมือนกัน แม้จะได้รับกิริยาชนิดเดียวกัน ก็อาจมีปฏิกิริยาตอบโต้ต่างกันได้ เปรียบเหมือนคนกลุ่มหนึ่งถูกด่าว่าด้วยถ้อยคำในเวลาเดียวกัน บางคนอาจจะนั่งยิ้มนิ่งเฉย

ในขณะที่บางคนอาจแสดงอาการโกรธแค้น ลุกขึ้นด่าตอบหรือลุกขึ้นทำร้ายผู้ที่ด่าว่าก็ได้

พวกที่ไม่มีอาการอะไร ซึ่งอาจตรวจพบโดยบังเอิญ ควรจะได้รับการพิจารณาจากแพทย์เป็นราย ๆ ไปว่า ควรจะได้รับการรักษาอย่างไรหรือไม่ กล่าวโดยทั่วไป คนที่เป็นปานกลางหรือเป็นมาก แม้ไม่มีอาการก็ควรได้รับการรักษา เพราะการที่มีความดันโลหิตสูงอยู่เป็นเวลานานนั้น จะมีความเสื่อมของหลอดโลหิต เช่น ที่ไต เกิดขึ้นไม่มากก็น้อย ซึ่งจะทำให้เกิดการแทรกซ้อนที่เป็นอันตรายภายหลัง

๔. ถาม คนที่เป็นโรคหัวใจจะแต่งงานได้หรือไม่?

ตอบ ต้องพิจารณาเป็นรายๆ ไป อาศัยหลักกว้างๆ คือ

ก. ชนิดของโรคหัวใจ และความพิการนั้นอยู่ที่ใด

ข. ผู้ป่วยเป็นมากหรือน้อย (แพทย์มีหลักเกณฑ์และวิธีที่จะทราบได้) บางคน ที่เป็นน้อยมาก ก็อาจดำเนินชีวิตได้อย่างคนธรรมดาทุกอย่าง อันนี้เป็นหลักเกณฑ์อันสำคัญ วงการแพทย์ทั่วไปมีความโน้มเอียงไปในทางสนับสนุนให้กำลังใจมากกว่าที่จะห้าม เว้นแต่จะพบข้อบ่งชี้อย่างแน่นอน หัวใจเป็นอวัยวะที่มีกำลังหนุนอย่างมากมาย โดยการปฏิบัติตนในสายกลาง ก็อาจช่วยประคับประคองหัวใจให้ทำงานยืนยาวไปได้

ค. อาชีพ การงานที่ทำซึ่งเกี่ยวข้องกับการออกกำลังกาย สภาพจิตใจ และเศรษฐานะ เหล่านี้เป็นเครื่องช่วยในการพิจารณา อย่าลืมว่าแต่งงาน มีความหมายกว้างขวางกว่าการปฏิบัติเพื่อสนองทางกามารมณ์ ถ้ามนุษย์คิดถึงแต่กามารณ์อย่างเดียวแล้วไม่ต้องแต่งงาน

๕. ถาม แต่งงานแล้วจะมีบุตรได้ไหม?

ตอบ อันนี้เป็นปัญหาต่อเนื่องมาจากข้อ ๔ และดูจะเฉพาะเจาะจงทางฝ่ายหญิงมากกว่า ต้องพิจารณาเป็นราย ๆ ไปเช่นกัน

ก. ชนิดของโรคหัวใจ โดยมากถ้าผู้ป่วยอยู่ในวัยสืบพันธุ์ ก็มักจะเป็นโรคหัวใจรูมาติค หรือโรคหัวใจแต่กำเนิด

ข. ผู้ป่วยเป็นมากหรือน้อย อนุโลมตามข้อ ๔ ข. คือมีความโน้มเอียงไปในทางที่ไม่ห้าม นอกจากจะพบข้อบ่งชี้ที่แน่นอน

ค. เมื่อตั้งครรภ์ต้องได้รับการฝากครรภ์ และดูแลอย่างใกล้ชิดจากแพทย์ ถ้าผู้ป่วยผ่านอาทิตย์ที่ ๒๘–๓๒ ไปแล้ว โดยหัวใจไม่วาย ก็มีความหวังอย่างมากที่จะคลอดได้เช่นคนปกติ ควรจะขจัดความหวั่นกลัวขณะคลอดออกไปเสีย

ง. ไม่พบหลักฐานทางสถิติชัดเจนว่า หญิงเป็นโรคหัวใจที่แต่งงานมีบุตรหลายคนจะอายุสั้นกว่าหญิงที่เป็นโรค

หัวใจแบบเดียวกัน และอายุเท่ากัน การเหน็ดเหนื่อยขณะคลอดจึงไม่เกี่ยวข้องโดยตรงที่จะทำให้อายุสั้นหรือไม่ ปัญหาที่ต้องเลี้ยงดูลูกต่อไปน่าจะสำคัญมากกว่า

ปัญหาการมีบุตรเป็นปัญหาของทั้งสองฝ่าย จึงเป็นเรื่องที่จะต้องเข้าใจซึ่งกันและกัน บางครั้งบางคราวเป็นปัญหาสลับซับซ้อน เช่น ภรรยามีบุตรหญิง ๒ คนแล้ว คลอดปกติและด้วยเหตุที่เจ้าตัวเป็นโรคหัวใจอยู่จึงทำหมันเสีย ด้วยเหตุที่เกรงว่าจะเป็นอันตรายถึงชีวิตถ้ามีบุตรอีก เพื่อจะได้มีบุตรชายสืบสกุลตามขนบประเพณีของตน สามีจำเป็นต้องมีภรรยาอีกหนึ่งคน เช่นนี้เป็นต้น

๖. ถาม โรคหัวใจติดต่อได้หรือไม่?

ตอบ โดยทั่วไปไม่ติดต่อโดยการสัมผัส หรือ ลมหายใจเช่นโรคติดต่ออื่น ๆ แต่มีหลักฐานอยู่บ้างสำหรับโรคหัวใจบางชนิดที่มีความโน้มเอียงไปในทางสืบทอดกันทางกรรมพันธุ์ เช่น โรคหัวใจแต่กำเนิด โรคหัวใจอาเทอริโอสเคลอโรติคเป็นต้น

๗. ถาม โรคหัวใจบางชนิดรักษาให้หายขาดได้ (คือไม่ต้องกินยา ไม่ต้องมาหาหมออีก) ขอทราบว่าชนิดใดบ้าง?

ตอบ มีหลายชนิด ดังนั้นเมื่อรู้ว่าเป็นโรคหัวใจ ก็อย่าเพิ่งท้อถอย หรือเข้าใจว่าจะต้องเป็นไปจนตาย ควรได้รับการตรวจโดยละเอียดจากแพทย์ ตัวอย่างของโรคหัวใจที่รักษาให้หายขาดได้ มี

ก. โรคหัวใจแต่กำเนิดบางชนิด ทั้งนี้โดยการผ่าตัด

ข. โรคหัวใจเนื่องจากโลหิตจาง ถ้าต้นเหตุของโลหิตจาก เช่น เป็นพยาธิปากขอนั้นรักษาหายได้

ค. โรคหัวใจเนื่องจากขาดวิตามิน บี หนึ่ง (หรือเนื่องจากโรคเหน็บชานั้นเอง)

ง. โรคหัวใจเนื่องจากความดันโลหิตสูง ถ้ารักษาความดันโลหิตสูงนั้นให้หายได้

จ. โรคหัวใจเนื่องจากคอหอยพอกเป็นพิษ โดยการรักษาคอหอยพอกเป็นพิษนั้นเสีย

๘. ถาม เกลือเป็นของแสลงสำหรับความดันโลหิตสูง และโรคหัวใจหรือไม่

ตอบ เกลือในที่นี้คือสารประกอบ โซเดียมคลอไรด์ เป็นของแสลงสำหรับความดันโลหิตสูงแน่ ถ้ารับประทานมากเกินไป

สำหรับโรคหัวใจนั้นไม่แสลงนัก ถ้าหัวใจยังไม่วาย (คือ ยังไม่บวม หอบเหนื่อย) อย่างไรก็ตาม คนที่เป็นโรคหัวใจอาจจะมีภาวะหัวใจวายขึ้นในวันหนึ่งข้างหน้า จึงควรหัดให้เคยชินกับอาหารรสจืดไว้ เมื่อถึงคราวที่จะต้องรับ-ประทานรสจืดจะได้ไม่มีความลำบาก เมื่อหัวใจวาย และบวม ควรรับประทานอาหารจืด

๕. ถาม ขอทราบหลักการปฏิบัติตัวทั่วๆไป ของผู้ป่วยภายหลังเป็นโรคหัวใจ เนื่องจากหลอดโลหิตที่ไปเลี้ยงหัวใจ (โคโรนารี) มีความพิการตีบและอุดตันจนกล้ามเนื้อหัวใจตาย (อินฟาร์ค)

ตอบ โรคนี้มีชื่อเรียกกันหลายอย่าง เช่น โรคหัวใจโคโรนารี โคโรนารีธรอมโบสิส โรคหัวใจอาเทอริโอส-เคลอโรติค กล้ามเนื้อหัวใจตาย (มัยโอคาเดียลอินฟาร์คชั่น) แม้ว่าทางการแพทย์จะมีความหมายแตกต่างกันบ้าง แต่สำหรับประชาชนทั่วไปพออนุโลมได้ว่าเป็นโรคเดียวกัน การปฏิบัติตัวของผู้ป่วยหลังจากที่กล้ามเนื้อหัวใจตาย พอจะแบ่งออกได้เป็น ๒ ระยะ

ก. ระยะแรก ประมาณ ๑-๔ เดือน หลังจากเริ่มล้มเจ็บ โดยทั่วไปในระยะ ๗-๑๔ วันแรก ผู้ป่วยจะต้อง

นอนพักนิ่ง ๆ อยู่บนเตียงเท่านั้น แล้วแพทย์จะเป็นผู้บอกให้ค่อย ๆ ลุกออกจากเตียง และออกแรงมากขึ้น ๆ จนถึงเดินได้ ระยะนี้จึงเป็นระยะพักฟื้น ให้ผู้ป่วยกลับไปสู่สภาพปกติ หรือเกือบปกติ การเดินจะเป็นเครื่องทดสอบอย่างดีว่าจะออกแรงได้เท่าใด การเดินไปมาเป็นสิ่งที่ดี แล้วค่อยเพิ่มการเดินขึ้นทีละน้อย ๆ ตอนแรกควรเดินในระดับราบก่อน ต่อไปจึงค่อยลองขึ้นบันไดช้า ๆ น้อย ๆ ขึ้น แล้วค่อย ๆ เพิ่มขึ้นจากวันละหนจนเป็นวันละหลายหนตามต้องการ จำไว้ว่าไม่ควรรีบร้อนออกแรงหรือเดินจนเหนื่อยหรือเจ็บหน้าอก (แองไจนาเพน)

การงาน อาชีพ และรายได้ เป็นเรื่องสำคัญ ผู้ป่วยด้วยโรคนี้ โดยมากเป็นคนเลยวัยกลางคนไปแล้ว ทำการงานอาชีพมานานจนมีความเคยชิน จึงมักจะมีความคิด หรือกังวลถึงสุขภาพของตนเอง และการงาน อาชีพ ว่าเมื่อหายแล้วจะกลับคืนสู่สภาพปกติ กลับไปประกอบอาชีพได้อย่างเก่าหรือไม่ หรือจะต้องออกจากการงานเปลี่ยนอาชีพใหม่ หรือจะทำอะไรไม่ได้เลย ต้องอยู่กับบ้านเฉย ๆ รายได้อาจจะต้องลดลง สิ่งเหล่านี้ควรเริ่มคิด กะการ ลูกหลานพี่น้องควรจะให้กำลังใจ และให้ความอบอุ่นในด้านจิตใจ
วงการแพทย์ปัจจุบันไม่พยายามห้าม การกลับเข้าทำงานเหมือน

เช่นในสมัยก่อน แต่กลับสนับสนุนให้พยายามทำการงาน โดยให้อยู่ในความดูแลอย่างใกล้ชิดของแพทย์ ประมาณ๘๐% ของผู้ป่วยสามารถกลับไปทำงานเก่า หรือทำงานคล้ายๆกันได้ บางคนมีการอุดตันถึง ๒-๓ ครั้ง ก็ยังกลับไปทำงานได้อย่างไม่เลวอีกหลายปี แต่ก็มีผู้ป่วยอีกพวกหนึ่งที่ไม่อาจทำงานประกอบอาชีพได้ เพราะพอออกแรงก็เจ็บหน้าอก หรือเหนื่อยหอบ ดังนั้น ความสามารถในการทำงานจึงแตกต่างกันได้มากมาย และแพทย์จะเป็นผู้ช่วยจัดช่วยกำหนดให้ ผู้ป่วยไม่ควรวิตกกังวลจนเกินไปในระยะปรับตัวเข้ากับสิ่งแวดล้อมใหม่นี้ สิ่งเหล่านี้ต้องการเวลาค่อยทำค่อยไป

การสังคมสมาคมกับเพื่อนฝูงที่สนิทจะช่วยให้จิตใจสบายกว่า การสังคมที่หรูหราและไม่จำเป็น อาจก่อให้เกิดความเคร่งเครียดของอารมณ์และร่างกาย ภายหลังความเคร่งเครียดของอารมณ์เป็นเรื่องสำคัญมาก

ข. ระยะที่สอง ไม่อาจแยกจากระยะที่หนึ่งได้อย่างชัดแจ้ง ระยะนี้เป็นระยะที่จะจัดปรับตัวเองเกี่ยวกับนิสัย และสิ่งเคยชินต่าง ๆ ดังนั้น จึงขึ้นอยู่กับผู้ป่วยเป็นส่วนใหญ่ แพทย์จะเป็นผู้แนะนำให้ และผู้ป่วยเป็นผู้เลือกปฏิบัติ คำ

แนะนำในบางข้ออาจจะยังไม่มีความเห็นพ้องต้องกันทั้งหมด จนกว่าจะได้มีความรู้ในเรื่องนั้น ๆ มากขึ้น

(๑) อาหาร น้ำหนัก ต้องพยายามลดน้ำหนักลง ถ้าอ้วนเกินไป ข้อนี้เป็นที่ยอมรับกันทั่วไป (เพราะน้ำหนักตัวยิ่งมากเท่าใด หัวใจก็ต้องทำงานมากขึ้นเท่านั้นในการเคลื่อนไหวของร่างกาย) วิธีลดที่ดีที่สุด คือ จำกัดอาหารจำพวกไขมันและคาโบไฮเดรท

ชนิดของอาหาร โดยเฉพาะอย่างยิ่งไขมัน ไขมันเป็นคำกว้าง มีหลายชนิดด้วยกัน เช่น คอเลสเตอรอล ไขมันชนิดอิ่มตัว ซึ่งโดยมากมาจากสัตว์ ไขมันชนิดไม่อิ่มตัวซึ่งโดยมากมาจากพืช และยังมีชนิดอื่น ๆ อีก ความเกี่ยวข้องระหว่างไขมันและการแข็งตัวตีบของหลอดโลหิต โคโรนารีนั้น แม้จะยังไม่เป็นที่ตกลงกันทีเดียวและกำลังค้นคว้ากันต่อไปก็ตาม ก็พอจะลงความเห็นว่า ควรจะลดระดับของคอเรสเตอรอลในเลือด ในกรณีที่สูงกว่าปกติของผู้ป่วยด้วยโรคนี้เสีย ไม่ว่าจะอ้วนหรือไม่อ้วนก็ตาม การลดระดับคอเลสเตอรอลและพวกไขมันนี้ไม่ใช่ของง่าย เพราะไม่ใช่ได้มาจากอาหารเท่านั้น แม้เราระรับประทานอาหารที่ไม่มีคอเลสเตอรอลเลย คอเลสเตอรอลก็ถูกสังเคราะห์ขึ้นใน

ร่างกายได้ อย่างไรก็ตามในเรื่องอาหารพอถือเป็นแนวปฏิบัติง่าย ๆ ได้ว่า ควรรับประทานไขมันที่มาจากพืช เพื่อให้เป็นกำลังงานแก่ร่างกาย และลดไขมันที่มาจากสัตว์ ซึ่งมักจะมีคอเลสเตอรอลสูงร่วมอยู่ด้วยลงให้มากที่สุด

ตัวอย่างอาหารที่มีคอเลสเตอรอลสูงและไขมันชนิดอิ่มตัวสูง ได้แก่สมองเนย เนยแข็ง ไข่แดง หัวใจ ไข่แดง หัวใจ น้ำมันจากสัตว์ เช่น น้ำมันหมู ตับ ไต นม หอย กุ้ง ปู เนื้อหมู เป็ด ห่าน แฮม เบคอน

ตัวอย่างอาหารที่ไม่มีคอเลสเตอรอล และมีไขมันชนิดไม่อิ่มตัวสูง ได้แก่ถั่วต่าง ๆ น้ำมันพืช เช่น น้ำมันมะพร้าว น้ำมันรำ น้ำมันถั่ว น้ำมันมะกอก (โอลีฟ) เป็นต้น

ไม่กินอาหารมากเกินไปมื้อหนึ่ง ๆ และไม่ออกกำลังหลังอาหาร ถ้าเป็นไปได้ควรพักหลังอาหารกลางวันและได้นอนสักพักหนึ่ง จะหลับหรือไม่หลับก็ตามจะเป็นประโยชน์มาก

(๒) บุหรี่— การสูบบุหรี่ทำให้เกิดการผิดปกติชั่วคราวของหลอดโลหิตในคนปกติหัวใจเต้นเร็วขึ้น และแรงดันโลหิตสูงขึ้น

— ในคนที่เป็นโรคหัวใจจากหลอดโลหิตโคโรนารีพิการ การผิดปกตินั้นเกิดได้ง่าย และเห็นได้ชัดขึ้น

— ฤทธิ์ของบุหรี่เกี่ยวกับระบบเลือดไหลเวียนนั้นแตกต่างกันมากในแต่ละบุคคล

— ผลของการสูบบุหรี่ (ซิกาแรต) มีมากกว่าการสูบซิการ์ หรือสูบกล้อง

— ฤทธิ์ของบุหรี่นั้นเนื่องจากนิโคติน

แม้ว่าจะยังไม่มีหลักฐานปรากฏแน่นอนว่า นิโคตินซึ่งอยู่ในบุหรี่จะทำให้เกิดความพิการถาวรแก่หลอดโลหิตโคโรนารีจนทำให้เกิดโรคก็ตาม แต่บุหรี่ทำให้เกิดอาการเจ็บหน้าอก (แองไจนาเพน) ได้ในผู้ป่วยหลายคน จึงควรเลิกบุหรี่เสียทั้งนี้ ต้องคิดถึงความงุ่นง่านของอารมณ์ที่อยากจะสูบ ซึ่งก็เป็นของไม่ดีไว้บ้าง ถ้าเลิกไม่ได้ก็ลดให้น้อยที่สุด หรือเปลี่ยนเป็นสูบซิการ์ หรือสูบกล้องเป็นต้น

(๓) กาแฟ น้ำชา ดื่มปานกลางก็ไม่เป็นไร

(๔) เหล้า แอลกอฮอล์ในขนาดพอควร อาจมีประโยชน์ในด้านจิตใจ อาจลดความวิตกกังวลได้ บางคนว่าเหล้าองุ่นดีกว่าเหล้าธรรมดาอื่นๆ เพราะอาจมีสรรพคุณของ

พวกสารบางอย่าง (อาลิแฟติค อาลดีไฮด์ และสารที่ไม่ใช่แอลกอฮอล์) ที่ละลายอยู่ในแอลกอฮอล บางคนถ้าชอบเบียร์คือดื่มแล้วใจคอสบายและง่วงเล็กน้อยก็ดื่มได้ แต่ต้องระวังเพราะเบียร์ให้กำลังงานสูง และอาจทำให้อ้วนได้

(๕) การร่วมประเวณี ทำให้หัวใจต้องทำงานมากขึ้น อาจร่วมประเวณี หลังจากมีการอุดตันของหลอดโลหิตของหัวใจแล้ว ๓–๔ เดือนเป็นอย่างน้อยในบางคน และในบางระยะของโรคที่ต้องห้ามเด็ดขาด จึงควรปรึกษาแพทย์ กล่าวโดยทั่ว ๆ ไป ในระยะ ๔—๘ เดือน หลังจากมีกล้ามเนื้อหัวใจตาย ไม่ควรมีการร่วมประเวณีมากกว่าอาทิตย์ละครั้ง

(๖) งานอดิเรก ควรมี

(๗) การเดินทาง—ไม่ควรขับรถยนต์เองในระยะ ๔—๕ เดือนแรก แม้ว่าจะดูเป็นการออกแรงน้อย แต่ความเคร่งเครียดทางอารมณ์มีมาก

— ๒–๓ เดือน หลังจากที่เป็นโรค ควรใช้รถยนต์ รถไฟ เรือ

— โดยทั่วไปในระยะ ๓ เดือนแรก ไม่ควรขึ้นเครื่องบิน แม้ว่าจะเป็นชนิดปรับความกดดันได้ หรือไปอยู่ในท้องที่ ที่สูงมากจากระดับน้ำทะเล

(๘) การออกกำลัง ที่ดีที่สุด คือเดิน ไม่ควรเล่นกีฬาที่ต้องออกแรงมาก เช่นเทนนิส แบดมินตัน หรือเล่นกีฬาที่เป็นการแข่งขัน ซึ่งจะต้องพยายามเอาชนะกันเป็นเหตุให้ออกกำลังจนเกินควร

พิมพ์ที่โรงพิมพ์คุรุสภาพระสุเมรุ นายกำธร สถิรกุล ผู้พิมพ์และผู้โฆษณา

๑๗ มีนาคม ๒๕๑๔